

6. Bölge Birimleri Toplantımız Aydın'da Yapıldı

Geleneksel hale getirilerek sürdürülen, Bölge Birimleri toplantısının 6'sı 13 - 14 Şubatta Aydın'da yapıldı. Toplantıya Şube yönetim kurulumuz Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Uşak, Fethiye, Kuşadası, Nazilli, Marmaris, Salihli Temsilcilerimiz ile, Datça, Menemen, Soma, Milas Mesleki Denetim Görevlilerimiz katıldı. Toplantıda aşağıdaki kararlar alındı ve ortak basın açıklaması yapıldı.

1. a) 6-7 Şubatta İzmir'de yapılan Mimarlık Yasası Komisyonu toplantısında alınan kararların 9. maddenin iptali ile prensip olarak kabul edilmesine,
- b) Mimarlık Yasası'nın bir an önce hayata geçirilmesi için başlayan çalışmaların kesintisiz olarak devam etmesinin gerektiğine,
- c) Çalışmaların daha geniş üye tabanına yayılması amacıyla konunun bütün şubelerde düzenlenecek bölge toplantılarında tartışılmasının yararlı olacağına,
- d) Mimarlık yasasının bir çerçeve yasa olarak çıkarılması gerektiğine, bu bağlamda mevcut tasarlarda yönetmelik maddesi olabilecek bölümlerin arındırılmasına
- e) Yasa taslağının, görülen karmaşık ve belirsiz ifadeler ile tekrarlardan arındırılması ve hukuk dili ile yazılmasına,
- f) Yasa taslağında, Mimarlığın bilimsel ve teknik yönünün açıkça tanımlanmasına,
- g) Fikir ve Sanat Eserleri yasası ilgili diğer yasaların ilgili maddeleri ile ilişkisinin net olarak belirtilmesine,
2. İzmir şubeye bağlı diğer birimlerin 25 Şubat 1993 tarihine kadar, kendi bölgelerinde çalışan memur, ücretli, serbest olarak (tescilli büro) ve diğer üyelerin listesini hazırlayıp Şubeye iletilmesine,
3. Ören Belediyesi uygulamaları ile ilgili Milas MDG'liliğin rapor hazırlayıp şubeye iletilmesine,
4. Demokrasi ve laiklik ile ilgili ortak açıklama yapılmasına,
5. Gelecek toplantının 17 - 18 Nisan 1993 tarihinde Nazilli'de yapılmasına karar verildi.

7. Bölge Birimleri Toplantımız Nazilli'de Yapıldı

Şubemize bağlı birimlerden, Aydın, Manisa, Muğla, Fethiye, Nazilli, Bodrum, Marmaris, Denizli, Ödemiş Temsilcileri ve Milas, Bergama, Menemen Mesleki Denetim Görevlilerinin katılımıyla 7. bölge birimleri ortak toplantımız 17 - 18 Nisan 1993

tarihlerinde Nazilli'de yapıldı. Meslek ve Çevre sorunlarının tartışıldığı toplantıya, Nazilli Belediye Başkanı Dr. Yavuz Kaynar'da katılarak Nazilli'nin kent sorunları hakkında bilgi aktardı. Yoğun ilgi ile süren toplantının 2. gününe katılan birimler Aphrodisias'a girdi. Müze yetkilisi arkeoloğun rehberliğinde Batı Anadolu'daki önemli antik kentlerden olan Aphrodisias gezildi. Bölge toplantısında şu kararlar alındı.

1. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Ege Bölge Birimlerinde sorun olan konuların ve görüşlerin Bölge Toplantısı öncesi Şube'ye bildirilmesi ve özel bilgi ile toplantılara gündem maddesi yapılması,
2. Teknik Santraller konusunda, Muğla Temsilciliğimizin önereceği program çerçevesinde etkinliklere aktif olarak bütün birimlerce katılmasının sağlanmasına,
3. İnşaat ruhsatnamesinin koşulu olarak aranan Noter onaylı fenni mesul taahhünamelerinin iptali konusunda ilgili bakanlıklarla görüşmek üzere Mimarlar Odası Genel Merkezine yazılı talepte bulunulmasına,
4. Ege Mimarlık Dergisinin 93/2 sayısında başyazıda ihtisas ayırımı ve müelliflik haklarında ve imza konusunda başyazı yazılmasına,
5. TUBS (Fenni Mesuliyet) nun, büro tescili ve ika metgahın bulunduğu Belediyeler dışında alınip alınamayacağı bu toplantıda yoğun olarak tartışılmış olup, eğitim olarak (görüş birliği sağlanmaksızın)

a) Mimarlar ürettikleri projelerin, yapının yapılacağı Belediye sınırlarında bulunan Mimarlar Odası biriminin koşullarına ve tarifelerine göre denetimini o birime yaptırmalıdır.

b) Mimarlar, nerede olursa olsun, kendi mülkleri ve taahhütleri altındaki yapılar için proje müellifliği ve TUBS yada MUS sorumluluğunu üstlenebilmelidirler.

c) Mimarlar, Tescilli Bürolarının bulunduğu Belediyeler dışında Fenni Mesuliyet üstlenebilmeleri için, o belediye sınırlarındaki Mimarlar Odası Birimine kayıt yaptırmaları, Büro Tescil Belgesi almaları ve o Birim sınırları içinde ikamet ediyor olmalarını sağlamak zorundadır,

görüşleri oluşmuştur. Bu görüş ve tartışmalar ışığında bütün birimlerin konu ile ilgili görüşlerini şubeye iletmelerine ve gelecek toplantıda konunun yeniden tartışılmasına,

6. Gelecek toplantının 19 - 20 Haziran 1993 tarihlerinde Marmaris ya da Milas'ta yapılmasına karar verildi.

Cengiz Bektaş'ın "Mimarlık Çalışmaları ve Desen Sergisi"

Ülkemizde ilk kez bir mimar retrospektif sergi açtı. Cengiz Bektaş'ın otuz yıllık ürünlerinden oluşan sergisi İstanbul ve Ankara'dan sonra İzmir'de de şubemiz organizasyonu ile Sinan Haftası etkinlikleri içinde 12-19 Nisan tarihleri arasında Alman Kültür Merkezi'nde izlendi. 1934 doğumlu olan Bektaş, 1959 yılında Münih Teknik Üniversitesi'ni bitirdi. 1963'de kendi mimarlık işliğini kurdu. 1969'a dek girdiği 25 yarışmada ödül aldı. 1978'de işyerini İstanbul'a taşıdı. 1988'de 1. Ulusal Mimarlık Sergisi ödülünü aldı. Mimarlıkla, kültürle yazınla ilgili çok sayıda seminere, konferansa katılan, bildiriler veren, denemeler, incelemeler yayınlayan Bektaş'ın bugüne kadar 10 şiir kitabı, 6 deneme kitabı, 6 inceleme kitabı, 2 çeviri ve 4 çocuk kitabı yayımlandı.

Mimar Sinan'ı Andık

Ölümünün 405 yılında Büyük Usta Mimar Sinan'ı Alsancak'taki anıtı başında andık.

Sinan Anıtına çelenk konularak yapılan anma toplantımıza, Yönetim Kurulumuz, üyelerimiz ve Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden bir grup ile T.R.T. İzmir Televizyonu katıldı. Şubemiz tarafından yapılan basın açıklamasında Mimar Sinan'ın ölümünün 405. yıldönümünde, mimarlık alanında ülkemizin açmazlarının giderek arttığı, 21. yüzyıla girerken, bütün tarihi kentlerimizin ve doğal değerlerimizin kültürel kimliklerini hızla yitirmekte olduğu, ve kültürel yok oluşun her geçen gün biraz daha artmakta olduğu vurgulandı. Sağlıklı yapılaşma ve uygar bir kentleşme için öncelikle meslek adamının hükümlülüklerine karşı gereken saygıyı göstermek gerektiği, kentleşme ve mimarlıkta uzmanlık dışı güçlerin dar çıkarlarına dönük etki ve yönlendirmelerini geçersiz kılmak zorluğu olduğu belirtildi.

1993 yılında büyük usta Mimar Sinan'ı saygıyla anarken ülkemizde tarihsel ve doğal çevreye saygılı, sağlıklı yapılaşma ve kentleşme isteğimize gerekli yanıtı bulmasını ve biran önce gerçekleşmesini diliyoruz.

Sinan Gecesi

Mesleğinde otuz yılını dolduran üyelerimize plaketleri Kültürpark Park Restaurantta düzenlenen bir yemekle verildi. Karşıyaka Belediye Başkanı Cihan Türsen'in de hazır bulunduğu törende plaket alan üyelerimiz:

Yücel ANMAÇ
Orhan ÖNCEL
Bülent ULUÇ
Yılmaz TOSUN
Ali Güner ALPAY
Nurettin BALABAN
Aykan OĞUZ
Teoman AKDOĞAN
Aynur MENTEŞ
Yalçın KAYA
A. Macit KASNAK
Baykan TÜZGER
Şit PETEK
Erdal ÇIRPANLI
Tezcan GÜRSEL
Onur DURUKAL
Yalçın SONGU
Hakkı KAYNAK
Erden YEŞİL
Erten DALMAN
Galip FESÇİ
Emin TEKİN
Sedat SİĞ
M. Özer SÖNMEZ
Tuncer İRTEM
Turan AKAY
M. Necdet ERDEM
Ziyaeddin BİLGİN
H. Yücel REİSOĞLU
Özdemir ENGİNSAV

Manisa İzlenimleri

Yük. Müh. Mim. Ziyaeddin BİLGİN

11 Nisan 1993 Pazar günü manisa'ya yaptığımız "MİMARLIK GEZİSİ" bu yılın "SİNAN HAFTASI" içinde iyi değerlendirilen bir etkinlik olarak kabul gördü. Çok sayıda mimar ve mimarlık öğrencisi katılımı hepimizi memnun etti. Mimarlık olayına yaklaşımımızı bu örnekte geçmişimizin önemli yapıtlarını incelemekle sürdürdük. Gezinin önemli amacı Mimar Koca Sinan'ın eseri olarak kabul ettiğimiz MURADİYE KÜLLİYESİ'ni ziyaret ve incelemek idiye de; Manisa'nın eçmişiyile uyumlu ve gezi amacına uygun çizilebilecek bir güzergah üzerinde doğa ve mimarlık anıtları gezildi. Yaşamakta olan eski parçaları kent parçaları ve gelişen

Manisa gezimize katılanlar

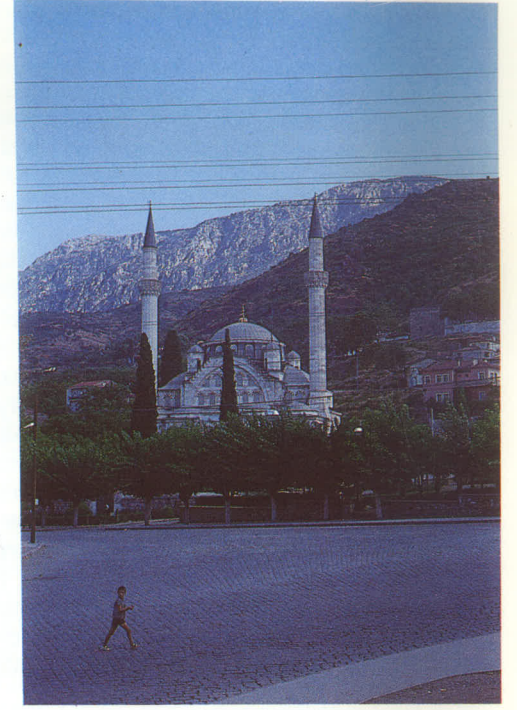

MANISA Genel 1970'li yıllar (Doğudan batıya bakış)

(yüksek binalarla dolan anlamına) ve değişen kent gözlendi. Niobe kayasında başlayan yaya gezimiz, sırasıyla Ulu Cami, Sultan Camisi, Manisa Çarşısı (Manisa köftesi dahil), Hatuniye Camisi yoluyla devam edip Muradiye Külliyesi'nde sonuçlandı. Ser Mimarın-ı Hasse Sinan ve Hassa Mimarlar Ocağı'nın çalışma ve uygulamaları İstanbul merkez olarak imparatorluğun kuzeybatı-güneydoğu diyagonal ekseninde ve civarında yoğunlaşırken (sosyo politik ve ekonomik nedenlerle) bunun güney batısında ubgünkü Ege bölgemizde yoktur. Bunun tek istisnası Manisa Muradiye Külliyesi'dir.

Tarihte Magnetler denen kavmin M. Ö. XII. yüzyılda kurduğu kent anlamına Magnesia olarak adlandırılan Manisa'mız tüm Anadolu kentleri gibi Hitit, Lidya, Pers, Makedon, Roma, Bizans devirlerini yaşadıkdan sonra; 1305 yıllarından beri yakın çevreye hakim olan Türklerin başındaki Saruhan Bey ve orduları tarafından 1313 yılında fethedilmiş ve Saruhanoğulları Beyliğinin başkenti olmuştur. Saruhan Bey'den sonra sırasıyla önce Fahrüddin İlyas Bey, sonra Muzafferüddin İshak Bey ve daha sonra Hızırşah 1390 yılında Osmanoğulları gücüne yenilinceye kadar yöreyi yönettiler.

Osmanlı hükümrânlığı süresince Manisa 16 veliahtın valilik yaptığı bir kenttir. Bunlardan 5'i; Fatih Mehmet, Kanuni Süleyman, II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Osmanlı tahtına oturmuşlardır. 1402'de Timurlenk Saruhanlılara beyliklerini geri vermişse de 1410 yılında Manisa ve yöresi değişmemek üzere Osmanlı hakimiyetine girer. Saruhanoğulları devrinden kalan önemli iki mimarlık yapıtı; Manisa dağının düze kavuştuğu yerde İshak Bey'in 1348'de ölen dedesi Saruhan Bey için yaptırdığı Türbe ile, gene İshak Bey'in yaptırdığı Ulu Cami Külliyesidir.

MANISA Muradiye Camii 1970

Sinan 1586

Bugün Külliye revaklı avlu, cami, türbe, medrese ve; aynı zamanda mı yapıldığı bilinmeyen; çok harap durumda bir hamamdan ibarettir. 1366 yılında ibadete açılan Ulu Cami, revaklı avlusu ve çapı 10.80 m. olan büyük tek kubbeli merkezi orta mekanı ile çok kolonlu (çok ayaklı) uzunlamasına camilerden, Osmanlı'nın merkezi mekanlı camilerine geçişte bu anlamda en önemli örneği oluşturmaktadır. Tabii ki bu meyanda Diyarbakır yakınında Silvan'daki Ulu Camii (1157) ve Mardin yakınında Kızıltepe' deki Ulu Camii (1204) öncü olarak anmak gerekir. Bu örnekler Manisa Ulu Camisindeki kadar olmasa da mihrap önündeki kubbe yapının ağırlık merkezi haline gelmeye başlamıştı. Bu nedenle Manisa Ulu Camisi Edirne'deki 3 şerefeli camiden önceki en önemli adımı cami mimarisi gelişimde değerli bir basamağı oluşturur. İki yanda kalan iç mekanlar gene çok kolonlu sayılırlar.

İslam dininde önem verilen ön sıranın uzaması prensibi ile uyumlu uzunlamasına camilerin bu ilginç örneği Manisa'da cami yapacak mimarları etkilemiş olsa gerek. 1420'de yapılan Hatuniye Camisi de, bu tipin iki yan mekanı ikişer kubbeli olarak örtülen varyasyonlarını ortaya koymuşlardır. Hatuniye Camisinde avlu yoktur. Camilere sütunlu son cemaat mahallerinden girilir. Ulu Camide mihrap önü kubbesi 6'sı serbest 8 ayak üzerine otururken sonraki iki cami de 6 ayak üzerine inşa edilmiştir. Muhakkak ki Osmanlı ülkesindeki anıtsal yapıları iyi tanıyan Sinan gibi bir mimar da; kendisine III. Murat tarafından evvelce burada mevcut bir camii yerine yenisini yapma görevi verilince; uzunlamasına 3 büyük camisiyle tanınan veliahtlar şehri Manisa'da bu anlamda ama eskilerden daha ilginç bir hatırasının kalmasını düşünmüştür. Manisa'daki uzunlamasına cami geleneğine bir ilmi daha atmak istemiştir. 50 senelik mimar başlığının ve eserlerle dolu yaşamının son yıllarında ufak ama zarif ve ilginç bir uzunlamasına cami yaklaşımı böylece tasarlanmış olsa gerekir.

Ulu Camide 8, sonraki 2'sinde 6 ayağa oturan merkez kubbe burada 4 noktada duvarlara basar, iba-

det haneyi bölen hiçbir sütun kalmaz ortada. Sinan camilerine has mihrap nişi genişler ve dar mekana katkıda bulunur. Taçkapıdan girince karşıdaki geniş ve çok müzeyyen mihrap nişi insanı o kadar etkiler ki; bence anakubbenin mekanın iki boyutuna göre çok yüksek olmasının hemen bilincine varılmaz. Konstrüksiyonların verdiği olanaklar gayet iyi kullanılmış ve yapı hem içte hem dışta yatay vurgulanarak bu fazla yükseklik hissi azaltılmaya, insancıl ölçüler sağlanmaya çalışılmıştır. Manisa dağının dik yamacının hemen dibine yapılan bu yapının görsel açıdan dağın görüntüsü altında ezilmesini sağlamak kaygısı yapının yüksekliğinin sebebi olsa gerek. Bu açılardan yapı başarılıdır. Zaten bu düşüncelerle iki yan mekan ve mihrap nişi daha alçak tutulmuş, merkezi kubbe özellikle yükseltilmiş, sivriltilmiştir. Üstelik Sinan merkez kubbe dışındaki mekanlarda kubbeler yerine yarım kubbeyi 3 parça tonozlu elemanlarla örterek merkezi kubbeyi daha da vurgular. Cami konisini yere yaklaştırırken; yapıyı sadece düşey olarak değil; 2 yan ilave revakla koni diogenallerine daha uyumlu olarak yere indirir. (yan revak olgusu Sinan'ın olgunluk yıllarının yine çok ilginç bir yapısı olan Piyale Paşa Camisi'nde de vardır).

Manisa Ulu Cami'si kalın yığma taş duvarlı, penceresi sayılabilecek kapalı bir yapıdır. (revaklı avluya pencereleri varsa da). Hatuniye ve Sultan camileri daha düzenli, daha ince kesme taş duvarlı ama genede ufak ve az pencereci yığma yapılarıdır. Bunlara karşın Sinan'ın tasarımıyla Muradiye Camisi; gelişen ekonomik ve teknolojik olanakların epeyce saydam bir örneğidir. Ana düşey taşıyıcı strüktürel yapı elemanları dışında duvarlar katta kubbe kasnakları yarı saydam birer mambıran haline getirilmişlerdir. Cami çok aydınlıktır ve zariftir. Müezzin mahfeli mekanı pek etkilemezse de, Sultan mahfeli mekanı bir miktar etkiler.

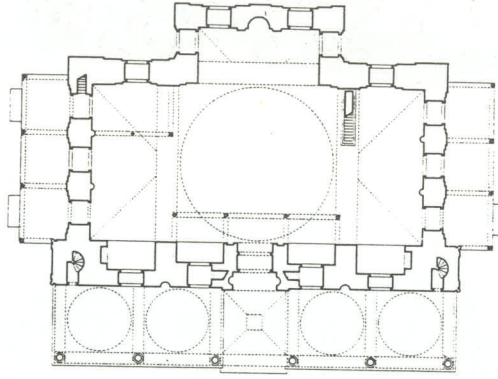
Cami ve külliye Sinan'ın tasarımı olup olmadığı hep tartışılmıştır. Sinan'ın eserlerinin kayıtlı olduğu üç teskerede de cami ve aşhane onun yapısı olarak yer alır. 1583 tarihli fermanında da Sinan'ın adı yazılıdır. Caminin keşif özeti Sinan tarafından hazırlandı. Manisa Kadısı'na bir başka fermanında bildirilir. Ama uygulama ile önce mimar Mahmut

Ağa'nın Manisa'ya yollanması ve o ölünce Mimar Mehmet Ağa'nın görevlendirilmesi olayı etkiler. Cami ve aşhane 1586'da bitirilir. Mehmet Ağa'da ölünce Mimar Davut Ağa 1588 ve 1592 arasında medreseyi inşa eder. Sinan artık ölmüş olduğuna göre acaba medrese tasarımı ona mı Davut Ağa'ya mı aittir. İç mekansal ve merkezi avlu simetrisi açısından bazı düzensizlikleri olan yapıyı Davut Ağa'ya maledenler çoktur. Zaten uygulama onundur. Medrese'nin penceresiz tümüyle kapalı beyaz renkli taştan ön duvarı ilginç bir anıtsallığa sahiptir. Bu muhteşem duvarın tek süsü Osmanlı usulü bir taç kapıdır. Medrese'nin diğer üç duvarı girişin bu anıtsal sade etkisini artırırasına bir sıra tuğla, bir sıra taş tekniğiyle yapılmıştır. Bu tip düşünceler Sinan gibi olgun mimarlara ait olgudur denilebilir. Ama Hasta Mimarlar Ocağı'nda yıllarca çalışıp onunla ongunlaşmış bir Davud Ağa'da bu tasarımı yapmış veya Sinan tasarımı Davud Ağa'dan etkilenmiş olabilir.

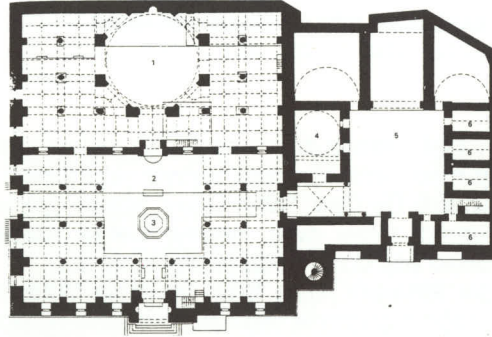
Muradiye Külliyesi: Cami, Şadırvan yapısı, Medrese, Aşhane ve dükkanlardan oluşur. Ana yol kenarı duvarında 2 görkemli çeşme ve biri medreseye diğeri cami bahçesine giren iki kapı yapısı külliye kente bağlar. XIX. yy. başlarında medrese ile cami arasına bir de kütüphane ilave edilmiştir.

(Karaosmanoğullarından Hüseyin Ağa sülalesi tarafından) Yapılar yamaçla daha düz alanın birleştiği yerde serbestçe dizilmiş hissini verirlerse de aralarında ilginç mekanlar ve ilişkilerde bahsedilebilir. Ama yapıların birbiriyle ilişkili konumunu çok hatalı bulanlarda vardır.

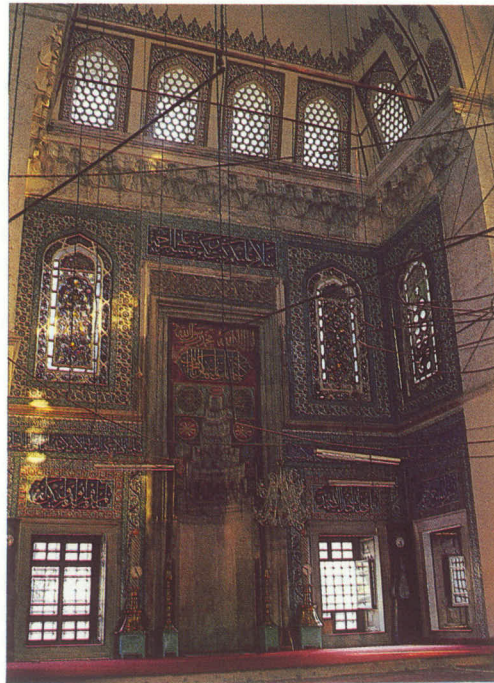
Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin gerek bizler gerekse müstakbel meslektaşlarımız mimarlık öğrencileri için daha bol geziler organize etmesi dileğiyle.

Muradiye Camii, Manisa plan

Ulu Camii, Manisa plan

Manisa Muradiye Camii mihrap nişi

Nazilli Uzmanlık Ayırımı Davası Sonuçlandı

Bilindiği gibi bölgemizde bir çok belediye, imar yasasının hükümlerine uymuyor ve İnşaat Ruhsat talebi sırasında projelerde mimar imzası ya da mühendis imzası aramıyor. Projeleri mimar ya da mühendis imzalayabiliyordu. Şubemiz ve Nazilli Temsilciliğimiz tarafından Belediyeye yazılar yazıldı ve uzmanlık ayırımına titizlikle uyması talep edildi. Ancak olumlu yanıt alınmadığı için Aydın Bölge İdare Mahkemesinde Belediyenin uygulaması hakkında dava açıldı.

Davaya bakan Aydın İdare Mahkemesi 7.4.1993 tarihinde oybirliği ile inşaat mühendislerinin mimar proje yapamayacağına ve inşaat mühendisi tarafından mimar proje yapılarak ruhsat alınan bir inşaatın, ruhsatını hukuka aykırı bularak yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Mahkeme kararında özetle; "Yasa kurallarından anlaşılacağı üzere, mimari projelerin hazırlanması ve uygulanmasındaki Fenni sorumluluğun Mimarlık eğitimi görmüş Fen adamlarınca statik ve tesisat plan proje resim ve hesaplarının hazırlanması ve uygulanmasındaki fenni sorumluluğun ise mühendislik eğitimi görmüş fen adamlarınca yerine getirilmesi gerektiğinden, dava konusu edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle hukuka aykırı olan dava konusu işlemin uygulanması halinde telafisi imkansız zararlar meydana gelebileceğinden yürütmenin durdurulmasına oybirliği ile karar verildi" denmektedir. Uzmanlık ayırımının ülke ve bölgemiz genelinde yerleşmesi için şubemizin kararlı tavrı sürmektedir. Muğla, Dalaman Belediyesi içinde üyelerimizden gelen belgeler Genel Merkezimize aktarılmış ve Genel Merkez tarafından yine Aydın Bölge İdare Mahkemesinde dava açılmıştır. Yakında bu davada sonuçlanacaktır.

Konak Galleria Davasında Ara Karar!

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından Konak alanında yapılaşmaya karşı açılan davada, İzmir 3. İDARE MAHKEMESİ 18.3.1993 günü yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Daha önce mahkemeye sunulan bilirkişi raporunda değerlendiren 3. İdare Mahkemesi kararında özetle;

Konuyu Kıyı Kanunu ve Kıyı Yönetmeliği kapsamında değerlendirmiş ve ilgili yönetmelik uyarınca, dava konusu imar planının Konak Alanı ile ilgili plan kararının Kıyı Kanunu yönünden hukuka uygun olmadığına,

1. Konak Meydanının, Saat Kulesi, Hasan Tahsin Anıtı (İlk Kurşun Anıtı), Eski Hükümet Konağı - Kültür Merkezi ile çervelenmiş olduğu ve toplum kullanımına açık kentsel meydan olarak planlanmasının şehircilik ilkelerine ve kamu yararına uygun düşeceği,

2. İzmir gibi büyük bir kentin en önemli ve en büyük bir insan kütesinin uğrak yeri olan Konak Meydanının, toplum kullanımına açık bir meydan olarak planlaması gerekirken, Kemeraltı Kentsel Sit ni-

teliği ile bağdaşmayacak ve onun yaşayan ticari alan niteliği ile son yıllarda bu bölgede canlı bir şekilde süren koruma amaçlı restorasyon çalışmalarını engelleyecek büyüklükte ve konumda "çok işlevli ticaret merkezi olarak planlanmasının şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı olduğu"

3. İzmir'in en önemli meydanındaki bu boş alanın kentnin ilerdeki yıllarda doğacak belkide şimdiden öngörülemez ve kamu yararı ağır basan zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasına da elverecek şekilde planlanması gerekirken başka bir kullanıma dönüşümü olanaksız kılacak bu niteliği ile daha şimdiden darboğaza dönüşen bu alanda her yönden tıkanıklıklar yaratabilecek, doğacak sorunların çözümünü için denizin yeniden doldurulması gibi sonuçlar yaratacak biçimde büyük bir ticaret merkezi kitlesine dönüştürülmesinin planlama esasları ve kamu yararı ilkesi ile bağdaşmadığı.

Kamu yararı yönünden üzerinde durulması gereken bir başka husus uyumsuzluk konusu parselin oluşumu ve konumundan kaynaklanmaktadır.

Anayasa'nın 43. maddesinde deniz, göl ve akarsu kıyıları deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği hükme bağlanmış, kıyı kanununun 5. maddesinde de kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği tekrarlanmıştır. Yukarıda değinildiği gibi kıyı kanunu ve uygulama yönetmeliğinin ilgili maddeleri karşısında uyumsuzluk konusu parselde, uyumsuzluk konusu imar planında öngörülen biçimde bir yapı yapılabilmesine olanak yoktur.

O kadar ki yönetmeliğin 18. maddesinin son fıkrasında sahil şeritlerinde yapılmasına mevzuatın izin verdiği yapılarda inşaata başlanabilmesi için yapılacak yapıların toplumun kullanımına ayrılmış yapı olması gerektiğinin tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesinin zorunlu olduğu kurala bağlanmıştır.

Toplumun kullanmasını ve kamu yararının gözetilmesini bu kadar ön plana çıkaran bu kurallar karşısında, mülkiyeti kime ait olursa olsun, büyük ölçüde denizden doldurularak oluşmuş ve sahil şeridinde kaldığı tartışmasız olan 15 parsel üzerinde "çok işlevli ticaret merkezi" planlamasının ve planlamaya dayanarak gerçekleştirilen proje ve ihaleye göre kat karşılığı inşaat sözleşmesi sonucu "ticari amaçlı özel mülk" yaratılmasının kamu yararı kuralına ağır biçimde aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu maddi ve hukuki durumda; İzmir Konak alanında Galleria Konak inşaatına temel teşkil eden Konak 1/1000 ölçekli imar planının 7395 ada, 15 parsel ile ilgili bölümünde, 3621 sayılı Kıyı Kanununa aykırı olması, şehircilik ve planlama ilkelere uygun bulunmaması özellikle Anayasa ve Kıyı Kanunu'nda kamu yararının gözetileceğine ilişkin olarak yer alan hükümler karşısında kamu yararına ağır biçimde aykırı bulunması nedeniyle hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle yürütmenin 90 yıl süreyle durdurulmasını 18.3.1993 gününde oy birliği ile karar verildi" denmektedir.

Daha sonra İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Bölge İdare Mahkemesine yaptığı itirazdan sonra bölge idare mahkemesi 12.4.1993 günü, yürütmenin durdurulması kararını kaldırmadan yeniden bilirkişi incelemesine karar vermiştir.

Dava 2. bilirkişi incelemesi düzeyinde sürmektedir.

Kent Hareketi

Prof. Dr.- Ing. Şenel ERGİN

Dünya Sağlık Örgütü'nün "Sağlıklı Kentler Projesi" İzmir'de bir "Kent Hareketi"ne dönüştürülüyor.

Sağlık Meslek Odaları, T. M. M. O. B.'ye bağlı meslek odaları, Baro, çeşitli dernek ve vakıfların temsilcileri ile kendi adlarına çalışmaya katılan bilim adamları 11-13 Mart 1993 günleri Tabipler Odası'nın çağrısı üzerine çalışmaları başlatarak, yeni bir Hareket'in düşünsel temelini hazırlamaya çalıştılar.

Dünya Sağlık Örgütü "Sağlıklı Kentler Projesi"ni ilk kez 1985 yılında başlatmış. 1992 Yılı itibarıyla 18 ulusal ağ mevcut, Avrupa'da 375, dünyada 700 kent çeşitli konu ve ağırlıklı projeleriyle katılmışlar. Yakın bir gelecekte Ankara, İstanbul ve İzmir Kentleri'nden birinin de bu ağ içine alınmasının düşünüldüğü bize ulaştırılan bilgiler arasında.

Bu ilk bilgiler çerçevesinde çalışmalarına başlayan ortalama 60 kişilik bir topluluk önce üç ayrı çalışma grubu oluşturarak "Kent ve Çevre", "Kentlerde Sağlık Örgütlenmesi" ve "Yerel Yönetimler ve demokratik Katılım" ana başlıklarında düşüncelerini yoğunlaştırmış; birbuçuk günlük grup çalışmaları sonunda oluşturulan raporlar grup sözcülerince katılımcıların tamamının hazır bulunduğu toplantıda anlatılarak tartışmaya açılmıştır. Bu sırada oluşturulan önce 15 kişilik, izleyen ilk toplantıdan sonra 5 kişilik çalışma grupları üç ayrı grup raporunun ortak çizgilerini netleştirerek tek bir rapor oluşturma yoluna girmiştir. İşte bu son toplantılar sırasında, oluşturulmuş bilgi birikiminin "Sağlıklı Kentler Projesi"ni çok aştığı, önerilen olası örgütsel yapı, gerçekleştirilmesi öngörülen "Kent Medyası" ile olayın bir KENT HAREKETİ'ne doğru geliştiği farkedilmiştir.

Kendi adına kenti yönetmekle görevlendirildiği yerel yöneticilerin desteği kapsamında "kökü dışarıda" televizyon ekranları aracılığıyla kendisine hakaret edilen, bu "koku dışarıda" nedeni ile yasa aracılığıyla elde edilebileceği yanıt hakkından da yoksun bırakılan İzmirli'nin, bağımsız bir KENT MEDYASI'na sahip olmasının önemi tam da sıralarda çok iyi anlaşılmalıdır.

Kente yönelik bütün düşüncelerini "siyasi bir talep" haline getirmeye çalışan İZMİR KENT HAREKETİ grubu, bunun öneri bazında geliştirilmeye ve yaşama geçirilebilmesi için desteklenmeye muhtaç ilk örgütsel -şematik yapısını da oluşturmuştur. Grubun bu güne kadar net bir çözüm bulamadığı konu, "Hareket"in finans kaynakları sorunudur.

İzmir Kent Hareketi, sivil toplum örgütleri bazında başlatıp olgunlaştıracağı çalışmalarını, kentlilik bilincinin güçlenmesini ve katılımın yerel yönetimlerin eylem alanında fiili bir gerçeklik olmasını sağlamayı düşünmektedir. Yerine ve gereğine göre danışmanlık hizmeti vermeyi, kimi işleri bizzat yapmayı, toplum yararı adına kente yönelik hizmetleri gerekirse desteklemeyi, yönlendirmeyi, eleştirmeyi hatta engellemeyi, bazen yapan bazen yaptırın bir sivil güç olmayı hedefleyerek çalışmalarını gittikçe genişleyen bir kapsamda sürdürmektedir.

Meslek Odalarından Gelen Kadın Üyelere Yönelik Eğitim Semineri

TÜSES tarafından düzenlenen seminer 3 Nisan'da Etap Pullman'da yapıldı. Meslek odalarının yönetiminde yer alan ya da yönetimde yer almasa da etkin bir konumda bulunan kadın üyelerin çağrılı olduğu bu toplantıda Doç. Dr. Doğan Özden "Demokratikleşme Süreci ve Türkiye'de Gelişimi", Kürşat Bumin "Demokratikleşme ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü", Doç. Dr. Meryem Koray "Kadın ve Toplumsal Yaşama Katılımı", Doç. Dr. Ömür Özkan - Doç. Dr. Alev Kaymü "Kadın ve Yönetim" başlıklarında bildiri sundular.

TÜSES İzmir Temsilcisi Doç. Dr. Meryem Koray tarafından toplantının amacı "Dünya'nın her yerinde kadınların toplumsal etkinliklere daha yaygın ve daha etkin biçimde katılımı istenirken, Türkiye'de de bu konuda birşeyler yapılması gerektiği açıktır. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) olarak, duyarlılıkla baktığımız bu konuda bazı katkılarımız olabileceğini düşünüyoruz. Örneğin bugüne dek bu alanda çeşitli araştırmaların ortaya çıkmasına katkımız olduğu gibi, şimdi de değişik kadın gruplarına yönelik eğitim ve tartışma programlarını uygulamaya koymayı planlıyoruz.

Bu anlamda, Türkiye'de belirli eğitim almış kadınların oynayabilecekleri rolün ne denli önem taşıdığını da biliyoruz. Türkiye'nin demokratikleşme süreci içinde hem sivil toplum örgütlerinin, hem de kadınların oynayabilecekleri önemli roller olduğuna göre bu ikisini biraraya getirecek bir seminer programının gerek toplum, gerek meslek odaları, gerekse de kadınlar açısından yararlı sonuçları olabileceğini düşündük."

Toplantının sonuç bölümünde seminere katılan kadın üyelerin tartışılan konuları odaları bünyesindeki kadın üyelere aktarmaları ve bu çalışmanın sürdürülmesi kararı alındı.

Ödemiş Mesleki Denetim Görevliliğimiz Temsilcilik Oldu

Ödemiş'teki üyelerimizin talebi ve şubemizin önerisi üzerine 19.2.1993 tarihinde M.Y.K. kararı ile Mimarlar Odası İzmir Şubesi Ödemiş Mesleki Denetim Görevliliği, Mimarlar Odası Ödemiş Temsilciliği statüsüne çıkarılmıştır. M.Y.K. tarafından Mimarlar Odası Ödemiş Temsilciliği kurucu üyeliklerine Adnan Kükrer, Kemal Nurgören ve Münir Bezmez atanmışlardır.

Kayıtlı onüç üyenin bulunduğu yeni Temsilciliğimizi en kısa sürede Genel Kurulunu yapılarak faaliyetine devam edecektir.

Üyelerimizi kutlar, çalışmalarında başarılar dileriz.

Fotoğraf Umur Somali

Kula Evlerini Gezdik

16 Mayıs Pazar günü İzmir'den iki otobüsle 90 mimar Kula'ya hareket ettik. Sn. Dr. Mimar Yılmaz Tosun'un rehberliğinde, Kula'nın tarihi, coğrafyası ve Kula Evleri hakkında incelemelerde bulunduk.

Taş ve ahşapla yaratılan ve uzun yıllardan bu yana ayakta kalarak günümüze ulaşan ilginç sivil mimarlık örnekleri Kula Evlerinin insanın ve doğanın tahribatına direnmeye çalışmalarını üzülerken izledik. KULA EVLERİNDE taş duvar, temelde zemin kat taşıyıcı beden duvarlarında ve sağır olan cep helerde kullanılmıştır. Lav taşı (köfeke taşı) yontularak hatıl olarak, taşıyıcı olarak ve sokakların dar oluşundan dolayı duvar köşelerinin pahlanması sırasında kullanılmıştır. Evlerin avluları ve bahçeleri ile ara sokaklar (bugün çoğu asfaltla kaplanmış durumda) kayrak taşı döşelidir.

Kula Evlerinin taşıyıcı sistemi ahşap dikmeler ve kirişlerdir. Karkas sistemde bölme duvarlarında iskelet ahşap dolgu malzemesi tuğla ve köfeke taşıdır. Ahşabın mimaride bu kadar yoğun ve fonksiyonel kullanımı son derece ilginçtir. Kula evlerinde ahşap karkas sisteminin yoğun kullanım sebeplerinden biri de bu sistemin zelzeleye karşı muvafakatinde alt beden (taşıyıcı) duvarlarına tamamen tabi olmadan serbest planlar teminine olanak vermesinde ve cephelerde istenilen açıklık ve cumbaların oluşmasına olanak tanınmasındadır. Herşeye rağmen zamana karşı direnen Kula Evlerini yok olmadan gördüğümüz için mutlu ayrıldık Kula'dan.

Meslek içi eğitim gezilerimize Eylül ayından itibaren devam edeceğiz.

Termik Santralin Önünde

Gökova Ağlıyordu

"Halikarnas Balıkçısı" "Cova" dediği Gökova için şunları söylediler:

"Kutuplar veya ekvator da, insanlar için yaratıldı. Oralarda da insan yaşar. Ancak, dünyada insanın doğal yapısına en uygun iklim, Cova'da bulunur. İnsanın hücresel yapısı ile doğanın dokusu, en güzel şekilde burada örtüşür. Denizi, havası, yeşili ve hayvanı ile Cova, insan için hazır bir dünyevi cennettir. Gökova'nın başında bulunan Bodrum, cennetin kapısı olduğu için güzeldir. Cennet, o kapının ardındaki körfezdür."

"Gökova Termik Santrali" bu cennetin ortasında bacasıyla yükseliyor. Çeşitli kereler çalıştırılmayacağı söylenen santralin deneme amaçlı (?) çalıştırılmak istenmesi üzerine Muğla Koordinasyon Kurulu'nca düzenlenen santrali protesto etkinliklerine Mimarlar Odası İzmir Şubesi olarak 40 kişilik bir grupla biz de katıldık. 7 Mayıs Cuma akşamı başlayan etkinliğimiz gezi biçimde 9 Mayıs Pazar akşamı son buldu.

Marmaris'te Cuma akşamı konakladıktan sonra 8 Mayıs Cumartesi sabahı teknelerle denizden Gökova çıkarmasına katıldık.

Yağmurlu bir havada gerçekleşen tekne yolculuğundan sonra Gökova'ya ulaştığımızda büyümlü maviliklerin, yeşilliklerin ortasında yükselen santralin bacası eylemimizin haklılığını bir kez daha ortaya koyuyordu.

Mitinge katılan Mimar - Mühendis Odaları, Belediyeler, Tabip Odaları, Barolar, İHD, Yeşiller Partisi ile çeşitli dernek ve grupların katılımından oluşan Çevre İl Koordinasyon kurulu, 8 Mayıs Cumartesi günü bir miting düzenledi. "Termik Santraller mi Sağlıklı Çocuklar mı? Haydi Gökova'ya" sloganı etrafında birleşildi.

Bu kadar yoğun karşı çıkışa rağmen yine de tamamlanan termik santral "uygarlık" adına doğayı bozmaya hazırlanıyor.

Muğla Çevre Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanan bildiri de şöyle denildi:

"Bu santral bizim paralarımızla yapıldı. Burada bizim paralarımız, çocuklarımızın gelecekte borcu olarak ödemek durumunda oldukları paralar harlandı. Biz bu paralardan vazgeçiyoruz, çocukla-

rımızı istiyoruz. Bizler, bizim olan santrali çal tırmak istemiyoruz. Kapatılmasını istiyoruz. Ge verdiğiniz sözü tutun, gelin burayı, çevre ve demokrasi mücadelesinin kabesi ilan edelim. Ge 'bu santral çevre ve demokrasi mücadelesi nunda kapatıldı' diye tabela asalım."

Fotoğraf Mehmet Reis

İzmir için İzmir Dergisi

Mart 1993 yılında Kanal 7 reklamcılık, tanıtım halkla ilişkiler şirketinin çıkardığı İzmir Dergisi 7 ay yayımlanmayı hedefliyor. Derginin yayınlanma amacı şöyle açıklanıyor.

"Değerli Okurlarımız... İnsanın evine, sokağına, n hallesine, oturduğu şehre sahip çıkması, üzü tülerini, sevinçlerini, birlikte yaşaması çok güzel duyu. Hepimizin bu sorumluluğu paylaştığı inanıyoruz. Bu inançla yola çıktık, ilk sayımızı ulaştırmanın heyecan ve gururunu yaşıyoruz.

Sizleri İzmir'e sahip çıkmaya çağırıyoruz. Çirklilikleri, yanlışları İzmir'li adına haykıralım, yazalım, güzellikleri birlikte yaşayalım."

İzmir dergisinde kentteki hava kirliliğinden, Kanar Sevenler Derneğinin etkinliklerine kadar çok değerli konular yer alıyor.

Derginin yayın kurulunda; Tufan Arkayın, Hüseyin Baradan, Umran Baradan, Nilgül Gültay, Recep Karakaş, Ali Kocapete, Mehmet Kurt, Özden Nutku, Necdet Öklem, Erol Özcan, Dinçer Süme Hüseyin Şenergüç, Bilge Umar, Celal Üstünbaş yer alıyor.

İzmir dergisine yayın hayatında başarılar diliyoruz.

Çarşamba Söyleşilerimiz Yapıldı

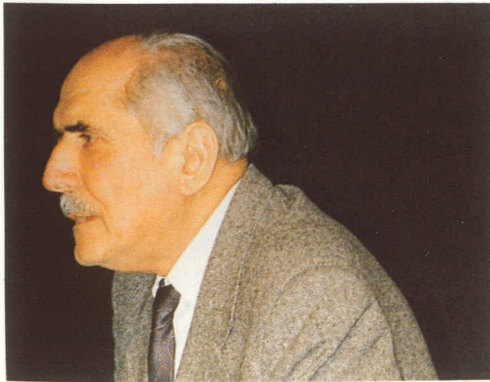
23 Aralık 1992'de üyelerimizden Sayın Doruk Pamir'le başlayan "Çarşamba Söyleşileri BİR MİMAR ve UYGULAMALARI" başlıklı etkinliklerimizin bahar dönemi programı tamamlandı. Üyelerimizin yoğun ilgisini çeken söyleşilerde bir çok meslektaşımız konuğumuz oldu. Etkinliklerimiz son bahar ve kış programları ile devam edecektir.

Fotoğraf Mehmet Reisoğlu

23 Aralık 1992 Çarşamba Doruk Pamir

Doruk Pamir slaytlarıyla desteklediği konuşmasında bir anlamda özelleştirmeyi yaptığını o yüzden oldukça zorlandığını belirtti. Projelerinin bir grup işi olduğunu, bir grubun eforu olduğunu belirten Pamir projelerini gösterirken uygulama yönünden o kadar şanslı olmadıklarını söyledi. Aşağı yukarı şimdiye kadar 5.000.000 m2. proje hazırlamalarına rağmen, uygulamanın 300.000 m2. de kaldığını, bunun çok düşük bir rakam olduğunu belirtti. Son 10 yıldır bazıları gerçekleşen, bazıları gerçekleşemeyen projeleri arasında yer alan Bangladeş'te İslam Araştırma Merkezi, İstanbul'da Bahçeşehir'de yaptıkları sosyal tesisleri, tartışmalı Tutill kulelerini, Marmaris Laguna Otelini ve halen yapımı süren Ankara Dikmen Vadisi projelerini oluşum süreçlerinde anlatan Doruk Pamir'in söyleşi büyük ilgi gördü.

Fotoğraf Mehmet Reisoğlu

10 Şubat 1993 Çarşamba Turgut Cansever

Turgut Cansever Fransız Kültür Merkezinde yaptığı

diyalı söyleşide bir çok yapısının yanında, Ağa Han Mimarlık Ödülü almış olan Türk Tarih Kurumu binası ve Demir Tatil Köyü yapılarının projelendirilmesi ve uygulanmaları hakkında bilgi verip mimarlığa yaklaşımı ile felsefesi konularında tutum ve görüşlerini aktardı.

Fotoğraflar : Hakan Akdemir

17 Mart 1993 Çarşamba Yüksel Erdemir

Yüksel Erdemir konuşmasında Moskova'da yaptığı konutları, Antalya Falez Otelini, meslek yaşamı boyunca girdiği yarışmaları anlattı. Ankara Büyük Şehir Belediye Sarayı, hastaneler konusunda bilgi veren Erdemir yarışmalarda en büyük sorunun uygulama sırasında müellifinden habersiz yapılan değişiklikler olduğunu söyledi.

31 Mart 1993 Çarşamba Hayati Tabanlıoğlu

Hayati Tabanlıoğlu Fransız Kültür Merkezinde yaptığı diyalı söyleşide, İstanbul Atatürk Kültür Merkezi ve Atatürk Hava Limanı hakkında projelendirme kararlarının oluşumu, her iki yapının geçmiş durumları ve gerçekleştirme süreçlerini atardı. Ataköy Galleria kompleksi proje ve yapı sistemleri hakkında açıklamalarda bulundu.

7 Nisan 1993 Çarşamba Neşet Arolat

Neşet Arolat, söyleşide, çevre ve doğa ile savaş değil uyum içinde çalışmayı ve her yapının tek başına olduğu kadar, kentsel ya da doğal çevrenin bir bütünleyici olduğunu çalışmalarının sürdürdüğünü belirtti. Tarabya villaları, Kervansaray Termal Otel restorasyonu, İzmir Hükümet Konağı, Vakıf Bank Ege Bölge Müdürlüğü gibi yapıların projelerini ve gerçekleştirme süreçlerini anlattı. Söyleşi Fransız Kültür Merkezinde yapıldı.

14 Nisan 1993 Çarşamba Barbaros Sağdıç

Barbaros Sağdıç Fransız Kültür Merkezi'nde verdiği konferansta tasarım çalışmasının belirli bir tasarım süreci içerisinde önceli veya sonralı tümden gelen ve tüme varan çalışmaların diyalektik bütünselliği içerisinde sürdürülebileceğini belirtti. "Tasarım olgusu içerisinde konunun işlevinden kaynaklanan 'pragmatik' çalışma, konunun strüktürel kurgusundan kaynaklanan 'sentaktik' çalışma ve konunun estetik değerini oluşturan 'semantik' çalışma üçlemesi bir bütün oluşturur" diyen Sağdıç tasarım sürecinde, tasarımcının, tasarımları beyin - el diyalektiği içerisinde kalem aracılığı ile kağıda aktardığına değindi.

"Gelişen teknolojiler ile kağıdın yerini 'bilgisayar ekranı', kalemin yerini de 'mouse' almıştır. Bilgisayar aracılığıyla sürdürülen tasarım süreci, olguyu bütünüyle kontrol edebilmek ve yönlendirebilmek (motive edebilmek) açısından tasarımcıya çok geniş olanaklar sunmaktadır" diyen Sağdıç, sonuçta tasarım süreci içerisinde beyin ve elin uyum ve uyumsuzluk sürecini oluşturarak sonuçta ve sürecin belirli anlarında tasarımı ya da tasarım altparçalarını, oluşturduklarını belirtti.

15 - 21 Nisan 1993 Çarşamba Doğan Tekeli

Doğan Tekeli Alman Kültür Mekezi Salonunda yaptığı diyalog söyleşisinde mimarlık meslek yaşamıyla ilgili geniş açıklamalarda bulundu. Yapılarında ülke gerçeklerine ve malzemeye önem verdiklerini, tasarımlarında doğaya ve insana saygılı, fonksiyonel yaklaşımın belirleyici olduğunu vurguladı. Sayın Tekeli bir çok yapısının yanısıra Eczacıbaşı İlaç Fabrikası ve Halk Bankası Genel Müdürlüğü binalarının projelendirme ve gerçekleştirme süreçlerini aktarıp, proje ile bitmiş yapı arasındaki zaman içinde istek ve program değişikliklerine bağlı olarak oluşan değişimlerin, tasarımcıyı sürekli zorladığını ve yapı bitene kadar tasarımında sürdüğünü dile getirdi, Antalya Hava limanı proje yarışmasında kazanan projelerinin, İçanadolu'da uygulaması talebinin projeyi etkileyen veriler ile, proje elde eden kurumların ilişkilerinden tipik bir örnek olduğunu vurguladı.

ULASHIM SORUNU COZULUYOR...

Karikatür: Aydın Özay

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Tarafından Düzenlenen Bilgisayar Destekli Çizim ve Tasarım Kursları Programı

1. Grup	(12 Hafta)
Salı	: 19.00 - 21.30
Cuma	: 19.00 - 21.30

Başlama Tarihi	: 29 Haziran 1993
Bitiş Tarihi	: 17 Eylül 1993

2. Grup	(12 Hafta)
Cumartesi	: 9.00 - 15.00

Başlama Tarihi	: 3 Temmuz 1993
Bitiş Tarihi	: 18 Eylül 1993

KURS ÜCRETİ	:
Mimarlara	: 2.000.000.- TL. / Kişi
Öğrencilere	: 1.750.000.- TL. / Kişi

- Her kurs grubu 12'şer kişiden oluşacak ve Kurslar kesintisiz olarak süreceklerdir.
- Derslik kurs süresi öncesi serbest çalışma için kullanılabilir.
- Kurs ücreti olarak 1.000.000.- TL. kayıt sırasında, kalan ücret kurs süresi içinde 2 taksit olarak ödenecektir.

Yapı'93 "İstanbul Fuarı" 93 Yapı Ürünü Ödülü Çimentoş - Gazbeton'un

18-23 Mayıs 1993 tarihleri arasında İstanbul Dünya Ticaret Merkezi'nde gerçekleştiren Yapı '93 İstanbul Fuarı'na birçok yerli ve yabancı firma katılmıştır. Fuara katılan 180 firma ürünlerini, teknolojilerini ve uygulama esaslarını sergilemiştir.

1991 yılından beri Yapı Endüstri Merkezi tarafından verilen ve yapının Oscar'ları olarak nitelendirilen "Yapı Ürünü Ödülleri" fuar sırasında sahiplerini bulmuştur.

Ödüller, yapı ürünü uygulaması alanında, yapıda rasyonalizasyon, çevreye uyum ve teknik gelişmenin desteklenip özendirilmesi amacıyla verilmektedir.

Ödüle aday gösterilen yapı ürünlerinde aranan nitelikler, ürünün Türkiye'de üretilmiş olması, yapı '93 İstanbul Fuarındaki firma standında ürünün özel olarak sergilenmiş ve teknik niteliklerinin belirtilmiş olması ve ürünün üretim, uygulama ve kullanım süreçlerinde rasyonalizasyona yönelik yenilikler veya yapım teknolojisinde gelişme sağlayan nitelikler getirmesi ya da çevreye uyum ve katkısı olmasıydı.

Adaylar arasında 1993 yılı Yapı Ürünü'ne layık görülen Çimentoş - Gazbeton Donatılı Yapı Elemanları Amerika'da da 21. yüzyılın yapı malzemesi olarak seçilmiştir. Çimentoş - Gazbeton Donatılı Yapı Elemanları gazbeton hamurunun içersine betonarme ve mühendislik kaideleri içinde korozyona karşı korunmuş çelik hasır donatı koymak suretiyle

elde edilen büyük boyutlu ve eğilmeye mukavim prefabrike elemanlardır. Bu elemanlarda özyapımın yararları ile Gazbeton'un yapıya sağladığı (hafiflik, sağlamlık ve etkin ısı yalıtım özelliği) birleştirilmiş olmaktadır. Böylece ön yapımlı elemanlar gazbeton'dan üretilmeleri ile büyük ölçüde hafifletmekte ekonomik taşıma mesafesi genişlemekte, kaldırma ve montaj düzeni küçülmekte ve yapı hafifletmektedir. Ayrıca ön yapımlı elemanları ilave bir ısı yalıtımına ihtiyaç göstermemeleri işi basitleştirip, süratlendirmekte, kalıp ile sıva işleminin minimuma indirilmesiyle de yapıya ekonomik katkı sağlanmaktadır.

İşbu özelliklerinden dolayı alternatif yapı malzemesi arasında ön sıralarda yer alan Gazbeton Donatılı Yapı Elemanları '93 Yapı Ürünü Ödülüne layık görülmüştür.

Gap Kültür Ve Sanat Merkezi Mimari Proje Yarışması Sonuçlandı

Asli Jüri Üyeleri

Prof. Yüksel Erdemir, Eyüp Ünal, Haldun Sunal
Doç. Dr. Yıldırım Yavuz, Mahmut Tuna

1. Ödül	: Özkan Sunar Cemil İlhan
2. Ödül	: Selim Velioglu Bora Borçin
3. Ödül	: Özgür Ecevit Azize Ecevit Kadir Çalbayram

1. Mansiyon	: Yakup Hazan
2. Mansiyon	: Çiçek Özmert Ebubekir Özmert Mustafa Ayas
3. Mansiyon	: Metin Hepgüler
4. Mansiyon	: Cem Açıklol
5. Mansiyon	: Cengiz Gençata Aynur Gençata Levent Gençata

Satınalma	: Yunus Eşkinat
Satınalma	: Ö. Faruk Kurdak Ö. Lütfi Somer Sevda Koşlu Hüsnü Ozan Muzaffer Mutlu

Satınalma	: Hasan Özbay Tamer Başbuğ Baran İdil
-----------	---

Satınalma	: Suzan Kamışlı Erhan Kamışlı
-----------	----------------------------------

Satınalma	: Tuncer Çakmaklı
-----------	-------------------

5. İzmir Film Festivali'nin Konuğu 68 Kuşağından Bir Yönetmen: İtalo Spinelli

Fetay SOYKAN

5. Uluslararası İzmir Film Festivali bu yıl Yeni İtalyan Sinemasını temsilen ülkemize gelen İtalo Spinelli'yi konuk etti

1951 yılında Roma'da doğan Spinelli 1973 yılında Roma Üniversitesi Psikoloji Bölümünü bitirdikten sonra, 80'de New York Üniversitesi Sinema Okulu'nda televizyon ve sinema eğitimi görmüş.

İlk çalışmaları tiyatro ağırlıklı, Buchner, Rilke, Strindberg üzerine yoğunlaşmış. 10 yıl Luca Ronconi ve Carlo Cecchi'ye asistanlık yapmış. RAI televizyonu için dokümanlar, Peru ve Hindistan'da dokümanter filmler çekmiş, daha sonra Doppio Movimento adlı bir film şirketi kurarak uzun metrajlı filmlere yönelmiş.

Festivale katılan filmi "*Roma, Paris, Barcelona*"yı Paolo Grassini ile, 1989 yılında gerçekleştiren İtalo Spinelli, yeni İtalyan sinemasının kendine özgü bir dil oluşturabilmesi için olay ve insan derinliğine önem vermesi gerektiği görüşünde. Televizyonun sinemayı kendi ülkesinde de olumsuz yönde etkilediğini ve İtalyan sinemasının ağır bir kriz yaşadığını ancak bu krizden yine İtalyan TV'si RAI'nin katkılarıyla kurtulduklarını belirten sanatçı şöyle dedi: "10 yıl önce RAI, Venedik Film Festivali'ne % 15'lik bir katkı sağlamaktaydı oysa şimdi bu katkı % 85 - 90 civarındadır. Berlusconi ve RAI bir çok yapımın prodüksiyonunu üstlenerek genç yönetmenleri cesaretlendirmektedir. Öte yandan Bertolucci'ye ve ünlü yönetmenlerin bazılarını Amerikan sermayesi desteklemektedir."

"*Roma, Paris, Barcellona*" bir çok uluslararası film festivalinde "*Yeni İtalyan Sineması*"nı temsil etmiş bir kuşak filmi. Ulusal Sinema Yazarları Birliği Ödülü ve 90 yılında Sorrento Film Festivali'nde "*De Sica*" ödülü almış. Bilindiği üzere Vittorio De Sica, Neorealist İtalyan sinemasının ve ünlü "*Bisiklet Hırsızları*" filminin yönetmenidir. Biçim ve içerik açısın-

dan film De Sica ekolüne doğrudan bir gönderme yapmakta, siyah beyaz etkileyici bir dil kullanmaktadır.

Film, 70'li yılların sonunda Paris'de yaşayan siyasi mülteci Renato'nun öyküsünü aktarıyor. O artık siyasi kavgadan kopmuş, Roma'dan kaçarak Paris'e sığınmıştır. Bir sevgilisi, bir işi vardır ve çalışma izni almayı beklemektedir. Bir gün Roma'dan eski kız arkadaşı Lucilla ile Francesco çıkagelir. Bu iki militan peşlerindeki tüm endişe ve ajanlara rağmen Renato'yu Barcelona'da gerçekleştirecekleri bir eyleme sürüklerler. Renato yeni bir pasaport ve eski arkadaşlarıyla gerilimli bir yolculuğa çıkar. Yol boyu bilinci ve duyguları arasında arkadaşlarıyla sürekli geçmişin hesaplaşması içine girer. İnancını yitirmiştir. Belki Barcelona yeni bir gelecek bir yarın olacaktır. Bu yolculuk onu Roma'daki acılı anılara,

düne götürür. Eylemler, polisle yapılan silahlı kanlı çarpışmalar, yakalanma, ölüm, şiddet, terör! O günlerin gözüpük solcuları, politik şiddete, silahlı mücadeleye neden girdiklerini, illegal hareketin içine neden çekildiklerini aslında fark etmemişlerdir. Ama artık yola çıkılmıştır, geri dönülmez. "Kent'in dar sokaklarında Renato onları yitirir sonra da öldürülmelerine tanık olur. Bu gizli misyon nedir, kim tarafından ve niçin öldürüldükleri asla öğrenilmez. Renato o zaman bu kuytu sokakta, yakın tarihin ödenmiş sandığı hesaplarının hala kapanmadığını anlar"⁽¹⁾

Spinelli ve Grassini, tüm dünyayı saran gençlik olaylarına, şiddet ve teröre vurgu yapmak, içinde yaşadıkları bu kuşağın gençlik hareketlerini, düşünce ve tepkilerini sorgulamak amacıyla bir dolu soru işaretini bırakırlar kafalarda.

Film sonrası soruları yanıtlayan yönetmen, filmin senaryosunu dört yılda bir çok şeyi en kesin ve net şekilde verebilmek için 14 kez yazarak or-

taya çıkardıklarını belirterek şunları söyledi: "filmi siyah beyaz düşündük, ak ve kara, imajımız böyleydi; ayrıca bu dönemi uzatmak, derinlik kazandırmak için yakın geçmişi uzaklaştırdık. Sizin tarihinizi bilmiyorum ama biz bunları yaşadık pek çok ulus gibi, herkesde iz bırakan anılar var. Asla nostaljik bir film yapmayı düşünmedik. Tam tersine, siyasal hareketin bilincine varamayan, sözle söylenemeyen ama insani dayanışmayı gerektiren bir eylem içindeki bir neslin dramını, terörü, sıcak ve kavuran bir dönemi, yaşanan olayları vermek istedik. Amacımız soru sormaktı, sorularla dolu bir film yaptık."

Siyah beyazın unutulduğu onca yıl sonra karanlık, enigmatik bir sürecin sinemaya aktarılmasında bu seçim oldukça yerinde, o kuşaktan bir çoğu için 70'li yıllar pek de renkli olmadı kuşkusuz. Luigi Rondi şöyle belirtiyor filmi "kurşunlu yıllarda keskin bir yolculuk... 60'lı yılların sineması, idealizme karışmış başkaldırı, so-

rumuz ve çocukca bir gururun işlediği hatalara karşı acımasız son ölüm! Bu film Genç İtalyan Sineması için De Sica ödülünü gerçekten hak etti." ⁽²⁾

Renato'nun yol boyu isteksiz sürüklendiği bu yolculukta eski dava arkadaşları sorarlar "Peki neye inanıyorsun? - Bilmiyorum." Renato bugün Paris'tedir, anıları onu geçmişe götürür, düne - Roma'ya oysa o yarına gitmek ister Barcelona'ya. Plaza Reale'nin dar sokaklarında bir çift güzel beyaz atın şahlandığı fayton'da arkadaşları vurulur. Bir devrimci ya da bir kral, bir suikast, faili meçhul bir cinayet hepsi o kadar. Gümrük bariyerinden atlayan Renato görüntüde donar. Bu sıçrayış düşüş mü?, kurtuluş mu? Gerisi sizin, siz düşünün diyor yönetmen. □

(1) Corriera Della Sera, Prime film. Il Post Terrorismo. 3.4.1991

(2) Il Tempo, Roma Spettacoli. Viaggio Tagliante Negli Anni Piombo. 3.2.1991

Tüm Türkiye Tehlikede : Sit Alanlarını Talan Yasası

Amiklioğlu'nun SİT alanlarını korumak için ortaya attığı yasa önerisi, ülkenin her yanını imara açıyor. Toplam 2857 SİT alanı için yağmacılara adeta kırmızı davetiye çıkarılıyor

Oktay EKİNCİ

26 Nisan 1993 Cumhuriyet

SİT alanlarının korunabilmesini "3 yıl içinde kamulaştırma" koşuluna bağlayan yasa taslağı, ülkemizdeki tarih ve doğa değerleri üzerinde acaba "ne düzeyde" bir tehdit oluşturuyor? ANAP Çorum Milletvekili Ateş Amiklioğlu'nun önerisi, TBMM'nin ilgili komisyonlarında da "sırayla" benimse- nirken, biz de bu sorunun yanıtına göz attık ve ortaya çıkan gerçek şu oldu: "Yasa taslağıyla tüm Türkiye imar pazarına açılıyor, bu arada Çorum'un da özel mülkiyeteki tarihi bölgeleri koruma alanı olmaktan kurtuluyor...."

3000 SİT alanı

Önceki hafta Mimar Sinan Üniver- sitesi'nce düzenlenen 1. Kentsel Ko- rumu Kolokyumu'nun sonuç bil- dirgesinde, Amiklioğlu'nun yasa teklifi "Anadolu uygarlıklarına darbe" ola- rak nitelendirilmişti.

Kollokium'a Kültür Bakanlığı'ndan katılan Müsteşar Yardımcısı Erten Al- taban, bu darbenin "kapsamını" şöyle özetledi: "Türkiye'de halen tescilli 2425 arkeolojik SİT, 269 doğal SİT, 146 kentsel SİT ve 17 tarihsel SİT olmak üzere toplam 2857 SİT bu- lunuyor. Bunun yanı sıra, yine ülke- mizde 44.400 kadar eski eser olarak saptanmış kültür mirası yapı var. Bu tarihsel zenginlik salt kamulaştırma yöntemiyle nasıl korunabilir? Taslağı önerenler Türkiye'yi tanımlıyor."

"İmar Bekleyen" SİT'ler

Bu yasa yürürlüğe girerse Türkiye'nin tarihsel ve kültürel mirasını yağma- layan eski eser kaçakçılarının yaptığı tahribattan daha büyüğü yapılmış ola- cak. Evet. Acaba bu taslak yasala- şırsa, Türkiye'nin öncelikle hangi

Arazilerin özel mülkiyette bulunduğu SİT'ler arasında, "yağmaya dönük" güncel gelişmeleri de dikkate alarak bazı "hassas" bölgeleri şöyle özetle- mek olası.

• **Anadolu'nun kökeni Çorum:** Kısa gezintimize, ister istemez önce Ço- rum'dan başlıyoruz. Amiklioğlu'nun "seçim bölgesi", Anadolu uygarlık- larıyla ilgili kitaplarda "tümüyle bir ar- keolojik alan" olarak tanımlanıyor. Adını, Kapadokyalı savaşçı Trok- nu'dan alan bu ilimizin hemen her ilçe ve köyünde bir höyük, tümülüs, nekropol veya yerleşim kalıntıları var. İ. Ö. 2 binlerden başlayarak Asurlular, Hititler, Kimmerler, Medler, Persler ve Roma, Bizans, Selçuklu ve Os- manlı uygarlıkları, Çorum'da zengin izler bırakmışlar. Alaca ilçesindeki Alacahöyük, Anadolu'daki ilk Tunç Çağı'na ait yerleşme bölgesini oluşturu- yor. Alaca-Çorum yolunun doğu- sundaki Pazarlı yerleşmesinde de Kalkolitik dönemin izleri bulunuyor. Hitit Devleti'nin başkenti Hattuşaş ise Çorum ilindeki diğer önemli tarihi yerleşme bölgesi. Roma döneminden kalma Çorum Kalesi, İskilip Kalesi, 15. yüzyıla ait Koyunbaba Köprüsü, merkez ve ilçelerdeki yüzlerce tarihi yapı ve bunları çevreleyen SİT alan- ları, Amiklioğlu'nun taslağı yasalaş- tığından üç yıl sonra "koruma dışı" ka- lacak. Çünkü Çorum'da tüm bu ar- keolojik zenginliklerin bulunduğu böl- gelerde henüz tescil çalışmaları ta- mamlanmış değil ve yine tüm bu alanlar halen "özel mülkiyeteki" ara- zilerden oluşuyor.

• **Gökova Körfezi:** Termik santralin kirliteceği günleri bekleyen Gökova

alanı ilan edilmişti. Koruma Kurulu kararlarına göre körfezde, denizden 500 m'lik kuşakta, SİT nedeniyle yapı yasağı getirilmiş ve bu kuşaktaki özel mülkiyete ait araziler her türlü imara kapatılmıştı. Koruma kararı, taslak ya- salaşırca tümüyle geçersiz kalacak. En son Süzer Holding'in satın aldığı yüzlerce dönüm doğal SİT alanı da dahil olmak üzere körfezin hemen her tarafı, Okluk Koyu'ndaki gibi yapılarla donanacak.

• **Küçükkuşu - Assos:** Edremit Kör- fezi'nin kuzeyindeki Kaz Dağları'nın etekleri de, önceki yıl doğal SİT alanı ilan edildi. Böylece, ANAP döne- minde "turizm alanı" ilan edilen As- sos yöresindeki zeytinlikler ke- silmekten kurtuldu. Ne var ki Ka- rayolları, bu kıyı kuşağına yine de bir "turistik yol" yapmaya kararlı görü- nüyor. Yol haberiyle birlikte yeniden el değiştirmeye başlayan zeytinlik- lerin yeni sahipleri ise SİT bölgesinde turistik tesis kurmak için Amik- lioğlu'nun yasa taslağına dört elle sarılıyor olmalı.

• **Patara-Kekova kuşağı:** 4 -5 km. genişliğinde ve 17 km. uzunluğunda bir kumsalı bulunan Patara'ya, 1978 yılındaki 'doğal ve arkeolojik SİT kararı nedeniyle turizm betonlaşması hala "istenilen düzeyde" giremiyor. Özel Çevre Koruma Kurulu'nun ge- çen yıl yaptığı imar planı da aynı SİT kararları yüzünden bölgeyi imara açmaya yetmedi. Benzer şekilde, daha güneydeki Kaş'ın ünlü Kekova kıyıları da yine SİT kararları nedeniyle turizmcilere karşı korunabiliyor. Pa- tara ve Kekova kuşağındaki tüm ko- rumu alanları ise "özel mülkiyeteki"

kenin bu özgün köşesi için de cidd- bi tehlike.

• **Erciyes Tekir Yaylası :** Turizm Ba- kanlığı'nca "kış turizmi" için yatırım cılara tahsis edilmeye başlanan Er- ciyes Dağı ve Tekir Yaylası'ndak- doğa SİT'e giren araziler, bu "yen- potansiyel" nedeniyle hızla değeri kazanıyor. Şimdilik "kamu araziler- dışında" yoğun yapılaşmaya yasak- lanan bu bölgeninde yasa taslağı ile üç yıl sonra imara açılması tehlikes- gündemde.

• **Erythrai yeni kurtulmuştu:** İzmir Mimarlar Odası'nın açtığı dava so- nucunda "kooperatif arsası" olmak- tan kurtulan Erythrai antik kenti, özel mülkiyeteki 1. derece arkeolojik SİT'lere en ilginç örneği oluşturuyor. Burası kamulaştırılmaz ve bu arada yasa da çıkıverirse, İ.Ö. 4. yüzyıla ait bu seramik uygarlığı kenti, çoğu- nluğunu üniversite mensuplarının oluşturduğu "Yeşil İldır Yapı Koore- pariti" nin imar ve inşaat özlemlerine kurban olabilecek.

• **Foça artık kalmayabilir:** Kentsel yerleşim alanının tümü SİT olan Foça'da özel mülkiyeteki arazilerin yapılaşmaya yasaklanması, belediye ile korumacıları karşı karşıya getirdi. Foça ile Yeni Foça arasındaki doğa SİT olan koylar ise ikinci konut şirketlerinin sürekli istahlarını ka- bartıyor. Kentin ve kıyı kuşağının "ka- mulaştırılması" olası olmadığından yasa taslağı üç yıl sonra Foça'nın artık "kalmayacağı" anlamına geliyor.

• **Ve İstanbul'daki tehlike :** Ana- dolu'daki "imar beklentileri" altında

* Y. Mimar T.M.M.O.B. Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şube Başkanı

Istanbul ise tarihinin en büyük "yıkım" tehlikesiyle karşı karşıya. 2600 yıllık tarihi olan kentin hemen her bölgesi, kentsel ve doğal SİT kararlarıyla korunmaya çalışılıyor. Bunlardan Prens Adaları, Boğaziçi öngörünüm ve geri görünümlü bölgelerindeki SİT alanları, Çamlıca ve Haliç'in kuzey kıyıları, Galata'yı, Pera'yı, Taksim ve Cihangiri'ni içine alan kentsel SİT alanları, Roma, Bizans ve Osmanlı'nın merkezi Tarihi Yarımada, Anadolu yakasında Elmalı, Ömerli gibi havzalarla Polonezköy gibi SİT'ler, Avrupa yakasında Sarıyer - Terkos - Kilyos üçgenindeki tarım ve orman alanlarını içine alan doğal SİT alanları. Bu yörelerdeki arsa ve araziler hep özel mülkiyette.

Namlunun Ucundaki SİT'ler

Istanbul - Adalar, İstanbul - Boğaziçi, İstanbul - Beyoğlu, İstanbul - Tarihi Yarımada, İstanbul - Çamlıca, İstanbul - Ortaköy, İstanbul - Üsküdar Salacak, İstanbul - Polonezköy, Bursa - Cumalıkızık, Bursa - Çekirge, Bursa - Tirilye, Bursa - Kent Merkezi, Tekirdağ - Kent Merkezi, Tekirdağ - Şarköy, Edirne - Kaleiçi, Edirne - Tabakhane, Edirne - Kabağağaç, Bandırma - Artake (Erdek), Marmara Adası - Prokonnesos), Çanakkale - Dardanos, Çanakkale Saroz, Çanakkale - Troia, Assos - Küçükkuyu (Behramkale), Altınoluk - Adatepe, Edremit - (Adremythium), Bergama - (Pergamon), Foça (Phokaia), İzmir - Erythrai, İzmir - Bayraklı, İzmir - Alsancak, Ayvalık - Cunda, Bozcaada, Gökçeada, İzmir - Gümüldür, İzmir - Klaros, Söke - Priene, Kuşadası - Kaleiçi, Kuşadası - Pamucak Aydın - Didim (Didyma), Bafa - Herakleia, Milas - Iasos, Milas - Labranda, Bodrum - Bargyia, Bodrum - Merkez (Halicarnassus), Yatağan - Stratonikeia, Gökova - Keromos, Gökova - Kerme körfezi, Datça - Knidos, Denizli - Pamukkale, Denizli - Karahayit, Muğla - Kent Merkezi, Muğla - Karabağlar, Selçuk - Şirince - Selçuk Magnesia, kula - Kent merkezi, manisa - Spil Yaylası, Manisa - Karabel, Marmaris - Bozburun, Marmaris Hisarönü, Dalyan - Caunos, Köyceğiz - Göl Çevresi, Göcek - İnce, Fethiye - Aksaz, Fethiye - Ölüdeniz, Fethiye - Kayaköyü, Fethiye St. Nicola, Patara - Kekova, Phaselis, Antalya - Kemer, Antalya - Serik, Antalya - Manavgat, Antalya - Side, Kütahya - Kentsel, Antalya - Kaleiçi, Antalya - Balbey, Isparta sagalassos, Alanya - Kaleiçi, Alanya - Kaledran, Ankara - Kaleiçi, Ankara - Gölbaşı, Bolu - Bolu dağı, Konya - Meram Bağları, Kapadokya - SİT Alanları, Kapadokya - Ürgüp, Kapadokya - Göreme, Kapadokya - Üçhisar, Kapadokya-Avanos, Kapadokya İhlara /

Kaunos

Fotoğraf: Hasan Küçükkara

Devletin bütün ülkede SİT alanlarını kurtarabilmek için ne yeterli kaynağı nede elemanı var. Komisyonlarda sıra ile kabul edilen tasarı ülkenin el değmemiş köşelerini bile imara açıyor. İddialar arasında yasa önerisinin kokusunu alan bazı uyanıkların arazi kapatmak için kollarını sıvadığı da var. Bütün olumsuz koşullara karşın ayakta kalmayı başarmış tarih, tasarı yasalaştığında uyanık vatandaşların insafına terk edilecek. Yani kediye ciğer teslim edilmiş olacak.

/ Hasan Dağı, Kayseri Kültepe, Kayseri - Erciyes, Kayseri - Tekir Yaylası, Kayseri - Sultansazlığı, Çorum - Alacahöyük, Çorum - Pazarlı, Çorum - Hattuşaş, Amasya - Kentiçi, Adana - Tepebağ, Antakya - Kentiçi, Mardin - Kentiçi, Midyat - Kentiçi, Diyarbakır - Suriçi, Harran Ovası, Zonguldak - Safranbolu, Kastamonu - Kentiçi, Erzurum - Kemaliye (Eğün), Divriği - Merkez, Tire, Birgi.

Konu ile ilgili kınama kampanyasına katılmak isterseniz, aşağıdaki mesajı ilgisine gönderiniz.

TELEGRAF / FAX MESAJI

Sayın Ateş AMİKLİOĞLU
Çorum Milletvekili
TBMM / Ankara

Sayın Amiklioğlu,
Yeni ilan edilecek Kentsel ve Arkeolojik SİT alanlarının, üç yıl içinde kamulaştırılmaması halinde imara açılmasını öngören ve ilgili komisyonca kabul edilerek TBMM Başkanlığı'na sevk edilen yasa değişikliği öneriniz, ÇAĞDIŞI, HAKSIZ ve ART NİYETLİDİR.

ÇAĞDIŞIDIR çünkü,
Günümüzde toplumlar, sadece kendi kültürlerinin mirasını değil, yaşadıkları

topraklardaki diğer kültürlerin mirasını da korudukları oranda uygardılar. Barbarlıkla uygarlık arasındaki fark budur.

HAKSIZDIR çünkü,
Öneriniz yasalaşırsa, Kentsel ve Arkeolojik SİT alanlarıyla dopdolu olan Anadolu'nun bu kültürel birikimi, üç yıl içinde kamulaştırılmayacağından, tarihsel değerlerini kendiliğinden kaybederek imara açılacaktır.

ART NİYETLİDİR çünkü,
Önerinizde, Toplu Konut Fonu'nun asıl eski eserlerin korunması için kullandırılması gereği düşünülmemiş, özellikle kentsel SİT alanlarındaki korunması gerekli eski eser sivil mimarlık örnekleri sahiplerinin, devletçe desteklenmeyerek mağdur edildikleri gerçeği istismar edilmiştir. Yasa değişikliği önerinizi, bu gerekçelerle, derhal TBMM Başkanlığı'ndan geri çekiniz.

Saygılarımla,

Ad / İmza :

Meslek :

Tel :

İl :

Not: TBMM Faks: 9(4) 420 69 41

TBMM ANAP Grubu Fax: 9 (4) 420 52 55

TBMM SHP Grubu Fax: 9 (4) 420 52 82

TBMM DYP Grubu Fax: 9 (4) 420 52 97

TBMM RP Grubu Fax: 9 (4) 420 53 19

M. Levent GEDİZLİOĞLU
20 Mart 1993

Sayın Hamdi Türkmen,
Konak Meydanı'nın orta yerine yapılması planlanan Galleria binasının yapılmasını uygun görmeyen biri olarak, Yeni Asır gazetesindeki köşenizde yer alan, bu konuyla ilgili yazılarınızı ilgiyle okuyorum. Uzun zamandır size, yanlış bulduğum bazı fikir ve ifadelerinize ("Fikir ve ifade" demem, ifadelerinizin fikrinizi yansıtmama olasılığındandır.) değinen açık bir mektup yazmayı düşünüyorum, işlerimin yoğunluğundan ve ihmalden erteliyor idim. En son 20 Mart 1993 tarihli Yeniasır'da yayınlanan, Mahkemenin Konak Galleria inşaatını durdurma kararına ilişkin yazınızdan sonra bu mektubu size göndermeyi görev bildim. Umarım başından sonuna yayınlarsınız.

"Köy Olmaya Layık Değiliz" başlıklı söz konusu yazınızın ilk cümlesinde, bilirkişilerin İzmir'de oturmadığından söz ediyorsunuz. Bilmiyor olabilirsiniz diye söylüyorum: Üç kişilik bilirkişi heyetinde yer alan bilim adamlarından bir tanesi, uzun seneler İzmir'de oturmuş ve kentimizde görev yapmıştır. Diğerleri de İzmir'de oturmuşlar mı bilemiyorum ama, İzmir'i tanıyan insanlar olduklarını biliyorum. Ayrıca bir kentin imarıyla ilgili bilimsel bir görüş oluşturmak için mutlaka o kentte oturuyor olmak gerekmez, öyle değil mi?...

Yine bilmiyor olabilirsiniz diye söylüyorum: İtalyan Gemmo firmasının yetkilisini (Fotoğrafi aynı tarihli Hürriyet Ege'de yayınlandı) Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nde aylar önce yapılan, uzman kişilerden oluşan "Kent ve Çevre Komisyonu"nun bir toplantısında, Komisyon üyeleri, işin yanlışlığı ve hukuksal sorunları bulunduğu noktasında uyarıyordu. Mimarlar Odası İzmir Şubesi, yine aylarca önceden tüm yetkilileri ve özellikle Büyükşehir Belediyesi'ni defalarca uyarıyordu. Şimdi "durdurma kararı"ndan sonra, bunun sorumlusu Sayın Mahkeme Heyeti mi olacak? Yoksa uyarılmalarına rağmen (üstelik defalarca uyarılmalarına rağmen) yanlışlarında ve yatırımlarında ısrar eden İtalyan Gemmo firması ile Büyükşehir Belediyesi mi olacak? "Adil davranma" herkes için olduğu gibi, sizin için de

bir davranış biçimi olmalıdır kanaatindeyim sayın Türkmen.

Yazınızda andığınızı, dava açanlardan biri olduğunu söylediğiniz, kendisini tanımadığım avukat hemşehrime için "iş ilişkisi nedeniyle bir inatlaşma içine girdiği" ithamında bulunmaktasınız. Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Çakmur, Konak Galleria'ya karşı çıkanlara "Çağdaşlaşmayı Durdurma Lobisi" dedikten sonra, bunların bu konuda bazı odaklarca beslendiklerini söylemektedir. Yazınızdan anladığım kadarıyla siz de aynı kanaatesiniz. (Umarım yanılıyorumdur.) Konak Galleria projesine, İzmir'de birçok kişi ve kuruluş karşı çıkmıştır. Bunlardan birisi de Mimarlar Odası İzmir Şubesi'dir. Ben de Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin ikinci başkanım. Lütfen açıklar mısınız, bizler hangi çıkar ilişkileri içersindeyiz? Bu konuda bizleri besleyen odaklar kimlerdir ve bizleri nasıl, neyle beslemektedirler? Ya, "Hayır, ben bu ithamlara katılmıyorum" demelisiniz ya da yukarıdaki sorulara açık ve net yanıtlar vermelisiniz. Bu sorunların yanıtını, ayrıca Sayın Çakmur'dan da beklemekteyim.

"Kent" ya da "şehir" tanımları esas olarak özgürlük ve demokrasi kavramlarında ifadesini bulur. Dilerseniz İzmir'imizin "köy"lüğünü, "şehir"liğini, bu kavramlar çerçevesinde sizinle karşılıklı oturup konuşabiliriz. İstanbul'a, Ankara'ya ya da yurt dışına gidip gelen bazı kişilerin, İzmir'in "köy" olduğu zehabına kapılarak, kentimiz için "köy" tabirini kullanmaları ve bu "köy"lükten kurtulmak için Konak Galleria'yı öne sürmeleri, ne denli düzeyli bir yaklaşımdır, takdirinize bırakıyorum. Sizinle ve bazılarıyla, köy ve kent tartışmasından ziyade, köylülük ve şehirlilik tartışması yapmamız daha doğru olacak sanıyorum.

Saygılarımla.

MUHALİF GÖRÜŞLER...

Hamdi TÜKMEN
25.3.1993 Yeni Asır

Çağımız kavga değil, uzlaşma çağıdır. Hele böylesi, kucaklaşılacak bayram günlerinde buna daha çok ihtiyacımız olduğunu sanıyorum. Bu köşeden Konak'a yapılacak Galleria ile görüşlerimi ve doğruları sık sık siz okuyucularıma aktarmaya çalıştım. Bu, bazı çevrelerin hoşuna gitmedi. Gitmeyebilir de. Bu benim fikrim. Konak'ı bütün olarak düşündüğünüzde, bu alanın yaklaşık 6'da birine (156) bin metrekarenin, 23 bin, metrekaresine) yapılacak Vilayet Konağı'ndan daha alçak Galleria'yı, Meydan'ın tamamını kaplayacak gibi göstermek çok yanlış. Çünkü, gerçek bu değil.

Neyse; madem uzlaşma çağındayız, karşı görüşlere de saygılı olmak görevimiz. Üstelik ben tartışmaktan zevk duyuyorum.

Bu nedenle Galleria'ya karşı olanların görüşlerini de, siz okuyucularıma aktarmayı görev sayıyorum.

"Uyarmıştık!..."

M. Levent Gedizlioğlu. Mimarlar Odası İzmir Şubesi 2. Başkanı. Bana ulaşan bir açık mektubu var. Bunu bir görev saydığını söylüyor, saygı duyuyorum.

Gedizlioğlu, Konak Galleria hakkında olumsuz rapor veren ODTÜ'ü öğretim üyelerini savunuyor. Mektubunun özeti şöyle:

"Üç kişilik bilirkişi heyetinde yer alan bilimadamlarından bir tanesi, uzun seneler İzmir'de oturmuş ve kentimizde görev yapmıştır. Diğerleri de İzmir'de oturmuşlar mı, bilemiyorum ama, İzmir'i tanıyan insanlar olduklarını biliyorum. Ayrıca bir kentin imarıyla ilgili bilimsel bir görüş oluşturmak için mutlaka o kentte oturuyor olmak gerekmez."

Gedizlioğlu, İtalyan Gemmo Firması yetkilisinin, Mimarlar Odası'nda yapılan bir toplantıda, işin yanlışlığı ve hukuksal sorunlar olduğu konusunda uyarıldığını anımsatarak soruyor:

"Şimdi; 'durdurma kararından' sonra bunun sorumlusu sayın mahkeme heyeti mi olacak, yoksa uyarılmalarına rağmen yanlışlarında ve yatırımlarında ısrar eden İtalyan Gemmo ve Büyükşehir Belediyesi mi?" Gedizlioğlu'ndan Çakmur'a da "sah atış" var...

"Açıklama bekliyoruz"

Gedizlioğlu ve onun gibi düşünenleri tek bir şeyi anımsatmak istiyorum.

Sayın Gedizlioğlu, bana, "Adil davranma herkes için olduğu gibi, siz için de bir davranış biçimi olmalıdır" uyarısında bulunuyor.

Yani, "Siz adil bir insan değilsiniz" diyor.

Ben de soruyorum; Sayın Gedizlioğlu, sizin gibi düşünseydim; 'Galleria yapılmamalıdır' deseydim, o zaman mı adi olacaktım?"

Neyse, Gedizlioğlu'nun mektubunu dönüyoruz:

"Büyükşehir Belediye Başkanı Çakmur, Konak Galleria'ya karşı çıkanlara, 'Çağdaşlaşmayı Durdurma Lobisi' dedikten sonra, bu suçlamalar muhatap kişilerin bazı odaklarca beslendiklerini söylemektedir.

Konak Galleria Projesi'ne, İzmir'de pek çok kişi ve kuruluş karşı çıkmıştır. Bunlardan birisi de Mimarlar Odasıdır. Lütfen açıklar mısınız; bizler hangi çıkar ilişkileri içersindeyiz?"

Bu konuda bizleri besleyen odaklar kimlerdir ve bizleri nasıl, neyle beslemektedirler?"

Levent Bey, bu soruları benim yanılamamı istiyor. Ben, Galleria'nın sahibi değilim. İkincisi, Büyükşehir Belediye Başkanı hiç değilim.

Galleria konusunda, Mimarlar Odası'nı, çıkar ilişkisi içinde olmakla suçlamadım?"

Bu sorunların muhatabı niçin benim onu da anlamış değilim. Bir de benim, "Bu ithamlara katılmıyorum" diy haykırmam gerekiyormuş; niçin, bunda anlamadım.

Galleria'nın yapılmasıyla Konak'ı canlanacağı görüşündeyim. Bundun de söyledim, bu gün de tekrarlıyorum. Hepsini bu.

İzmir'de Kültür Etkinlik Mekanları

Sevgi MOLVA

Uygarlık kentlerde doğdu. Kentlerde "uygarlık" diye adlandırdığımız kültür eylemleri oluştu. Kentin ölçütü bundan başka bir şey değildir. Kuru insan kalabalıklarının oluşmasına kent diyemeyiz.

Nüfusu 250 bin - 1 milyon arasında olan bir yerleşime kent ve daha da fazla olursa metropol diyebilir miyiz, diyemeyiz.

Kent esas olan niteliktir, nitelikse kentin kültürüdür. Bu olgunun en belirgin duyumunu dilde görebiliriz. Yakın geçmişimize kadar "uygar" sözcüğü yerine "medeni" denirdi. Arapçada "medeni" kentli demektir. "Medine" ise kentin karşılığıdır.

Bir toplumun sanat ve kültür alanında ulaştığı düzeyin ve bunun toplumda ne ölçüde paylaşılabilirdiğinin bilinmesi o toplumun uygarlık yani kentlilik ölçütü verir. Kentleri kent yapan doğal ve turistik güzellikleri, çarşıları binaları değildir yalnızca. Kent, içinde yaşayan insanların kültür düzeyindeki yaşam biçimi ile gelişen insan ilişkileri ile belirlenir.

İzmir, iki milyonluk bir kentte bulunması gereken yoğun kültür faaliyetlerini barındırmıyor ne yazık ki. Yalnızca nüveler var. Ama bu da çok önemlidir. Operamız, tiyatrolarımız, bir senfoni orkestramız var. Bunların sayesinde İzmir bir kenttir.

Kültür etkinlikleri için gerekli binalar ve açık mekanlarımız ise yok denecek kadar az ve yetersizdir. Bu mekanlar aslında başka amaçlar için yapılmışlar veya doğru kararlarla yapılamamışlar, çevreleri perişanlık içinde.....

Şimdi yapmamız gereken yapılara gelince gözümüze kestirdiğimiz bir

boş yere bir yeşil alana veya bir başka kullanım yerine bunu kondukmaya çalışıyoruz. Böylece uygun olmayan yerlerde, geçici çözümlerle amaçlananın dışında sonuçlar oluşuyor. Biz kültür faaliyetlerinin yapılacağı binalar ile açık mekanların kent içindeki konumlarının planlanarak tesbitini ve kentin bu alanları tahrip etmeden yapılaşmasını istiyoruz. Kentimiz kapalı konser salonuna, opera, bale salonuna, açık konser alanlarına, tiyatro ve sinema salonlarına, sergileme alanlarına, çok sayıda yeni müzelere ihtiyacı var.

Bu sayıda konu ile ilgili durumu yanıtsızlamak için kentimizdeki sanat insanlarımızın ve yerel yöneticilerinin görüşlerini alıp, düşüncelerini dergimizin forum bölümünde yayınlamaya başlıyoruz. Sonuçta ortak noktalarda buluşup, istenen çözümlere gidebiliriz umduğumuzuz. □

Kutlu AKTAŞ
İzmir Valisi

Konuya müsaade ederseniz İzmir'in kimliği tartışmasından girelim. İzmir'in kimliği ne olmalıdır konusunda geçmiş günlerde bir takım meslek kuruluşlarımız tarafından tartışma başlatıldı.

Bizim görüşümüz İzmir'in ticari, sınai kimliği yanında, sanat ve kültüre, turizme önem veren entegre bir kimliğinin olabileceği hususunda topluyor. Yani İzmir sadece tarıma dayalı endüstrisi onun yanında ihracat merkezi olmamalı. Hem ulusal hem uluslararası bir takım kültür faali-

yetlerinin icra edilebileceği, turizm potansiyelinin kullanılabilirdiği sanat faaliyetlerinin yapılabildiği bir merkez haline gelebilirdi diyoruz. Hatta bazı Avrupa ülkelerinde, Amerika'da olduğu gibi İzmir'de kongre turizminin de gelişmesini arzu ediyoruz. Ama tabiki arzu edilmesi yeterli değil, bunların yapılabilmesi için imkan var mı, alt yapı var mı onun cevabı hayır oluyor. Bu boşluğu doldurmak üzere ben sadece İzmir metropol alanının yöneticisi değilim. İzmir vilayetinin 27 tane ilçesi var. 27 ilçesi olan bir vilayeti yönetiyorum ve bu bakımdan bu kültürel faaliyetlerin altyapısının Türkiye genelinde yapılması için de bir gayretimiz uğraşımız var.

Siz de saydınız, belki İzmir'in bir Atatürk Kültür merkezi var, eskiden kalma bir opera binası var. Bunun dışında pek bir şey görünmüyor. İzmir sanat, kültür faaliyetlerini Konak'ta oluşan altyapı ile gidermeye çalışıyor ama, Karşıyaka gibi 400 bin nüfuslu bir merkez ilçesi var. Sanat faaliyetlerinin izlenebilmesi için kiralık bir binada bir devlet tiyatrosu var. Onun yanında, Bornova var, Buca var, maalesef yeterli altyapı ve tesisler yok.

Bence İzmir'in 1000 kişinin üstünde seyirci kapasiteli, her türlü sanat faaliyetlerinin yapılabildiği bir sanat merkezine ihtiyacı var. Bunun bir kompleks olarak düşünülmesi gerekir. Yani üzerinde tartışmak lazım.

Bu boşluğu doldurmak için vakıflarla temasa geçtik. 600 kişilik son teknikleri içeren Sabancı Kültür Merkezi yapılıyor. Haziran'da bitecek. Ocak'ta bitmesi düşünülüyordu, hem hava muhalefeti hem de dış kaplamada bir takım yenilikler yapıldı. Zaman kaybı oldu. Burada modern bir balenin yapılabileceği, operanın sergilenebi-

leceği, çok oyunculu tiyatro gösterilerinin yapılabileceği bir salonu var ki bu İzmir'de şimdiye kadar olmayan bir salon. 12 m. sahne derinliği var. 600 kişilik bir salon ama yine de yeterli değil.

Dünya standartlarına göre tiyatro ve opera salonları 600-700 kişilik oluyor. Daa büyük 1000-1500 kişilikleri de var. Ama nasıl kullanılabilir, optimum ağırlıklı olanlar 600-700 kişilik. Yan salonları ile çalışma yerleri ile Sabancı Kültür Merkezi İzmir'de dağınık olarak yürütülen pek çok zamanda sahne yokluğu nedeni ile temsil edilemeyen birçok temsillerin yapılmasına imkan tanıyacak.

Onun yanında Kültür Bakanlığımızın yürüttüğü birçok çalışma var. Devlet Senfoni Orkestrası ve Klasik Türk Müziği Korosu için de bu sene 1993 programında yeterli ödenek ayrıldı. Bunların başlayacak projelerini Kültür Bakanlığı yaptırıyor. Yer olarak Bornova düşünülüyor. Bornova'da Peterson Köşkünün orda Kültür Bakanlığına ait bir yer var; salon değil, çalışma alanı olarak yapılacak. Bunlar da İzmir'in kültür hayatında eksikliği görülen hizmetler olarak üzerinde durulabilir.

Karşıyaka da eski Halk Evini onarak ona bir işlev vermeye çalıştık ama, fonksiyonlarını tam olarak yerine getirdiğini söylemek mümkün değil; düzeltilbilir. Oranın daha etkin bir şekilde kültürel ve sanatsal faaliyetlerin yapılabileceği bir yer haline getirilmesi lazım. Kütüphaneler konusunda da epeyce eksikliğimiz var. Halkın rahatça okuma ihtiyacını gidebileceği kütüphanelerin çoğaltılması gerekiyor. Bununla ilgili de Kültür Bakanlığının çalışması var. Bizden yer istediler. 1993 programında bizde bazı semtlere kütüphane yap-

ma imkanı bulmuş olacağız.

İçerilerimizde de maalesef yeterli kültür ve sanat faaliyetlerinin yapılabileceği alt yapı yok, yeterli tesis yok. Türkiye'nin en batısında yer almakla birlikte bu eksikliği bir yanda mahalli idareler, bir yanda biz gidermeye çalışacağız.

Tabii bunların bir anda bitmesini beklemek iyimserlik olur. Yüksek maliyet gerektiriyor. Ülkenin imkanları az. Belirli bir program dahilinde gönüllü kuruluşların yardımı ile giderilmesi bir çare olabilir. Başa dönersek 1.000 kişilik bir salon yanında 200-300 kişilik başka salonlar da olabilen bir komplekse ihtiyaç var. Yer için Konak tercih ediliyor. Yalnız Dünya'nın bir çok ülkesinde de merkezde değil kültür kompleksleri. Mesafeler artık izafi. 300.000 özel araç var İzmir'de. Uzak yakın yok artık. Karşıyaka Konağa uzak, Karşıyakalılara yakın. Buca Narlıbahçeye uzak, Bucalılara yakın. En uygun yer bulunmalı. Otopark ve ulaşımı düşünmek lazım.

Öncelikle mahalli yöneticilerimize düşüyor bu görev; tesbit etmek lazım. İmar planı düzenleme yetkisi bizim değil.

Türk Eğitim Vakfı'nın çankaya'da bir tütün deposu var. Orada bir Kültür Merkezi yapıyor. Salon, kütüphane, galerileriyle. bornova'da bir kilise var. Orada bir takım sanat faaliyetleri yapılıyor. Karşıyaka'da açık bir gösteri alanı var.

İzmir çok kötü değil bu konuda. Yalnız bu çalışmalara başlamak lazım.

Bu dönem mega projeler dönemi. İleriye dönük düşünmek lazım. İzmir'in kültürü ülkemiz seviyesinin üzerinde. Önemli bir kent. Eğitim seviyesi yüksek, bu önemli. En önemlisi ise İzmirli artık meselelerine sahip çıkıyor. Gelecek iyi görünüyor. Kamuyu çabuk oluşuyor. Herkes düşünüyor, hatalar eleştiriliyor. Bu bence demokratikleşmenin, farklılaşmanın en büyük göstergesi. □

Selmin GÜNÖZ

Opera Müdürü

Biz bu konuda en fazla sıkıntı çeken sanat birimiyiz sanırım. İzmir Operası bu yıl 10. yılını kutluyor. 82'de kurulduğunda Elhamra sineması bize yer olarak gösterilmiştir. O günden bu yana biz hala Elhamra sinemasındayız. Kapasitesini biliyor musunuz?

Ben söyleyeyim. 380 kişilik bir salon. Gönül isterdi ki 1000 kişilik bir salon olsun. İleriye dönük yapılması gerekir. Onun dışında teknoloji konusunda ilkel bir yer burası, şöyle ki sahne derinliği 5.5 m. Bakıyorum Avrupa'daki sahne derinlikleri 40 m. civarında. Döner sahnemiz yok, sahnede bir asansör olayı yok, dekorun aşağı yukarı çekilmesi imkanı yok.

Biraz geriye alalım dersanız Beyler sokağına çıkıyorsunuz, arkada yer yok, kulisler yok, yani hiçbir şey yok. 5.5 metre derinliği 11 metre sahne ağız olan son derece küçük, çok sempatik bir salon aslında, akustığı güzel. İzmir içinde başka bir salon temin edildiğinde biz herhalde Elhamra'yı özleyeceğiz. Şirinliği ve akustığı açısından. Burada şarkı söylemek çok keyifli, ama hiçbir şekilde opera sergilemeye uygun bir salon değil ne yazık ki. Sinema olarak yapılmasından belli zaten. Yer olarak ideal, kentin merkezinde. Yeni yapılacak yerin, kentin merkezinde olmasını dilerim. Ancak ben, göreve geldiğimden bu yana, Nisan ayından itibaren şöyle bir araştırma yaptığımda, Konak merkezinde hiçbir yer kalmadığını öğrenmiş oluyorum üzülmüş. Birçok yere iş hanları düşünülmüş; dükkanlar, mağazalar düşünülmüş. Ancak bir sanat merkezi düşünülmemiş. Opera binası düşünülmemiş. Tiyatrocu arkadaşlar da benzeri yakınmalarda bulunuyorlar. Onun için bir kültür sitesi yapılırsa, dünyanın her yerinde olduğu gibi merkezde olmalı. Böyle bir ön araştırma yaptığım da bize gösterilen yerlerin Çiğli ve Narlıdere olduğu söylendi. Tabii ki buraları uygun yerler değil opera için. Önce seyircinin ulaşımı düşünülerek uygun değil. Şu an bence olabilecek yer, Basmane'de eski garajlar var; ancak oranın da fuar projesi içine katıldığına dair laflar duydum, ne kadar doğru bilemiyorum.

İstanbul'a baktığımız zaman biliyorsunuz hepsini bir arada barındıran bir kültür merkezine sahip bir kent. Ancak bunun çok problemlerini yaşıyorlar. Tiyatrosu, operası, balesi, senfoni orkestrası, halk dansları, Türk sanat müziği.. hepsi aynı sahne içinde oluyor. Sahne kavgasından kan gövdeyi götürüyor. Onun için o tür bir binanın olumlu sonuç vereceğini sanmıyorum ben. Eğer bir kültür merkezi olarak düşünülüyorsa ayrı ayrı sahneler olmalı, hiç değilse herkesin 'benim' diyebileceği bir sahnesi olmalı. Operanın bir orkestra çukuru var. Tiyatrodan ve senfoni orkestrasından farklı olarak. Tabii ki orkestra çukuru olan, sahnesi geniş, her türlü teknolojik olanaktan yararlan-

nabilen ve çağı yakalayabilen bir sahnemiz olmalı.

Seyirci kapasitesi de daha önce dediğim gibi 1000 kişi olarak düşünülmeli. Biz şimdi Elhamra'da seyirci problemini şöyle yaşıyoruz. Seyirciler şikayet ediyorlar, yer bulamamaktan dolayı. Yani bu mutluluk getiren bir şikayet. Keşke hep böyle olsa şikayetler. Tabii ki 380 kişilik salonda değil 1000 kişilik salonda bundan şikayet etse.

Şu an 1000 kişilik salon dolar mı dolmaz mı bilemiyoruz. Ama şimdi başlansa, siz konunun içindesiniz; herhalde, on yıllık düşünmek gerekir.

Bir de operalarda ve tiyatrolarda marangoz, tamirci, kunduracı, terzi atölyeleri olmalı. Bu atölyeleri bünyesinde barındırmalı. Elhamra barındıramıyor. Sanatçılarımızın ön hazırlık yapacakları hiçbir yer yok. Burada 3 oda var, biz 400 personeliz. Şu an birçok eser sergileniyor. İnanın bu sanatçıların ve teknik personelin özve-risiyle gerçekleştiriyor.

Açık hava tiyatroları da sorun İzmir'de. İzmir'de, Fuar'da dışarıdan gürültü geliyor. Karşıyaka'daki ise opera, bale sergilemek için çok yetersiz. Böyle şeylerin kent gürültüsünü içine almaması lazım. Festivalde Efes'e taşıyoruz. Orada o atmosferde müzik yapmak çok heyecan verici. Özel bir ortam. İnsan mutlu oluyor ama şehir içinde sergilenen bir açık hava mekanı olsa seyircinin katılımı farklı olacaktır.

Bu konuların gündemde tutulması, konuşulması ümit verici.

Gönül istiyor ki bir an önce sonuçlansın. □

Beyazıt GÜLERCAN

İzmir Devlet Tiyatrosu Müdürü

1941'de kadronun kurulması ile İzmir'e geldim. Kurulduğundan bu yana aynı şartlar içinde çalışıyoruz. Teknik olanakların değişmesi ile orantılı olarak giderek daha görselleşti Sahne.

Eskiden sadece oyuncuya dayanan çalışma biçimi, şimdi bütün bir sahneyi istemeye başladı. Sahne de buna yeterli değil, çok küçük, seyirci için küçük, tiyatro yapmak için de küçük. Doğal olarak seyirci de bu anlamda

gördüğü, duyduğu yenilikleri, dergilerde, başka yerlerde okuduğu şeyleri bizde de görmek istiyor.

Sahne çok olanaksız. Bizim hayati gücümüzü kısıtlıyor. Ortam çok etkileyici bir faktör tabii ki sanatçılar daha fazla.

Büyük tiyatrodaki bir oyunu sahneye koymayı hayal ederken, düşünün l sahne tabanı, birer metre kare asar sörleri iniyor, çıkıyor. Yukarıda koskoca bir sabit 40 metreye varan yüksekliği var. Devasa bir dekor dakika içinde aşağı inip değişiyor. Yeni geliyor sahneye. O zama hayal gücü daha geniş oluyor. Buradan yoksunuz. Sahne istiyoruz.

Yer için Bayraklı uygun bence. Bornova'ya, Karşıyaka'ya, Alsancak eşit uzaklıkta. Orada alan yaratılabilir sanırım. Birbirinden ayrı ayrı binalar da hayal edilir ama, bir türlü gerçekleşemez. Nasıl kuyumcular, ayal kabcılar aynı sokağa toplanırsa. E da doğası gereği bir yere toplanıyor. Bir de bir bina yapalım her iş yarasın dememek lazım; çünkü zaman hiçbir işe yaramıyor. Şu an bir örneği yapıyor. Atatürk Kültür Merkezi de var ama yetersiz, sahr var olmuyor. Orada bir tiyatro yapılamaz. Ambarımız çok ufak, atölyeler sıkıştı artık. İş üretmez hale geldi. Eskiden bir tiyatro idare ediliyordu. Şimdi bir Karşıyaka, bir de turnede oyunu düşünürsek, üç oyun birden oynuyor. Bir de eski balık halinin tarafı, belki iyi bir izolasyon ile, ç olduğu gibi kalır.

Mobil sahne, mobil oturma yerleri oyun oynanabilir. Henüz bir girişimi bulunmadık.

Bayraklı'da korunmakta olan bir binamız var, kendi başına değerlendirilebilir. Yeni bir bina içinde, yer bulunabilir. Orada park yeride bulunabilir.

Bu sene dört oyunu birden çalıştıracağız İzmir'de, Karşıyaka'da, Güzel Sanatlar Fakültesinde, İl Halk Kütüphanesinde çalışıldı. Bu arayış dönemi kısa sürmesini diliyorum. □

İzmir 3. İdare Mahkemesi Başkanlığına Bilirkişi Raporu

Dosya No : 1992/1327
Davacı : TMMOB Mimarlar Odası
Davalı : İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Konu : İzmir, Konak Alanında Galeria-Konak adlı yapılaşmaya temel olan imar planının iptali yoluyla yapılaşmanın önlenmesi, delillerin tespiti ve yürütmenin durdurulması istemi.

Prof. Dr. Gönül TANKUT
Doç. Dr. Melih ERSOY
Doç. Dr. Numan TUNA

Yüce Mahkemenizce İzmir, Konak Alanında Galeria-Konak adlı yapılaşmaya temel olan imar planının iptali yoluyla yapılaşmanın önlenmesi, delillerin tespiti ve yürütmenin durdurulması istemi ile açılan davada bilirkişi olarak atanan kurulumuza Konak Galeria inşaatına imkan veren imar planının dava konusu 7395 ada, 15 parsel ile ilgili bölümün şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, kamu yararına uygun olup olmadığının imar mevzuatı ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde saptanması için gerekli incelemelerin yapılarak rapor hazırlanması istenilmiştir.

1) Yerinde İnceleme :

28.12.1992 tarihinde davalı ve davacı tarafların vekillerinin de bulunduğu keşif incelemesi yapılmıştır. Taraflar görüşlerini özetlendikten sonra dava konusu alan ve çevresi birlikte gezilmiş, yapımcı firma yetkilileri dinlenmiştir.

2) Dosya Dökümü :

Çalışmamızın bu bölümünde davacı ve davalı tarafların dosyaya ibraz ettikleri bilgi ve belgeler incelenmiş ve tarafların görüşleri özetlenmiştir. Buna göre;

A) Davacı TMMOB Mimarlar Odası'nın ileri sürdüğü savlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Belediyenin uygulaması ile denizin altında kalan dolgu alanı, özel mülkiyete açılmaktadır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kamunun ortak varlığının özel mülkiyete konu yapılamayacağı her türlü tartışmanın dışındadır. Kıyıları özel mülkiyete konu olamazken, denizin doldurulması elde edilen arsanın özel kişi ve kuruluşlara devri kesinlikle olanaksızdır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 7. maddesine göre, kıyılardan doldurulan alanlar "Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz." Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlar, özelmülkiyete devredilemeyeceği gibi, belediyelerin ve kamu tüzel kişilerinin de, tapulu özel mülkleri olamaz. Bunlara tapu çıkartılamaz. Herhangi bir nedenle tapu elde edilmişse, hiçbir karar ve işleme gerek kalmaksızın, tapuların geçerliği kabul edilemez. Özetle, denizden doldurulan alan üzerinde tapusu olsun veya olmasın, Belediyenin mülkiyet hakkı, tasarruf yetkisi bulunmamaktadır.

2. 3621 sayılı yasanın 6. ve 7. maddelerine göre, denizden doldurulan alanlar üzerine ancak,

- İskele, liman, barınak ... gibi,
- Gemi söküme yeri, tersane, su ürünleri üretim yeri gibi kıyıdan başka yerlerde

yapılamayan tesisler ile,

- Yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal alt-yapı alanları düzenlenebilir.

Buralarda ticaret merkezleri, iş alanları yapılamaz. Kapalı otoparka bile izin verilmeyen alan için kararlaştırılan imar planı, açıkça yasaya aykırıdır.

3. 3621 sayılı yasanın 4. maddesine göre, "Sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde alanı" ifade etmektedir. (3830 sayılı değişiklik) 5. maddede yapılan değişiklikle, ilk 50 metrelik şerit içinde, hiçbir yapılaşma olanağı bulunmamaktadır. 13 Ekim 1992 günlü Resmi Gazete'de yayınlanan değişik biçimiyle Kıyı Kanunu Yönetmeliği'nin 16. maddesinin (b) bendinde "11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulamaya imar planı bulunan ve kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik alan içinde yarelan imar adalarında kısmen ya da tamamen yapılaşma yok ise, sahil şeridi en az 100 metre olmak üzere belirlenir." denilmektedir. İnşaatın yürütüldüğü ada içinde tek bir yapı bulunmamaktadır. Bu nedenle dava konusu adanın sahil şeridi, 100 metre derinliğinde olmaktadır. Yapılan alan ise 100 metrelik boş sahil şeridi içinde kaldığından, başladığı bildirilen yapının sürdürülmesinde yasal olanak bulunmamaktadır.

4. Yukarıda sunulan nedenlere ek olarak, yönetmeliğin değişik 16. maddesinin (c) bendine göre de, 11.7.1992'den önce onaylanmış uygulama imar planlarının yasa ve yönetmelik değişimleri gözetilerek gerekli "revizyonlar" yapılmadan önce uygulanıp yapılaşmaya gidilmesi olanaksızdır. Bu konuda yeni bir plan revizyonu yapılmamıştır.

5. Gerek doldurulan alanın saptanması, gerekse sahil şeridinin belirlenmesi bakımından, 3621 sayılı yasanın 9. maddesine göre, öncelikle kıyı kenar çizgisinin saptanması zorunluluk taşımaktadır. Bu çizgi belirlenmeden, imar planı ve yapılaşma dahil, hiçbir işlem yapılamaz.

Şu halde kıyı kenar çizgisi belirlenirken yasaya uygun olarak, denizin doldurulmasından önceki "doğal sınırı" saptamak, bu olguyu ortaya koyan dolgu öncesi pafta, plan ve ölçümleri incelemek ve uzmanlarınca yerinde inceleme ile dolgu toprağın niteliği de değerlendirilerek, öncelikle kıyı çizgisini, doğal sınırı, kıyı kenar çizgisini aydınlatmak, yasal ve nesnel bir zorunluluk olmaktadır. Doğal sınırın belirlenmesinden sonra da, 100 metrelik sahil şeridinin çizimi olanaklı olacaktır.

Konak alanına ait kıyı kenar çizgisini oluşturan paftalar bulunmadığı gibi, kıyı, doğal sınır, kıyı kenar çizgisi, sahil şeridi, yapılaşma öncesinde saptanmamıştır. Bu koşullarda imar planı dahil, yapılaşma sürecine ilişkin hiçbir işlem yürütülemez.

6. Planlanan alan sahil şeridinin ikinci 50 metrelik bölümü içinde kalsa bile, burada da Yönetmeliğe göre, "... 13. ve 14. maddede sayılan yapı ve tesisler ile, toplumun yararlanmasına açık olmak şartıyla, konaklama hariç bu yönetmelik tanımlanan günübirlik turizm yapı ve tesislerini kapsayacak şekilde düzenlenir." Dava konusu imar planı ve yapılaşma girişimi, bu tanımla bağdaşmamaktadır. Davalı buraya bir ticaret merkezi inşa etmektedir.

Yönetmeliğin aynı maddesine göre de "Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal 0.20'yi, bir (1) katı, H =

Sarı Kışla

4.50 metreyi, asma katlı yapılması halinde $H = 5.50$ metreyi geçmemek üzere plan kararları getirilebilir."

Yapılaşmanın niteliği yasa ve yönetmeliğin amacıyla temelden çeliştiği gibi, boyutları ve ölçüleri de Yönetmeliğe uygun değildir. Örneğin asma katlı 5.50 mt. den yüksek bir yapı kurulamazken, 3 katlı yapılaşma en az 12.50 mt. yüksekliğinde olacaktır. 0.20 emsali uygulanmamaktadır. Bu zorunlu ölçülerle bağdaşmayan imar planı açıkça hukuksa, şehircilik ilkelerine aykırıdır.

3. Değerlendirme

Bilirkişi Kurulumuz dava konusu anlaşmazlığa ilişkin plan kararını birkaç değişik başlık altında incelemeyi uygun görmüştür.

1. Kıyı ve Sahil Şeritlerini Kapsayan Alanlarda Yapılacak Planlarda Dikkat Edilmesi Gereken Yasal Sınırlamalar :

Yürürlükteki Anayasamızın 43. maddesine göre, Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir." Bu çerçevede öncelikle "Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunma" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması gerekmektedir. Bu konuda Anayasa Mahkemesinin 16/2/1965 günlü E: 1963/126, K : 1965/7 sayılı kararı hiç bir yanlış anlama ve yoruma yer vermeyecek denli açıktır. Buna göre, Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tabii servetler ve kaynaklar, Medeni Kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakılmakta, onlara Devletin Devlet olma niteliği ile eli altında tuttuğu nesnel düzeni içinde yer vermektedir. Diğer bir deyişle, Türk hukuku açısından, "Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunma" özel mülkiyete konu olmama anlamına gelmektedir.

(Bkz. 10/7/1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 25/2/1986 gün ve E : 1985/1 no'lu Anayasa Mahkemesi Kararı). Özetle, Anayasanın 43. maddesindeki açık ifadeyle kıyılardaki - kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi içinde kalan alanda - özel mülkiyet ilişkisi kurulması olanaksızdır. İzmir Kentinin dava konusu bölgeyi kapsayan sahilinde yasal olarak saptanmış bir kıyı kenar çizgisinin belirlenmemiş olduğu bir gerçektir. Ancak, tarih boyunca birkaç kez doğal ve yapay yollarla Konak meydanını da kapsayan kent sahilinin olduğu

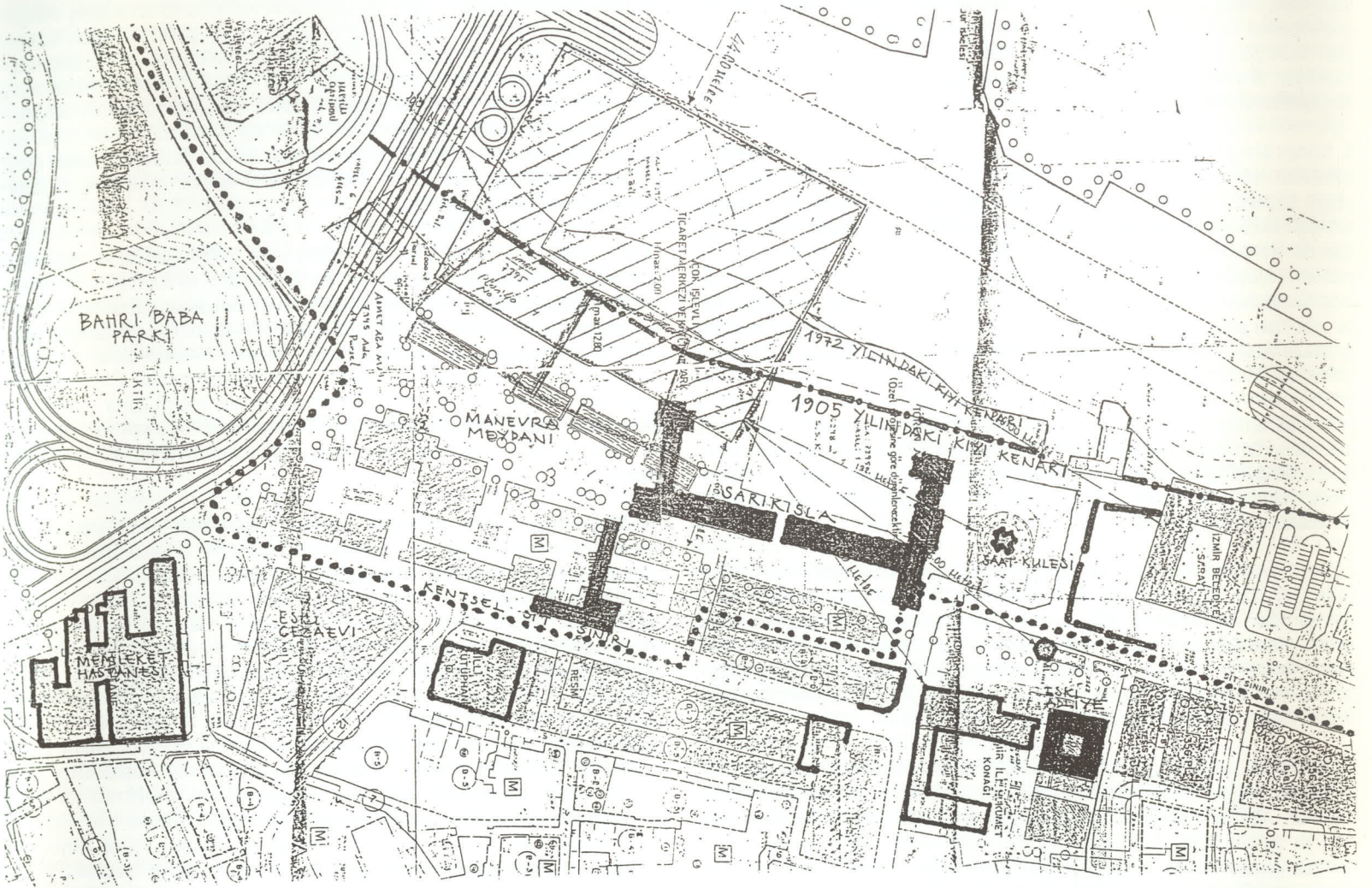
veya doldurulduğu bilinmektedir. Son olarak, yapay yollarla yapılan dolgu 1970'li yıllarda gerçekleştirilmiş ve bu şekilde denizden kazanılan alan sınırlı mevcut 1/1000 ölçekli imar paftalarında görülmektedir. Dava konusu alan 1993 yılı tarihi itibarıyla yasal olarak kıyı kenar çizgisinin saptanmamış olma Danıştay'ın 23/12/1987 tarih, E : 384, K : 1246 sayılı kararında belirtildiği gibi bu durumda ortaya çıkan ve "gerçeği aksettirmeyen sun'i hattın" kıyı kenar çizgisi olarak tanımlanmasının olanaksız olduğu ve kıyı kenar çizgisinin doğrudan doğruya uygun olması gerektiğine ilişkin görüşünü geçersiz kılmaz. Ayrıca 3621/3830 sayılı Kıyı Yasasının 7. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, doldurma kurutma suretiyle elde edilen araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altında özel mülkiyet konusu olamaz.

Kaldı ki, Anayasa'nın 43. maddesinin 2. ve son fıkrası, kıyıları çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilmesini hükme bağlamaktadır. Buradan, "Anayasa'nın kıyılardan yararlanma için sadece kamu alanının belirlenmesini yeterli görmediği, kıyıların devamı olan ve o kıyıyı çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada da kamu yararının gözetilmesini gerektirdiği anlaşılmaktadır... buna göre sahil şeritlerindeki yararlanmanın, kıyı kenar çizgisinin kullanılmasını sağlayıcı ve kolaylaştırıcı olması, yararlanma tesis kurulumunda ise, bu tesislerin kamuya açık veya kamu yararını gerçekleştirme amacıyla bulunması zorunludur. Bu itibarla, son fıkra ile yasa koruyucu ve düzenleme yetkisi, hiç bir şekilde kamu yararını ortadan kaldıracak veya engelleyecek ya da doğal niteliği itibarıyla kamu malı olan bu yerler özel mülkiyete konu olacak veya dönüştürülecek biçimde kullanılamaz" (10/7/1986 gün ve 19160 sayılı Resmi Gazete, s. 14, 15).

Özetle, sahil şeritlerinin kullanımında da "kamu yararının öncelikle gözetilmesi zorunluluğu vardır.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda özet olarak değinilen kararı gözönünde alınarak hazırlanan yürürlükteki 3621/3830 sayılı Kıyı yasasının dava konusu ile ilişkin hükümleri şöyle özetlenebilir :

1) Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle elde edilebilir... Bu araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, ö

mülkiyete konusu olamaz. Bu alanlar üzerinde 6ncı maddede belirtilen yapılar (iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez..) ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir. " (md.7)

2) "Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur" (md. 5).

3) "Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onanmış ve kısmen veya tamamen yapılaşmış 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının sahil şeritleri ile ilgili hükümleri geçerlidir... Kısmen veya tamamen yapılaşmamış alanlarla ilgili imar planı revizyonları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içinde tamamlanır" (Geçici Maddeler). "11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan ve kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik alan içinde yer alan imar adalarında kısmen ya da tamamen yapılaşma yok ise, sahil şeridi en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenir" (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Md. 16)

"Kısmi Yapılaşma : "11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarındaki imar adalarında yer alan parsellerde, yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış veya ruhsat alınarak en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların sayı ve/veya taban alanı itibarıyla yüzde elliden fazla olması durumudur" (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Md.4).

Yukarıda özetlenen tüm yasal veriler ışığında, dava konusu alana ilişkin yasal durum şöyle özetlenebilir: Dava konusu sahil şeridinde kıyı kenar çizgisi tesbiti yapılmamıştır. Bu eksikliğin bir an önce giderilmesi gerekmektedir. Dava konusu alanı kapsayan bölgede yapılan çalışma, 24/2/1988 tarihinde Büyükşehir Belediye Başkanlığına onaylanmış 1/1000 ölçekli bir uygulama imar planını esas al-

maktadır. Bu tarihin kıyılara ilişkin bir yasal düzenlemenin olmadığı, işlemlerin Bakanlık genelgeleriyle yürütüldüğü 10/1/1987 ile 17/4/1990 tarihleri arasında olmasını bir yana bıraksak da, bu gün yürürlükte olan kıyı yasası 11/7/1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının, tamamen veya kısmi yapılaşmanın (yapılaşmanın % 50 yi aştığı alanlar) gerçekleşmediği bölgelerde yeniden revize edilmesini, ve yeni düzenlemede yürürlükteki yasanın amir hükümlerine uygun planlama yapılmasını hükmüne bağlamaktadır. Dava konusu alanda henüz hiç bir yapılaşma gerçekleşmemiştir. Yürürlükteki yasaya göre sözkonusu alanda uygulama imar planının yeni koşullara göre revize edilmesi yasal bir zorunluluktur. Yeni hazırlanacak revizyon imar planında gözetilmesi yasal zorunluluk olan sınırlamalar yine yürürlükteki yönetmelikte açıkça belirtilmektedir. Buna göre; "Sahil şeridinin birinci bölümününü (kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğindeki bölüm) içeren uygulama imar planları, tümüyle açık alan olarak toplumun kullanımına tahsis edilecek şekilde düzenlenir. Bu alanlarda sadece, yaya yolları, gezinti ve dinlenme alanları, seyir teras ve alanları ile... rekreatif amaçlı kullanımlar ile... yönetmeliğin 13. maddesinde belirlenen yapı ve tesisler yer alabilir. Bu alan içinde toplumun yararlanması açık yapılar da dahil olmak üzere başka hiçbir yapı ve tesis yapılamaz. Sahil şeridinin ikinci bölümünde (sahil şeridinin birinci bölümünden sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğindeki alan) yapılacak planlar, Yönetmeliğin 13. ve 14. maddesinde sayılan yapı ve tesisler ile toplumun yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama hariç Yönetmelikte tanımlanan günübirlik turizm yapı ve tesislerini kapsayacak şekilde düzenlenir. Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal 0.20 yi, bir katı, H = 4.50 metreyi, asma katlı yapılması halinde H = 5.50 metreyi geçmemek üzere plan kararları getirilebilir" (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, Md. 17).

Özetle, ilgili yasa ve yönetmelik hükümleri hiçbir yanlış yoruma yol açmayacak denli açık ve anlaşılır ifadelerle kaleme alınmışlardır. Dava konusu denizden kazanılmış alan, özel mülkiyete konu olamaz ve bu alan üzerinde henüz

yapılaşma olmadığı için kazanılmış yapı haklarından söz edilemez. Bu alanı da kapsayan, 1988 onay tarihli 1/1000 ölçekli uygulama imar planının zaman geçirilmeden revize edilmesi ve yürürlükteki yasa hükümlerine uygun yeni bir plan hazırlanması gerekmektedir. Yeni hazırlanacak planda ise, sahil şeridini kapsayan alanda, yürürlükteki Kıyı Yasası ve ilgili Yönetmeliğine göre, Galeria türü bir ticaret merkezi oluşturulması mümkün değildir.

2. Konak Meydanı ve Çevresindeki Mekansal Dokunun Tarihsel Gelişimi :

İzmir Konak Meydanı ismini, bugünkü Hükümet Konağı'nın bulunduğu yerde 19. yüzyıl başında ayan Katipzade tarafından yaptırılan muhteşem bir konaktan almıştır. 1816 yılında Osmanlı Hükümeti ayan Katipzade'yi ortadan kaldırır; Katipzade Konağı ise bir süre Hükümet Konağı olarak işlev görür. Konak - Hükümet Meydanı, ilk kez, 1836-37 yıllarında İngiliz donanmasında görevli Thomas Graves'in hazırladığı İzmir Kenti haritasında görülmektedir. Anılan planda bu yıllardaki şekli ile Hükümet Konağı ve 1829 yılında yapımına başlanan geniş iç avlulu Sarı Kışla, deniz kıyısı ile Sabunhane Caddesi (önceleri 865 no.lu sokak, günümüzde ise Nadir Nadi Sokak) arasında kalan iki açık alan görülmektedir. Kuzeydoğuda yer alan ve daha küçük olan birinci meydan, Hükümet Konağı, Askeri Kışla ve ticari yapılar arasında kareye yakın bir formda oldukça iyi tanımlanmıştır (Bkz: Ek'de sunulan harita). Güneydeki Manevra Meydanı isimli geniş alan ise askeri eğitim ve merasimlerde kullanılmaktaydı. Bu haritada, çok daha geç tarihte (1868) yapılmış rıhtım dolgu hattı ve liman tesislerinin işlenmiş olduğu görülür.

1854-56 yıllarında, 1 : 5000 ölçekli Luigi Storari tarafından hazırlanan planda, Sarı Kışla (üç katlı bu kargir yapı 1847'de tamir görmüştür ve 6000 kişiyi barındıracak büyüklüktedir) Hükümet Meydanı ile güneybatıdaki Değirmen-tepe sirtları arasındaki kıyı düzlüğünde yer alan en gösterişli yapı olarak ilgi noktasıdır; Manevra Meydanı ise, rıhtımın, denize doğrudan cepheli Kışla batı cephesi ile aynı doğrultuda düzenlenmiştir. Bu planda 1849-51 yıllarında inşa edilen Konak Memleket Hastanesinin ilk nüvesi de görülmektedir.

1876 yılında Lamac Saad tarafından 1 : 5000 ölçekli hazırlanan İzmir planında Sarıkışla, Manevra ve Hükümet Meydanını belirleyen konumunu sürdürmektedir. 1871'de Vali Mehmet Sabri Paşa tarafından yıktırılıp İtalyan mimar Rofo'ya bu kez neoklasik tarzda yaptırılan Hükümet Konağının yeni formu bu haritada görülmektedir. Sabunhane caddesine cepheli, güneydoğuda geniş bir alanda yer alan Cezaevi (1950'li yıllardan sonra Cezaevi Buca'ya taşınmıştır; günümüzde ise bu alanda Belediyeye ait katlı otopark bulunmaktadır) ilk kez bu haritada görülmektedir.

Böylece, bu tarihlerde, kentin güneybatı - güney kenarında mezarlıkların başladığı Değirmen-tepe sirtları; batıda deniz; doğuda da Sabunhane Caddesinin sınırladığı düzlükte dönemin batılılaşma hareketlerini güzel bir şekilde yansıtan merkezi yönetim - kamu hizmeti kullanıcılarının topluca yer aldığı bir yapılaşma oluşmuştur.

1894 - 1895 ve 1900 yıllarında Fransızca olarak İzmir'de yayınlanmış bulunan ticaret rehberlerinden İzmir limanı ile beraber yapılan kıyı dolgusunun getirdiği gelişmelerden Konak Meydanı ve çevresinin nasıl etkilendiğini izleyebiliyoruz. Bu gelişmeler en ayrıntılı bir şekilde 1905 yılında yangın sigortası için hazırlanmış haritada görülmektedir (Bkz. Ekte sunulan harita). Sarıkışla, Hükümet Konağı ve kuzeydeki işanlarının sınırladığı Hükümet Meydanının büyüklüğü, çevresindeki iki katlı yapılarla insan ölçeğine indirgenmiş bir mekansal bütünlüğe sahip görünmektedir. Bu meydanın ilgi merkezi, ortasında yer alan 25 mt. yüksekliğinde Saat Kulesi'dir. Günümüzde İzmir kentinin simgesi haline gelen Konak Saat Kulesi, II. Abdülhamit'in 25. saltanat yıldönümü nedeniyle İzmir Valisi Kamil Paşa tarafından 1901 yılında yaptırılmıştır. Kulenin etrafı 1950'li yıllara kadar havuzlar ve söğüt ağaçları ile çevrili idi.

Hükümet Konağının denize bakan cephesindeki giriş daha çok valî ve yüksek dereceli memurlar tarafından kullanılır, halkın kullandığı diğer iki kapı ise Kemeraltı Caddesi girişindeki güney cephesinde bulunurdu. Batı cephesindeki protokol cephesi önünde küçük bir cami bulunmaktadır. Cami 18. yüzyılda Derviş Mehmet Ağazade Mehmet Paşa'nın kızı Ayşe Hanım tarafından yaptırılmıştır. 1964 yılında önemli tamir gören bu cami, Konak Meydanı tanzimi sırasında meydan doldurulup yükseltildiği için çukurda kalmış, medrese ve bahçesi kaldırılmıştır. 1930'lu yıllarda cami ile Hükümet Konağı arasında iki havuzu bulunan bir bahçe bulunuyordu. Bahçe çevresini kafesli pencereli taş bir duvar çevirmekteydi. Hükümet Konağının hemen kuzey yanında, yakın zamana kadar Adliye Binası olarak kullanılan Sultani (Erkek Okulu) binası yer almaktaydı.

Sarıkışla'nın Konak Meydanını çevreleyen bölümü askeri mahfel (toplantı yeri) idi. Gazi Mustafa Kemal'in Mart 1924'te Hilafeti kaldırma kararını almış olduğu yer olarak bilinmektedir. 1919'da Yunan işgaline karşı gazeteci Hasan Tahsin bu meydanda ilk kurşunu sıkmıştır. Yine, Kurtuluş Savaşı hedefine ulaştığında, 10 Eylül 1922'de Türk Bayrağının çekildiği, Gazi Mustafa Kemal'in kurtuluş sonrası yaptığı ilk konuşma yeri bu meydana bakan Hükümet Konağının balkonudur. Gerek askeri mahfel, gerekse Hükümet Konağı güneyinde Kemeraltı ve Sabunhane caddelerinin birleştiği köşede yer alan Ankara Palas (eski askeri otel) ve askeri kiraathane Türk devrim tarihinin önemli tanıkları olarak bu meydanı tanımlayan mekansal öğelerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Konak Meydanı ve yakın çevresinin mekansal bütünlüğünün, oldukça iyi korunmuş olarak varlığını sürdürdüğü eski fotoğraflardan izlenmektedir. 1880'lerde Göztepe yönünden açılan yol ile önem kazanan Sabunhane Caddesi, daha sonra Göztepe tramvayının bu yol üzerinde işleme başlamış olması ile isim değiştirilerek, Tramvay Caddesi olarak anılmaya başlanmıştır; bu cadde üzerinde erken Cumhuriyet döneminin Elhamra Sineması, Milli Kütüphane, daha batıda konservatuvar gibi önemli kültür yapıları yer almaktadır. 1960'lı yıllara kadar Göztepe Tramvay hattı Alsancak ve Basmahane hatları ile Konak-Hükümet Meydanında, Saat Kulesi etrafında bir terminalde birleşirdi.

1960'lara kadar önemli bir yapısal değişiklik görülmeyen Konak Meydanı ve çevresi, bu yıllarda, Konak vapur iskelesinin kuzeyinde Gümrük alanına kadar uzanan sınırlı bir alanda eski ticari depoların yıkılması ile uzun bir süre yeşil alan kullanışı içinde tutulmak istenmiştir. Sarı Kışla'nın da yıkımı bu tarihlere rastlar. 1952'de İzmir İmar Planı yarışması sonucu geliştirilen imar planı ve 1969 yılında hazırlanan Nazım Plan kararlarına göre, Hükümet meydanının kuzeyinde ve güneyinde deniz kıyısı boyunca temelde yeşil ve açık alan kullanışları öngörülmektedir. 1950'lerle Konak Meydanını Halil Rifat Paşa Caddesi ve Eşrefpaşa-Hatay Caddesine bağlayan Varyant yolu açılır; daha önce eski mezarlıklarla kaplı Değirmen-tepe'nin Konak Meydanına bakan yamaçlarında erken Cumhuriyet döneminde oldukça iyi bakılmakta olan parklar oluşturulmuş iken, Varyant Yolu ile birçok kamu kullanımının bu gelişmiş park alanlarında yer tahsisi için talepleri artmış, bazı eğitim kuruluşları ve Arkeoloji Müzesi gibi resmi kurumların gelmesiyle de bu yeşil alanın bütünlüğü bozulmuştur. Konak Meydanını sınırlayan düzlükte yer alan Bahribaba parkı 1950'li yıllarda başlayan Kültür Sarayı inşaatı ile tahrip olmuş, ancak bu inşaat uzun yıllar bekletildikten sonra yıktırılıp, günümüzde tekrar eski Park hüviyetine dönüştürülmüştür. Parkın batı ucu ve Sarı Kışla'nın batısındaki dolgu alan ise Güney Deniz Saha Komutanlığı ve Orduevi olarak kullanılmaktadır. Orduevinin kuzeyinde Resim ve Heykel Müzesi, Kültür Sarayı gibi yapılar Sarı Kışla'nın yıkıldıktan sonra bu alanın otobüs-minibüs terminali olarak kullanıldığı 1970'li yıllarda yapılmıştır. Bu yıllarda deniz dolgusunun tekrar başladığı görülür. Sarı Kışla yıkıldıktan sonra, Hükümet Meydanı tanımsız kalmış; 1970 yılında yanan Hükümet Konağı yerine yapılan benzeri yapı ile beraber çok katlı adliye, defterdarlık yapıları, daha geç bir dönemde ruhsatsız yapılan çok katlı Belediye Sarayı meydanın ölçeğini çevresiyle bütünleşen mimari dil birliğini yok etmişlerdir. Burada İzmir'in simgesi Saat Kulesi yeni yapılarla yaratılan ölçek içinde kaybolmuştur.

Sarı Kışla yapısının doğu cephesi boyunca imar planı değişikliğiyle oluşturulan imar adaları (Bankalar, SSK İşhanı) tarihi Ankara Palas, Elhamra Sineması, Millî Kütüphane gibi yapıların topluma açık alanlar ve deniz ile ilişkisini kesmiştir. İzmir Konak Meydanı bu gelişmeler çerçevesinde uzun bir süre, 1970'ler ve 1980'lerde otobüs, minibüs terminallerinin, gürtülül ticari işyerlerinin geçici kullanışında toplumsal kargaşa yaşamıştır.

K.T.V.K. Yüksek Kurulunun 27.7.1984 gün ve 348 sayılı kararıyla onanan Kemeraltı kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planının 24-0-III no. lu paftasında sit alanının batısından geçen sit sınırı çizgisi ile 1984 yılındaki kıyı kenarı çizgisi arasındaki alanlarla gelecekteki dolgu alanlarının sadece ulaşım ve yeşil-açık alan kullanışlarına ayrılmış olduğu, bu kararıyla 1984'te revize olan İzmir Nazım Planında da geçerli olduğu görülmektedir. K.T.V.K. Yüksek Kurulu kararında Saat Kulesi ve İlk Kurşun Anıtı sit sınırı dışında bırakılmıştır. Durum böyle iken İzmir Büyükşehir belediyesi, İzmir Konak Meydanını düzenleyecek sınırlı bir mîmarî proje yarışması açar; Kemeraltı sit alanı ve çevresindeki diğer mevcut yapısal öğeleri gözönüne almayan bir çerçeve içinde yarışmacılardan sözkonusu alanda ticari-kültürel kullanışların ağırlık kazanacağı seçenekler üretilmes istenir. Yarışmayı kazanan proje alanda, içinde bir otelin de yer aldığı büyük bir alışveriş merkezi tasarlanmıştır. Projede ticari-kültürel kullanışları içerir yapılaşma denize doğru açılan U planlı bir kitle olarak tasarlanmıştır. Projede

yeri) luğu hsin nda, son- nu- Sa- otel) danı

nsal toğ- aza- işle- yaya şine- ı yer aha- alde

ı ve adar alan stlar. ında e ve ngö- şref- mer- ken iken, ahsi- i ku- anını iltür onra batı ınlığı ykel lanın arda ümet pılan ç bir ğını, ıgesi

gulan , Milli iştir. yr ve i kul-

ı Ke- ında ızgisi -açık azım rında iken, ir mi- vcut ızko- mesi ik bir ıren jede

Saat Kulesinin çevresi ve güneyinin tören alanı olarak düzenlenmesi öngörül- müştür. Ancak proje 1986-1992 yılları arasında 14 aşamada değişiklik görmüştür. Dava konusu olan en son durum olan İzmir Galeria kompleksi, sa- dece proje alanını kapsayan bir alanda 23.2.1988 tarihli mevzi plan değişikliğine göre düzenlenmiştir. Uygulama için 10.5.1988 gün ve 23 sayılı inşaat ruhsatı alınır, ancak inşaat alanı ve bodrum kat adedi küçültülerek 28.6.1992 tarihinde (yasal olarak Konak Belediyesinden alınması gereken) inşaat ruhsatı Büyük- şehir Belediyesinden alınır. Buna göre son teklif projede otopark kapasitesini arttırmak amacıyla 2 bodrum katlı bir çözüm için deniz seviyesine göre - 7.80 kotuna inilmiştir. Yol kotunun - 4.50 metre olduğu projede 2 bodrum, zemin, 2 normal olmak üzere toplam 5 katlı bir yapılaşma öngörülmekte, yapılaşma üst kotu deniz seviyesine göre + 12.80 metre olmaktadır. En alttaki 2. bodrum kat yaratılacak ticari fonksiyonlara yeterli olacağı varsayımıyla 908 araç kapasiteli otoparka ayrılmıştır. Çok işlevli ticari fonksiyonlar 1. bodrum kat, zemin ve 1. katlara ayrılmıştır. 2. katlar ise lokanta, kafeterya için düşünülmüştür. Buna göre 23.000,00 m²'lik bir zemine oturan 108.214,76 m²'lik bir inşaat alanı sözkonu- sudur.

3) Öneri Galeria Kompleksinin Kent Bütünü ile Konak Meydanı ve Çevresi Özelinde İrdelenmesi :

19.Yüzyıl başından beri kıyı dolgusu ile şekillenen Konak Meydanının, 1960'lardan günümüze dek parçacı mimari çözümlerle tanımsız mekanlara ve geniş açıklıklara dönüştürüldüğünü yukarıda görmüştük. Galeria önerisi, aslında, bu sürecin son halkasıdır; Konak Meydanı olarak adlandırılan ve kıyı dolgusu ile sürekli genişletilen düzlükte yapımı planlanan Galeria kompleksi, bu alanın güney bölümünü tümüyle kapatmaktadır. Buna göre, Saat Kulesi yönünde 200x170 mt. boyutlarında tören alanı için rastgele bir açıklık bırakılırken, İzmir kentine simgesel bir zenginlik katması için kent mimarlığındaki iki temel ölçütün hiç gözönüne alınmadığı anlaşılmaktadır. birinci ölçüt, İzmir'in kimliğini oluşturan bir kentsel simge olarak tanımlı bir mekan olması gereken Konak Meydanının, salt binalar arasında bırakılan bir açık alan olmaktan çıkarıl- ması ve bunun için de çevredeki yapı ve diğer mekansal öğelerin hacim birliği, bütünlüğünün sağlanmasıdır. Galeria kompleksinin, çevresindeki kitlelerle oluşturulan açıklıklarda, meydan kapatmaya yönelik mekansal tanımlaması sa- dece Saat Kulesi yönünde görülmekte, ancak burada da alanı çevreleyen yapıların cephe düzenleri açısından bir bütünlük yaratılamamaktadır. İkinci ölçüt, kentsel meydanların çok amaçlı kullanılabilirliği ile ilintilidir. Galeria kompleksinin uygulanması halinde, Saat Kulesi çevresinde bırakılan açık alanın Büyükşehir bütünü ölçüğünde İzmirliğin kentlilik bilincini hissetmelerine yönelik eylemlere hizmet verebilecek yeterlilikte bulunmamaktadır. Konak Meydanı Alsancak'taki Cumhuriyet Meydanı boyutlarından farklı, bir üst kademe için yeterli büyüklükte bir kentsel meydan olmalıdır.

Konak Meydanı İzmirliğin büyük bir çoğunluğunun günde bir ya da daha çok kere içinden geçtiği, birbirleri ile buluştuğu, 'dolaşım' oturarak dinlendiği, önemli olayların heyecanlı eylemlerin meydana gelmesi halinde, haber almak, diğer kentlileri görmek, kentlilik bilincini hissetmek, kısacası toplumsallaşmak için koştuğu bir meydana. Bu açıdan bakıldığında, alışveriş, diskoya gitmek, sergi ziyaret etmek gibi bireysel amaçlara yönelik eylemlerin öncelikle hizmet verdiği bir platform değildir. Buna karşın Galeria gibi kendi içinde bütünlüğü olan bir ti- caret merkezinin Konak Meydanındaki insan gidiş gelişinden yararlanma gerek- sinimi de yoktur. Bu tür merkezler kendi odaklarını ve akımlarını yaratırlar.

Konak Meydanı hala planlama terminolojisinde "Civic Plaza" dediğimiz kimliğini korumaktadır. Bu tür bir meydanın içinde yer alması önerilen 25.000 m²'lik ve +12.80 mt. yüksekliğindeki bir ticaret yapısı meydanının "yönelimsel meydan" kimliğini bozacak; denizden algılanan silüeti ile çeşitli açılardan algılanan pers- pektifi olumsuz yönde etkileyecektir. Önerilen kompleks mevcut Konak Mey- danı düzlüğünün güney bölümü köşesinde +12.80 metre gabarili kütlesi ile Bah- ribaba parkından başlayarak, Varyant üzerinden Cici Parka uzanan büyük yeşil koridorun denize olan bağlantısını da kesmektedir. Bu kompleksin gerçekleş- mesi halinde, yeşil koridorun hava akımını, denizden esecek imbat rüzgarlarını engelleyeceği gibi, Konak Meydanındaki açık alanlarının Varyant yeşil koridoru ile bütünlüğe deniz yönünden silüet görünümü bozulacaktır. Ayrıca, yapılmak istenen kompleksin gerçekleşmesi halinde Konak Meydanından Varyant sırtları • Saat Kulesi arasında bulunan kentsel simgelerle, silüetin algılanması bütü- nüyle yok olacaktır.

Konak Meydanı ticari fonksiyonlarla ilişkisi meydanın doğusundan girilen Keme- raltı Çarşısıdır. Böylece şehrin Hükümet Meydanı ile geleneksel çarşı ilişkisi bir- birlerini tamamlar bir konumda yer almaktadırlar. Galeria önerisi ile oluşacak

yeni çekim odağı nedeniyle, bu ilişki tümüyle yitirilirse de önemli ölçüde olum- suz yönde etkilenecektir. Aynı alanda, geleneksel/modern, iç mekana dönük/ dışa açık, örgütlü büyük sermaye/örgütsüz yarışmacı küçük işletme vb. çelişki ve gerimleri, hem de kentin bu kesimindeki yoğun kültürel ve tarihsel mirası olumsuz yönde etkilemek bahasına, bilinçli bir planlama kararı ile yaratma düşüncesinin, çok sağlam gerekçelerle temellendirilmesi gerekir. Belediye önerisinin bu ciddi endişeleri giderecek bir açıklama raporu ile desteklenmediği de görülmektedir.

Diğer önemli bir yön de meydanın içinde SSK mülkiyetindeki parsel üzerinde yapılaşma (istek ve gerekçe örnek yaratarak) özendirilecektir. Konak Mey- danının bugünkü ölçüleri, bütününe açık alan olarak kullanılması halinde bile, yakın gelecekte nüfusu 3 milyonu geçecek olan bir metropoliten merkezin tek "Civic Plaza"sı olarak hiç de büyük değildir. Bu nedenle Konak Meydanının her metre karesinin açık alan ağırlıklı ve şehir meydanı kimliği vurgulanarak düzen- lenmesi zorunludur.

Konak Meydanı, konum ve işlev cinsinden bakıldığında, özgün bir şehir mey- danı kimliğine sahiptir. Bu bağlamda buraya otomobile gelinerek taşıtların da gün boyu burada park etmelerini bir zorunluluk olarak görmemek gerekir. Tersine, günümüzde tüm batı kentlerinde kent merkezlerini taşıtlardan arındırmak için değişik modeller önerilmekte ve denenmektedir. Bu çerçevede Galleria kompleksinin de kentin ulaşım ağı içinde uygun bir yere yerleşerek kendi mer- kez olgusunu oluşturması ile otomobil ve toplu taşıma aracı ile erişirlik sağlanacak ve bu bağlantıların gerektirdiği ölçekte otopark yeri de sağlana- caktır: Halbuki Konak Meydanında önerilen Galleria yapısı için su altında iki katlı bir garaj öngörülmektedir. Bu otoparkın ticaret yapısı yanısıra kente hizmet ver- mesi de düşünülüyorsa, bu yer seçim kararı tartışmaya açıktır. Her ne kadar güncel teknoloji ve mühendislik yöntemleri ile böyle bir inşaat olanaklı ise de her açıdan gereksiz, modern kent planlama anlayışına ters, masraflı ve zor bir fiziksel eylem olacaktır. Şehrin otopark sorununu bütüncül bir ulaşım disiplini içinde çözmek gerekir. Yoksa Galeria fırsatından yararlanarak bir noktada aşırı yoğunlaşan bir öneri, çözüm getirmeyeceği gibi yeni yarattığı çekim odağı ile so- runu daha da içinden çıkılmaz hale getirecektir.

Galleria gibi bir yapının eğer mimarisi başarılı, işletmesi iyi, hizmeti de özenli ise, içinde bulunduğu şehre prestij kazandırma potansiyeli vardır. Yeter ki hem ula- şım, hem de arazi kullanım verileri açısından doğru bir konumda olsun.

Galleria gibi çeşitlendirilmiş ticari-kültürel faaliyetlerin kendi içinde servis işlevlerinin de bütünlendiği kompleksler yabancı ülkelerde ve ülkemizde genel-likle hızlı ulaşım aksları üzerinde, ancak kentin kimliğinde yer etmiş geleneksel merkezlerin dışında yer seçmektedirler. Galleria gibi çok işlevli geliştirilmiş ticari odak noktaları 1960'larda Batı ülkeleri kent merkezlerini yenileme projelerinde kısa bir süre denendikten sonra terkedilmiştir. İzmir Galleria kompleksinin tüketim potansiyeli yüksek nüfusun kullandığı hızlı ulaşım aksları üzerinde -örneğin Çeşme/Konak veya Konak/Karşıyaka aksı- yer alması gerekirken, Konak Meydanı gibi İzmir için tarihsel ve kentsel kimliğin odak noktası olan bir yerde gerçekleştirilmesi durumunda, kente yeni bir zenginlik kazandırmak bir yana, yepyeni ve çözümü zor sorunların yaratılmasına da katkıda bulunula- caktır.

Son olarak, özellikle Cumhuriyetimizin kuruluşu ile ilgili anıların simgeleriyle dolu İzmir Konak Meydanı, Galleria kompleksinin gerçekleşmesi ile benzeri gelişmelere emsal olabilecek, bundan kentsel sit olarak tescilli tarihi Kemeraltı bölgesinin de etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır.

Özetle, Bilirkişi Kurulumuz, İzmir 1 no.lu K.T.V.K. Kurulu uzmanlarının 9.12.- 1992 tarihli raporunda belirtildiği gibi, Konak Alanının, gerek üzerinde ve yakın çevresinde kentsel sit dışı kalmış korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını barındırdığından, gerekse de 2863 sayılı K.T.V.K. Koruma Yasasının 6. madde, d fıkrasında belirtilen "Milli Tarihimizdeki önemleri sebebiyle, zaman kavramı ve tescil sözkonusu olmaksızın, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuru- lusunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar" tanımına uymakta olan Konak Meydanının mutlak şekilde yapılaşmaya kapalı, ancak İzmir'in gerçek kimliğine kavuşturacak kentsel mekan tanımlanmasının sağlanması gerektiği görülmüştür.

Sonuç olarak, Bilirkişi Kurulumuz, gerek kentsel kimlik, gerek doğru fonksiyon ve gerekse de kentsel prestij ve kamu yararı açılarından, Konak Meydanının açık alan ağırlıklı bir kentsel meydan olarak düzenlenmesinin doğru olacağı görülmüştür.

Önerilen Galleria ticari yapısının ise, kentin yukarıda belirtilen ilkeler doğrul- tusunda bir başka yerinde gerçekleştirilmesinin, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve kamu yararına olacağı kanısındayız.

Saygıyla bilgilerimize sunarız. □
16.2.1993.

Izmir'e Neler Oluyor!...

Hayat ZENGİN ÜNVERDİ*

Izmir, güzellikleri, çirkinlikleri ve sorunları ile içiçe yaşayarak gelişen, büyüyen, bu büyüme ve gelişme süreci içerisinde şehircilik anlayışından giderek uzaklaşan bir metropoliten kenttir.

Bugün İzmir'de büyük bir plansızlık yaşanmaktadır. Bu plansızlığın temel nedeni, İzmir için henüz gerçek anlamda bir metropoliten planlama anlayışının kurulmamış olmasıdır. Kent için çok önemli olan kararların alınmasında bütüncül bir yaklaşımın olmayışı büyük sorunlara, bu da giderek kentsel ve çevresel kaynakların yanlış kullanılıp yitirilmesine yol açmaktadır.

Olay bu bağlamda ele alındığında imar kavramının, yasalar yönetmelikler ve planlarla sık sık birlikte kullanılmasına karşın gerektiği biçimde uygulanmadığı açıktır. Çünkü imar kavramı iki boyutlu bir yaklaşım içermez. Kentsel alanların farklı parçalara bölünüp, farklı renklere boyanması, sonra da bu küçük parçalara mimarların sadece taks, kaks gibi yetersiz ve aşırı derecede sınırlayıcı kısıtlamalarla birbirinden bağımsız tasarımlar gerçekleştirmeleri imar olarak adlandırılmaz. Üstelik bu birbirinden bağımsız tasarımlanan yapılar inşa edilirken arada tesadüfen kalan açık alanların ulaşım arterlerini ya da ender olarak kentlinin kullanacağı yeşil alanları oluşturması da imar kavramına ters düşmektedir.

Günümüzde her kapsam ve biçimdeki imar uygulamalarının gerçekleştirilmesinde bir takım yasa ve yönetmelikler kullanılmaktadır. Ancak bu

yetersiz yasa ve yönetmeliklerin desteklediği günümüz plan pratiği ile sağlıklı planlama çalışmalarının, dolayısı ile insanca yaşam koşullarının gerçekleştirilmesinin olanağı yoktur. Üstelik kentin fiziksel ve fonksiyonel açıdan farklı özellikler gösteren bölgelerini (özel planlama alanlarını) benzer yöntemlerle planlamak ve sonuç ürünlerini hayata geçirmek çok yanlış bir tutumdur. kentsel yerleşme içerisinde kalan bu tür farklı özellikteki alanların bir bütünü tamamlayan parçalar olarak ayrı ayrı ele alınmaları gerekmektedir. Bu anlamda "Action area planning" olarak nitelendirilen kısa süreli eylemsel planlama anlayışının benimsenmesi ve günümüz plan pratiğine yeni arayışlar getirecek tartışmaların başlatılması ilk ve en önemli adım olabilir.

Izmir gibi kıyı kentlerini, kıyısında kuruldukları sudan bağımsız olarak ele almak mümkün değildir. Hele bu kent tarihsel gelişme süreci içerisinde varlığını suya bağlamış ve onunla biçimlenmişse. Kaldı ki kıyısı olmayan pek çok kent bile içinden geçen nehirlerle ilişkilendirilmektedir. Oysa kentimizde bunun tersi bir süreç yaşanmaktadır. Bir zamanların sahil kenti, plajları, iskeleleri ile ünlü İzmir kenti gerçekleştirilen yanlış uygulamalar sonucu çevresel ve görsel kirlilikle karşı karşıya kalmıştır.

Kentin gelişme süreci içerisinde nüfusunda meydana gelecek artışların yaratabileceği sorunların önceden düşünülmemiş olması, ardarda verilen gabari ve yoğunluk artışları ile ortaya çıkan kötü manzarayı kamofle etme çabaları körfezi doldurma yoluyla

la alan kazanma biçimindeki uygulamalarla sonuçlanmıştır. Gelecekte de uygulamalar aynı biçimde devam edecek olursa hem yeniden alan kazanmak, hem de kirliliğe kesin çözüm bulmak amacıyla körfezin tamamen doldurulması fikri gündeme gelebilecektir. Ancak bu tür yaklaşımlarla İzmir, geçmişte yapılmış büyük yanlışlıkların bedelini hem de çok ağır biçimde ödemektedir. Körfezin doldurulması yoluyla alan kazanılmaya çalışılması ve yeni inşa edilen yapıların tasarımı içerisindeki yanlış tutumlar İzmir'in giderek kimliğini yitirmesine neden olmuştur. Ege'nin incisi güzel İzmir ortadan kalkmış, yerine son derece çirkin, düzensiz ve problemlerle dolu bir İzmir gelmiştir.

Özellikle son yıllarda Konak Meydanı'nda birçok yapı inşa edilmiştir. İçerisinde Hükümet Konağı ve Belediye Sarayının da bulunduğu yapılar inşa edildikten sonra, Konak Meydanı sınırlı bir proje yarışmasıyla düzenlenmeye çalışılmıştır. Ancak yarışma sonunda birinciliği kazanan projenin hayata geçirilmesi bilinmeyen nedenlerden dolayı mümkün olmazken, hemen ardından birbirini izleyen süreçlerde başta trafikle ilgili birçok konuda parça parça düzenlemelere gidilmiştir. Tabii ortaya son derece zevksiz, kimliğini yitirmiş, karmaşa dolu bir kent meydanı ve üzerine çarşı binaları yapılması düşünülen bir de boş alan çıkmıştır.

Izmir'in planlanmasında yapılmış ve yapılan hataların sonuçlarını en iyi biçimde ortaya koyan, en çarpıcı örneklerden biri Konak Meydanı'dır. Bu alana başından beri özel kararlar

içermeyen, geçici bazı tedbirler çözümlere dayalı planlarla şekillenme çabaları büyük bir plansızlık örneği ve karmaşa doğurmuştur. Mustafa Kemal Paşa Bulvarı, Karşıyaka Sahte Yolu, kent içi yayalaştırma projeleri ve bunun gibi önemli çalışmaların sonuçlarının bu şekilde alınıyor olması da bu plansızlığın bir örneğidir. Aynı biçimde Konak'ta Galleria kalitesinin veriliyor olması konuya gereken bilinç ve ciddiyetle yaklaşılan bir durumun göstergesidir.

Zaman içinde birbirinin peşisıra yapılan trafik, yeşil alan ve meydan düzenlemelerinin ardından bütün düzenlemelerle ve çevreyle ilişkisi olmayan bir yapının bu alanda inşae edilmeğe çalışılması, çağdaş bir planlama anlayışı ve yönetim biçimi bağdaştırılmaz.

Bugüne kadar yapılmış yanlış uygulamalardan geriye kalan ve tamamıyla yakın bir bölümü dolguyla kazanılan Konak Meydanı'nın ne olacağı sorusu bugün gündemde olan, herkesin tartıştığı, kimsenin çözüm bulamadığı konudur ve ne kadar üzücüdür bütün bu tartışmalar yapılırken ten çalışmalarını çoktan başlatılmış ve hüküki dayanaklar yaratabilmek çabalarına girişilmiştir. Yaşadığımız, sevdiğimiz İzmir'e biraz daha sağlıklı yaklaşım ve geleceğe insanların içten yaşamaktan mutluluk duyacakları bir kent ve düzenli bir kent merkezi bırakalım.

Yöneticiler, mühendisler, şehir plancıları, mimarlar ve değerli İzmir halkları lütfen Konak için elele! □

* Ar. Gör. D. E. Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

"Hepimizin isteği, görebilen kişiler olabilmektir. Ve bizi ancak o sözünü ettiğim gizli acı, deneyimlerin karşısında, özellikle de gerçeğin karşısında duyarlı kılar. Bu konuma girdiğimizde, acının üretkenliğe dönüştüğü o uyanıklık konumuna geldiğimizde, çok yalın ve doğru olarak şöyle deriz: Gözlerim açıldı. Bunu bir şeyi veya olayı dışı dönük yönüyle algıladığımızdan değil, fakat göremeyeceğimiz şey kavradığımız için söyleriz. İşte tüm uğraşlar bu anlamda gözlerimizin açılmasını sağlayabilmelidir.

Üstünde yaşadığımız bu katarmakta, dilsizleşmekte ve dilin önünde geriye çekilmekte olan yıldızda yüreklerdeki ülkeler boşaltılırken, önce düşünce ve duyguya veda edilirken, insanlığın sesi bir kez daha yankılandığında, bizler için yankılandığında, bunun insanlığın sesi olduğunun bilincine varamayacak biri düşünülebilir mi?"

I. Bachmann *

"1926 yılında Avusturya'nın Klagenfurt kentinde doğan Ingeborg Bachmann, özellikle 1945'ten sonraki dönemde yalnız Avusturya edebiyatının değil, ama Avrupa edebiyatının sayılı şair ve yazarları arasında yer aldı. Yalnız Avusturya edebiyatı açısından ele alındığında ise, Broch - Musil - Kafka üçlüsünün ardından, başka deyişle onları izleyen kuşakta, Bachmann'ın düzeyinde bir başkasını daha gösterebilmek gerçekten çok güç. İnsanın anlatım aracı ve **varoluş koşulu** saydığı dil ile sürekli ve açılmıyacak hesaplaşması, bunun yanı sıra şiirlerinin, romanının ve öteki eserlerinin gerçeklik temelini sürekli olarak görünen dünyada değil, ama bu göstergenin altında yatan'da araması, çağıyla, içinde yaşadığı dünyayla bir düşünen insan kimliğiyle hesaplaşmaktan sonuna kadar vazgeçmemesi, hiç kuşkusuz Bachmann'ı biricik kılan başlıca öğeler arasında yer alıyor."
(Bu Tufandan Sonra, Ingeborg Bachmann'dan Seçmeler, Hazırlayan ve Çeviren: Ahmet Cemal, Metis Yayınları, İstanbul, 1990)

Fotoğraf : Mostos'ta, savaşın ilk günlerinden görünüş, Yugoslav Mimar: Amir Posić.
Derleyen : Ülker Seymen

ler ve
il ver-
örne-
ustafa
Sahil
rojeleri
rın ka-
olması
Yine
kara-
ereken
mamış

a yapı-
an dü-
ün bu
kisi ol-
a inşa
ir plan-
imi ile

ygula-
amına
anılmış
sorusu
sin tar-
dığı bir
dür ki
temel
ve hu-
çabala-
sevdi-
duyulu
ın için-
icakları
nerkezi

r plan-
ir halkı,

Mimarlığın Eylem Alanları Toplantı No: 1

"Mimarlığın Eylem Alanları" nı tartışmak üzere düzenlediğimiz ilk toplantının konukları Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Muammer Onat, Güngör Kaftancı, Can Aker. Aşağıda bu toplantının bant çözümlerini yayınlıyoruz.

GÜRHAN TÜMER : Sayın konuklarımız, "*mimarlığın eylem alanları*" konusuna girmek için benden bir iki söz söylemem istendi, becerebilirim yapmaya çalışacağım.

İzmir'de şubemizin çıkarmakta olduğu Ege Mimarlık Dergisi var. Bu toplantı o bağlamda yapılıyor. Bu derginin hayli titiz bir yayın kurulu var. Öyle ki; bir konu ele alınıyor ve her dergimiz aşağı yukarı bir dosya niteliğinde oluyor. Yani bir ana konusu oluyor ve başka konular da ona ekleniyor. Her dosya konusu ele alınırken; acaba bu konuya nasıl yaklaşmalı, mümkün olduğu kadar global, genel bir yaklaşım mı olmalı veya başka bir şekilde mi yaklaşılmalı? diye düşünülüyor. Konunun sadece; deyim yerindeyse kuru mimarlık, saf mimarlık bölümü mü olmalı, yoksa daha geniş bir açıdan mı yaklaşılmalı?

Bir fikir vermek için bundan önceki sayıların birinde -daha sonra terk edilmiş bir projeydi o- Türk - İslam sentezi - meşhur bir akım var! - onu incelemeyi düşündük ve bunu Ege Mimarlık Dergisinde acaba nasıl ele almamız gerekir sorusunu sorduk. Orada da üniversitenin edebiyat felsefe bölümünden bir öğretim üyesini getirdik. Ondan sonra ilahiyat Fakültesi ile ilişki kurduk ki sadece bir yönden yaklaşmayalım, bütün yönleriyle ele alalım diye.

Şimdi; bu da o kapsamda bir toplantı ve o toplantıların ilki. Sanıyorum bu toplantılar zinciri olacak.

Benim nacizane görüşüm, acaba buna tarih boyunca mimar ve mimarlık diyebilir miyiz? Yani, bu ilk çağlardan Mezopotamya'dan, Mısır'dan, Ortaçağda Batı'da, Doğu'da ve de günümüzde "*mimar*" kavramı nasıl bir şeydir? Yani kime "*mimar*" deniyordu. "*Mimar*" ın toplum içindeki statüsü neydi? Biliyoruz ki statü, bazı yerlerde çok yukarıda, bazı yerlerde o kadar da yukarıda değil! Bütün bunları ele almaya çalışıyoruz. Belirttiğim gibi, hemen konuya girmekten çok, ilk önce nasıl yaklaşılmalı sorusunu ele alacağız galiba? Bilmiyorum arkadaşlarım da beni doğrularlar mı? O bağlamda kolları sıvayıp, işe girişelim diyorum.

Yöntem için de, bu bir söyleşi biçiminde olsun dedik; yani biz yayın kurulu olarak sizlerden, özellikle konuklarımızdan daha açık bir deyişle yardım istiyoruz; mimar neydi, sizlerin yaşadığınız mimarlık olayı nasıldı, geçmişte nasıldı, bugün nasıl? Sohbet havası içinde belki başlayabiliriz.

ÖZTÜRK BAŞARIR : Şimdi siz yayın kurulu olarak konuların başlıklarını saptamaya çalışıyorsunuz. Ama, bunu durup dururken ortaya atmadınız. Mutlaka belli bir tartışmadan sonra buraya geldiniz. Yani "*mimarlığın eylem alanları*" diye çok geniş ad altında tartışalım derken birden gelmediniz bu noktaya. Onun bir başlangıcı var, belli tartışmalardan geçerek buraya geldiniz ve daha geniş kesimde mimarlık camiasının görüşünü almaya çalışıyorsunuz. Dolayısıyla burada konuşmaya girerken bir kolaylık olması için, daha önce yapılan tartışmaların belli ana noktalarını bize aktarmakta fayda görülür mü? Ben kendi açımdan yarar görüyorum! Bu sağlanabilirse sanıyorum konuşmacılar ve izleyiciler veya konuşmak isteyenler için kolaylık olacak, böylece daha çabuk girecekler tabii!

ÜLKER SEYMEN: Konuya gelirken yine mimarlık kapsamında, eğitimle ilgili bazı doğrultular çizmek, en azından bir tartışma platformu oluşturmayı amaçlamıştık.

Bir saptamamız da günümüzde gerek mimarlık alanında, gerek mimar tarafından birçok krizlerin yaşandığı, birçok sorunların olduğu ve bir yerde de gerek mimarlık tanımında, gerek mimar tanımında ve kimliğinde, gerek çeşitlenmeler, gerek deformasyonlar, gerek birtakım etik sorunlar, ahlaki sorunlar gibi bazı konuların da gündem dışına kaydığı; fakat zaman zaman bu konular üzerinde yoğunlaşmanın tekrardan yolları açılıp, doğrultular çizmenin, bilincimizi tazelemenin yararlı olacağını düşünerek, bu kapsamda yararlı gördük. Dolayısıyla da, bu platformlardan ilki bugün gerçekleşmiş olacak. Genel amacımız böyleydi.

TEVFİK TOZKOPARAN : Hatta, bu mimarlık ve mimarın eylem alanları konusuna girdiğimizde, mimarlığın tarihi ve mimar tarihi olarak da bayağı bir çelişki oldu ve bunların ikisinin de ayrı ayrı mı incelenmesi gerektiğini veya ikisinin toplu incelenmesi mi gerektiğini tartışıyorduk.

Yine buna bağlı olarak, genç kuşaktan mimarları çağırılım dedik, tarihle ilgilenenleri çağırılım dedik ve sonunda, Ülker Hanım'ın dediği gibi, Türkiye'de mimarlığın eğitimi diye, aslında bunların hepsi birbirine çok bağımlı olduğu için, salt son toplantıda, hatta bir sorudemeti hazırlayalım ve gelen katılımcılara bunları verelim dedik; ama, sonunda bir doğaçlama yakalandı.

Benim kanımca, birilerinin, özellikle sayın Hocamızın geçmişten yola çıkarak, bir yerlerden gelip toplantıyı başlatması gerekiyor! (Gülüşmeler)

MUAMMER ONAT : Yaşlı olmanın bazen avantajları oluyor! Efendim benim söyleyeceklerimden çok genç dinleyiciler biraz rahatsız olabilirler.

Ama üzülmesinler, ben söyleyeyim yine!

Şu anda mimarın ne yaptığını ben bilmiyorum. Hatta, okul çerçevesinde de ne yaptığını bilmiyorum. Mimarlığın esas uğraşı alanının dağılması, yasal hale gelecek kadar gelişmiştir.

Şehircilikleri ele alalım diyorum; aranızda çok şehircilikçi vardır. Ama, hepsinin kökeni de mimarlıktır. Yani, bir yumurtadan çıkıp da, yumurtayı inkar eder gibi!...

Şimdi şehircilik;

Şehircilik bir krallıktır bugün!

Bayrağı var, parasını bastırılmış, kapısında şeyi var, özel öğrenci alıyor ve özel öğrenci yetiştiriyor ve sonunda diploma veriyor.

Bir mimarlık mektebi içerisinde ayrıca şehircilikçiler var ve bunlar bağımsız öğrenci alıyorlar, eğitiyorlar ve mezun ediyorlar.

Ondan sonra tabii röleve restorasyon;

O röleve restorasyon kürsüsünün önünden geçerken, -yani hem mektebe hem de hayata bağlamak istiyorum- adeta "*Müjde!*" yazılı bir yazıda;

"*Bundan sonra röleve restorasyon dalında ihtisas -yani master- yapmayanlar artık eski eserlere el süremezler!*"

O büyük kapı da mimarlara kapanmış oluyor!...

Ondan sonra tabii arkadan, senelerden beri uğraştığım, iç mimarlar;

Bu nedir?

Bu, doğrudan doğruya "*iç mimarlık*" meselesi...

Abi çık dışarı!...

Daha ileriye gidiyor olay, bugün endüstri tasarımcıları başladılar;

Endüstri tasarımı yapan adamlar mimarlık okullarında yer aldılar.

Bugün mimarlık fakülteleri işte bu bölümlerden oluşur!

Ben şunu ölmeden görmeyi çok istedim ki: "*Mimarlık Fakültesi*" yazılan bir bölümün içerisinde mimarlık da olsun; Hayır, mimarlık fakültesinin içerisinde mimarlık bir bölümdür!

Şehircilik, röleve, iç mimarlık, endüstri tasarımından bir tanesidir. Onun için, belki biraz abartarak söylüyorum, ama abartma değil;

İki sene sonra bunlar tam yasallaştığı zaman, altınızdaki yatağın değil, yorganın değil, hepsinin beraber gittiğini göreceksiniz.

Şimdi, çok yeni demeyelim de epey zamandır, biliyorsunuz bir de peyzajcılar var;

Tabii peyzajcılar bir ziraat fakültesinde yahut orman fakültesinde okuyorlar, mimarlık fakültelerine geliyorlar, burada bir şeyler veriyorlar. Bunların özellikle de endüstri tasarımcıların kökeni dahi mimarlık değil!

Bunları, "*siz başlattınız!*" diye söz verdiğiniz için söylüyorum. Söylediklerim gerçekten acı!...

Şimdi buna nasıl çare bulunur? Onu bilemiyorum.

Tabii bu ne benzerlik yapıyor; körle yatan, şaşı kalkar! Bir öğrenci geliyor; endüstri tasarımı hocasından ya da bölümünden... Hiçbir şeyle alakası olmadan televizyon çiziyor; "*Oğlum, bu televizyonun nesidir?*"

MUAMMER ONAT

Mimar nedir? Bir belediye, bugün İmar Müdürlüğü dahil, bir mimari projeyi sizin söylediğiniz ölçüğe o kadar indirmiştir ki, bir ruhsat almak için projeyi verdiğimiz zaman; adam, "Yanıdaki binayı da çiz oğlum!" demiyor. Bir bina çizildiği zaman, hiç olmazsa bunun sağı solu çizilir, fotoğrafı eklenir değil mi?

Yani, bir kutu tasarlamaktan ibaretti.

Yani bir düğmeyi bilmekle televizyon tasarlanır mı?

Tabii, bizim mimarlar bakıyorlar; televizyonu böyle çizerse, ben de binayı böyle çizerim diyor; içi ayrı, dışı ayrı!? Ondan sonra da birisi gidiyor dışını yaptırıyor, statikçi de orayı burayı yapıyor; mimar da çekip gidiyor!

Şimdi, bizim şu anda istigal alanımızı, yani mimarların eylem alanları, çalışma alanları zaten kendi içinde adeta oda bazında parçalanmış durumda. Belki ileride daha da yasal hale gelecek ve mimarlar yalnız ve yalnız ruhsat projelerine imza atacaktlar; yani tek parsel boyutuna kadar itilecektir! Odalar buna engel olmak durumundadır; tabiidir ki, Mimarlar Odasında bunların kayıtları zaten yapıldığı için. İçimizde şu anda benim söylediklerimden alınacak çok kimse var.

Buna nasıl çare bulunur? Yani meslektaş bütünleştirilir? Çünkü, bir mimar bugün herhangi bir şehircilik planına, yahut bir konut yerleşmesine imza atıyor olabilir ama, bunlar yasallaştıktan sonra kesinlikle o imzalar atılamayacak;

"Sen nereden çıkıyorsun kardeşim?"

Tabii, bunun bir öte aşaması; yani mimarlığın son olarak durdurulma noktası; "Yakında mimarların elinden meslek yapma yetkisi alınacak!"

İki sene içinde gerçekleşecek...

Çünkü, herkes diyor ki: "Mimarlar kötü!"

Bu kadar aşağılık mimar olur mu?"

Niye?...

Mektepler bu hale getirildikten sonra belki bunlar mimar olmaz. Ne olacak?...

Evvvela iki sene Ahmet'in yanında binayı okuyacak, görecek; Mehmet Bey alacak, kademe kademe hayata atılacak. Şimdi Türkiye'de ne böyle bürolar hazır, ne de insan yetiştirecek sistem var. Ama, bütün bunların konuşulmasına rağmen, göreceksiniz ki burada olmayan nesil, bu odalara geldiği anda artık meslek yapamayacak hale gelecekler!

Mimarın çalışma alanlarına başka yönlerden yaklaşmak yerine, belki de acı tarafından yaklaştım. Ama şöyle söyleyeyim : Mimarların eylem alanları, çalışma alanları iki şekilde tamamen ellerinden alınmıştır, resmen değilse bile o yoldadır: Birincisi; anlattığım gibi, şehircilikten peyzajcılığa kadar gidiyor.

İkincisi de : meslek yapma yetkisi belirli koşullara bağlanacak : Bundan sonra kimse kolay kolay "Ben mimarım" diyemeyecek !

5 sene oraya git, 3 sene buraya git ! Yani bizden sonra gelecek nesil için çok zor olacaktır.

Biz onlara hiçbir gelecek hazırlamıyoruz. Bu açık !

Bu derlere eğilmiyoruz dahi, hatta bilmiyoruz da!...

Meslek deneyiminden yahut eskiden bahsettiniz: Biz mezun olduğumuz zaman çok büyük itibar gördük. samimiyetle söylüyorum, beni evimden alıyorlardı, otomobille götürüyorlardı, inşaata bakıyordum, tekrar evime getiriyorlardı.

Bugün iş yaptığım adamlar : "Eee! Hoca, neredesin? kaç gündür gelmiyorsun yahu..." Böyle konuşabiliyor!

Benim çok ağrıma gidiyor! Çünkü, ben mesleğe böyle başlamadım, özellikle sizler, bu belki de kademe kademe yedirildiği için, birinci vitesten beşe kadar geldiği için çok alışsınız, belki değilsiniz?...

Buraya kadar iki kademeli olarak, yalnız bu camiayı ilgilendiren mimarın eylem alanları, çalışma alanları, çalışma sahasının nasıl elinden alındığını verdim.

Diğer örnekleri vermiyorum : mal sahipleri, şunları, bunları vermiyorum.

İşe yaradı mı bunlar?...

MESUT AYAN : Ben konuya bir parça daha açıklık getirmek ve belki de tartışmayı genişletmek istiyorum.

İsterseniz olaya çevre tasarımı olayından başlayayım, hangi düzeyde alırsak alalım, şehir plancısından endüstri tasarımcısına kadar, neticede bütün bunları bir kapsam içerisinde aldığımızda : çevreyi tasarlayan kişiler !

Ölçek farklılığı vardır, başka bir şey yok!

Dolayısıyla, bu ölçekler açısından konuya baktığımız zaman, benim görebildiğim dört çevre tasarım grubu var : şehir plancıları, şehir mimarları, mimarlar ve

endüstriyel tasarımcılar.

Şehir plancısından başlayalım, ekonomist istiyor yanında, bir coğrafyacı istiyor, bir hukukçu istiyor, yani bu işleri yapabilmek için efendim bir peyzajcıyı istiyor yanında görmek istiyor, bir mimarı görmek istiyor. Dolayısıyla, bir şehir planc dediğimizde yahut da bir tasarım grubu dediğimiz zaman, planlama tasarım grubu dediğimiz zaman background'lara sahip kişilerin bu takımda yer alma lazım.

Ve gelelim kentsel tasarım, yepyeni bir branş, son 20 sene de ülkemizde (eğitimini yapılan bir konu. Kısaca tanımladığımız zaman, kent parçalarının planlarını yapan kişi veya grubu diyoruz. Bunlar ne yapıyorlar? Alıyorlar, 1/5000 g zaman zaman; ama hiç gerek yok, 1/1000'den alıp olayı 1/200 ölçeğine kad indirebilen kişiler onlar.

Bu arada istatistikçiler! Öyle bir tasarım grubunda mutlaka bir istatistikçinin olması gerekiyor, bir hukukçunun bulunması gerekiyor. Dolayısıyla, o da ker içerisinde bir takım çalışması yapma durumunda.

Geliyoruz mimara; mimar, hepimiz mimarız, görüyorsunuz, bir projeyi yaptığımız zaman, daha sistemi çözelim diye betonarmeci arkadaşımızı çağırıyoruz; bunu en ideal şekilde, en ucuz şekilde ve arzu ettiğimiz mimari özelliklerini ka betmeden nasıl çözebiliriz diye. Bunun yanında elbette ki başka ihtiyaç duyduğumuz kişileri çağırıyoruz. Mimar, elbette ki sadece parsel üzerine l bina yapabilir değil, bir yerleşme planına kadar çıkabilir. Ancak yasaların g tirdiği birtakım kısıtlamalar var. Ben yönetmeliğe baktım, kentsel tasarımcıla imar planı yapma yetkisi veriyorsunuz, mimarın, daha önceden bir karne saha değilse, yetkisi yok. Kentsel tasarım masterını yaparsa, bu kişinin, 3194'de r var bu. "İmar planı yapar!" diyor. Biz o zaman şunu yapmaya çalıştık : Dedik biz bunun mutlaka şehir planlamayla ilgili birtakım bilgileri vermek d rumundayız. Biz vermezsek yasa bu yetkiyi veriyor ve sonunda bu kişi şel plancıları odasına gidecek! Çünkü yasa koymuş. Şehir plancıların yönetmeliğini açtık, orada da var: "şehir mimarları bizim odamıza kayıt olab ve imar planı yapabilir." diyor. Yapacağınız hiçbir şey yok! O zaman bu bilg öğrencilere vermek durumundasınız. Aksi takdirde, bugün okullarda okulu l tiren herhangi bir meslektaşımız her türlü binayı yapma yetkisine sahip!

Diyeceğim odur ki; Bugün şehir plancıları ölçeği 25 bin ölçekten başlayı aşağıya doğru indiğimiz zaman 25 bin ile 1000 ölçek arasında, zaman zam da 500'e kadar şehir plancıları iniyor, bu ölçekler arasında, yani kısaca 25 bin l 1000 ölçek arasında şehir plancıları hakim rol oynuyorlar. Buna karşılık, kent n marları 5000-200 ölçekler arasında, mimar 1000 ile 1/1'e kadar inen ölçekl i içerisinde çalışıyorlar. Çünkü, bir de yasaların getirdiği sınırlamalar var bugün.

Dolayısıyla, galiba takım çalışması kaçınılmaz bir şey. Elbette ki, o mu günlerin son uçlarını biz yakaladık, sonlarında bizler mezun olduk. O itib gördük!

Teşekkür ederim.

ÖZTÜRK BAŞARIR : Şimdi efendim, mimarlığın doğurgan olduğunu biz l liyoruz ya da bütün meslekleri doğuruyor ve toplumlar geliştikçe bu doğurgan buna paralel olarak aynı hızla artıyor.

Ben, bu uzmanlaşmaların olmasının mimarlık mesleği için olumsuz gelişt kanısında değilim. Bütün bu doğan meslekler, hepsinin de şu an için yararı v. Ancak, çok kesin bir yargıyla; bunlar yararlıdır, hepsi de ayrı çalışmalıdır ve mimar kent plancısı gibi çalışmamalıdır; iç mimar gibi davranıp ukalalık l memelidir filan gibi yargılara da gerek yok. Çünkü, bu uzmanlaşmak meslek de, yapılan işin niteliğiyle bağımlıdır.

Esas tehlike, mimarlık mesleğinin tehlikesi şu noktalarda kaynaklanıyor ve l bunu maalesef kendi meslektaşlarımız sayesinde oluşturuyoruz.

Şimdi koruma kurullarının birtakım kurları var. Bu Çevre Korur Müsteşarlığı'nın yaptığı planlarda da görülüyor.

Plan şartları koyuyorlar; diyorlar ki : "İşte pencerenin boyutları bire iki olaca çıkma, şundan, şu kadardan faz-la yapılamaz; işte çatıyı şöyle örteceks çatının üstünü şu kadar çıkacakmışın, şu kremidi kullanacaksın..."

Bugün inşaat mühendisi herhangi bir uzmanlık meselesinin uygulanmadığı, l tisas ayrımının olmadığı bir bölgede bu plan koşullarına göre proje yapılabilirli Pekala da tasdik olur geçer!

Biz, zaten öyle kurallar koyuyoruz ki; yönetmelikler de ayrı bir problemir zaten; mimarlığı tam manasıyla sınırlandırmış, çok katı hale getirmiştir. Esn davranmak mümkün değildir. Yönetmelikleri yapanlar da maalesef, gene n marlık eğitiminden geçmiş, orada imar müdürlüğü yapan kişiler veya onı yanındaki arkadaşlar...

Bunlarla mimarlık yapılmaz! Bütün bu problemler varken, bence, yani pl şartları meselesi, uzmanlaşma meselesi, inşaat mühendislerinin tavırları, y salara yansımayan mimarların hakları... bütün bunlar varken; bizim, bazı bizde kopmuş meslek dallarının durumu hakkında şu anda bir şey söylememiz yan olur. Gayet tabii tartabiliriz, tartışabiliriz! Ama: "Onlar koptu gitti, mimarlık ma

MESUT AYAN

Herkesi kompozitör yapamazsınız, herkez kompozitör olamaz! O içten gelen bir olay, yani kompozitör olmak için orada başka yetenekler var. İnsanın doğasından gelen bir olaydır o. 3-5 tane composer yetişir, sizler varsınız, bizim composer'larımız var ama bizler composer olamayız.

voldu, gidiyor, küçülüyor, daralıyor!" demek bana yanlış geliyor. Bizim elimizde kalan kısmı, yani mimarlığımızı; kent plancılığını ayırıyorum, röleveyi ayırıyorum, gerçekten ihtisas isteyen dallar; ama diğerlerini kurtarabilirsek, sağlıklı bir şekilde yapabilirsek, o bile bana doğru bir yaklaşım gibi geliyor.

Geçen gün Sayın Erdal İnönü oda başkanlarını çağırdılar. "Nedir derteriniz?" diye sordu bize. Dedik ki: "En büyük derdimiz, hiçbir derdimizi anlatamamak! Kime başvurabileceğimizi bilemiyoruz."

İşte, Mecliste 20 tane inşaat mühendisi varsa, 4 tane mimar var: problemlerimizi aksettiremeyiz! Belediye başkanlarına bakıyoruz: 1 tane mimar varsa, 30 tane inşaat mühendisi. Sesimizi duyuramıyoruz! Bizden gibi görünen, katılımcı demokrat olduğunu söyleyen bazı belediye başkanları bize sırtını dönmüş... İmar planları, kent planları, kentin gelişmesiyle ilgili bina, yapı meselelerini dahi en yakın meslek odasına sormadan uygulamaya koşan kişilere karşı tavır koyamıyoruz; kendi görüşlerimizi söyleyemiyoruz!

Önce bütün bu problemlerin çözülmesi lazım ki; kendilerine anlatalım, tabii söz verdiler. Ne kadar sözlerinde dururlar bilemiyorum. Ama mimarlık meselelerini sağlıklı bir şekilde geliştirebilmek için, bizim önce yasal haklarımızı elde etmemiz gerekir. Tabii ekonomik durumla paralel olarak... Teşekkür ederim.

GÜRHAN TÜMER : Evet sanıyorum, benim görebildiğim kadarıyla toplantımız iyi gidiyor. Hemen konunun içine daldık ve birbirinden değerli görüşler ve tecrübeler...

MUAMMER ONAT : Şehircilerin en çok nelerini beğeniyorsunuz? diye sorsanız; ben konuşmalarını beğeniyorum!...

Gerçekten şehircilerin konuşmaları Kur'an-ı Kerim gibidir. 1938 yılında, Le Corbusier'in zamanında. bütün bu ekip çalışmaları v.s.nin temelleri atılmıştır. Yani, biz bunları ilkokulda iken gördük. Tabii, Türkiye buna daha yeni giriyor. Ama, öyle gelmiş ki, öyle bağlanmışlar ki, kurtulmanın imkanı yok!

Bakınız, biraz açık konuşacağım...

Bunlar belirli zaman içerisinde, belirli yerlere yerleştirilmişler: Yani yönetmelikler, yasalar, vesaireler... Hatta, hatta yarışma şartnamelerinde de aynen yerlerini almışlardır. Bugün bir mimar yarışmaya girdiği andan itibaren, gece yarısı peşinden koştuğu inşaat mühendisinin ortağı oluyor veya inşaat mühendisi ortağı oluyor.

Geliyor, bakıyor; "Tamam!" diyor, imzasını atıyor ve bitti: EVLENDİNİZ!

Tesisatçı da öyle. Lütfen elinizi vicdanınıza koyun, bu ekip çalışması mıdır? Siz herşeyi kuruyorsunuz, yapıyorsunuz; adam geliyor raporunu yazıyor, kapalı zarfa imzasını atıp, diplomasını yazıyor ve : O ANDAN İTİBAREN SİZİN ORTAĞINIZ OLUYOR! Buna ekip çalışması denir mi? Bir mimarın statüsüyle ekip çalışması, yarışmalara bakın, belirli seviyelerdeki binalar ve olaylar içindir.

Şimdi ben size şunu anlatacağım: 8 ay Hacı Bektaş-ı Veli Yarışmasının jürisi için uğraştık. Ben, bağırdım, çağırdım, ayakkabımı yedim; "Bir mimar ihtiyaç göstermiyorsa, binasının projesinde inşaat mühendisi raporu almayın, tesisatçıyı da almayın, bunu daha doğmadan evlendirmeyin!" Biz zannettik ki başardık. Halbuki biri diyor ki:

"Abi senin söylediklerin işlemiyor."

"Ne olmuş?" Bunu istiyorlar...

Maliyet raporu!... Diyoruz ki: "Niye maliyet raporu istiyorsunuz? Bu binanın kaç metrekaare olduğunu sen zaten söylemişsin, ya yüzde 10 eksiktir, ya yüzde 10 fazla!"

Onunla da bağlıyorsunuz adamları...

Şimdi bu yaklaşımlar, çok ustaca mimarın ekmeğini elinden almak için demeyim; saflığından yararlanarak, iyi niyetinden yararlanarak, sizin doğurgan dediğiniz niteliğinden yararlanarak yerleştirilmişlerdir; Ticaret kanununa tabiiyiz! Bugün Mimarlar Odasının ne vergisi, ne algısı, ne vesairesi geçiyor mu? Geçmiyor! Müteahhit damgasını basıyorlar. Ticaret Odası'ndan kaydınızı is-

tiyorlar. Ben tüccarlarla konuşuyorum: "Oğlum aynı kanuna tabiiyiz!" Sizin bağlı olduğunuz Ticaret Odası, yaptığınız işlerin faturasını alıyor da vergi dairesine bildiriyor mu? Elinizi vicdanınıza koyun, bütün hareketlerimizi maliyeye bildiriyorlar. Ama, ben hakikaten bütün bu gördüğüm, bugüne kadar geldiğim, İstanbul'da ve her yerde, her noktada vergi tabelalarına baktım. Yalnız ve yalnız İzmir Palas Oteli benden fazla vergi vermiş!...

Herkes 8 bin, 9 bin... Halıcılar!... Halıcılar ağızlarında milyar: 8 milyon 500 bin lira...

Neyse; söylediklerim şu, sizin söylediğiniz dört başı mamur bir toplum olur. ihtisaslaşma olur, bir proje yaparsın, adamı bir sene görürür; büroların olur, yurt dışında en basit büroda bugün 30 kişiden aşağı çalışmıyor. 30 kişi ben hayatımda görmedim; benim 5 senede toplam 30 kişi olmadı!...

Şimdi, tabii o paralar akar, mal sahibi denilen adam; gelir, size itibar gösterir, yetmiş bir adamdır. 5 sene evvel otomobil yıkayan adam bize "Patron" diye geliyor, bina yaptırıyor! Bu adama ne yaparsınız?

Sizin söylediğiniz yasalarda çok saf bir şey; ama, ne kadar içten söylüyorsunuz, bimiyorum! Ama ben olaylarla karşılaştığım zaman bunun acı-sını çekiyorum. Bunu söylemek belki size ters geliyor. Tabii ihtisaslaşma taraflısıyım. Özellikle sizin söylediğiniz ihtisaslaşma, bu gençlerin içerisinde şimdi tam kurşun gibi akıtılıyor. Çünkü adamı dört senede mezun ediyorlar, büyük bir eksiklik içerisinde, nereye başvuracağını şaşırıyor. Zannediyor ki, Harvard'ta master yaparsa o eksikliği gidecek. Halbuki, altyapı eksik olduğu sürece, isterse kutuplarda ihtisas yapсын, eksiktir. Bu tamamlanamaz! Altyapı tamamlanamaz Yani, çocuğu anasının evinde terbiye etmemişseniz, hiçbir mektep terbiye edemez! Neyse..

Şimdi bu nereye varıyor? Tabii yarışmalar da vesaire.. Ben Taksim Yarışmasının jürisinde bulundum. Çok muteber arkadaşlarımız da vardı: Şehirciler...

"Bu bir yarışmadır!" diyorum. "Hayır! Bağırta, çağırta.. "Kentsel Planlama Yarışması!" öyle değil mi? Ondan sonra Bursa'da bir yarışmaya girdik, şaşırıdım! Bursa'nın Meydanı yapılacak, Bu yaşta ben çöp tenekesi çizdim!.. Vallahi çöp tenekesi...

"Ne oluyor bu çöp tenekesi?"

"Efendim, bunlar kentsel mobilyadır!"

Hayatta ilk kez, otobüs durağı çizdim. Otobüs durağı kadar zor bir konunun olduğunu 35 sene sonra öğrendim. Biz halbuki mektepte, kolaydır diye öğrencilere, hep otobüs durağı çizdiriyorduk. mümkün değil, bir otobüs durağı yapılamaz!...

Kusura bakmayın! Bunlar gençlerin içerisinde bilgi eksikliği, ihtisas eksikliği; taa baştan yerleştiriliyor, eksik mezun ediliyor...

Biz daha doymuş mezun edildik. Yani bunları söylüyorsam, daha birçok şeyleri mekteplerde yapıyorduk. Şimdi tabii bunlar, bu güvensizlik, vesaire; ihtisaslaşma...

Bugün yarı yarıya turistik tesisleri yabancılar yapıyor. İstanbul'un bütün gökdelenlerini yabancılar yapıyor. İstanbul'un ve Türkiye'nin yetiştirdiği; "Sarıyıcıyız, Türk topraklarından çıktık." diyenler de, Amerika'dan binalarına mimar getiriyor. Niçin? Size söyleyeceğim: "Bir büyük bina, gökdelen, ihtisaslaşma konusudur! Bunu Amerikalılar bilir!" Ve Başbakan, şimdi Cumhurbaşkanı oldu, Sıkıy Sabancı da aynı şeyleri söyledi. Hiçbir tepki de gelmedi. "Yapamazsınız!" diyor.

Mimar nedir? Bir belediye, bugün imar müdürlüğü dahil, bir mimari projeyi sizin söylediğiniz ölçüğe o kadar indirmiş ki, bir ruhsat almak için projeyi verdiğiniz zaman; adam, "Yanıdaki binayı da çiz oğlum!" demiyor. Bir bina çizildiği zaman, hiç olmazsa bunun sağı solu çizilir, fotoğrafı eklenir değil mi? Yok!.. Herşey o parsel bazına indirilmiştir. Aynı ihtisaslaşma!... İşte bunun sonu taa belediyelerde, imar yönetmeliklerinde, yarışmalarda, yabancı mimar kullanımında ve gençlerin eksik yetiştirildiği hissine kadar uzanan bir yelpazedir. Belki çok abartıyorum, biliyorum; ama sizin güzel sözlerinizi yadsırsam, bana derler ki... Hayır, inkar etmiyorum; ama ne zaman? 2872 Yılında! Türkiye'de 2872 yılında bir mimar, bir mal sahibi ancak, mimara nasıl gidilecektir, onu öğrenecektir. Selamun Aleykum deyip, kapısının önüne imar durumunu atmayacaktır! O zaman da bütün bunlar başka türlü olacaktır.

Evela mal sahibi yetiştirilecek! Hep söylüyorum; "mimar mektepleri yeter dercede iyi mezun veriyor, siz mal sahibi mektebi açın, mal sahiplerini yetiştirin"

Mimara gidiyor, adamın cebinde hiçbir şey yok; bir hüviyet cüzdanı! Böyle bir adam olur mu dünyada? Ne okumuş, ne yazmıştır, hiçbir şey yok! Şehrin "şeyini" yapmaya yetkili, mimarı da kullanıyor. Yani, mimar da ayrıca bunların oyuncuğu oluyor. Ondan sonra, biz bunu nasıl yapıyoruz? Yüksek ihtisaslaşma etiketi altında yapıyoruz. Tabii biz bunları savunamıyoruz. Ben mimarım, böyle bir toplantıda böyle konuşurum, heyecanlanıyorum. Siz son derece nabız 42 atıyor (Gülüşmeler) Nabız 42 atınca bunları çok güzel söylüyorsunuz : "İhtisaslaşma, işte böyle oluyor..." Tabii sizden duyuyor onu. Amerika'dan mimar getiriyor!...

CAN AKER

Hakikaten titiz bir mimarlık yapmak istiyorsanız, yeni gelen teknolojinin gerektirdiği mecburiyetten geliyor ve sizin yarattığınız mekanları dikte ediyor, dolayısıyla çok şey geliyor, çok şeyde çıkıyor. Dolayısıyla, mimarın filtre ve koordine pozisyonuna doğru gittiğine inanıyorum.

GÜRHAN TÜMER : Diyebiliriz ki; hem içerik olarak, hem biçim olarak galiba iyi gidiyoruz.

Şimdi ikinci resmi konuşumuz Can Aker yanımda oturuyor.

CAN AKER : İzmir Mimarlar Odasına teşekkür etmek istiyorum. Genç kuşak mimarlarına da danışma nezaketini gösterdiler, çok teşekkür ederim. Eğer yardımcı olabileceğim, hakikaten çok sevineceğim.

Kısa kısa konuşulanlara nazikane fikrimi iletip, bir başka yaprak daha açmak istiyorum, belki mimarlığın eylem konusunda olması gerekenler; çünkü gerçekler zaten bariz, biliyoruz. Bütün problemleri biliyoruz. Eğitim problemlerini; keza. Ben Türkiye'de hiç mimarlık eğitimi görmedim. Amerika'da gördüm. Amerika'dan gelmiş bir mimar olarak karşınızda oturuyorum.

Gökdelen yapmaya gelmedim! (Gülüşmeler)

Şimdi efendim, mimarın ilk başta söylediğiniz gibi Atlas veya Capra'nın söylediği gibi, Hermest gibi tanrısal işlevi, dünyanın bütün problemlerini çözücü bir gücü evet vardı! Fakat işte. 20 nci yüzyıldayız! Herşey değişti. İnsanlar değişti. Türkiye'deki toplum değişti, tabiri cais ise para dahi değişti sizin yakındığınız gibi, v.s.

Çok güzel bir kitap getirecektim, fakat unuttum; "1900'lerin Başında Görgü Kitabı" diye. Bu kitaptan, mimarla nasıl ilişki kurulur? kısmını okuyacaktım, çok da güzel olacaktı!...

Evet, Türkiye'de mimarların büyük problemleri var; fakat, specialisation konusuna ben de inanıyorum. Şöyle inanıyorum; Amerika'da gördüğüm şekilde inanıyorum. Mimara o kadar çok şey geliyor o kadar çok şey çıkıyor ki, mimar bir filtre görevi görüyor, yani koordinatör görevi görüyor. bu yerleşebilir, inanıyorum. Specialisationlar olmaya mecburdur. Yani, bir tiyatro dizayn edilirken mutlaka ve mutlaka 10 adet danışmana ihtiyacınız var ve bunları bilmenize imkan yoktur. Hakikaten titiz bir mimarlık yapmak istiyorsanız, yeni gelen teknolojinin gerektirdiği mecburiyetten geliyor ve sizin yarattığınız mekanları dikte ediyor, dolayısıyla çok şey geliyor, çok şeyde çıkıyor. Dolayısıyla, mimarın filtre ve koordine pozisyonuna doğru gittiğine inanıyorum.

Dört senelik eğitim, evet bu dünyada artık yok, dört seneden sonra mimar olunmaz, dört sene çok az bir süre. Bu, lisede de başlayabilir, ondan sonra galiba bir sene, yüksek beş sene. Bu beş sene Amerika'da yalnızca lisans altı eğitimi, artık iki veya üç sene lisansüstü. Burada specialisationlar giriyor tabii.

Fakat, benim başka bir konum, ki bu dünyada artık benim de ilgi olabilecek başka bir konu; mimarların düşünür tarafları var. Violet le Duc'tan başlayabiliriz. Bu düşünen tarafın eksikliği Türkiye'de olduğunu görebiliyorum. Doğru yanlış bilemem. Amerika'dan gelir gelmez, belki biliyorsunuzdur, Arkitekt Dergisiyle tekrardan yayın hayatına geçmesi için çalıştık, orada bir panel düzenlemiştik. Doğan Kuban hocamızın, o gün söylediği çok önemli bir şey vardı: "Türkiye'de ütopya üretilmiyor!" dedi.

İmar durumu diyoruz, imarını kim yaptı? Mimarlar üretiyor sonuçta. Niçin mimarlar saygınlıklarını yitiriyorlar? İnsanlar çevrelerine bakıyorlar, çevreye baktıkları zaman da, sonuçta bir mimar yapmamış olsa da, müteahhidin elinden çıkmış olsa dahi, işte yasalarca mimar imzası gerekiyor. Dolayısıyla, mimarlar çevreyi yapıyorlar. Yani, Türkiye'deki genç kuşak mimarların şu anda o saygınlığımız yoksa, sebebi de bir ölçüde mimarlar. Yani, mimarların, "Efendim, bizim elimizi kolumuz bağladılar!" "Biz, yaratıcı ve tanrısal işlevleri olan çok önemli kişileriz." pozisyonundan artık çıkmaları gerekiyor, sanıyorum. Buna hakikaten inanıyorum. Toplum da değişiyor. Evet, elimiz kolumuz bağlanıyor ama; bu bizim fikir üretmemiz için bir gerekçe değil. Yeni fikirler üretilmeli veyahut bir ütopya üretilmeli.

Yakınlarda bir anım oldu, böyle bir fırsatı değerlendirebildiğim için çok memnun oldum. İstanbul'da bir dergi için, genç denebilecek Amerikalı bir mimarla söyleşi yaptık : Steven Hall. Kendisi yeni yeni bina yapmaya başlıyor; fakat, kendisinin bina yapabilmesini kendisinin bir düşünür olduğuna bağlıyor. Binalarını müzikle eşleştirebiliyor veyahut felsefeyle eşleştirebiliyor; binaların yapıma sebebinde

insanların önemini, mekan yaratmada insana olan ilişkiyi irdelediğini sürerek bina yaptığını iddia ediyor. Tabii kişisel olarak herkesin "güzel bina" "çirkin bina" yaklaşımları değişik olabilir. Fakat, bu yönlerde daha sağlıklı üretebileceğimize inanıyorum.

Böyle bir yaklaşım, mimarlar için de belki çok yararlı olabilir. En azından bir için diyorum. Hakikaten gerçekler çok büyük ağırlık taşıyor ve insanlar, marların mimarlık yapamıyor, olduğuna inanıyorum. Yani, o yükü biraz hafifletiriz biraz da insan ile olan ilişkiyi, insanın ihtiyaçlarını kırışabiliriz sanıyorum...

ZİYAEDDİN BİLGİN : Efendim, hani zaman zaman bazı yerlere deriz ki; ülke falanca kişinin yüzü suyu hürmetine yahut da söyle düşünenlerin yüzü suyu hürmetine yaşıyor falan derler. Ben, Sayın Muammer Onat'a teşekkür ediyorum; "Sizin gibilerin yüzü suyu hürmetine mimarlık Türkiye'de yaşıyor!". Y o fikirleri savunan insanlar çok azaldı. Ama, Mesut Bey arkadaşım söylediklerini de tabii kabul ediyoruz. O paralele Öztürk arkadaşım söylediklerini de kabul ediyorum. Ama hakikaten, bizi zaman zaman galomaniyle suçlarlar, her işi yapmaya kalkan insan falan filan diye. Aslında öyle değil; yani, o iş bitti. Mimar megaloman değil; ama mimar, haddini bilip akıllı uslu iş yapmaya çalışan insan zaten. Yalnız bizde değişen, esas bu farklılaşan olay, galiba bütün bunlara götüren olay, çok süratle sosyal ve ekonomik yaşamımızın değişmesi oldu ve buna halkımız ayak uyduramadı. T mimar da bu yüzden zorlandı.

Bizim aradığımız, özellikle Muammer Bey'in aradığı olay sayısal değil, nicelik yerine niteliksel insan arıyoruz. O bakımdan biz, mimarın hakkının yendiğini sayısal değerlerle mimarın öneminin azaltıldığını görüyoruz ve yaşıyoruz yüzden de şehirde 15 bin kişilik bir mahalle yapıyor ama, o mahalle 15 barınak oluyor. 15bin ev, 15bin mesken. İskan edilebilecek kelime bugün u tultu. Kürsülerde dahi adı yok: Yerleşme kürsüsüyüz!...

Halbuki yerleşme tam bunun karşılığı değil. Yani, bir yeri iskan etmek der onun bir sürü anlamı var. Yerleşmek ise, doldurur demek. O karşılığı bütün yabancı dillerde karşılığı var. Türkçede henüz yok! Biz bur unuttuk, bıraktık. O bakımdan, yani şehirciyi ayırsan ne yazacak? Şehirci, celiksel karar veren insandır. Halbuki mimar, galiba başka karar veren in olmak durumunda. Hakikaten, kentsel tasarım da olsa, kentsel kent planı c olsa; esas olay mekan ve kitle olayı bu. Kentsel mimarlık ve kent mimar eğitimi galiba henüz Türkiye'de yeterince verilemiyor. Ama mimarlıkta küçük ölçekte dahi olsa, en azından bu verilmesi isteniyor; ama, kent tasarımı kentsel tasarımın amacı bu değil.

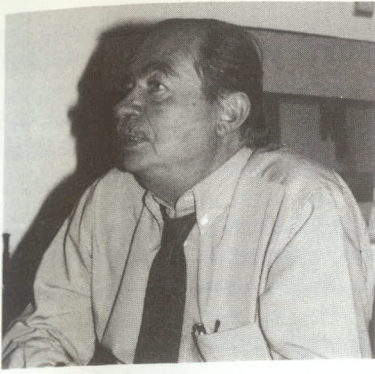
O bakımdan belki de, mimarlık eğitiminden sonra, özellikle yaşayan dünya ve oluşan dünyanın profesyonel sistemi içerisinde mimarın geliştikten sonra liri düzeylere çıkması doğru olacaktır. Bu bakımdan onu kabul ediyor özellikle bunun yanlış olmadığını şimdi anlamak istiyorum. Her ne kadar Sa Onat, bunu, mimarın mezun olduğu zamanda iş yapamayacağı anlamında kabul etseler, doğru haklısınız, hiç olmazsa ondan sonra belki daha iyi düşünür düzeye gelebilir diye düşündüm.

GÜNGÖR KAFTANCI : Önce Yayın Kuruluna teşekkür etmek istiyorum. "mimarlığın eylem alanları" konusunda tartışılacağını bildiren mektup aldım. E çok ilgilendirdi, çok düşündürdü, çok sevindirdi. Çünkü, ülkemizde mimarlık tanımıyla ilgili kuramsal düzeyde veya daha pratikte ciddi çalışmaları yapılmadığı, olsa olsa sadece Batı'daki düşünürlerin, mimar düşünürlerin ya da mimar kuramcılarının bazı fikirlerinin tercüme veya aktarılmalarıyla tindiğimizi hep düşünmekteyim. Türkiye'de mimarlığın tanımıyla ilgili c çalışmaların, ciddi araştırmaların yapılması gelip geçmekte olduğunu setmekteyim; bir uygulamacı mimar olarak.

Ugulamacı mimar olarak demenin altını çiziyorum; aslında belki bu mesleki mimarlığın uygulama alanında çalışanları değil, mimarlığın kuramsal ve seleveleriyle ilgilenenlerin daha çok ilgilenmeleri gerekiyor gibi duruyorsa da, b bu tanım noksanlığını hep hissetmişimdir. Ve aslında bu pratikte de olum sonuçlarını hep görmüşümdür.

Bugün de buraya kadar dinlediklerimden, bu düşüncemi pekiştiren bir izlen edindim. Yani, herkes konuya birçok yönleriyle el atıyor. En azından ülkemiz: bugünün mimarının sorunları, mimarın geçim sorunları, mimarın diğer m leklele olan ilişki sorunları, mimarın kamu kesimindeki uygulama sorunları başka yerlerde kopuk kopuk hep dile getiriliyor. Acaba, Dergi, Türkiye bugünkü mimarın sorunlarını mı ele almak istiyor, yoksa genelde daha başka platformda mimarlık ne olmalıdır? mimarlığın eylem alanları ne olmalı doğru nedir? onu mu araştırmak istiyor?; ben öyle bunu bilmek isterdim.

Ve ikincisine göre düşündüklerimi şimdi çok kısa olarak anlatmaya çalışacağım. Ben, kendime göre mimarlığın eylem alanlarını önce ölçek bazında almanın gerekliliği konusunun şu konuşmalardan da ortaya çıktığı inancındayım Ben de Sayın Muammer Onat Bey'e katılıyorum. Benim yetiştiğim dönem

GÜNGÖR KAFTANCI

Düşününüz: Biz bu olayı kağıt üzerinde düşünebiliriz, çevresiyle de biraz düşünebiliriz; ama buradan Ankara'ya kadar olan bir yolu tasavvur edemezsiniz. İnsan algılaması psikolojik olarak sınırlıdır. Ben koordinatörlükte mimarın sınırları derken, algılama sınırlarının içine girebilmekten bahsediyorum.

benim eğitim gördüğüm dönemde mimardan başka çevre tasarımcısı yetiştiren bir okul, bir eğitim kurumu yoktu; yani şehirci hatta iç mimar yetiştiren bile yoktu! Sadece akademilerimizin dekorasyon bölümü vardı, ama... Hele kentsel tasarım kavramı falan; yoktu bunlar! Hatta endüstri tasarımcılığı bir kavram olarak bile yoktu! Ancak, bu konuların büyük bir ölçek skalası içinde mimarın yerinin o zaman dahi bina ölçeğiyle de sınırlandırıldığı ve o noktada uzmanlaştırılmasına dönük bir eğitim aldık. Yani, bina tasarımıyla ilgili ölçek sınırlaması içindeydik; ama, şehirçilik dersleri görüyorduk. O suretle, şehirçilik kapsamında da tasarım yapabiliyorduk. Yalnız, önce şurada bir ayrıntıya dikkatinizi çekmek isterim. Bize öğretilenler daima insan algılamasının sınırları içerisindeydi. Algılayabileceğimiz, tasavvur edebileceğimiz her mesleği tasarlama göre yetiştiriliyorduk. Bir noktada mimarlığın o zamanki tanımı böyleydi. Çünkü, aradaki uzmanlık dalları yoktu!...

Dolayısıyla, biz şehirci olarak tasarlayabildiğimiz yani algılayabildiğimiz büyüklükteki mekanların tasarımında kendimizi yetkili hissediyorduk. Bence bu, bugün de geçerlidir. Yani, bunun üstünde insan algılamasının yetmediği ölçekler vardır. Örneğin, kent plancının daha üstündeki bölge planlama kavramı, metropoliten alan planlaması gibi plan fikri bizim zamanımızda yoktu. Çünkü onlar da bir planlamadır, ama tasarım değildir; yani bambaşka verilerin değerlendirilmesine dönük ayrı meslek ve disiplinlerdir.

Bunun eksikliği o zaman Türkiye'de vardı. 1960'lı yıllardan sonra planlı dönemin başlatılmasıyla insan algılamasının dışındaki planlama kavramı Türkiye'ye geldi. Bu kavram, ilk olarak mimarların bir bölümünün yetkilerini neredeyse ellerinden aldı gibi göründü. Aslında mimarların böyle bir yetkisi zaten yoktu; ama, o görevi yapmaktaydılar. Kanımca bu ayırım, mimarlığın sınırlarını çizme açısından, çok doğru bir bölünme olmuştur. Ama, ondan sonraki ayrılmaların ben o derece doğru ve dünyadaki gelişmeye paralel ve yararlı olduğu inancında kuşkuluyum. Yani insan algılamasının sınırları içerisinde mimarın yetkilerini kesin olarak kesmenin yanlışlığını düşünüyorum.

Türkiye'de eğitim müesseselerinde, bu ölçek skalası içinde mutlaka uzmanlaşma gereklidir ve bu uzmanlaşmış gibi yapılmaya çalışılıyor. Bugün uzmanlaşma doğru bir şey, buna karşı değilim; yanlış anlaşılmasın!

Burada bence en doğru yaklaşımı -kusura bakmayın- Can Bey arkadaşım yaptı; Mimar burada bir süzgeç niteliğindedir. Bence onun biraz ötesinde, mimar bu işin organizatörü olmalıdır. Bizim yıllardan beri mimarlar odasında savunduğumuz da sonuçta bu noktaya geliyor. Mimar, elbetteki kendi dalındaki, yani tasarım dalındaki, düşey ölçek meselelerinde koordinatör olduğu gibi, bir de tamamen farklı meslek ve disiplinlerin bina ve dolayısıyla çevre tasarımındaki koordinatör durumundadır.

Dünyadaki yaşam biçimi, teknoloji geliştikçe uzmanlık da gelişecektir. Mimarın görevleri de çok gelişecek ve çok çeşitli uzmanlara ihtiyaç duyulacaktır. Ama, bu bir takım çalışması olduğu zaman, takımın doğru çalışması için bunun bir başı, sonunda genel karar organı, genel koordinatörü olması lazımdır. Eğer, siz bu koordinasyon işinin görevlisi olarak mimarı tayin ederseniz, doğru bir iş yapmış olursunuz; yani eğitim müesseseleri için söylüyorum...

Kanımca doğrusu da budur. Eğer bunu yapmazsa, eğer bir iç mimar, "Benim uzmanlık dalımdır! Bu odayı böyle planlayamazsın. Çünkü böyle planlamanın böyle tasavvur etmen lazımdır" diye mimarın üstünde bir karar imkanına sahipse, yanlış bir iş yapıyoruz; mimarlık açısından yanlış bir iş yapıyoruz demektir, dünyadaki mimarın tanımı açısından yanlış bir yapıyoruz demektir.

Kısaca söylemek gerekirse, mimar tasarım konusunda geniş bir ölçek skalasında koordinatörlük görevini bırakmak zorundadır. Ya da isterseniz adına mimar demeyim de başka bir deyim ile, mimarın göreve böyle olmalıdır ya da böyle bir görevi yapacak bir kimseye ihtiyaç vardır. Bunu da biz Türkiye'de mimarlar olarak şimdi yapıyoruz ve yapmalıyız. Eğer, bir endüstri tasarımcısı yanlış boyutlarda, insan ölçeğinin gerektirdiği boyutlardan farklı ve yararsız bir buzdolabı dizayn ediyorsa ve buzdolabları bizim küçük mutfaklarımıza sığmıyorsa, buna mimar müdahale etmelidir. Keza, bir kent tasarımında kent

tasarımcısı denen -o kavram bana 20 yıldır ters geliyor ya, kusura bakmayın- 1/200 ölçeğine kadar o yapıları yapıp mimara empoze ediyorsa, mimar bina ölçeğinde onunla başarılı bir yere varamıyorsa, yani onun koordinatörü olamıyorsa bir yanlışlık var demektir. Dolayısıyla, ölçek skalasındaki mimarın yeri, bina çevresinde yoğunlaşmalı; ama, bunun koordinasyonunu da yapmalı! Buraya kadar, kendime göre mimarın eylem alanının bu skala içindeki ölçeksel yerini belirtmeye çalıştım. Bir de tersten giderek, mimara yüklenen ve mimarlık adı altında -aslında mimarlık tanımının dışında olması lazım gelen- birtakım olayları da mimarın görev ve yetki sınırlarının dışına atmaya dönük de çalışma yapmalıyız. Bu çoğunuza ters gelecek şimdi; ama, demin bir arkadaşına söyledim, galiba iki sayı, bir sayı önce Dekorasyon Dergisinde çıkmış bir yazıda, hepimizin tanıdığı Doğan Tekeli'nin Ağahan ödülleriyle ilgili yazısında bir sözü var: "Restorasyon mimarlık değildir!" Halbuki bugün, ülkemizde hiç kimse bunu söyleyemiyor. Hep restorasyon olayını, renovasyon olayını, yeniden eski yapıların çeşitli şekillerde yenilenmesi olayını, koruma olayını mimarlığın içinde bir eylem gibi görüyorlar. Tabii çoğu kimse de bunu söylüyor; Türkçe bir dergide ilk kez gördüğüm için söylüyorum.

Biz mesela, restorasyon konusunu mimarlığın dışına atabiliyoruz. Mutlaka mimarlıkla ilişkilidir, ama başka bir meslektir. Tıpkı mühendislik gibi bambaşka bir uzmanlık alanıdır. Mesela mimarlar restorasyon yapmamalıdır, yapamamalıdır; restoratörler de mimarlık yapmamalıdır ve bu mimarlık alanı içinde değerlendirilmemelidir.

Bir şeyi daha mimarlık dışında tutmak lazımdır. Az önce söylediklerim, beni bugünlerde çok ilgilendiren bir başka soruna parmak basmak için vesile olmaktadır. Yenilenen, taklit edilen yapılar!... Bir yapı, çok başarılı bir yapıyı başka yerde yine yaparsanız, bu mimarlık değildir! Yani, mimarlık tanımının içerisine giremez. Mühendislik olayıdır, inşaat olayıdır. Tac Mahal'i çok sevmişizdir. Ama, hem zaman, hem mekan, ikisi de farklılıkları olan ikinci bir Tac Mahal mimarlık olayı değildir.

Son 10-15 yıldır ülkemizde koruma meselesine dönük bir bilinçlenme -artık bu en azından mimarlar arasında vardır- mimarları yeni yaratıcılık ya da çağdaş, hatta çağdaş falan demeye gerek yok, kendi günün yapısını yaratmak yerine eski yapıları yinelemek gibi bir yola götürmektedir. Ve bu ikisi birbirine karışarak restorasyon olayıyla eski yapıları aynen yapma olayının mimarların başlıca konuları olma yönünde bir gelişme gösterdiğini hissediyorum. Hatta, hatta mimarların zaman zaman diğer uzmanlık alanlarıyla, çeşitli mühendislik dallarıyla olan ilişkilerindeki tartışmalardan, mimari bir estetik düzeyine getirici kabbullerin ön plana çıkmasıyla, mimari bir güzellik arayıcısı, o halde bundan çok yıllar önce yapılmış çok güzel yapıları yeniden ortaya çıkarıcı gibi yapılar -tabii bunda postmodernizm gibi akımların da belki etkisi olmuştur?- özellikle Türkiye'de son yıllarda mimari yanlış yere oturtmamıza neden oldu. Bunu bu vesileyle dile getiriyorum; çünkü eski veya yeni bir yenilemek veya restorasyon yapmak, mimarlığın eylem alanlarının dışına atılmalıdır. Bunu belki çoğunuz kabul etmeyeceksiniz ama, ben buna çok inanıyorum. Çünkü, bu nedenle biz, günümüzün mimarlığını yapamıyoruz, yapamaz olduk. O değerleri ihmal ettik gibime geliyor!...

NURSEL ONAT : Hiç konuşmama kararıyla geldim, sadece dinlemek niyetindeydim. Konuşmalar da çok heyecanlı oldu, hoşuma da gitti. Bir şeyin altını çizmek isiyorum, dikkatinizi çekmek istiyorum. Hiçbir konuşmacı birbirinin dışında laf etmedi. Herkes aynı şeyi söyledi. Ancak çok farklı şekillerde söylendi ve bir ara öyle bir atmosfer de yaratıldı ki, sanki çok karşı fikirler oluştu ve ortaya getirildi...

Sayın Onat; "Üzerinizdeki yorganla altınızdaki yatak gidiyor!" şeklinde dile getirdi. Bi kısım: "İşte ihtisaslaşma oldu, buna karşı değiliz, ama..." dedi. Sayın Başkan da son derece ilginç: "Vallahi işte şehirciler ayrıldı ötekiler de... Ama şimdi inşaat mühendisleriyle başımız dertte!" gibi bir izlenim edindim. Bu işin Türkçesi: -bir daha çiziyorum altını- mimar, koordinatörlüğünü kapıyı beyler! Yani, bütün bu branşlaşma içinde siz koordinatörlük görevini elinizde tutamıyorsunuz, "Restoratörler ayrı çalışsın. Biz onlara dokunmayalım!" "Şehirci vardır. Kendi başlarına buyruk yürüsunler!" dersiniz; bunun ucu inşaat mühendisleri projelerinizi çizer, mimar mezunlarınızı da çağırırlar, cephe çizdirirler. İş bu hale getirilmiştir!

Onun için, Mimarlar ve Mimarlar Odası, mimarın saygınlığını eğer tekrar yerine getirmek ve onu kazanmak istiyorlarsa; işte bu koordinatörlük görevi içinde kesinlikle taviz vermemelidirler. Restorasyonu da mimar yapar, gerekirse şehirçiliği de!...

Bakınız, eğer eğitim kurumlarında bunun kapırıldığını görmesek, bu üzüntüye girmeyiz. Eğer Sayın Onat, bunu bu şekilde ve heyecanla dile getiriyorsa, hissettiğimiz içindir. Şehirçilik, önce bölüm içinde mimarlık eğitimi görmüş öğrencilerin bir üst düzey eğitimi için hazırlanırken, şimdi bağımsız öğrenci alıyor, diploma veriyor... Aynı şey restorasyon için geçerli. O halde, mimarlar el-

NURSEL ONAT

O nedenle, hepimizin aslında şöyle veya böyle ama farklı cümlelerle dile getirmeye gayret ettiğimiz, mimarın patronajıdır, mimarın koordinatörlüğü görevidir! Onun kurtarılması ve sağlanması lazımdır. Mimarlar ve Mimarlar Odası mimarın saygınlığını tekrar yerine getirmek istiyorlarsa bu koordinatörlük görevi için kesinlikle taviz vermemelidir.

lerindeki postu kaptırıyor, beyler! Bu, son derece önemli! Mekan tasarımının organizatörü mimardır! Öyle olmadığı sürece, ne yapılanlar doğru dürüst sonuca ulaşır, ne de siz problemlerinize çözüm bulursunuz. İşte Onat'ın söylemek istediği: "Kapıma araba yolluyorlardı!" ve sizin "Bugün de var!" dediğiniz, çok az yalnız. Çok önemli bir şey... Bu saygınlığınızı elinizde tutamaz hale gelirsiniz. İşin Türkçesi bu!

O nedenle, hepimizin aslında şöyle veya böyle ama farklı cümlelerle dile getirmeye gayret ettiğiniz, mimarın patronajıdır, mimarın koordinatörlüğü görevidir! Onun kurtarılması ve sağlanması lazımdır. Yoksa bilmem kaçınıcı madde ve bilmem hangi ka-nun bunları elimizden almışsa, ya bunları geri almaya çalışalım aksi halde "Şimdi de bütün hepsini kaptırdık, bari inşaat mühendislerine karşı kendimizi koruyalım!" demeyelim. İşe daha büyük ve yüksek bakmak lazım diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

GÜRHAN TÜMER : Ben kendime kısa bir söz vermek istiyorum. Başta sözü açarken, tarihsel boyutu da vurgulamıştım. Ben hep onu savunuyorum. Gerek Yayın Kurulunda, gerekse burada; onu bilmeden ya da onu dikkate almadan birtakım yanlışlıklar demeyim, ama eksiklikler yapmamız sözkonusu. Çünkü, hemen çok kısa bir bakarsak, sadece mimarlık alanında değil, bütün alanlarda, bir zamanlar sadece filozoflar ve düşünürler vardı. Hatta daha öncesi sadece efsaneler vardı. Bir ülkenin efsanelerini okuduğunuzda, onun tarihini, coğrafyasını, siyasi yapısını, sanatını herşeyini orada buluyordunuz.

Daha sonra dinler geldi. Yani bir din herşeyin çizgisini çiziyordu. Aynı şekilde filozoflar vardı: Bir Aristo'yu düşündüğünüz zaman, tarihinin, matematikçinin, doktorun, tıpcının, estetikçinin hepsi bu kişide toplanmıştı. Bunlar zaman içinde birbirlerinden kopular. Bugün işte felsefeci dımdızlak kaldı. Eski günlerine göre bir Platon'la, siyasi bir Dekart'la yahut bir Hegel'le kıyaslarsanız; sözgelisi bir Hegel alıyor size felsefesi içinde mimarlık felsefesi yapıyor, bugün hiçbir felsefeci mimarlık felsefesi yapmıyor. Sonra burada söylendi, bu galiba olumsuz bir şey!

Nitekim hiç kimse mimarlığın elinden heykel yapabilirliğinin alındığından yakınmadı; çünkü artık tarihte öyle bir şey yok! Eğer bunu rönesanstan önce konuşmuş olsaydık; Leonardo De Vinci'ler, Michelangelo'lar: "Mimarın elinden heykel yapabilirliği alındı. Heykeli de mimar yapar, binayı da!.." diyeceklerdi.

Onun için benim korkum; çok fazla güncel şeylere düşmeyelim!... Sayın Kaf-tancı'nın söylediği; siz bakış açısını daraltmayı önerdiniz, ben de tam tersine genişletmeyi öneriyorum.

MEHMET HAMUROĞLU : Benim söylemek istediğim bazı şeyleri arkadaşların çoğu söyledi. Bu uzmanlık konusu; tamamen mimarlık eğitiminden sonra gelirse, mimarın koordinatörlük görevi devam edebilir diye düşünüyorum. Problemin esası da buradan kaynaklanıyor.

Bugün uzmanlaşma, mimarlara karşı bir saldırı silahı olarak kullanılıyor. Mimarın yararlanacağı meslekler yahut iş bölümleri olarak değil, tamamen onun faaliyet alanını daraltmak için, onu devre dışı bir konuma getirmek için birçok meselede kullanılan silahtan başka bir şey değil! Belki hepimiz bunun acı tecrübelerini yaşıyoruz.

Bugün mimarlar bina sorumlusu olmaktan çıkarıldı. Bina sorumluları bugün mimarlar değil; müteahhitlerdir. Problem ondan kaynaklanıyor. Sultan Süleyman camii yaptırılacağı zaman; bir müteahhide gitmiyordu herhalde; bir mimara gidiyordu. Bugün kim, ne yapı yapacaksa, hemen ilk defa olarak bir müteahhit düşünülüyor. Müteahhit de; "Ben size mimarını bulurum!" diyor. Dolayısıyla, mal sahibiyle yapı arasına mimar yerine öncelikle bir müteahhit denilen başka bir olay giriyor.

Şimdi, bu müteahhittik meselesi, daha başka arkadaşlar da söyledi, herhangi bir eğitim görmesine sebep olmadan bir tek nüfus cüzdanıyla ortaya çıkabilecek bir adam! Elbette ki mal sahibi olarak bir eğitim görmesi gerekmez. Ama ben futbolcudan da müteahhit olduğunu gördüm. Bugün meselenin esası, ih-

tisaslaşma, ihtisaslaşmama filan gibi şeyler değildir. Mimarın ordinatörlüğünün ortadan kalkmasıdır. Mimarın sorumluluğunun ortadan masıdır. Onun sorumlu olduğu yere müteahhitlerin oturmasıdır! Bence vardığımız nokta; koordinasyon meselesi çok güzel oldu! Burada kendimizi suçlamak yerine, sürekli olarak kendimizi savunmamız gerek hatırlatmak için kendimi bu konuşmayı yapmak durumunda hissettim.

MUAMMER ONAT : Bugün mimar gerçekten bir kamu görevi yapıyor. Şehir kuruyor, doğru dürüst binalar yapıyor. Bu bence bir kamu görevidir. Tuhafınıza gidecek ama, kamu görevini fahiye yapıyor ve kendi didir yapıyor.

Onun için nasıl tiyatro sanatçılarındaki vesairelerde tiyatroları korumak için yapıyorsa, diyorum ki mimarlara da bu görevinden dolayı kesinlikle yardım melidir. Çünkü, mimar bu görevi kendi koşulları içerisinde gerçekleştiremiyor, mimarın kayıplık meselesinin sebeplerinden bir tanesi de bunun güçsü mesidir. Zannediyorum 2 sene sonra mimarlara kamu görevi yaptıkları dolaylı bir yardım faslı açılacaktır. Kaç para olur, bilemiyorum?

Aslında esas mesele; mesleğimizin biraz da henüz profesyonelleşme olmasından kaynaklanıyor. Yani, bugün mimarlık mesleği profesyonel bir değildir, hala amatör bir olaydır. Çünkü bizi hiç kimse korumuyor, yasal larımız yok, güvencemiz yok. Bugün Kıbrıs'ta bile bir mimar mal sahibini "Bı bozdu" diye dava edebiliyor. Biz bunu oradayken gördük; burada yok! Par verip vermeyeceği belli değil. Hukuken kendisini koruyan bir şey yok!

Onun için, "Mimarlık mesleği en kısa zamanda profesyonelleştirilmelidir" yorum. Üzerinde düşünmekte yarar var! Bu işi biz, meslek sevgisinden c amatörce yapıyoruz; ama bugün, bu uğraş profesyonel bir uğraş değil...

Şimdi, deminden beri konuşulan şeylerden bir tanesi, mimarın koor-törlüğüdür. Tabii, mimarın koordinatörlüğü vardır, aslında olmalıdır. Bu bedilmemelidir. Ancak, mimarın esas tarifleri içerisinde bence, mimarın pozitörlüğü esastır. Yani, mimar aslında, - senelerce sloganlaştırıldı, bunlar liyorduk! - orkestra şefidir. Aslında mimar orkestra şefi değildir, n kompozitördür; bu açık! Onun için koordinatörlüğümüzü kaybetmeyelim; kompozitörlüğümüzü de kaybetmeyelim. Diğerleri de mimarın tanımına gi onlar epey konuşuldu; uzatmak istemiyorum.

Bugünkü toplantının sonunda şöyle bir karar alsak; gerçekten bir komit rulsu, mimarlık mesleği nasıl profesyonel bir meslek olur? Bugün sporcula fesyonel, bir takım değişiklikleri zaman para alıyorlar, bütün hakları saklı, mimarlar için hiçbir şey yok. Odalar dahi amatör kuruluşlar. Böylece buç Mimarlar Odasının, -eskiden vardı- Mimarlar Derneğinden fazla bir farkı y Kapatırken bunları eklemek istedim.

ÜLKER SEYMEN : Başından beri tartışmaları izlerken, belli nokta yoğunlaşmak gereğini hissediyorum ve bazı konulara netlik getirmemi: rektiğine inanıyorum. Mimarlığın eylem alanları gündemini geti düşündüklerimiz daha geniş bir çerçeveyi kapsıyordu. Sayın Hocam (Muam-mer Onat) konuşmaya o şekilde başladı.

Mimarın yetki alanları ve uğraş alanlarının daraltılması derken, ben bunu şekilde tanrı-mimar olgusuyla ilişkilendiremiyorum. Yani, tanrı-mimar olgusu rihin belirli dönemlerinde, belirli sosyal yapılar içinde oluşmuş me-yapılardır. Ama, bugünkü konumda mimarın ilgi alanlarının ve uğraşlarını runlarının ortadan kaldırılmış olması çok ayrı bir sorundur. Yanlış anlamadı; Hocam o konu üzerinde durmak istedi. Bana göre asıl sorun da orada. Mir olgusu nasıl bir olgudur, nedir, sorunları nelerdir, nasıl bir toplumsa reksinime cevap vermektedir? Bu çerçevede, ancak ilgi alanlarının ge veya darlığı üzerinde tartışabiliriz. Aksi takdirde bu bir ölçek sorunu değilc bir mesleksi ihtisaslaşmış olmama sorunu da değildir. İhtisaslaşma, kuşl toplumsal bir evrim içinde gelişmesi gereken bir olgudur; ama, bugün h guyu aldığımızda olguların kendi içinde iki kutup taşıdığını görüyoruz; yani, sırtı gibi oraya da kayıyor buraya da kayıyor.

Kendi ülkemizde olsun, dünyada olsun ihtisaslaşmanın kaydığı kutup olun kutup değildir. Bunun sorunlarını yaşıyoruz; bunun sorunlarını güncel haya yaşıyoruz, meslek pratiği içinde yaşıyoruz bunun çöküntüsünü. Mimarlar meslekten ilgili kişiler ve günlük yaşamda yaşayan insanlar farkediyor ve evrensel boyutlarda dünya genelinde aynı zamanda felsefi düzlemc tartışılıyor. Bugün dünyanın yaşamından zaman ve mekan silinmiştir; b önemli bir olgudur! Ama, biz bu olguya hiçbir şekilde mimarlığın uğraş al mimarın kimliğini, mimarın toplum karşısındaki sorumluluğunu ilişkilendir Sayın Hocamın; "Bugün biz amatörce uğraşıyoruz ve bu amatörce uğraş, kimse farkında değil!" sözleri var; toplum mutlaka farkında; ama, bu far olu içinde yalnızız. Bu boşluğu, kaybedilen bir üst düzeyde geri kazanıl yalnızca işveren - iş alan ilişkisi içinde yapılamaz, anladığım kadarıyla H farklı kapsamda gündeme getirmeye çalıştı.

Bu boyut içinde, benim görebildiğim kadarıyla bir mekan olgusu var. Yani, insandan ve toplumdaki bağımsız olarak ele alamayacağımız, yok edemeyeceğimiz, yok olduğu zaman da müthiş çöküntülere, krizlere düştüğümüz bir mekan olgusu var. Bu mekan olgusuyla, yine benim görebildiğim kadarıyla, mimarlığın ve mimarın çok yakından ilişkisi var. Temel sorun alanı bu, toplumla ilişkisindeki uğraş alanı da bu. Ama, "bunun ölçeği, kimi yerde 2000'e gider, 5000'e gider, 10000'e gider, yani bir ölçek sorunu değildi." demenin altında yatan neden bu. Ama, bunun 5000'e gitmesi, 2000'e gitmesi, 1000'e gitmesini şehir planlama eğitimi eğer gerçek bir ihtisaslaşma anlamında olay geliyorsa, reddetmez.

Bu anlamda mimarlığın ne olduğunu, mimarlık tanımının ne olduğunu tartışırken, Güngör Bey'in getirdiği tartışma çerçevesine sonuna kadar katılıyorum. Konunun tekrar tekrar tartışılması gerekmektedir. Bir bina olgusu vardır, yani bir parsel ölçeğinde olgu vardır, iç mimari, iç mekan, dış mekan, kentsel mekan; bütün bunların dizge halinde ilişkileri vardır ve bunların içinde mimarın konumu ve sorumlulukları vardır. Bugün için unutulmuş hem konumdur hem de sorumluluklardır. Ve sanıyorum, çırpındığımız, direndiğimiz, tarihsel kopukluğu engellemeye çalıştığımız nokta da burada!

Bu konuda, yani mimarlığın ana sorunları nelerdir; mekan sorunuyla ilişkisi; mimarın dışında topluma karşı mekan sorunuyla ilgili olan başka sorumlu kişi veya kişiler var mıdır? Vardır, birtakım alanlar vardır, birtakım sorumluluklar vardır. Bunlar dirsek dirseğe çalışırlar. Mimarca yaklaşımla, bir edebiyatçı olarak yaklaşımın, bir kent plancısı olarak yaklaşımın aralarında çok büyük yaklaşım farklılıkları, kullandıkları araçların, dillerin farklılıkları vardır. Ama, bunların var olması da hiç bir zaman mimarlığın ana alanını ortadan yok etmez.

O, şu anda yok edilmiş alan, ki ben sanıyorum bunun sorumluları ne mimarlardır ne müşterilerdir ne de tekil kişilerdir; çok daha derinlerde yataktadır. Sorun olanları ve sorumlulukları çok iyi çözümlenmek lazım. Çünkü bu tanımlanmış bir alandır, kaybedilen bir yoldur, kaybedilen kavramlar dizisidir, kaybedilen bir uğraş alanıdır söz konusu uğraşlar kamu görevi niteliğindedir ve toplumsal bir görevdir!...

Bu konuda ben bir ölçüde daha hocamın yardımıyla tartışmak istiyorum.

MUAMMER ONAT : Oldu efendim!

CAN AKER : Konu çok değişti. Ben yalnızca müteahhit konusunu ve ilişkisini çok basite indirgemek istiyorum: Konu paradır! Müteahhit bugün parayı temsil etmektedir. Yani parayı güç olarak ele alıyorum; yapım gücüdür. Kanuni Sultan Süleyman'ın da, müteahhidin de yapım gücü vardır. mimar da bir işveren gibi kullanır. Mimar, problemleri, ekonomi, imar vesaire müşterinin istek ve doğrultusunda sonuç çıkarır. Yani, müteahhitlere yüklenecek bir nokta ben görmüyorum. Parası olan herkes müteahhit olabilir. Kanuni Sultan Süleyman veya başka padişahların da cami yaptırmak için mimari eğitimi veya başka bir eğitimi olması gerekmiyordu. Güç zaten her zaman tarihte vardır!

ŞENEL ERGİN : Efendim, galiba ben içinizde mimar olmayan tek kişiyim. Peyzaj ve planlamacı olarak burada oturuyorum. Farklı bir eğitim ve farklı bir bilinçle konuşmalara bakıyorum. Birkaç dakika evveline kadar, çok emin değildim. Acaba, bir saptama mı yapıyor, bir durum saptaması mı yapıyor, yoksa bu saptamanın ötesine geçilip bir gereklilikten mi söz ediliyor diye; bunun üzerinde netleşmeyi istiyordum; ama, galiba artık böyle bir endişem kalmadı. Siz genelde burada durum saptaması yapmıyorsunuz, bir gereklilikten söz ediyorsunuz; çünkü, mimarlıktan söze-derken, "kompozitör v.s." lafları var.

Mimar bir mekan oluşturduğuna göre, yani daha doğrusu mimarlık eylemi sonucundaki bu üç ürün bir mekan olduğuna göre, mekanın da çok boyutu olduğuna göre; şimdi doğa bilimlerinden, temel bilimlerinden, insan bilimlerinden sayabiliriz. Dolayısıyla, her bir bilimin de temsilcilerinin de olması gerekiyor. Şimdi, eğer bu olmayacaksa ya da yine bir mimarlık eylem alanı, tek bir mesleğin eylem alanı gibi görülüp, sonunda bir mekan oluşturulacaksa; o halde bütüncül bir eylem, bir meslek alanından bahsediyoruz; yani mimarlık öyle bir meslek alanı ki, bunların hepsini kusursuz yapabilir.

Günümüzde yoğunlaşmalar sözkonusu; nüfus artıyor, mekanda yoğunlaşmalar var. Bir mekan oluşurken, o mekan bir başka mekanın içinde oluşuyor ve o mekana da müdahale biçiminde oluşuyor. Dolayısıyla, bu sorunu bile çözmek zorundayız. Yani, iki farklı mekan var, iki farklı mekanın yerine mi giydireyoruz, iç içe mi sokuyoruz, daha bu olayı bile çözümlemiyoruz ki; biz çevre mühendislerini doğurduk! Ben çevre mühendisliği mesleğini hala anlayamam; çünkü onların yarısı inşaatçıdır, yarısı kimyacıdır; ama, nasıl bir melez çocuktur; hala çözemiyorum? Çünkü, bir mekan oluşurken anlamadığımız ve bilmediğimiz başka bir mekana şuursuzca bir müdahalede bulunuyoruz..

Dolayısıyla, işte eylem alanlarını tartışırken; bende burada böyle, işin sonunda konuşacak bir eleman gibi değil de, bu çerçevede içinde bayağı yer alan bir ele-

man gibi oturmak isterdim. Çok teşekkür ederim.

NURSEL ONAT : Varlığımızda inkar edilemez, hiç bir yan desteğin ve mekana katkısı olan branşların da varlığı inkar edilemez. Benim söylemek istediğim budur. Kesinlikle kimse bu ihtisaslaşmaya karşı değildir, inkar edemez. Tabii ki bu bir süreçtir. Karşılıklı olarak bir noktaya kadar getirilir. Burada önemli olan mekanın kompozitörü kimdir?...

MUAMMER ONAT : Ben de aynı şeyi söyleyeceğim; kimse uzmanlaşmaya karşı değil, olamaz, danışmaya da karşı olamaz! Tabii ki, bir tiyatro yaparken adamlara danışsınız. Ben bu yaşta hala kalfaya danışıyorum. Düşünün, danışmanın boyutları bu kadar aza iniyor.

Danışmaya karşı değilim; ancak, mesele şurada yatıyor: Engelleme oluyor, yani Mesut Bey'in söylediği gibi ideal bir durum ortada yok! Ben ihtilalde bir bina çizdim. Orada imar planı, üzerine bloklar konmuş, benim arsama düşen binanın üzerinde 18.5, 18.45 çarpı 20 bilmem kaç vardı. "Beni niye uğraştırıyorsun?" Ama, burada ki blokların ilkeleri konduğu zaman, yani şehirciye vur dedik mi öldürüyor!, biz bu bilinci öldürüyoruz, mesele oradan geliyor. Şehirci 1999 'da dursa, onu ille 2000'e kadar vardiıyor, 2000'e varınca mimarı sarsıyor: Mesele mimarın engellenmesidir!

Efendim, bu toplantıda şunu önermek istiyorum: bir belediye ile temasa geçilsin, mimarlar çizdikleri binanın şehir içi arsalarını verirken sağındaki, solundaki ve karşısındaki binaların resimlerini çizsinler, fotoğraflarını versinler.. Çok basit olarak çevre olgusuna geçelim. Bu zor bir şey değil! Nihayet fotoğrafını çekecek, tepesini çizecek, kendi cephesiyle birlikte yan binalarını verecek. Ondan sonra: "Yahu bunun yanında bu yapılır mıydı?" diye ağlamayalım!

İkincisi de, mesleğimizi lütfen profesyonelleştirelim. Adamın hakları korunuyordu, atölyesi vardı, bir müşteri geliyordu, işi sıraya koyuyordu, resmini çiziyordu. Biz hiç olmazsa 500 sene sonra resmi profesyonelleştirelim. Bu amatörlik gitmez; bu açık! Ama, bu profesyonellik neler yattığını çok uzun konuşmak lazım. Ben bugün bunları basit sloganlar halinde veriyorum. Ama çok önemli şeyler!

Ancak, şunu söyleyeyim ki kendi kendine nakşediyor diyeceksiniz, mimarlık olayı çok kısa zaman sonra bu iş yapılmayacak. Bu 1970'lerde dünya çok ilginç bir aşamaya geldi, hatırlıyorsunuz. Değişebilen konutlar, yerinde değilse bile sistemler, şunlar bunlar: Flex-glass'ın mimariye sokulması... Ben bundan çok ümitlendim. İsteddiğiniz tipleri yaptırabiliyor-sunuz, istediğiniz şekilde yapabiliyorsunuz; ama bildiğiniz gibi o petrol krizi bütün bu şeylerin sonu oldu. Mimarlık orada çok büyük bir darbe yedi. Belki bunu hiç konuşmayacaktık, telefon edecektik: 2722-a kodlu banyoyu getirip, tarif edecektik. Ama, şunu benden duymamış olun; mimarlık mesleğinin biteceği kanısındayım. Bu mimarlık mesleği bitecektir, bu açık! Ama bunu hiç olmazsa 30 sene sonraki toplantıda konuşalım...

GÜNGÖR KAFTANCI : Mimarlığın eylem alanlarını tam yerine oturttabilmek için, mimarlığın tarih boyunca gelişim evresini de gözönüne almak gerekir, siz de söylediniz. Güzel ama, kendi başına bu konu bile, bizim liderliğimizin kapsamını geçer ve geçmelidir. Çok kısa, çok özel olursa amacına ulaşmaz. Şimdi bu bir...

İkincisi, bugün ortaya çıktı ki mimarlığın eylem alanının tanımlanması veya irdelemesi için bir yöntem de, bu alanı sınırlayan diğer eylem alanlarının, mesleklerin, disiplinlerin ve mimarlığın ilişkilerini doğru ve iyi irdelemektir. Peki nedir bu diğer meslek ve disiplinler?

Birincisi; ben öyle bir tabir kullandım, düşey bir çizgide mimarlıkla aynı görünen, tasarıma dönük, fakat farklı ölçekte uzmanlaşan ve çalışan kesimlerdir: Kent ölçeğinde veya ülke ölçeğinde veya bunun arasındaki planlama gruplarıdır. Benim sadece kent ölçeğine uymak istememenin özel bir nedeni, diğer planlama gruplarıyla bir ilgisi vardır. Örneğin kalkınma planlarıyla ilgisi vardır. Yani, genel plan fikriyle ve bunun fiziksel planlamalarıyla olan, çeşitli ölçeklerde olan ilişkilerdir. Sonra daha küçük ölçekli ki, ilk mimarlık ve endüstriyel dizayna dönük olan, yani tasarıma dönük olan mesleklerdir. Biz bunlarla sınırlama yapalım. Bence bunlar kolay... Hatta mimarlığın bu sınırlamalarını saptamak da, düzeltmek de bizim ülkemizde bana daha kolay sorunlar gibi görünüyor. Zaman bunu düzelterek... Asıl önemli olan mimarlığın diğer uzmanlık alanlarıyla olan ilişkileridir. Nedir bunlar? Makina mühendisliği, müteahhitlik müessesesi gibi ve bunların en başında inşaat mühendisliği!

Önem sırasıyla inceliyorum. İnşaat mühendisi - mimar ilişkisi ülkemizde çözülememiştir. Hem yasal bakımdan, hem mesleki platformda çözülememiştir, daha önemlisi uygulama alanında çözülmemiştir ve eğitim alanında çözülmemiştir.

Eğitimsizlerin bu konuyu ele aldıklarını sanmıyorum; yani, mimar şunu yapmalıdır ya da etkilere şundadır; inşaat mühendisi şunu yapmalıdır... henüz diyememişlerdir.

İşte ben, mimarın koordinatörlüğü derken en başta mimar – inşaat mühendisi ilişkisindeki bir olumsuzluktan dolayı bunun gerekliliğini vurgulamak istedim.

MESUT AYAN : Sayın Hocama ben katılmıyorum. Herkesi kompozitör ya-pamazsınız, herkes kompozitör olamaz! O içten gelen bir olay, yani kompozitör olmak için orada başka yetenekler var. Çünkü, kaç tane Bach var dünyada, kaç tane Mozart var? "Composer" dediğimiz kişi ise o. İnsanın doğasından gelen bir olaydır o. 3-5 tane composer yetişir, sizler varsınız, bizim composer'larımız; ama bizler composer olamayız. Her mimarın da composer olmasını bekleyemeyiz. Koordinatörlük ayrı... İşte orada yetki sınırlarımız belli ise, o yetki sınırlarımız içerisinde koordinatörlük elbette var. O yetkiyi belirlemek lazım, yetki sınırlarını. Sınırsız bir alanda mimar olarak hangi mekanı tanımlayabiliyorsak, yani hangi mekanı düzenliyorsak, en yukarıdan aşağıya kadar, burada elbette mimar köndüktör durumundadır. Ama, onu belirlemek lazım... Teşekkür ederim.

GÜRHAN TÜMER : Burada aslında o yediğimiz pastadan daha başka yay almak isteyenler var. Salonda olmadığı için, hem de Türkiye'de pek gelişmesi olmadığı için, onlardan bahsedemiyoruz. Çünkü çevre psikologları var. Ben bunlara yurt dışında tanık oldum; büyük bir ordu! Tarihçiler falan hep bunlardan sözediyorlar... Yani dışarımız böyle...

GÜNGÖR KAFTANCI : Ben, konuşmamda söylemişim. "Algılamak" sözcüğü ile eski dildeki "İdrak" denen, psikolojik bir olgudan bahsetmek istiyorum. İnsanlar mekan algılaması, yani somut bir şeyi kafalarında tasavvur edebilmek demek olan algıyı belirli bir sınıra kadar taşıyabilirler. Düşününüz: Biz bu olayı kağıt üzerinde düşünebiliriz, çevresiyle de biraz düşünebiliriz; ama, buradan Ankara'ya kadar olan bir yolu tasavvur edemezsiniz. İnsan algılaması psikolojik olarak sınırlıdır!

benim koordinatörlükte, mimarın sınırları derken, algılama sınırlarının içine girebilmekten bahsediyordum. Özellikle Mesut Bey'in çok doğru söylediği "Bu sınır neresidir?" dediği sınırı belirtmek için söyledim: İnsan algısının tam ve eksiksiz olarak yapabileceği sınırdır! Mimarlar için ölçü de veriyim; belirli bir kent bölümü, yani kentsel tasarımın, kentsel tasarım olarak ele aldığımız ölçünün içine giren yerlerde kalınca, hemen hemen her mimar bunu çok iyi yapabilir. Onun ötesine geçtiğimiz zaman, mesele idraktan, direkt algı mesafesinin dışına çıkar, o artık mimarın görevi değildir. Demek ki, mimarın bana göre, koordinatörlük görevi, algılayabildiği, rahatça algılayıp denetleyebildiği ve bunu kağıda dökkebildiği, -0 da çok önemli, mimarın bir görevi tasarlamaksa, diğer önemli görevi de, daha önemlisi bunu şekillendirebilmek ve kağıt üzerine dökkebilme- sınırları için geçerlidir. Bunun ötesindeki bütün planlamalar, bütün bilgiler mimarın bilgisi dışına çıkar. Bu, endüstri dizaynında da tersine işler. Bir ütünün, -bir arkadaşımız söyledi- bunun teknolojisini bilmediğimiz zaman, bunun dizaynına ancak bir noktada mimar olarak, dış ölçüleriyle, mekanda kaplı değil, yer ölçüleriyle müdahale edebilirsiniz.

Buradaki algı meselesi değil, bilgi meselesidir. Mimarın da görevi o değildir, yani o makine mühendisliğine aittir. Demek ki mimarın görevi, algı sınırları içerisinde olmalıdır. Bu konudaki tasarım sözkonusu olur. Tasarım sözkonusu olan yerde de bu tasarımın koordinatörlüğü!...

ORCAN GÜNDÜZ : Kompozitör ya da koordinatörlük konusuyla ilgili olarak bence değinmek istenen amaç; mimarları onore etmek veya ön plana çıkarmak değildir. Burada olay, bizim sonuç ürün olarak elde etmek istediğimiz mekanları, yapıları en sağlıklı, en nitelikli, en iyi bir şekilde elde etmek, -yani olayı bu şekilde düşünecek olursak- bu sonuca varacak çalışmayı, ölçekler arası ilişkileri en iyi kuracak, yani mimarların bu yöndeki becerisi, bu sonuç yönünü oluşturmak için, makro ölçekte çevresel özelliklerden, ulaşım, çevre özelliklerinden, teknolojinin detayına kadar bütün bu skala içerisinde gördüğü eğitim itibarıyla, en beşerili meslek dalı olmasından gelen bir avantajdan dolayı ön plana çıkma durumunda oluyor. Yani, bu beceriyi eğer başka birisi geliştirebiliyorsa o olsun, yani olay birisinin mimar olması değil, sonuçta bu sağlıklı mekanların, yapıların yapılmasında en çok katkıda bulunabilecek olan uzman kim ise, kişi kendini o yönde geliştirmişse, o katkıda bulunsun. Zaten bizim önerilerimiz o yöndeydi. Sayın Hocamız da onu demişti. Yani mimarların bu becerisi, temel becerisinden sonra ihtisaslaşmaları çok daha yararlı oluyordu.

Dolayısıyla bu ihtisaslaşma, dediğim gibi, bu dar açılı bakmayı getirdi ki, bu mesele bir Amerikan modeli, Ortadoğu'dan sonra bize geldi. Yani bu ülkelerde, bu konuların birlikte çalışması, örgütlenmesi sağlanmış iken, bu model başarılı; ama, bizde bu örgütlenme, bu ilişki sağlanmadan, kurum bu şekilde dönüştüğünde, bırakın uzmanların birlikte birbirine katkısını, bilakis kopmayı, hatta kavgayı bile getirir boyutlara çıktı.

MUAMMER ONAT : Efendim, sonuçlar galiba hep şuraya geliyor: Mesele, dallar olmasın, ihtisaslaşma olmasın değil; müdahaleler olmasın!

Ben 6x6'lı bütün projelerimde, statik raporunu kendim yazıyordum. Siz de yapıyorsunuzdur. Çünkü, sormaya gerek yok! "6x2 yönde 36 metrekaresi uygun bir alanın 12 cm. ile geçildiği ve iki yönde eşitlemeden korkmuyorum..." Türkiye'deki bütün bürokratik şeyle-rin, mühendislerin bu izlenir derece müdahalesinin sonucudur! Herkese açılmaksızın... Bunun doktorası yapıp Benim vaktim olsa, gerçekten Türk mimarlarına 6x6'nın etkisini incelerim.

Türk mimarlarına ne moditör, ne 6 nisbetler bunun kadar etki yapmamıştır; açık, hala da geçmemiştir! Geçenlerde bir adliye sarayı yarışması aldık. B zannetim ki, işte 68 metre, 82 metrekaresi arıza makineleri filan diyorum. lahtan ölçüler değişmiştir, dedim. Sonra baktım ki, hepsi 6x6! Şimdi Bakırk Adliye Sarayı Yarışmasında içerisinde 4 metre, 5 metre olması gereken c ruşma salonları ile bürolar vesairelerde, bunun katı olursa, düşünün artık... Y mimara müdahale bunun devamında buraya kadar geliyor. Bu ana kadar ç liyor. Bizim yakındığımız budur. Yoksa hepimiz kardeşiz! (Gülüşmeler) Ben aksini söyleyebilirim. Tabii bu beraberlik olmalıdır. 1938'de konuşulanlar, 20 yılında artık Türkiye'de konuşulmalıdır; ama, bizim söylediklerimiz yanlış anlaşıyor. Mesele pastanın paylaşılması değil, bu masaya beraber oturmak ve h kesin kendi haddini bilmesidir.

Son olarak size bir şey söylemek istiyorum. Bu konulara burada değin-m oldukça ağır. Ben mimarlık eğitimine geçemeyelim diyorum. Orada sonuçlar h halde ağırlanacak...

Kimler mimar olmalıdır? Aslında ben Vitruvius'tan küçük bir parça almıştım...

"Kimler mimar olabilir, olmalıdır" diye...

"Mimar eğitilmeli, eğitebilmeli, kalemi güçlü olmalı, geometri öğrenimi görmeli iyi tarih bilmeli, filozofları iyi izlemeli, müzikten anlamalı, biraz tıp bilgisi t lunmalı, hukuk sorun düşüncelerini bilmeli, artı ve artı belirli bir sosyal k mandan gelmeli!" Aksi halde...

Onlar, zaten bütün mimarların sorunları!...

Evet, bütün konuşmalarımız o çizgide, herhalde hissediyorsunuz.

Sözlerimi, tıpkı Vitruvius gibi: "Eyy Sezar!" diye bitiriyorum. Bu söyledikleri "Eyy Sezar!" diye hitap edebilecek seviyeye varıldığında söz konusudur!...

Ama, bence biz bu toplantılarda onlara değinmeyelim. Bunun ayrı toplantılar var...

Teşekkür ederim.

GÜNGÖR KAFTANCI : Şimdi Orcan Bey'in söylediklerinden ve siz söylediklerinizden bir şeyler anlar gibi oldum. Mimarın koordinatörlüğü m selesini bütün diğer mesleklerin, uzmanların ve diğer disiplinlerin de karşı l üstünlük olduğu için değil, mimarın bu koordinatörlüğü, sadece ve sadece n marlık eylemi için söz konusudur.

GÜRHAN TÜMER : Dilerseniz son konuşmayı size verelim. Yayın Kurulu olarak bir şeyler almak istiyoruz. Onun için topladık. Eğer sizin konuşmanızda sonra, bunun dergiye yansımaları açısından pratik öneriler olursa, sanıyorum yararlı olacaktır.

MUAMMER ONAT : Mimarlar Odaları nezdinde çok kısa bir süre için bir şar var. Bu meslek adamlarının tek bir masa etrafında toplanması düşünüldü. B bunun tehlikelerini okulda seziyoruz.

Şimdi, büyük bir şans eseri olarak, bütün bahsettiğimiz bu dalların hepsi, ç eski tarihlerden beri aynı çatı altında vardır. Mesela bir endüstri tasarım bölümü var. Fakat, adamlar mimaride endüstrileşme olayıyla, bunun elemanlarıyla, v sairesiyle hiç ilgilenmiyorlar. Yani, hazır prefabrik elemanlarından, hazır yapı elemanlarına kadar ne olmalıdır; hiç ilgi sahalarında değil. Bir bölüm, insa ölçeğine göre nasıl tasarlanmalıdır vesaire gibi mimarın içinde olması, berab çözümlememiz gereken olaylara hiç değinmiyorlar. Halbuki; aynı çatı altında olmak çok büyük bir şans! Ama kerpeten çizdiriyorlar, başka şeyler çizdiriyorlar Şehircilik de öyle; deminden beri konuştuk onları. Biz bir eğitim kurumu için bunları beraber çalışır hale getiremiyorsak, yarın bunlar ayrı odalar haline ge dikleri zaman, hiçbir şekilde artık yan yana gelemezler. Onun için hep bağımsız oda kurma fırsatını elde etmeden önce, bu beraberlik bu çatı altında başlatılmalıdır.

Tekrar ediyorum; biz tehlikeyi sizden daha evvel görüyoruz; aynı eğitim kurum içinde, aynı çatı altında hep beraber olmakla beraber bu beraberlik sağlayamıyoruz. Yarın ayrı odalar kurulduğu zaman, siz artık hiç sağlayamayacaksınız, bunların hepsi kanlı bıçaklı hale gelecekler!... Son olarak bunu söylemek istedim.

GÜRHAN TÜMER : Başka bir öneri yoksa, dilerseniz toplantıyı kapatalım. He pinize çok teşekkür ediyorum.

Mimarlığın Eylem Alanları Toplantı No: 2

"Mimarlığın Eylem Alanları" nı tartışmak üzere düzenlediğimiz ikinci toplantının konukları Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Uğur Tanyeli, Yücel Gürsel, Ahmet Özgüner. Mimarlığın Eylem Alanları konusu üzerine ilk söyleşimizde ağırlıklı olarak, bir meslek alanı olarak mimarlık üzerinde durulmuştu. Mimarlık, Şehir planlama, Kentsel Tasarım; çeşitli mühendislik alanları (inşaat mühendisliği, harita mühendisliği v.b.) gibi ihtisas alanları, bu kapsamda gerçekleşen işbölümleri tartışıldı. Türkiye özelinde ve dünya genelinde gerekli ihtisaslaşma düzeyleri, aşırı işbölümünün getirdiği olumlu olumsuz sınırlamalar hep bu çerçevede tartışmalar içinde yer aldı.

Söyleşi içinde mimarlığın toplumsal bir eylem alanı olduğu, bu anlamda kamu tarafından desteklenmesi, korunması ve sahip çıkılması gerekliliği, toplumsal bir sorumluluk alanı olarak mimarlık eylem alanı tartışıldı. Bir meslek sahibi olarak, ayrıca eylem alanı içinde bir alt grup olarak mimarların sürdürdükleri meslek etkinlikleri içinde topluma karşı yükledikleri sorumluluklar çok sınırlı bir zaman dilimi içinde gündeme geldi. Tartışmalar bu anlamda yeterince derinleşemedi.

İkinci söyleşimizi özellikle çok fazla tartışılmayan bu konular üzerine gerçekleştirmek istedik. Konuşmaların başlangıç bölümü kayıt bozukluğu nedeni ile yazılı hale getirilememiştir. Tartışma belli bir yerden başlamaktadır. Bu eksiksiz yüzünden okurlarımızdan özür dileriz.

UĞUR TANYELİ : Dünyanın başka pek çok ülkesinde, mimarlara bizdekinden çok daha fazla değer veren onları çok daha fazla ciddiye alan ülkelerde bile mimarın kentte hakim olamayacağı, nitekim de olamadığı üstelik olmaya kalktığı zaman da iyi olmadığı, pek çok örnekte Brasilia kentinde, şurada burada olduğu gibi görüldü. Tarihten medet umma dediğimiz şeyin bu nostaljinin, bugünkü yaygın mimarı nostaljinin nedeni gerçekte bu. Sadece 1930'larda bile neredeyse okullarda mimarlık tarihi dersi okutulmuyordu, ilerici mimarlık okullarında mimarlık tarihi dersi okutulmuyordu; çünkü, tarihe inanmıyorlardı. "*Tarihe ne gerek var, insan aklıyla düşünme taşına tarihtekinden çok daha yetkin, çok daha mükemmel şeyler pekala yapabilir*" Şimdi bakıyoruz ki, yapamıyormuşuz biz; geçmiş kuşakların hikmetine muhtaçmışız; onların birikmiş kolektif deneyimine ihtiyacımız varmış ve birden bire gerçekten ayağımızın altından zeminin çekilip alındığını hissediyoruz. Bir kere ortada böyle ciddi bir neden var ve o dünyanın her yeri için geçerli, Amerika için de geçerli, koşullar ne kadar farklı olursa olsun burası için de geçerli. Gerçekten, neden sorumluyuz biz, artık onu bilmiyoruz.

Benim öğrenciliğimde biz kendimizi Tanrı gibi hissederdik. Şimdi mimarlık öğrencilerine bakın, genellikle çok ümitsizdirler. En son aklına gelen işi yapan insan türünden bir öğrenci tablosu görüyorum. Doğrusu kimse -öğrenciler özellikle- alınmasın, ama ne biz artık kendi kendimizi inandırabiliyoruz mesleğin gerçekten tanrısal bir meslek olduğuna, ne de açıkcası öğrenciler böyle bir meslek içinde tatmin olarak çalışacaklarına inanıyorlar. Artık tam anlamıyla inançlarını kaybetmişlerdir. Tıpkı bu yıllarca Sofu Müslüman olup da sonra birden bire Müslümanlıktan vazgeçip Ateist olmak gibi bir şey; birdenbire neye inancığınızı şaşıırıyorsunuz. Ne yapacaksınız? Gerçekte sanıyorum mimarlığın temel problemi, eylem alanının nasıl tanımlanacağını bir türlü bilemememizin nedeni de o. Geçmişte böyle bir sorun yoktu sadece 20 yıl önce mimarlığın eylem alanını kimsenin tartıştığını hatırlamıyorum. Niye tartışınlar ki? Yeryüzünde tasarlanabilir her şey mimarın eylem alanıydı. Öğrenciliğimde ben bile bir sürü koltuk tasarladım. Benim kuşağımdan herkes de böyle, bir anlamda bugün bize uçukluk gibi gelen şeyleri pekala yapabiliirdi; hala Dostmodernistler yapıyorlar, hala böyle bir alan söz konusu. Ama, giderek pek çok şeyi artık tasarlasak da bunun hiçbir anlamının olmadığını, dünyaya egemen olamadığımızı ve belki de hiçbir şekilde olamayacağımızı, kendimize daha mütevazı bir alan belirlememiz gerektiğini görüyoruz. Ve bu tabii çok acıklı da bir sonuç doğuruyor gibi gözüküyor.

AHMET ÖZGÜNER : Amerikan Mimar Odası üyesiyim, 4 sene NewYork'da mimarlık yaptım. Mimarlık konuşulunca, galiba ilk önce ondan bir kademe öncesi olan yapı üretimine bir bakarsak, bir toplum içerisinde mimar kendisi bir ekspertiz midir; yani ihtisaslaşmanın dışında mimarlık mesleği bir ekspertiz midir? Amerika'da, Amerikan Mimarlar Odası tamamen bağımsız bir -aslında üyesi olmama rağmen- Masonlar locası gibi çalışan bir kurumdur. Federal bir düzen olduğu için bina üretimiyle hiçbir alakası yoktur. Yani Amerikan Mimarlar Odasına üye olmuş bir kişi mimarlık yapamazlık gibi şeyi yok. Her federe, her

federasyon, her eyalet kendi mimarına imza hakkı tanır. Bunu da mimarlık okullarından mezun olan bir kişinin 3 yıllık bir mimar yanında çalışmasından sonra, 4 gün süren bir imtihanlar silsilesi sonucunda verir. 9 imtihanıdır bu; sismikten, mimarlık tarihine kadar ve son gün 12 saatlik bir tasarım imtihanından sonra o hakkı bireye verir. Bu biraz da aslında, mevcut olan pasta dilimini mümkün olduğu kadar zaman içinde filtreleyerek, yani piyasaya birdenbire fazladan mimar akmasının diye.

Türkiye'de bildiğim kadarıyla, 29 bin mimar var, Amerika Birleşik Devletlerinde 70 bin mimar var. Dolayısıyla Türkiye'nin nüfusu 50 milyon, Amerika nüfusu 250 milyon. Bu 70 bin mimara aşağı yukarı her sene de imtihanlara bildiğim kadarıyla 20 bin kişi giriyor; onlardan dörtte biri ancak bu imtihanı Amerika çapında geçebiliyor, California bunların dışında.

Şimdi, bina üretimi sırasında mimara ne zaman ihtiyaç olduğunu gene eyaletler saptamış. Diyor ki Amerikan Anayasası "*Bir birey kendi evini yapmakta hürdür*" "*Bir ekspertiz kullanmak zorunda değildir*". Bunu da 400 metre kareyle tanımlamış, diyor ki, "*400 metre kareye kadar bir birey kendi evini yapabilir, bu onun özlük hakkıdır*". 400 metre karenin üstünde olursa bir mimara gidecek. Çünkü, kompleksleşiyor; kompleksleşikçe bir mimara gidilmeli diyor. Dolayısıyla mimarın bir ekspertiz alanını belli bir metre kare ile tanımlamış.

Onun dışında, temelde mimarlıkla yapı üretimi arasında da çok kesin bir anlayış farkı var. Gene Amerika'dan örnek vereyim, Amerika'da bu mimarlık hakkını, imza hakkını elde etmek için mimarlık okuluna gitmeniz de gerekmiyor. Eğer, 12 sene bir mimarın yanında çalışırsanız ve 12 sene sonra bu imtihana girerseniz ve kazanırsanız mimarlık yapabilirsiniz. Yani Venturi gibi, Charles Moore gibi, aynı haklara sahip olarak herhangi bir eyalette oturup mimarlık yapabilirsiniz. Dolayısıyla orada yapı üretiminde koydukları bir standart var, o standart da yapı standardı. Onda da çizdikleri çizgi; bir birey, bu mimar olsun, başkası olsun, bir yapı yaptığı zaman toplum sağlığını düşünecek, başkalarına zarar vermeyecek. Onun dışındakiler ise tamamen toplumun kendi estetik anlayışına, ihtiyaçlarına ve onu tamamen piyasa tayin ediyor. Dolayısıyla eyalet, tamamen mimarlık olayını, profesyonel mimarlığı bir yapı üretimi olarak görüyor. Benim anladığım o.

Şimdi, şu anda çekilen sıkıntılar var. O sıkıntılar Türkiye için ne kadar geçerli, ona emin değilim. Belki de mimarlık pratiğine yeni başlamış bir insan için geçerli. O kadar da pesimist düşünmüyorum; çünkü, bu kadar pesimist olursak, bizim sahiden bu mesleği şu sırada bırakmamız lazım bir noktada. Sahiden mimarlık bu kadar kötüyse, o zaman biz bırakıp gidelim, uğraşmayalım, yani bir anlamı kalmıyor.

Şimdi Amerika'da başka sorunlar da var ya da Avrupa'da da aynı sorunlar var. Bakarsanız özel okulların çoğuna, mimarlık fakültelerini kapatmak aşamasına geldiler; çünkü, bina stokları var, artık nüfusları artmıyor, yeni yapıya ihtiyaçları yok.

Bildiğim kadarıyla, şu anda New York, Manhattan'de bütün ofis bloklarının yüzde 15'i boş durumda. Yüzde 15 aşağı yukarı, abartmıyorum ama, 100 gökdelen eder; 100 gökdelen, aşağı yukarı 300 bin nüfusluk bir ofis fazlası var. Bu karar, Avrupa ülkelerinde de geçerli. Dolayısıyla çoğu mimarlık okulu ki, özel

UĞUR TANYELİ

Benim öğrenciliğimde biz kendimizi Tanrı gibi hissederdik. Şimdi mimarlık öğrencilerine bakın, genellikle çok ümitsizdirler. En son aklına gelen işi yapan insan türünden bir öğrenci tablosu görüyorum. Doğrusu ama ne biz artık kendi kendimizi inandırabiliyoruz mesleğin gerçekten Tanrısal bir meslek olduğuna, ne de açıkçası öğrenciler böyle bir meslek içinde tatmin olarak çalışacaklarına inanıyorlar.

okulların çoğu mimarlık fakültelerini kapatma aşamasına geliyor, daha çok interior bölümlerine bir yöneliş var, o da bundan sonraki yapılacak daha çok eski binaların renove edilmesi, içlerinin organize edilmesi.

Ve bu ekonomik kriz içerisinde bakarsanız, büyük şirketler genellikle bir araya geliyorlar, birleşiyorlar, bir sürü şirket bir araya geliyor. Bu hava endüstrisi için de geçerli, bankalar için de geçerli, çikolata şirketleri, herkes birleşiyor. Birleştikçe, iki şirket elindeki bina stokunun yarısını atıyor, diğer yeni grup daha küçük bir yere sığışıyorlar. O binalar baştan reorganize ediliyor. Dolayısıyla mimarlık mesleği Batı dünyasında artık bina üretiminden çıktı; yani kabuk üretilmeyecek, hep kabuk içiyle ilgilenecek bir meslek haline geliyor. Bu bizdeki anladığımız restorasyon ve yaptığımız apartman tadilatından çok farklı bir olay bence.

Türkiye bu konunun çok dışında gibime geliyor; çünkü, Türkiye'nin müthiş bir yapı ihtiyacı var. Yani, iyisiyle kötüsüyle Türkiye'nin bence bir bütçesel sorunu var; yani bugün Türkiye'nin bütçesi olsa, herhalde Türkiye'de 300 hastane ihtiyacı vardır, yüzlerce okul ihtiyacı vardır, Türkiye'nin öyle bir sorunu olduğunu sanmıyorum. O bakımdan, daha optimistim, yani Türkiye'nin sorunlarının farklı olacağı kanısındayım.

İkinci vurgulamak istediğim sorun, dünya mimarları kavramı var, yani artık mimarlar kendi ülkelerinde çalışmıyorlar. Gelirken yolda konuşuyorduk, Karadenizli balıkçılar Ege'de avlanıyorlar; Japon balıkçılar Boston açıklarında avlandığı gibi, Amerikalı mimarlar Amerika'da recessiona girdikleri an Avrupa'da iş arıyorlar, Çekoslovakya'da, Rusya'da iş arıyorlar.

Türkiye'ye gelmeden önce, SOM'da çalışıyordum. Büroda 450 mimar çalışıyordu -birde bunu Amerikan ölçeğine örnek olarak söylüyorum- 450 mimarın çalıştığı bir mimarlık ofisi. Tabii, 450 kişinin çalıştığı büroda sahiden anladığımız anlamda ekspertizler var. NewYork şehrinin imar kanunu 1500 sayfadır, 1500 sayfayı bir insanın anlayıp, oradaki projeleri uygulaması için sahiden bu işi yapan 5 kişi vardır, sadece bu işi yapıyorlar, başka hiçbir şey yapmıyorlar.

Bu 450 kişilik bürodan 300 kişi işsiz kaldı. O 300 kişi bir yerlerde iş aradı. Bugün Amerika'daki bürolara bakın, projelerin yüzde 90'ı ya Avrupa, ya değişmekte olan Doğu Bloku içerisinde, ya da uzakdoğu'da. Dolayısıyla, mimarlık mesleğinin de avlandığı alanın artık ülke sınırlarıyla alakası kalmadı. Bu profesyonellikten çok farklı bir konuma getirdi mimarları; yani bir devletin kanunlarıyla birisine verdiği hakkın dışında bir meslek haline geldi bu. Ne oluyor? Bir imza, bir stil halinde bir meslek ihracatı haline geldi. Dolayısıyla, orada farklı bir boyut var. O bizi nasıl etkiler? Etkilemesi de lazımdır, büyük fırsatlar kaçırıldığı kanısındayım Türk mimarları açısından; çünkü, Türk müteahhitlik şirketleri zamanında ve hala yurtdışında bir sürü yapı yapıyorlar. Burada bizim açımızdan bir müteahhit şirketiyle mimarlık mesleği arasında bir kopukluk var.

Amerikalı mimarlar Londra'ya gitmediler, oradaki binaları yapmak için. İlk önce "Dewolpar"lar Londra'ya gitti, onlar gidip kendi mimarlarını götürdüler; çünkü, inanmışlardı ki, İngiliz mimarlar onların çalışma temposuna uyamayacak, doğru da. Bugün bir İngiliz mimar -1 sene de Londra'da çalıştım- günde sadece 6 saat çalışır; çay vakti gelince çayını içer, zamanını alır, çok rahattır.

Amerika'da mimarları günde 15 saat çalıştırırlar, umüğünü de sıkarak resmen. Tabii, en çok konuşması geçen Londra'daki "Canalwork" projesi yapılırken, Olimpia York gibi Dewolpar geldiği zaman da Amerika'dan mimarları getirdi ve onları kullandı orada. Dolayısıyla bu ülkeler, ona da gelinecek, işte Türk mimarlık konuları konuşulurken, mimarlık mesleğinin artık sınırların dışında bir meslek haline geldiği, bir keşiflik gibi sınırları aşan bir meslek haline geldiğinin de gözardı edilmemesi lazım.

Mimarlık tam bir Rönesans mesleği aslında. Yani, bir mimardan herşey bekleniyor; mimar felsefeden anlayacak, mimar tarihini iyi bilecek, mimar yatay de-

reyi çözebilecek, pencere detayını da bilecek, havalandırmayı bilecek, elektrik bilecek, her şeyi bilecek. Bugünkü bilgi çağında bunu yapmasına imkan yok, yani bütün ekspertizlik sorunu da buradan kaynaklanıyor. Bugün o kişiden, o bireyden bu nasıl beklenir, o ayrı bir konu.

Mimarların bina dışında başka şey tasarlama bence çok doğal, yani bence çok da sıhhatli bir şey, ben bunu tamamen bir ölçek sorunu olarak görüyorum. Eğer, o bir kişi de o objeyi, bu bina olabilir, başka bir şey olabilir, üretebiliyorsa ve artık her şeyin üretimini de ekip işi olduğunu da düşünürsek, çok mümkün. Uzmanlık deyince, bence şey tartışılabilir ve Türkiye bu konuda çok zayıf, bina tipoloji uzmanlığı söz konusu. Ondandır hiç bahsedilmedi ve onun çok sıkıntısı çekiliyor zannedersenem. Bana hep söylüyorlar "İşte siz şunu da yapar mısınız?", "Canım, mimar her şeyi yapar" diyemiyorsunuz bazı bina tiplerinde. Bunlardan en güzel örneği hastanelerdir. Şimdi hastane gibi bir yapı Türkiye'de yarışma yoluyla çıkartılır. Bu galiba Türkiye'ye has bir olay. Çünkü, hastane kadar dizaynı ve üretimi seneleri alması gereken yapı, yarışma sonucuyla elde ediliyor. İşte bir açık yarışma, davetli de değil, açılmasında bir soru işareti var. Mesela, bu bir uzmanlık tartışması, yani mimarlık mesleği içerisinde bina tipolojisine göre uzmanlıkların yerleşmesi. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'nde çok kesindir, yani bazı bürolar sadece hastane dizayn ederler, başka hiçbir şey yapmazlar; havaalanı düzenlerler, başka hiçbir şey yapmazlar.

Bunun dışında bu aşamada fazla bir şey yok; ikinci turda başka şeyler de çıkacaktır.

ÜLKER SEYMEN : Çok teşekkür ederiz. Yayın Kurulundan katkıda bulunmak isteyen, tartışmayı devam ettirmek isteyenler, cevap vermek isteyenler veya soru yöneltmek isteyenler var mı acaba?

GÜRHAN TÜMER : Şimdi bu ikinci toplantımız demiştik, izleyebildiğim kadarıyla birinci toplantıya gözattığımızda orada daha ulusal boyutlarda konuyu ele aldık gibi geliyor bana. Yani, adını çok belirgin olarak koymamış olmakla birlikte, hem ulusal boyutlarda aldık, yani o yönünü tartıştık, aldık demiyeyim, hem de biraz daha piyasaya yönelik, uygulamaya yönelik tartışmalar oldu. Yani şöyle düşününce, oradaki ana tema dışarıda çalışan mimarın ayağının altından yer kayıyor, birtakım işleri elinden kaçırıyor. Özellikle Sayın Onat, akademik bir kişi olmakla birlikte dışarıda da olması, öyle bir şeye götürdü. Tabii bu da çok önemli bir yanı. Bugün ise, ki ben başta Sayın konuklarımıza söz vermeden önce aynı şeyler yinelenmesin diye düşünmüştüm, ama şimdi memnuniyetle gördüm ki, böyle olmuyor ve birdenbire konuklarımız bizi uluslararası Amerika gibi, gerçekten dünyanın başka bir ucu olan ülkelerdeki mimarlık uygulamasında mimarlığın sorunlarına götürdüler.

Şimdi belki de, bizim geçen toplantıda vurgulanmadı yahut az vurgulandı acaba bundan sonra nereye kanalize edeceğiz, yani bu söylenenler üzerinde daha mı derinleşelim, yoksa daha başka alanlarını mı tanıyalım gibi bir karara varmamız gerekiyor gibi geliyor bana. İkisi de olabilir; örneğin benim aklıma gelen, işte mimarlığın bir krizde olduğundan söz ediyoruz; evet, demin de söylediğim gibi, Uluslararası Mimarların Birliği Toplantısını, Amerika'daki krizleri görüyoruz, bizimkinden farklı olmakla birlikte; ama, bu krizden, yani var olma ya da yok olma krizinden sadece mimarlık etkilenmiyor. Örneğin, roman yok oluyormuş, şiir yok oluyormuş, bundan sonra roman yazılacak mı, bundan sonra şiir yazılacak mı, yahut bundan başka bir şeyler yapılacak mı gibisinden zaman zaman böyle dönemsel olarak tartışmalar gündeme gelir. Bazı şeyler gerçekten yok olurlar. Oysa ki, mimarlığın yok olması gerçek bir yok oluş mu, yoksa bir kabuk, kılık değiştirme, başka biçimlere mi girme? Genellikle bir yere bakıyoruz ve bir imajımız var. O imaj değişince sanki yok olmuş gibi oluyor.

Ama bence, 19. yüzyılın sonlarında da böyle bir kriz yaşandı, hatta evet 19. Yüzyılın sonlarında da böyle bir kriz yaşandı, hatta evet 19. yüzyılın ortalarından da başlatabiliriz. Yani bildiğimiz sanayi devriminden sonra, modern mimarlıkta, mimarlar devre dışı kaldılar. Mimarlığın artık mühendislik olduğunu, nitekim mimarlık tarihini açtığımız zaman, mühendislik yapılarını görüyorsunuz köprüler, Eyfeller, filan; Garnier gibi, işte Eyfel'e karşı çıkanlar, böyle sanatçılar elimine olurlar. Aynı şekilde, bildiğim kadarıyla, 3. Napolyon zamanında, bu Hausmann, Paris'i dümdüz ederken, en az çalıştığı kişiler mimarlar imiş, yani mimarlar israf, vakit kaybından başka bir şey değil diyorlar ve şu şeyleri yapan Hausmann hukukçu ve bütün o yolları filan da imparator kendisi çiziyor. Hausmann'ın anılarında o var; imparatora, 3. Napolyon'a gittiği zaman arkasında büyük bir Paris haritası, orada birinci derece, ikinci derece yollar, kırmızılar, maviler; bu yol böyle yapılacak ve karar alınacak deniyor, sanıyorum daha çok da mühendisleri filan çalıştırıyor.

AHMET ÖZGÜNER : Türkiye'deki sorun sahiden mimarlık mesleğinin yok olması mı yani bakır işçiliğinin ya da herhangi bir zanaatın yok olması gibi, yoksa bizim sıkıntımız yapı üretimi mimarların elinden alınıp başka kurumlara, başka enstitülere mi bırakılıyor? Çünkü, yurt dışından, Amerika'dan, Avrupa'dan

YÜCEL GÜRSEL

Bu kadar sürekli yer değiştiren bir toplumda imar hukuku artı bir önem kazanıyor. Ama bakıyoruz hukuk fakültelerine, deniz ticaret hukuku bir uzmanlık alanı ve kürsüsü var; ama imar hareketlerinin bu kadar önemli olduğu ülkede imar hukuku kürsüsü yok.

galiba temel farklı olan o. Çünkü bizim yapı stokuna hala ihtiyacımız var ne önümüzdeki en azından bir 50 sene daha, yani benim mimarlık yaşantım boyunca da olacağı kanısındayım. Işıkları Türkiye'ye tutarsak, yani mimarlık mesleği mi yok oluyor, yoksa bizim sıkıntımız, işte İzmir Belediye Başkanı "Ben Kordon'a 2x3 düzeyinde yol yapacağım, siz mimarların da bunda söz hakkınız yok" diyor ve de odalar olarak biz bundan mı sıkıntı çekiyoruz, yoksa meslek olarak yok mu oluyor? -Bir şey daha söyleyim- 29 tane daha yeni üniversite açılacak ve anladığım kadarıyla içlerinde 9 tane yeni mimarlık fakültesi de var. Yani, 20000 mimarın ancak iş bulduğu bir ülkede, böyle olaylar da var.

ÜLKER SEYMEN : Bir de ben saptama yapmak istiyorum, belki söylenenlere ek olarak, görebildiğim bazı noktalar var. Örneğin, bir sade mimar olgusunu ele alıyoruz ve bunun belirli bir mimarlık ideolojisiyle ilişkili olduğunu söylüyoruz ki, bu konu apaçıktır. Bir taraftan da, mimarlık ve diğer disiplinler arasındaki aşırı ihtislaşmanın, uzmanlaşmanın getirdiği kopukluk ve sorunlardan söz ediyoruz, mimarlığın bütün bir alan olduğunu söylüyoruz.

Şimdi bunlar çelişkili gibi görünmesine rağmen, çelişkili değil; bunlar bir olgunun farklı boyutları, bu konu üzerinde durmakta yarar var.

Şöyle bir olay var: Mimarlar, mimarlık alanı veya mimarlık eylem alanı, mimarlık olgusu ve Sayın Yücel beyin söz ettiği kültür ile yaşamın mekansal oluşumu bence birbirleriyle ilişkili, ama farklı ele alınması gereken önemli noktalar. İçinde bulunduğumuz dönemde mimarlar ve mimarlık mesleği, mesleksen sınırlar içinde, mimarlık veya mimarlığın eylem alanıyla ne kadar örtüşmektedir, bu alanın neresiyle çakışmaktadır? Toplumsal bir gereksinim olarak kültür ve yaşamın mekansal oluşumu bir gerçekliktir. Böyle bir meslek olsa da, olmasa da toplumsal süreç içinde var olan bir gerçekliktir. Bu ilişki, mimarlık alanıyla kültür ve yaşamın mekansal oluşumu tarihsel süreç içerisinde değişim göstermiştir. Bu noktada sanıyorum, farklı boyutlarda yaşanmasına karşın, dünyada ve Türkiye'de yaşanan kriz bir boyutuyla yaşamla iç içe o mimarlık alanı dediğimiz bir alanın, giderek yok oluşu var. Geçen toplantıda da sözünü etmiştik, felsefi düzeyde tartışmaları söz konusu olan zamanın ve mekanın yok oluşu süreci var birçok boyutuyla kriz içinde. Acaba, Gürhan beyin getirdiği noktaları bu konularla da ilişkilendirerek tartışmakta devam edebilir miyiz?

ŞENEL ERGİN : Bu saate kadar konuşulanları dinledim, bir korkum var. O korkum da, tekrar mesleği konuşur hale döneriz diye bir korku. Yani şu anda tekrar yoğun olarak mimarlık mesleğini konuşalım istemiyorum, gönlüm onu istemiyor; ama öyle bir endişe belirdi tekrar.

Uğur bey "20 yıl önce mimarlığın eylem alanı tartışılmıyordu, böyle bir sorunumuz yoktu" dedi ve "İşte postmodernizm meslek ideolojisinin yıkılması anlamına geliyor, işte ondan ötürü de biz artık mimarlığın ideolojisinin kaybettiğimiz için birdenbire sorun alanı oluştu" dedi, ama siz tabii uzmanlaşmaya bir soru koydunuz ve bütünselliğinden söz ettiniz. Şimdi tabii mimarlık alanının bütünselliği başka, mimarlık mesleğinin bütünselliği başka, yani ben şimdi orada, ortalarda bir yerde darmadağınık duruyorum.

Ondan sonra Ahmet beyin de bir şeyi çok hoşuma gitti, *Mimarlık bir Rönesans mesleği gibi duruyor birdenbire karşımızda; bütünsellik, yani mimar bütünsellik içinde, halbuki bu bilgi çağında bu mümkün değil*" dedi.

Şimdi, bütün bunların altını çizerek şunları söylemek istiyorum: Biz yerleşim alanlarımızda yaşadığımız mekanlarda zamanı izleyemiyoruz, yani o mekanlar zamanlarını yitirdiler. Kemeraltı'nı incelerken, Konak civarındayız biz ve 2000 küsur yıllık o eğriyi mesela, artık orada izleyemiyoruz. Yani, o zamanın izlerini bizim bugünkü mekanımız taşıyor, kaybetti.

Bir de mimarlık alanında eğer biz bunun bir eksiklik olduğunu düşünüyorsak, dolayısıyla bu mekanda da zamanın kaybolması bir eksiklik ise; çünkü biz

kültürel özlerimizi kaybediyoruz, kültürümüzün yerleşikliğini kaybediyoruz, dolayısıyla bu bizi kimliksizliğe kadar götürüyor. O halde, bu mimarlık eyleminde ben 2500 yıllık o çizgiyi nasıl korurum Konak'ta, İzmir Limanının o eski çizgisini nasıl korurum? Bu çok somut bir örnek olduğu için bunu veriyorum, başkasına da aklım ermediği için bunu veriyorum.

Mimarlık alanı derken, mimarların eylem alanı derken, aslında biz bu tür düşünceleri düşünüyoruz gibi geliyor ve tartışmalarda da hep bunu izlemek isterken birdenbire ürktüm, yani sadece mimarlık mesleğinin çerçevesinde kalıvereceğiz ve sadece mimarlığı, mimarı konuşacağız gibi geldi.

UĞUR TANYELİ : Konuyu ben böyle algılamıştım. Mesleğin eylem alanı nedir olarak algılamıştım. Sizin şimdi söylediğiniz çok farklı bir doğrultuda. Açıkcası, şimdi siz bana pratiğe ilişkin bir şey söylediniz. Mesele buradaki tarihsel varlığı nasıl koruyacağız, mimarın bu alandaki sorumluluğu nedir gibi bir şeye indirdi ki, bu sanıyorum en azından benim düşündüğümden farklı.

ŞENEL ERGİN : Benim söylediklerim şu: Mesela evler, kıymetler, koruyalım falan, yani bizim orada esas korumak istediğimiz şey zaman değil mi? Yani, belli bir kültürel sürekliliği korumak istiyoruz. Eğer bu zamanı korumak bizim için önemli ise, bunu da mimarlığın eylem alanı içinde değerlendirmek zorundayız. Yani, mimarlık derken, mimarı kastetmiyorum tabii. Yani, o mekan oluşturmanın...

UĞUR TANYELİ : Mimarlık deyince Türkçe'deki soruna evet...

ÜLKER SEYMEN : Şöyle bir şey yapabilir miyim acaba? Kuşkusuz mimarlığın eylem alanları; fakat, bunun içinde mimarı, yani sürekli getirmeden, en azından mimar, mimarlığın eylem alanıyla ne kadar örtüşüyor?

Kimler, ne şekilde devreye girmelidir? Yani, her zaman için bitmiş bir tasarıma gidilse eğer, mimar, bütün bu işlerden sorumlu olabilir mi? Yeni mimarlık nosyonunda nasıl bir doğrultu açmak gerekir? gibi bazı sorular geldi aklıma.

YÜCEL GÜRSEL : İster ABD'li düşünür veya sosyoloğu alalım, ister Türkiye'deki bir sosyoloğu alalım, kentsel yaşamdan memnunlar mı? Şunda mutabık bir kere dünyada her düşünen kafa ve beyin: Bugün kentsel yaşamdan memnun değiliz. Bunda mutabık değilsek, neden? Benim kişisel görüşüm, verdiğim örnekler de öyle, Uluslararası Mimarlar Birliği diyor ki, "Toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarını mimarlık karşılayamaz hale gelmiştir." Çünkü, bundan 100 yıl önce Safranbolu'da mimar diye bir adam yoktu. Ustalar vardı, yani marangoz; binaları yapıyordu. İnsanların binaya ihtiyacı vardı ve o binalar, o binaların yan yana getirdiği çevre, birtakım moral değerler de veriyordu insanlara. İnsanlar iletişim halindeydiler. Yani, 50 bin kişilik bir kentte insanlar arası diyalog, iletişim, 10 milyonluk bir kentten daha fazla mı, değil mi? Ya da televizyonunuz var, televizyon müthiş bir iletişim aracı, acaba o iletişim aracı demokratik mi, değil mi? O, iletişimsizlik mi aynı zamanda? Bunlar felsefi sorunlar. Modern araçlar var, araba var, araba var, arabayla ulaşıyor musunuz? Araba var, yollar da var, ulaşım olanağınız arttı mı?

Bu temel sorular en sonunda şuraya geliyor, yaşadığımız çevrenin en önemli sorumluları kimler? Mimarlardır deniyor. Yok öyle bir şey, bunları mimarlar yapıyor mu, yapmıyor mu? Ama, sonuçta çevre deyince akla mimarlık geliyor. Mimarları bir tarafa bırakalım; çevre, mimarlık eylemi, sokaklar, hastaneler, okullar, evler; sonunda stres artıyor, iletişimsizlik artıyor, intiharlar artıyor. Yani, toplumsal olarak bu yoğunlukta yaşama biçimi sorun. Amerika'da yakın kasabalarda şimdi villalar üretiliyor. Amerikalı mimarlara iş çıkıyor ama, insanlar da kentlerden boyuna kaçıyorlar. Bu Avrupa'da da var. Bugün düşünürler tarafından, mimarların dışındaki düşünürler tarafından bir kriz olarak söyleniyor. Ama, bu mimarlıktaki bir kriz mi, yoksa toplumdaki bir kriz mi? Yani, ben diyorum ki, olay mimarlıktaki bir kriz olarak sınırlandırılmaz. Genel olarak toplumda bir kriz vardır. Bunu da ikiye ayırmak lazım. Dünya bugün globalleşti, ama gelişmiş ülkelerdeki krizle bizim krizi aynı kefeye koyamayız. Ama, bunlar bir bütünün parçalarıdır. Yani, 1946'da traktör girmişse, Marsall yardımları olarak girmiştir, İstanbul'a göç başlamıştır. Amerika'daki bir gelişme Türkiye'deki gücü dinamize etmiştir. Bugün de, bilmem, Amerika'dan paket ev getirebiliyorsunuz. Yani, orada evler var, Amerika'da orman çok, bizde orman bitti, 1,5 milyon dolara İstanbul'da villa kurabiliyorsunuz. Ama, yine de ülkemizdeki krizin ve bunu mimarların değerlendirmesi farklı olacaktır. Biz mimar olarak, bir aydın olarak ya da bir örgüt üyesi olarak bir sorumluluk yükleneyeceğiz. Ama bu sorumluluk; işsizlik vardır, daha çok iş istiyoruz gibi olamaz. En temelde dünyayı, o global bütünlük içindeki, New York'daki krizi ve Paris'deki problemi, Paris'deki mimarların problemini Türkiye ile bağlantılı kavramadan, Türkiye'nin özelinde kavrayamayız. Ama, benim kişisel görüşüm odur ki, genel olarak uygar dünyada toplumsal kriz mimari mekana yansımaktadır. Toplumsal kriz vardır ve

AHMET ÖZGÜNER

Mimarlık tam bir Rönesans mesleği aslında. Yani, bir mimardan herşey bekleniyor; mimar felsefeden anlayacak, mimar tarihini iyi bilecek, mimar yatay dereyi çözebilecek, pencere detayını da bilecek, havalandırmayı bilecek, elektrik bilecek, her şeyi bilecek. Bu günkü bilgi çağında bunu yapmasına imkan yok, yani bütün ekspertizlik sorunuda buradan kaynaklanıyor.

insanlar artık jeolojik bir varlık olarak, kültürel bir varlık olarak yapılarına ters bir ortam içindedirler. Bu ortamı düzeltmek mimarların harcı değildir; ama, mimarlara düşen bir sorumluluk vardır. Bu sorumluluk artık işverenden gelen projeyi çizmek ya da bunu daha iyi, daha üstün bir teknolojiyle çizmek ya da bilgisayarla çizmekten daha farklı bir sorumluluktur. Acaba yaşadığı toplumun içinde olduğu problemleri kavrayarak buna mimarca çözümler önerebilir miyiz? Türkiye'deki mimarlık sorunlarının çok özel bir durumu olduğuna inanıyorum. Fakat, o genel yetersizlik sadece mimarlıkta değil, tipta da böyle. Adamın başı ağrıyor; başı ağrıdığı zaman göz doktoruna gidiyor, gözün rahatsız diyor, diş doktoruna gidiyor, dişin rahatsız diyor. Eşim kalp krizi geçirdi, kalp krizi zannediyor, birisi diyor ki kalbin var, öteki psikolojik diyor, tiroid bezi diyor, en sonunda safra kesesi yetersizliği çıkıyor ve tıp bilimi bunu öyle pat diye bulamıyor. Doktorluk ortadan kalkıyor yani bir bakıma Eczacılık bitti. Demek ki değişen dünya, uzmanlaşma dediğimiz olay bazı mesleklerin sorumluluk alanlarını değiştiriyor. Yani, bugün bakkal gibi eczacıdan ilaç alıyorsanız, böyle eczacı olmaz; şerefsizliktir. Eczacı denen adam, gelen bir hastaya sağlık kültürü vermedir. Başağrısı için gelen bir adama bir doktor, "Sen kardeşim, başağrısının şu nedenleri vardır, bunlardan bir tanesi budur" diyor mu doktorlar? Demiyor. Mimar böyle bir şey diyor mu? İşveren gelip de, al bu işi çiz dediğinde; imar yönetmeliklerimiz bu teknoloji de bu. Bunun ötesinde bir şey demiyor mimar.

AHMET ÖZGÜNER : Mimarlığın sorunları ile mimarlık mesleği sorunları çok farklı değil bence. Batı dünyasında mimarlık meslek sorunu olduğu kanısında değilim. Çünkü, yapı üretimiyle ilgili standartlarını koymuşlar ve onun için mimarlık bir meslek haline gelmiş ve bir ekspertiz konusu olmuş. Bugün de Türkiye'de bina üretimiyle ilgili kanunları detayına kadar zorlaştırın, şu anda mimar kullanmayan herkes mimar kullanmak durumunda kalacaktır. Hukuksal düzeni de beraberinde getirirseniz tabii.

Cenevre'deki intihar oranı, New York'un 10 katı. Dolayısıyla, New York şehrinin Cenevre'den daha sağlıklı olduğu insanların daha sevip sevmediği de çok alakasız konular gibime geliyor. Yani, o çok böyle spekülasyon bir konu, onun için girmeyelim ona.

UĞUR TANYELİ : Şu doğru: İnsanlar kentten memnun değil; kentsel problemler yaşıyor; biz de yaşıyoruz, Amerikalılar da yaşıyor, İsveç'te de yaşıyorlar; İsveç'te de intihar oranı New York'takinden daha yüksek; ama Stokholm bir cennete benziyor. Bu ayrı bir sorun. Bu bir gerçek olabilir. Bundan biz ne kadar sorumluyuz ve bu sorumluluğu biz ne kadar taşıyoruz? Önemli olan bu. Birincisi, sorumlu muyuz, ikincisi, bu sorumluluğu taşımamız mıdır? Bir kere önce o soruyu soralım. Çevrede her olup bitenden biz mi sorumluyuz ki, hep üstümüze alınıyor. Türkiye'de çok fazla üstümüze alınıyor mimarlar olarak. Her sorun bize dert. Park Otel bize dert, Ama Park Otel sadece bir yapı sorunu değil ki... Park Otel belediye ile bilmem kim arasında yapılmış bir üçkağıtçılık işi. Biz o kadar olayın dışındayız ki... Evet, bu sonuçta ciddi bir çevresel sorun, gerçekten Park Oteller olmamalıdır; ama, bu mimarlık sorunu mu, yani mimarlığın eylem alanı içinde mi kalıyor? Şimdi sizin demin söylediğinize sanıyorum geliyor. Biz niye bunların hepsinden kendimizi sorumlu sayıyoruz? Çok alalade, çok pespaye bir örnek; ancak pabuç yapan bir adam kendisini bunların hiçbirinden sorumlu saymıyor da, bina yapan bir adam niye bunların hepsinden kendini sorumlu sayıyor? Bir endüstri tasarımcısı bunların hiçbirinden kendini sorumlu saymıyor, niçin biz sorumlu sayıyoruz? İnşaat mühendisi – aynı işi yapıyoruz neredeyse – hiç umurunda değil. Bir tek inşaat mühendisi duymadım ki, kentsel sorunlardan şikayet etsin. Odada belki şikayet ederler, ama tek tek inşaat mühendislerinin hiçbirinin böyle bir kaygıları yoktur. Biz,

çevrede olup biten her şeyi dert ediniyoruz. Bilmem nerede tarihsel sit ortadan kalkıyor, bizim derdimiz; Afrodizyas'ta köylüler ağaçları yakıyorlar, antik arşitravlar yanıyor, bizim derdimiz; ön tarafta yol yapılıyor, bizim derdimiz. Hepsini bizim derdimiz. Peki bunda ne kadar etkili olabiliyoruz? Hiç olabilir miyiz? Şimdi ona gelmeli. Sanıyorum ki olamıyoruz; çünkü doğal olarak biz niçin bu alanda, diyelim ki, pabuççudan daha önemli olalım. Niçin inşaat mühendisinden daha önemliyiz? Niçin hukukçulardan daha önemliyiz? Niçin kendimize böylesine büyük roller, oynayamayacağımız derecede büyük roller biçiyoruz? Acaba biçmeli miyiz? Bence, tartışılması gereken o. Biz kendimize uygun roller biçelim önce. Ne yapacağız biz? Demin Ahmet'in söylediği çok doğru bir şey vardı, "Amerika'da mimarlık gittikçe iç mekan tasarımına doğru evrimleşiyor." Gerçekten sanıyorum öyle bir eğilim var. Bu kadar küçük bir alana sığan bir mimar şimdi kalkıp da New York'un kentsel sorunları üzerinde konuşsa ne olacak? New York gerçeği mimarları o kadar aşmış ki artık. Mimarlar ne New York'u yarattılar, ne onun sorunlarından sorumlular, ne de kurtaracak halleri var. Demek ki, bir meslek adamı olarak oynayabileceğimizden daha büyük rollerle soyunduğumuz için kendimizi tanımlamakta zorluk çekiyoruz. Biz mesleğimizi ağırlama duvarı haline getirdik. Yanlış anlaşılmasın, hepimiz için geçerli bu. Ben kendim için de böyle görüyorum. Her şey bana dert oluyor. Bazı arkadaşlarım var, artık arabaya binip bir yere gidemez oldular. Ne görseler "Yahu buraya da bilmem ne mi yaptılar", "Buradakini de mi yıktılar", "Buradaki kaldırım taşını da mı kaldırdılar", "Buradaki döşeme kaplamasını da bozdular" demekten sokakta dolaşmıyorlar. Onlar bu kadar dert ediyor da sorunları kendilerine farz edelim, bir hukukçu dert etmiyor? Etmeli mi? Asıl bunu tartışmalıyız.

AHMET ÖZGÜNER : Kaçak fabrika yaptığı için başbakan tarafından tebrik edilen Türk yatırımcısının yaşadığı bir ortamda biz mimarlar ne yapabiliriz? Yani olay, bize yükleniyor ama mesleğimizin dışında Türkiye'de bir şey vardır, "Üniversiteyi bitireceksiniz, adam olacaksınız, memleketi faydanız dokunacak." Bu, her aydın dediğimiz kısmın üzerine, omuzlarına yüklenen bir sorumluluk. Hiç ben hatırlamam ki, Venturi, New York'un, evsizler konusunda bir fikir üretsin tartışın umurunda değildir. Yani, bütün bunlar bizim üstümüze o kadar yükleniyor ki (şu anda İstanbul'da ne yangın yönetmeliği çıkabiliyor, ne saksaklarla ilgili bir şey) binalarla ilgili bütün işleri güçleri bıraktık, başka her şeyle uğraşıyoruz. Mimarlığın aslında, eylem alanları çok belli.

ÜLKER SEYMEN : O zaman demek ki, saptamamız doğru, yani tartışmayı saptadığımız konu doğru. Bence biraz daha yoğunlaşalım... Biraz fantazileri de görelim, gerçeğe inelim; gerçek nedir?...

Şimdi, söyle düşünelim: Eğer bunu mimarlar farklı veya normal düzeyde sorun olarak algılıyorlar ve bir tepki oluşturuyorlarsa, demek ki bir ilişkisi var. Yani durduk yerde niye bu kadar sorun etsinler, değil mi? Ben hep o fikirdeyim. Mimarlık eylem alanları mimardan biraz daha bağımsız.

UĞUR TANYELİ : Çok doğru bir noktaya değindiniz. "Peki mimarlar niçin dert ediyorlar" sorusu tabii güzel bir soru. O sorunun cevabı, sanıyorum deminki sözde gizli. Bizim bir kere Batı'dan devraldığımız bir ideolojik miras var, her şeyi biz çözeriz biçiminde. Bir de, demin yine Ahmet'in söylediği bir şey var, "bizden vatani kurtarmamız bekleniyor her seferinde" diyor. O, Türkiye'deki her aydından beklenen şey. Bu iki bakış açısı birbirleriyle birleşti mi –mimarlıkla vatan kurtarma– bizim düşünce yapımız biçimlenmiş oluyor. Mimarlar ne yaparlar? Vatani kurtarırlar. Vatani nasıl kurtaracağız? Silahı elimize almayacağımıza göre, bütün kentsel sorunları, bütün çevresel sorunları biz çözmeliyiz. Bu belki yanlış bir tavır değil; ama, onu çok tartışmamız gerektiği kanısındayım. Tabii ki bunlar üzerinde kaygı duyacağız. Bir Amerikalı kadar "keyfi gıcı" olabileceğimizi sanmıyorum; biz Venturi kadar kayıtsız olamayız. Ama, biraz kayıtsız olmamızda sanıyorum yarar var, bu kadar da kayıtlı olmamız gerekiyor.

YÜCEL GÜRSEL : Hemen somut bir örnekle gireyim ayakkabıcıyım, ayakkabı yaparım ve ayakkabı yapıyorum, toptancıdan aldığım kösele sahte çıkıyor ya da ben daha çok kar etmek için buraya kağıt koyuyorum, satıyorum bunu. Çok somut. Ya da bir müteahhit geliyor, "Şurada iki kat fazla yap" diyor. Çok dar bir olay bu. Şimdi o sattığım ayakkabıyı da vatandaş giyiyor, iki gün sonra deliniyor, geliyor tepeme; ya küfredecek ya da Ticaret Odasına bildirecek, şikayet edecek ya da tüketici dernekleri de var. Şimdi, bu anlamda başlıyor olay. Yani, restorasyon işi alan bir mimara, işveren diyor ki, "Yahu işte bunu yıkıverelim, içine bir iki kat fazla koyalım" üç kat çıkarabilirsiniz. Şimdi, o daha spesifik alanda acaba mimar, o dünyayla bağlarını kopartarak buna boyun eğmeli mi, eğmemeli mi?

UĞUR TANYELİ : Eğmeli mi, eğmemeli mi sorusu bir kere yanlış bir soru. Eğebilir mi, eğemez mi sorusu sorulmalı. Yani oradaki sorun nasıl davranmamız gerektiği değil, nasıl davrandığımız sorunu bence. Çünkü, gerçekler dünyasında yaşıyoruz; ideal insanlar değiliz; hiçbirimiz değiliz. Benim piyasada bina yapmamak tasarım yapmamak gibi büyük bir avantajım var; dolayısıyla, böyle bir soruya büyük bir özgürlükle cevap veriyorum:

Benim de karşısına böyle bir yapı tasarlama problemi gelseydi, geri çevirmezdim o işi. Benim geri çevirdiğim işi alacak bu memlekette 29 bin mimar daha varsa, ben o işi geri çevirmem ve hiç kimse de çevirmez; hiçbir ülkede çevirmez. Hiçbirimiz ideal insanlar değiliz. Hepimiz normal insanlarız; normal insanlar kadar da üçkağıtçılık yaparız. Demin dile getirdiğim örnekte, ayakkabıcı ayakkabıyı üretirken Türkiye'nin kaldırım sorunlarıyla ilgilenmiyor. Türkiye kaldırımları bozukmuş vs. ilgilenmiyor. Halbuki biz ilgileniyoruz mimarlar olarak. Ayakkabıcı eylem alanını kesin biçimde saptamış.

Çünkü, biz böyle saptamadığımız için ve de saptayamayacağımız için dertliyiz. Ayrıca, tabii ki kendi meslek alanımıza ayakkabıcı gibi bakamayız. Ayakkabıcı tarih boyunca meslek alanına böyle baktığı için ayakkabıcı denerek bir anlamda aşağılanıyor ve biz onun için Alberti gibi, Sinan gibi atalarımızla övünüyoruz. Hangi ayakkabıcının 15. yüzyılda nasıl ayakkabı yaptığını biliyoruz? Biz meslek alanımızı öylesine yüceltmiş ki, kaçınılmaz olarak, tarihsel bir misyon duygusuyla doluyuz ve dolayısıyla dünyayı kurtarabiliriz.

GÜRHAN TÜMER : Mesela, ben bütün bunları dinlerken ve düşünürken hep bir şeyi unutmamaya çalışıyorum; o da Yayın Kurulu üyesi olarak bütün bunlar dergiye nasıl yansıtılacak diye korkuyorum. Bir akşam üstü entelektüel sohbetinden tabii tat alıyorum; ama, onun ötesinde de bunları düşünüyorum. Yani biz bir çerçeveye koyabilir miyiz? Konunun bir ayakkabıcıya geleceği hiç aklıma gelmemişti; ama, geliyorsa da geliyor. O da yadsınmayacak bir şey.

Şöyle bir indirgeme ve özeltme yapabilir miyiz bilemiyorum: Birçok konuda soruyu sormak da zaman alıyor. Yani, soruyu da iyi sormazsanız bu kez çok zaman yitirirsiniz. Şimdi biz buna, dikkat ederseniz, baştan beri "*mimarlığın eylem alanları*" diyoruz. Şimdi, "*mimarlığın eylem alanları*" diyoruz; ama, bu bitmemiş bir tümce. Ne diyoruz? "Mimarlığın eylem alanları nedir?" mi diyoruz, "*Mimarlığın eylem alanları ne olmalıdır?*" mı diyoruz, "*Mimarlığın eylem alanları ne idi?*" mi diyoruz? Yani fiili olmadığı için, mimarlığın eylem alanlarının neresinden yaklaşacağımız belli olmuyor. Dolayısıyla, bakıyoruz ki bazıları mimarlığın eylem alanları şu olmalıdır, bütün tarih boyunca her zaman böyle olmalıdır diyor. Bir toplantıda böyle bir yaklaşım vardı, bunu hiç unutmuyorum; Sayın Muammer Onat, "*Mimarlık bitmiştir*" dedi, bu kadar yalın olarak koydu ortaya ve gördüğüm kadarıyla da onu söyleme nedeni, dışarıda mimar iş yapmaya kalktığı zaman bir tarafından inşaat mühendisi çekiştiriyor, bir tarafından bilmem tesisatçı, bir tarafından şehircilik "*Hayır, o benim alanım*" diyor, kıskıvrak bağlanmış bir şey yapamadığı için "*mimarlık bitmiştir*" diyor. Oysa, felsefi düzeyde denildi, daha genel düzeyde ortaya konulduğu zaman, bakıldığı zaman durum biraz daha farklı gibi görünüyor bana. Yani, determinist bir yaklaşımla, "*Mimarlık budur, eylem alanları da budur*" dersek, o zaman içinde bulunduğumuz şu konumda bizim alıştığımız bir tanım yok olunca mimarlık yok oluyor gibi gelir. Dolayısıyla, ben diyorum ki, bir soruyu soralım, yani biz neyi tartışmak istiyoruz? "*Mimarlığın eylem alanları*", lütfen bunun ikinci bölümünü koyalım, bir.

İkincisi, ne koyarsak koyalım öyle anlaşılıyor ki, mekan ve zaman boyutunu koymamız gerekiyor. Mekan boyutundan da şunu anlıyorum: Türkiye, Fransa, Doğu, Batı. Zaman boyutundan da, işte bugün, dün, 19'ncü yüzyıl, yarın gibi. Bunları ayrı ayrı düzeylerde tartışmazsak ipin ucunu kaçırpıp, söylediğim gibi böyle çok hoş yönlere gidebilen bir akşamüstü, entelektüel mimarca sohbeti yapabiliriz. Tabii onu da özlüyoruz aslında, onda da yapılmaması için bir neden yok; ama, biraz daha somutlaştırmak için bunları yapabiliriz gibi geliyor bana.

Yine benim hep düşündüğüm, başta koymak istediğim ad, "*tarih boyunca mimar ve mimarlık*" idi. Çünkü, buradaki tarih boyunca sözü çok önemli, demin söylediğim boyuta bağlanıyor. Biz bu zaman boyutunu dikkate almadan galiba bir yere varamayacağız.

Demek ki; bir, bunalım denildi. Örneğin, şimdi bunalım bulunduğu bir varsayım olarak ortaya konuldu. Evet; ama, bunu da bir aşama ileriye götürelim; nasıl bir bunalım? Gerçekten bir bunalım mı diye sormak gerekiyor. Yani, bugün küçük bir büro olan ve elindeki işi bilmem kime kaptıran kişinin bunalımıyla, daha üst düzeyde birtakım entelektüellerin bunalımı aynı mı? Çünkü, entelektüeller biraz da bunalım yaratırlar.

Aynı şekilde kentlerden memnun değiliz diyoruz. Evet; ama, bu nasıl bir memnuniyetsizlik. Yani, şimdi entelektüelin memnuniyetsizliği altında biraz ideoloji vardır. Aslında o İstanbul üzerine söylerken İstanbul'un yahut Paris'in yahut New York'un farklı bir düzeyde olduğunu yani sorunların başka sorunlar olduğunu vurguluyor. Bilirsiniz, şu anlarda biraz hafiflemiş gibi ama, 1980'lerde

ya da 1970'lerin sonlarında gösterge bilimciler vardı; bunlar kentin bu karmaşıklığını, bir türlü işlemeyen, Rönesans kenti gibi ya da Ortaçağ kenti gibi karmaşıklığından yeni yeni boyutlar çıkarmaya çalıştılar.

Evet, yani soruyu soralım diyorum, bundan sonraki tartışmalarımızı nasıl yapacağız... Tabii, o soruyu da nasıl sorarız, onu da bilemiyorum ama.

ÜLKER SEYMEN : Mimarlığın eylem alanları derken, geçmişin, bugünün ve geleceğin birlikte, ele alınması gereklidir. Hiçbir konuyu anlık ele almamız mümkün değil şu an için. Dolayısıyla, bu açılımın cümlede olmamasına rağmen, sözü edilen konu "*Mimarlığın Eylem Alanları*" kapsamı içinde yer almaktadır.

UĞUR TANYELİ : Belki bu soruyu sorulmuş kabul ediyoruz. Dünü de, bugünü de kapsayan bir bütün. Daha da titiz biçimde formüle edebilir miyiz, edemez miyiz, etmeli miyiz? Bilemiyorum, dün neydi diye sorarsak, bu başka bir tartışma. Bu, tartışılmayacak kadar uzun bir işe girişmek olur. Bunun üzerine kaç kitap yazılabilir. Burada niye tartışalım? Türkiye'de mimarlığın dünü neydi? Bugün ne önemi var bunun? Bugünkü mimari atmosfer ve eylem alanları Sinan'ın çalıştığı çağdaki koşullara o kadar benzemiyor ki, Sinan'ın eylem alanından burada söz etmek gereksiz olur. Şu ana kadar tartıştığımızdan benim bir şikayetim olmadığını ifade etmeye çalışıyorum. Bu biçimde sanıyorum tartışabiliriz.

YÜCEL GÜRSEL : Mimarlığın eylem alanları, kentsel süreçte mimarın ve mimarlığın tanımı, günümüzde mimarlığın rolü, mimarlığın eylem alanındaki değişimler gibi, yani çok bir tarafa yönlendirmeden gene, global bir soru açılmış görünüyor.

Ben sadece şunun altını çizmek istiyorum, en azından irdelemek için. Şimdi, bugün fizik biliminden örnek vereceğim; niçin acaba, diğer nükleer fizikçiler ya da çekirdek fizikçileri evrenin 15 milyar yıl önce hangi koşullarla oluştuğunu inceliyorlar? Yani, bu kadar böyle çok fantazi, paraları bol zamanları bol da onun için mi, diye bir soru açmak gerekiyor. Yani, bizim bugün mimarlığın sorumluluk alanlarını en dar mesleki açıdan irdelese bile; doğru tanımlayabilmek için bir mimarın sorumluluğunun olup olamayacağına göre tartışmayacağız herhalde. Çok dar mesleki açıdan baktığımız zaman bile bir sorumluluğu vardır. Yani, bir doktor yemin eder, ne yapar? Karşındaki adam canı de olsa bakacaksın der, mimarın da sorumluluğu vardır. Bir adam, bana şunu yap dediği zaman, onu doğru yapmaktan sorumludur bir kere. Şu gerekçe ya da bu gerekçeyle "*ben bu sorumluluğu yerine getiremiyorum*" fikrini kabul etmiyorum. Ama, mimarlığı tanımladığımız zaman, mimarlığın sorumluluğunu tanımladığımız zaman, mesleki anlamda onun gerekleri var. O gerekler nedir? Kullanıcının ihtiyaçlarını cevaplandırmaktır. Öyle değil mi? Kullanıcının ihtiyaçlarını cevaplandırmak için o kullanıcıyı tanımak gerekir mi? Gerekir. O kullanıcının ihtiyaçlarını tanıyor mu bugün mimar? Tanımıyor. Kullanıcının o evlerde nasıl yaşadığını inceliyor mu? İncelemiyor. Yani, bunu nasıl tanımlıyoruz? Diyoruz ki, bundan bir süre önce mimar denen kişi tasarlarken ve üretirken tasarlama süreciyle üretim süreci ve kullanım süreci bir bütündü. Yani, bir yapı ustası mahallesindeki bir adama ev yaptığında onu tanıyor, ihtiyaçlarını biliyordu, ona öğretiyordu; ama şikayet ettiği zaman da muhataptı ona. Şimdi, bu muhataplık var mı bugün? Yani bir adam bir şey üretecek; buna kendisi de yabancı, bunu kullanan da yabancı, orada nasıl yaşadığını öğrenmiyor. Ben buna mimarlık demem. Bakınız, bugün deri işleme teknikleri, bundan 500 yıl öncekine göre çok ilerlemiştir kimya sanayii; ama, bu ayakkabıların çoğunluğu 500 yıl önceki ayakkabılardan daha çürüktü. Eğer, insan bu sorunun cevabını aramazsa toplumsal ilerleme, gelişme, demokrasi falan olmaz.

Uğur TANYELİ : Bu sorunun cevabını, tabii arayalım. Ama cevabı önce doğru yerde arayalım. Bütün kapitalist dönemin temel problemi, bu yabancılaşma problemi diye tanımladığımız ve sosyal bilimcilerin söyleye söyleye dillerinde tüy bittiği, sürekli konuştukları bir konu. Nedir yabancılaşma? Birincisi, herkesin herkese, ikincisiyse insanın ürettiklerine yabancılaşması. Daha Marx'tan başlayarak bütün sosyal bilimciler bu konuyu sürekli gündeme getirmişler; çok doğru olarak gündeme getirmişler. Geçmişte bir yapı ustasının hiçbir zaman yüzyüze gelmediği bir sorun bu. Çünkü, yabancılaşma problemi yoktu; çünkü, standartlaşmış tipler vardı, standartlaşmış çözümler vardı, standartlaşmış ihtiyaçlar vardı ve bunlara göre yapılan standartlaşmış bir mimarlık tasarımı vardı. Böyle bir sistemde yabancılaşma yok. Böyle bir sistemde herkes ne istediğini biliyor, herkes ne vereceğini biliyor. Herkes bir anlamda tanışmaksızın tanıyor zaten. Karşınızdaki insanla tanışmasanız bile, gerçekte onun ihtiyaçlarını baştan biliyorsunuz; çünkü, insanların ihtiyaçları belirli kalıplar, stereotipler içinde saptanmıştı. Bugün mimari müşterisine yabancılaştıran şey, bu koşulların artık ortadan kalkışıdır.

Evet, gerçekten bütün dünyanın tadını kaçıran bir sorun bu; ama, çözümü bizim

eylem alanımızın içinde mi, ben ciddi biçimde kuşkuluyum. Bu bizim çözebileceğimiz bir şey değil. Bunu iyi niyetimizle aşamıyoruz. Cengiz Bektaş gidip, mesela, tek tek kişilerle konuşuyor, onları anlamaya çalışıyor, bu sorunu aşmaya çalışıyor. Ancak, aşamıyor; aşamaz. Çünkü, Cengiz Bektaş'ın kişisel çabasıyla ya da benim, sizin çabanızın iyi niyetinizin aşabileceği bir şey değil bu.

YÜCEL GÜRSEL : Bence aşılabilir, yani 1000 üyelik bir kooperatifte bir mimarın ilişkisi farklı tanımlandığı zaman çözülebilir; öyle kişisel görüşmelerle olmaz. Ama, 1000 konutluk bir proje çizerken, elinde eğer bilgisayar varsa, çağdaş sosyoloji yöntemleri varsa, tüketicinin gerçekten o mekanla ilgili ihtiyaçlarını incelemek, en azından işleme, kooperatif yönetimine bu problemleri, bu endişeleri iletmek hemen olmayabilir; ama, böyle bir şeyin varlığını, mesleki bir sorumlulukla, fakat profesyonelce çözmeye çalışmak mümkündür.

AHMET ÖZGÜNER : Bina yaşama süresince bugün imkansız. O kooperatif üyesi binayı aldıktan sonra satınca yeni gelen yabancılaşacak.

UĞUR TANYELİ : Yabancılaşacak oraya, bir de böyle bir boyutu var...

YÜCEL GÜRSEL : Ama bakınız, tipolojik diyorsunuz ama, o bir tipoloji... Zaten tipoloji yani, ya 2 oda, 1 salon; yatak odası, salon bir tarafta; sorun almaması lazım.

AHMET ÖZGÜNER : Ama, yaşadığımız yüzyıl standartlar yüzyılı, yani bu arabada da geçerli, kılık-kıyafette de geçerli, gözlükte de geçerli, konutta da geçerli. Yani eskiden bir aile doktoru vardı, her ailenin bir doktoru var, o doktor sizin bütün çocukluğunuza kadar bilirdi. Eskiden belki bir aile mimarı da var, artık bu söz konusu değil. Bir de şu var: Yani, eskiden mimara parayı veren, yapıya parayı veren ve kullanıcı aynı kişiydi. Artık öyle bir şey yok, yani belediyeye parayı veriyor, mimarı tutuyor; ama kullanıcı çok farklı...

UĞUR TANYELİ : Efendim bunu şöyle açıklıyorum: Geçmişte mimar da, kullanıcı da aynı dili konuşuyordu, aynı mimarlık dilini konuşuyordu. Bugün artık farklı mimarlık dillerini konuşuyoruz. Geçmişte talep edenin zaten kafasında belirlenmiş bir biçim var. Bir ev talep eden Safranbolu'daki kişi o eve ilişkin bütün verileri kafasında taşıyor, ne istediğini o kadar kesinlikle biliyor ki, onu ikna etmek zorunda bile değilsiniz. Bugün karşınızdaki insan öylesine yetkin biçimde bir tanımlama imkanına sahip değil, aynı şekilde mimar da amaçladığını tanımlama imkanına sahip değil. Sayısız mimarlık var. Geçmişte endüstri öncesi çağda ya da kapitalizm öncesi çağda aynı dili konuşmak sözkonusuydu. Dönem üsluplar çağı dediğimiz dönemdi. En yalın anlatımı bunun, şöyle: Bir üslup çağı içerisinde yaşanıldığı zaman, herkes o üslup içinde bir şey yapacak ve talep edecektir.

YÜCEL GÜRSEL : Modern mimarlık bir üslup değil mi?

UĞUR TANYELİ : Modern mimarlık bir üslup değil. Modern mimarlık ancak temel ilkeler düzeyinde uzlaşan bir tavırlar silsilesi. Hatta, içinde birbiriyile uzlaşması ihtimali bile olmayan nice uçlar var. Örnek vermeyelim -şimdi burada anlamsız olur sanıyorum- ama, modern mimarlık, diyelim ki Gotik, Klasik Osmanlı, Romenesk'le aynı türden mimarlık olgularına işaret eden bir terim değil. Zaten problem de bu nedenle çıkıyor. Onun içindir ki, bir Ortaçağ piskoposu katedral istediği zaman, mimarına neredeyse hiçbir şey tanımlaması gerekmiyor. Orada yapılacak katedralin mimari nitelikleri baştan belli. Tartışılır bir şey değil. Bugün çok daha karmaşık bir problemle karşı karşıyasınız; üstelik de konuştuğunuz bir ortak dil yok; herkes farklı bir dilden konuşuyor. Böyle bir dünyada nasıl uzlaşacaksınız?

AHMET ÖZGÜNER : Bir de galiba, birey artık o dili satın alıyor. Mario Botta'ya İstanbul'da verdiği söyleşiden sonra şu soruyu yöneltmiştik: Siz Japonya'da bir bina yapıyorsunuz, Los Angeles'te büyük bir yapı yapıyorsunuz, Paris'te bir yapı yapıyorsunuz; üç farklı komplekste bir yapı yapıyorsunuz, hepsi birbirine benziyor. Çünkü, altında bir Mario Botta imzası var ve birey size geldiği zaman, sizden o imzayı istiyor. Eğer siz, o komplekse uygun daha önceki yaptığınız yapılardan farklı bir yapı yaparsanız, adam parasını geri ister. Çünkü, postmodern bir tutum aslında, binayı falan bırakın, tutum olarak çok postmodern bir tutum. Yani elbise alır gibi bina satın alıyor.

UĞUR TANYELİ : Yani şöyle söyleyelim onu: Yabancılaşmanın ekonomik bir değeri var, tıpkı Rolls Royce almak gibi. Niye Rolls Royce alıyorsunuz? Herkesten farklı olmak, yabancılaşmak için. Aynı şekilde, galeri sahibi sanat ga-

lerinden farklı olmak için Mario Botta'yı Tokyo'ya çağırıp sanat galerisi yaptırtıyor. Yoksa bir Japon mimarı çok daha bağlamsal bir yapı yapabilirdi. Japonya'da mimar kıtlığı yok, ama müşteri farklılık uğruna Botta'yu istiyor. Burada da aynı şey talep ediliyor, NewYork'ta da aynı şey talep ediliyor. Çağdaş toplum gerçekte böylesine bir yabancılaşmayı da talep ediyor. O sadece istenmez bir şey değil, olumlu tarafları da olan, talep edilen bir şey. Bir gökdelen yaptıracağınız, yandaki gökdelenle bağlamsal ilişkisi olan bir gökdelen istemezsiniz. Bambaşka bir gökdelen olmalı. Mümkün olsa, kanguru biçiminde gökdelen yaptırınız ki, diğer gökdelenlere hiç benzemesin. Taa, NewYork'un dışından "bakın, işte bu bilmem kimin gökdeleni" diyebilinler.

ÜLKER SEYMEYEN : Benim aklıma takılan bir konu var. Kişisel olarak bunu gündeme getirmek istiyorum. Geçmişte izleyebildiğimiz, mekan bilincinin toplumsallaşması dediğimiz bir olay var, bir olgu var. Tarihsel süreç içinde mekan bu çerçevede, mimarlık çok indirgenmiş, bina düzeyinde sınırlanmış uğraş alanından bir miktar tartışmaları çıkararak; mimarlık eylem alanları derken, bir anlamda bu mekan bilincinin toplumsallaşma sürecinin de kesintilere uğradığı, yok edildiği; dolayısıyla, sadece mimarlık eylem alanlarıyla ilgili olarak değilse de, bununla ilişkide olarak her alanda, yaşamın her alanında zaman ve mekanın yok olması gerçeği ile karşı karşıyayız. Bu konuda tartışmalara biraz derinlik getirmek istiyorum. Yani mimar olarak, meslek insanı olarak bir miktar geri planda durup; bu olgu ne getirdi, ne götürdü? Memnun değiliz bugünkü durumdan; yani bir krizden bahsediyoruz, bunalımdan, bunun global olduğundan, toplumsal içerikli olduğundan; fakat, bütün bu globallik içinde mimarlık alanıyla da ilgili etkilerinden, gerçekliklerin olduğundan söz ediyoruz. Bu krizi aşmada birtakım çıkış yolları aramak lazım, en azından bazı saptamaları yapmak lazım. Bu saptamalar içinde, mimarlık eylem alanı veya mimarlık dediğimiz alan bu kadar bireysel, bir alan mıdır? Bireyle varolan (mimar birey) bireyle yok olan bir eylem alanı mıdır? Teker teker mimarların birer işaret koyduğu veya ürünlerini bıraktığı bir alan mıdır; bu çerçeve içinde değerlendirirsek, bütün bu olan biten içinde mimarca yaklaşabileceğimiz, mimarca sorumluluklar yüklenebileceğimiz alanın boyutları nerelere uzanmaktadır, neleri kapsamaktadır.

UĞUR TANYELİ : Yoksa hiç mi yok?

ÜLKER SEYMEYEN : Yani, hiç mi yok? O zaman, günümüz koşullarında tayin edilen role ve sonuç olarak ortaya çıkan sürece boyun eğmek söz konusu olur veya hatta da onu kanıksamak söz konusu, bu konuyu sorgulamak istiyorum.

GÜRHAN TÜMER : Ben bir saptama yapabilirim miyim? Aslında görebildiğim kadarıyla şu anda iki boyut geliyor. Bir tanesi, geçen toplantımızla beraber Yücel beye bağlanan ve nostaljik diyeceğim, ama yanlış anlaşılmasın, Kültüralist de diyorlar buna, diyelim Sitte'nin Ortaçağ evleri, yolları filan gibi bir de böyle ilerlemeci dediğimiz ve de böyle olaylara daha soğuk ve nesnel bakan bir yaklaşım söz konusu.

Şimdi birincisinde kişiler normları kendileri çizdiği için, o normdan uzaklaştığında rahatsız oluyorlar, yani bir sapma var deniyor. Halbuki, öteki, mesela Ahmet bey ve Uğur beyin konuşmalarında, olaya bakmalarında; "Ne var? Tüm dünyada böyle, işte..." demelerinden, mimarlıkta bir kriz olmadığı gibi bir izlenime şey yaptım. Acaba bu doğru mu? Yani, acaba bir kriz var mı? Yani, ben şimdi mesela Uğur beyle, Ahmet beyden özellikle bunu öğrenmek istiyorum, kriz var mı?

UĞUR TANYELİ : Bu krizi nasıl tanımladığınıza bağlı. Şöyle söyleyeyim: Kriz, mimarın kişilik yapısında var. Gereğinden soyut bir şey söylüyorum belki, mimarın kişilik yapısında söz konusu olan bir bunalımdan söz edebiliriz. Bunalım onun neye inanacağını şaşırılmışlığından kaynaklanan bir şey; onun dışında bir kriz yok. Şayet ille de kriz arıyorsanız, dünya kurulduğu günden beri krizler içinde. Bu sorunlar gidiyor, başka sorunları tartışıyor dünya. Yaşamın kendisi bir bunalım zaten. Bütün bunlar gayet sağlıklı bence. Bu anlamda kriz yok. Bu anlamda kriz, dünyanın ve de insanlığın doğal durumu, sürekli durumu. Ama, öteki başka bir şey, ötekisi başka düzeyde tartıştığımız bir konu. O mimarın kişilik yapısında söz konusu olan bir parçalanmanın sonucu mimarın neye inanacağını şaşırılmışlığıyla ilintili. En yalın anlatımı o. Çok kolay, çok basit formüle edilebilen biçimiyle sorun, ideolojilerin yıkılması. Nedir o ideolojiler? Rönesans'tan bir örnek vereyim: Nasıl mimarlığın iyi mimarlık olduğunu bir dosya kağıdının üzerine Alberti yazabilirdi, nitekim yazmış. Onun için, onun kuşağı için iyi mimarlık kolay tanımlanabilir bir şey. Kendi içinde tutarlı bir mimarlık sistemi var, inancı var.

GÜRHAN TÜMER : Vitruvius'tan da farklı değil.

UĞUR TANYELİ : Tabii neredeyse o kadar eskiye dayanıyor kökenleri. Ve üstelik daha da ilginç, Alberti'yi 100 yıl sonra okuyan Palladio da aynı görüşlere katılıyor. O sırada ki çağdaşları okudukları zaman, onlar da katılıyorlar. Buradaki tartışmanın zerresi yok. Böyle bir dünya güzel bir dünya. O zaman kişilik yapımızda mimar olarak bir parçalanma yok; çünkü, arkadaşınızla ters düşmüyorsunuz, tartışmıyorsunuz ya da tartışmalar öyle konularda cereyan ediyor ki, biz bugün anlamakta zorluk çekiyoruz. 17. yüzyılın bazı tartışmaları var ki, "Yahu niye bu adamlar tartışmış?" diye, gerçekten şaşırıyorsunuz. Bizim tartışma konularımızın globalliğinin yanında onlar "devede kulak" denebilecek türden şeyler. Bu nedenle, kriz sorununu sanıyorum böyle ele almakta yarar var. Şimdi, ikinci konuda uzlaşıyoruz; çünkü, dünyanın -yanlış mı söylüyorum bilmiyorum- bu durumunu olağan olduğunu kabul ediyoruz. Her yerde olağan, kaçınılmaz olarak yaşadığımız, kendi kendimize de kolay kolay çözümeceğimiz, çözüle bile yenilerinin çıkacağını bildiğimiz sorunlarla yüzüyoruz. Çözmek bu sorunları bitirip, başkalarını ortaya koymaktan başka bir durum olmayacak. Çözüm, çağdaş dünyada bundan ibaret, geçmişteki gibi bir kesin ve ömürlü çözüm zaten söz konusu değil. Bu konuda sanıyorum uzlaşıyoruz.

AHMET ÖZGÜNER : Bir de, mimarın kendi sorunuyla mimarlık mesleğinin sorunları çok farklı şeyler. Yani, Türkiye'de kültürel kimlik sorunu da var ama ben onu mimarlık disiplini sorununa koyuyorum. Türkiye'deki çevre sorunları tartışılırken, yani kaldırımlar eğri büğrü, çatılar akıyor, o bir sorunsal, mimarlığın sorunu olarak bunu görüyorsak, bu mesleki bir sorun. Ve aslında onu tartışacak bir şey yok, yani sorun organizasyon sorunu. Bunun üretimi ise mimarlara verilmiyor. Daha önce söyledim, mimarların üretmesi gereken şeyi başkaları üretiyor, ekspertiz sorunu yok. Niye bir insan mimara gider? Bir şey bilmediği için sorar. Ve arkadaşlarımla tartışıyoruz, diyorlar ki, "Sen benim istediğimi yapmak zorundasın ve iyi yapmak zorundasın", "Ben müşterimim, ben sana para veriyorum, senden bir şey satın alıyorum, fikir satın alıyorum, çizim satın alıyorum" diyor. Bunu mimar veremiyorsa...

ŞENEL ERGİN : Yalnız, o ayrımı koyduk, yani başından beri net koyduk sanıyorum. Demin, bir aile doktorluğu kurumunun kaktığından bahsetti Ahmet bey ve tabii çok yanlış oldu. Neden? Çünkü, kentler gibi, beden de bir bütünlüktür, yani bütünsel bir alandır. Dolayısıyla parça usulü yanaşamaz o bedene. Herhangi bir kısmı arızalandığı zaman bütünü ilişkisinin kurulması gerekiyor. Dolayısıyla da bir sağlık seyrinin tanınması gerekiyor; kültürel, belirli biyolojik bütünlüğünün tarifi edilmesi gerekiyor. İşte, aile doktoru orada kilit kişidir, onu tanıdığı için. Dolayısıyla, çok iyi kanalize eder nereye gidileceğini, uzmanlık alanları, belirlenmiş alanlara kanalize eder.

Şimdi bu yok; ama, yok diye bunsuz yapılamadığı için hastanelerde bize dosyalar açılıyor. Aile doktorunu dosyalara taşımış oluyoruz, ama hala yetersiz oluyor, konsültasyonlar yapıyor. Dolayısıyla, bunun olmamasını işleten bu bir gelişimdir diye alamıyorum; bu bir eksiklik ve aile doktoru kuruluna tekrar dönülmesi gerekiyor, Almanya'da da böyle çalışılıyor.

Mekani yalnız mimarlar oluşturuyor. Oluşmuş mekanda kent plancıları var, kentsel tasarımcılar var, peyzaj mimarları var, peyzaj planlamacıları var, endüstriyel tasarımcılar var ve keşke olmasaydı, çevre mühendisleri var, inşaat mühendisleri var, makine mühendisleri var, vs. vs.

Şimdi bütün bunlar içinde mekan bir bütünsel midir, ayrı ayrı meslek birimleri için, anabilim dalları için, yoksa mekan kendi içinde bir bütünsellik taşır; ama, bütün bu meslek dalları ve bilim dallarıyla organik bir ilişki içinde midir? O bütünsellik veya bütün bu meslek dalları veya anabilim dalları, bilim dalları ard zamanlı veya eşzamanlı ilişkiye mi girmek zorundadır veya hepten ilişkisiz olmak mı zorundadır?

Şimdi bütün bunlara cevap aramak zorundayız gibi geliyor, mimarlığın eylem alanlarını tartışırken ve bu çerçevede içinde de mimarlık mesleğine ve lütfen sadece o kadar önemli diyelim.

YÜCEL GÜRSEL : Hiçbir zaman bence insanlar tek başlarına değiller, yani sosyal bir yaratık ve dolayısıyla etkiliyor ve etkileniyor. Ama, şöyle bir temel sorun var: Kent plancıları ile mimarlığın bu kadar iç içe olduğu bir dönem yaşıyoruz. Yani geçmişte böyle bir olay yoktu; ama, bugün kentin kendisi bir mimarlık olayı mıdır, yoksa bir şehircilik, planlama olayı mıdır; ayrı bir tartışma konusu. Ancak olgulara, yani etrafımızdaki olgulara, kentin gelişmesine bir kader gibi mi bakacağız? "Bu bir kader" mi diyeceğiz? Olgu, bizim dışımızda var ve biz ancak bu olguyu var kabul eder ve buna ayak uydururuz mu diyeceğiz? Bu mu olacaktır, yoksa, yani hayır, çok mükemmel olsa ve çok spesifik bir alan da olsa, bir ayakkabıcının doğru yapmasındaki sorumluluk kadar bile olsa, acaba bu olguda bizim de sorumluluğumuz var mıdır? Bence, bu hayati bir sorun. Yani, plan yapmak aslında, geleceğini kurgulamak; biz plan yapıyoruz, geleceğimizi, yani kentlerimizi kurgulayacağız, ama ister mimar olarak, ister

şehirci olarak, ister belediye başkanı olarak. Bu noktada elbetteki bizim birazcık daha sorumluluğumuz var. Artık Avrupa Konseyi bile diyor ki, "Belediye başkanları mimarlarla ve doktorlarla çalışmalıdır." Yani bir çevre olayı var, kentlerin çevresinin yeşil alanlar bitmiş, fauna flora yok olmuş, hayati sorun haline gelmiş. Demek ki, kentin geleceğine ilişkin iradi bir davranışla karşı karşıyayız biz.

Ben şuna katılmıyorum: Çok ciddi bir şeyin tartışması var, hatta çok değerli uzmanlar bile, "Efendim, kentin bütünü planlanamaz; ancak, işte yolunu planlarız..." Şehircilik Bakanlığı kuruluşunda tartışıldı bu, parayı kontrol ederiz, yol ihalesi yaparız, yolunu açarız. Ertesi gün de bir kanalizasyon tıkanır, onu açarız... Ve böylece, kentin bütünü'nün planlamayacağı konusunda bir planlama anlayışı egemen oluyor. Ben bunun şiddetle karşındayım. Yani, insanlık kadere mahkum değildir; Olmayabilir de demenin bir anlamı yok tabii, saçma bir şey. İşte, Baltacı Katherine'ya kanmasaydı Rusları yenerdik gibi abuk sabukluğa gidiyor ama, çevremizi mimar olarak, doktor olarak, herkes kendi alanında planlayabilir diye düşünüyorum. Kentlerin nereden buraya geldiğini bilemeden, kentlerin geleceği konusunda tasarımlarda bulunamayız, mimar olarak tasarımda bulunamayız. Bu anlamda da, işi asla bir nostalji olarak görmüyorum; çünkü, o zaman fizikçiler, koca fizikçiler dünyanın geçmişini araştırıyorlar... Geçenlerde 250 bin yıllık bir kafatası bulundu, Avrupa'da, kıyametler kopuyor, yani bir kafatası bulundu diye. Demek ki, bizim, kentlerimizin geçmişi, bizim mimarlığımız geleceği açısından bir kere önemlidir, bilimsel anlamda önemlidir diye mutabakat sağlayabiliriz diyorum; nostalji asla değildir.

O zaman niçin önemlidir? Demek ki orada bugün çözümediğimiz bazı şeyler çözülmüştür...

Şimdi ben Safranbolu'ya şöyle bakıyorum: Safranbolu'da ortak bir anlayış vardır; ama, her insan evini ayırt edebilir. Ama bugün çok farklılık yaratmak için çırpınan mimarlarımız var. Bir Caddebostan'a gidiyorsunuz, hemen hemen hepsi farklı olmak için çırpınmış ama hepsi aynı çıkıyor. Paradokslar var ortada, yani o endüstri devrimi, her mimarın kendi imzasını yaratma heyecanı hiçbir zaman farklı kişilikler yaratmıyor. Bu paradokslar üzerinde kafa yormanız gerekiyor ki, biz endüstrilerin, sanayi devrimindeki olanaklarla modern yaşamın getirdiği problemleri gene de mimarca ve tabii insanlara daha uygun çözebilelim. İşte sorunun sonuna geçeceğim. Şimdi bugün artık mimarları işte tasarımcı mimar var, şantiyeciler mimar var ya da hastanelerle uğraşan mimarlar var; bunları inkar edemeyiz. Yani insan yaşamının bütünselliği; bu, bir evin dizaynında da önemlidir. Yani şurada yatılır, şurada yemek yenilir. Hanımlar salonları istediler, salonlara büyük koltukları koydular, üzerini de örttüler, kapıları kilitlediler, çocukları yaşatmıyorlar onların içinde. Yani demek ki, ev içi yaşamıyla, ancak burada yatarsınız, burada oturabilirsiniz gibi kalıplar gelmiş. Halbuki geçmişte daha çok amaçlı kullanıma yönelik imkanlar var bizim kültürümüzde, insanlık kültüründe. Dolayısıyla, bugün her ne kadar mimarlığın sorumluluk alanları çözüle bile, bunun yarattığı problemler üzerinde düşünmek, bunlar arasındaki denkleşimi kurmak ve insan bütünlüğünü kent planında da, bir konut kompleksinde, tabii konut içinde de aramak gibi bir sorun. Bu acaba, böyle bir problem, mimarlığın yeni bir sorumluluk alanı olarak biçimleniyor mu? Yani bu bağlantıları kurmak. Sanayi devrimi koparmıştır tasarlama süreciyle uygulama sürecini; ama, bir mimar tasarlarken, orada bir tümseği, oranın topoğrafyasını, bir ağacını yok farz edebilir mi? Ama bugün yok farz ediyor. O sahayı, ağacı düzlüyor grayderle; o zaman kimlik de kalmıyor, çevresel kimlik kalmıyor. İşte o endüstri devrimi bu tür sakat düşünceler yaratmıştır. Bunların üzerine gitmeliyiz. Gerçekten mimarlığı mimarca yapabilmek için, kritik etmenin, bu kritik etmenin ikna içinde olması için de bunun toplumsal yaşamdaki yansımalarını irdelememiz, bunu belirlememiz gerekiyor. Tabii, gelişmiş ülkelerde yapılan standartların gelişmesi, gelişmiş olması, amaçtır bizim için, bunda hemfikirim.

Bizim ülkemizin bir özgünlüğü vardır. Devamlı yer değiştiren bir toplum; göç bunu tam tanımlamıyor. Yani bilmem Tunceli iline geliyor, ilde önce bir yere geliyor, ondan sonra başka bir yere geçiyor. Bu kadar sürekli yer değiştiren bir toplumda imar hukuku artı bir önem kazanıyor. Ama, bakıyoruz hukuk fakültelerine, deniz ticaret hukuku bir uzmanlık alanı ve kürsüsü var; ama, imar hareketlerinin bu kadar önemli olduğu ülkede imar hukuku kürsüsü yok. Eee, şimdi bunu kim kuracak? Hastaların birbirleriyle yardımlaşması gibi fikirler var. Ee, şimdi bu fikirleri acaba hastane mimarisine kim götürecektir? Demek ki, mimar. Uzman, doktor, "Böyle yapacaksınız" diyor, "Grip için ayrı yer" diyor, mimar da paşa paşa onda uzmanlaşıyor. Eğitim uzmanları mimarları bunu böyle mi diyecek, yoksa eğitimle uğraşan mimar, eğitim dünyasının fel-sefesiyile ilgilenecek mi, ilgilenmeyecek mi? Demek ki, mimar bir kere, kaçınılmaz olarak tip dünyasındaki gelişmelerle ve onun sosyal yaşamdaki yeriyse barış içinde olacaktır. Bu işte, çok dar anlamda bile mimarın gelişen dünyayla, her alandaki dünyayla; ama, tabii bütünüyle değil, yani bir uçtan bir uca değil; ama, mutlaka bir alanla hesaplaşma içinde olmasıdır. Bu, dışındaki

dünyayı bir olguymuş gibi aynen kabul etmemesi gerekiyor. Dar alanda bile olsa bir girişimi olacaktır diye düşünüyorum.

UĞUR TANYELİ : Şimdi bunlara katılmamak mümkün değil, yalnız büyük muhalefet şerhleri konarak. Ben, kişisel olarak şöyle söyleyeyim: Mimar tabii ki, toplumsal sorumluluk taşır. Dünyaya olduğu gibi katlanacak mıyız? *"Herşey böyledir, peki, buyurun devam etsin"* diyebilir miyiz? Hayır ama, şunu unutmamak koşuluyla: Bütün aydınlar, bütün insanlar, bütün bireyler ne kadar sorumluydu ve ne kadar kayıtlı olmalıysa biz de o kadar sorumlu olmak durumundayız. Batı dünyasının bizimki gibi olmayışının nedeni, mimarların bizim kadar kayıtlı olmayışlarının nedeni açık: Orada demokratik kitle örgütleri var. Chicago'da bir Akvaryum var, önünde 50 tane adam, ellerinde pankartlarla *"buradaki yunuslardan 15 tanesi öldü, bu yunuslara yapılan gaddarlık nedir?"* diyerek gösteri yapıyorlar. Demokratik iradenin bu kadar güçlü ve ifadenin bu kadar kolay olduğu bir toplumda doğal olarak, mimarların kalkıp özel olarak bazı konuları kafalarına takması gerekmiyor. Herkes zaten o konuda sorumlu. Burada bir kazıklı yol yapılacaksa, buna sadece mimarlar karşı çıkıyor; hatta mimarlar hiç karşı çıkıyor. Orada evi olan kişi karşı çıkıyor; şehrin arkasındaki semtte oturan karşı çıkıyor; *"ben orada denizi seyredemeyecek miyim?"* diye karşı çıkıyor, gösteri düzenliyor, belediye binasını basıyor. Çünkü, demokratik ifade biçimlerinin var olduğu bir toplumda, demokratik örgütlenme biçimlerinin bizdeki gibi kısıtlı birkaç meslek odasına ya da partiye inhisar etmediği bir dünyada bunları kolayca yapabiliyorsunuz; ama, bizde olduğu gibi sizin bütün örgütlenme odaklarınız 3 tane oda ile 8 tane partiden ibaretse, tabii ki yapamazsınız. Türkiye'de hiçbir zaman bunun yapılamamasının nedeni, insanların belirli bir örgüte bile mensup olmaksızın, belirli bir örgüt kurmaya bile gerek duymaksızın, kendi amaçlarını, başkalarıyla paylaştıkları amaçlarını ifade etmekte zorluklarından kaynaklanıyor. Bu sadece Türkiye demokratik olmadığından, bazıları bize demokrasiyi vermediğinden filan değil; bu ülkede bu kamusal açıklama geleneği hiçbir zaman var olmadığı için. 16. yüzyılda yokmuş, 17. yüzyılda da yokmuş, 18. yüzyılda da yokmuş. Bugün ancak yeni yeni başlıyor. Son olarak bir yazı yazmıştım Süreyya Paşa'yla ilgili. Belediyeye dilekçe vererek bir yere yol yapılmasını öneren, bildiğim kadarıyla en erken belge, 20. yüzyılın başına ait bu ülkede. Düşünün, insanlar dilekçe yazıp da, şuraya yol yapın, buraya tramvay hattı döşeyin demiyor bu ülkede. Böylesine edilgen kalmış; çünkü böyle bir örgütlenme biçimini tanımamış. Bu örgütlenme biçimi dünyaya birkaç ülkeye özgü. O da adeta tarihsel tesadüflerle. Anglo-Sakson dünyasında belirmiş ve oradan yayılarak belli bir ölçüde Batı'da zemin bulmuş. Onun haricindeki bütün dünyada bu örgütlenme biçimi son derece eksik. Almanlar'ın bile yeni öğrendiği bir şeyi biz tabii az öğrenmişiz. Onun için, o sözü edilen kaygılara tümüyle katılıyorum; ama, onlar herhangi bir adamı çağırduğumuzda onun da sahibi olması gereken kaygılar. Buradan bir yol geçiyorsa, benim kadar o adamın da böyle bir kaygısının olması lazım. Şuradaki kokoreççi düşünmeli bunu, ama düşünmüyor. Mimarlar niye düşünüyor? Mimarlar da Türkiye'nin dışında oldukları için değil, Türkiye'de eğitim mimarlara büyük ölçüde böyle bir perspektif verdiği için düşünüyorlar. Bir de Türkiye'de aydının kendisine biçtiği, demin söylediğimiz, vatani kurtarma ideolojisiyle de kendimizi koşullandırdığımız için düşünüyorlar. 18. yüzyıldan beri aydınlar vatan kurtarıyorlar, kendilerine böyle bir ideoloji belirlemişler. Bu ideolojiyi de pek çok konuda olduğu gibi Osmanlı bürokratlarına, Intelligentsiasına borçluyuz büyük ölçüde. O sayede kendimize yollar belirliyoruz. Ama, neredeyse başka hiç kimse, bizim dışımızda hiç kimse bu rolü hala üstlenmek istemiyor. Peki, biz üstlenirsek sorunları çözer miyiz? Çözemeziz; çünkü sözünü ettiğim kokoreççi bunu düşünmedikçe buradaki kazıklı yolu yapacaklardır; çünkü, kokoreççiler sizden daha çok sayıda, mimardan, mühendisten daha çok sayıdadır. Sanırım yüz yüze olduğumuz durum bu kadar basit ve acıklı.

ÜLKER SEYMEN : Şöyle bir soruyla netleştirebilir miyiz? Bütün bu olanlar, binler içinde mimarlığa düşen sorumluluk alanı nedir? Bu konuda da açık olmak lazım. Her şeye sorumluluk alanımızı genişletemiyoruz; ama, mimarlığa düşen ana sorumluluk alanını tanımlamada biraz daha geniş düşünmek lazım.

AHMET ÖZGÜNER : Somut örnek, hep hastaneden konuşuluyor. Yanılıyorsam, şu anda herhangi bir hastane yarışması çıktığı zaman, 1949'dan kalma bir ihtiyaç programına göre hazırlanıyor... Şimdi şuna geleceğim: Şimdi, bir toplumun bir hastane ihtiyacı var. Bu hastane için de mimar tutacak olan ya bakanlıktır, ya özel kişidir. O programı yenilemek, o bakanlığın sorumluluğunda değil mi? Niye bizim sorumluluğumuzda? Ben onun ihtiyacına cevap vermekle yükümlüyüm. O baştan ne istediğini bana söylemez de, kendi alanının sorumluluğunu almazsa, ben niye alayım onun sorumluluğunu? Yani, benim mimar olarak yegane görevim şu olabilir: Ben onu dürtükleylebilirim, *"Ya bak kardeşim, sen düşünmüyorsun, sen şöyle fikirler vermelsin"* O zaman da

"Zaten siz mimarlar hep böylesiniz, hep olayı zorlaştırırsınız'a dönüşüyor. Halbuki, bina üretim sürecini alırsanız, hep bu tartışma olur, Amerika'da bir gökdelenin tasarımı, yani bir yatırımcı karar verdiğinde tasarlamanın 10 sene sürer, inşaat bir senede biter. Yani, bu çok gerçekçi ve olayı ortaya koyan bir olay. Bizde tam tersidir.

Şimdi, belki mimar olarak onun sorumluluğunda değilim, yani ben niye sorumlu olayım Tabipler Odasının yapacağı bir hastanenin işinden. Ama, onlar önüne gelir, kendi mimarlarını da getirirler, o zaman tasarlarlar. Bir de mimarın sorumluluk alanı aslında bence belli, yani bina, yapı, mekan...

ÜLKER SEYMEN : Ben şimdi, bir önceki soruyla birlikte şöyle bir soruyu eklemek istiyorum: Mimarlık yalnızca mesleksel sınırlar içinde ele alınabilen, özel bir hizmet alanı mıdır?

UĞUR TANYELİ : Böyle güzel sözlerden sonra, çok alalade bir söz söyleyeceğim: Mimarlık da bütün işler gibi bir işi öncelikle. Onu bir iş olarak tanımlayalım. Böyle tanımlayınca, aslında bizim sorunumuz büyük ölçüde çözülüyor. Belirli, somut bir iş yapıyoruz biz. Bunun içerisinde ne kadar dünyaya hakimiz, işte o çok kuşku. Hakim olamadığımız açık; ama, bütünüyle kayıtsız mı kalacağız, şimdi burada sorun sanıyorum ona gelip dayanıyor. Birisi bize bir proje getirecek, biz de projeyi çizeceğiz, adama teslim edeceğiz, işimiz de orada bitecek. Bu belki Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da böyle; ama, bizim bu kadar da kayıtsız olabileceğimiz kanısında değilim. Olamadığımız açık ki, bunu böylesine hevesle tartışıyoruz burada. Olabilseydik, böyle bir sorunumuz zaten olmayacaktı. Ne yapabiliriz? Bence, her yere saldırmaktan önce vazgeçelim mimar olarak. Burada artık kendi alanımızı nasıl bir stratejiyle biçimlendiririz diye bir soru sorarsak, artık onun cevabı açık: Nereye saldıracğız? Her yere saldırsak hiçbir faydası olmuyor. Bugüne kadar biz mimarlar olarak her yere saldırdık; demokratikleşme de bizim sorunumuzdu, kentleşme de bizim sorunumuzdu, altyapı da bizim sorunumuzdu, mimarlık hukuku da bizim sorunumuzdu. Bütün bunlara saldırsak, toplumda da ses getirmiyordu. Niçin? Çünkü, her şeye saldırıyor. Bir anlamda diğer aydınların kaderinden biz de kurtulamıyoruz: *"Bunlar zaten öyledirler, söylerler, mimar dediğiniz boyuna her şeyden şikayet eder."* Gerçekten böyle bir imaj var toplumda. Mimar dediğiniz zaman, biraz *"vızırtı"* bir insan tipi akla geliyor.

Ne yapabiliriz? Çok daha somut hedefler belirleriz. Ne olur o hedefler? Demin verilen örnekten yola çıkıyorum: Bir ilkokulun dünyada yapım ve tasarım standartları var. Kapı kolu nasıl olacak, ne yükseklikte olacak, düğme nerede olacak, hangi malzemeden olacak, duvar ne ile boyanacak, kaç kat boyanacak; buna kadar tespit edilmiş. Biz bunu mimarlar olarak istemeliyiz, bence bunu özellikle istemeliyiz; çünkü, bu bizim eylem alanımız. Biz burada doğrudan doğruya sorumluyuz. Dışarıdaki şu Kazıklı yoldan olduğundan, İstanbul'daki Park Otel'den sorumlu olduğumuzdan daha fazla sorumluyuz; bu bizim hesap vermeme gereken bir alan. Ayağı kayıp düşen benim ilkokuldaki oğlumun sorumluluğunu ve onun gibi milyonlarca adamın sorumluluğunu ben taşımalıyım. Basamağın standardı olmayan bir ülkede yaşıyorsunuz. İlkokul burası ve basamağın standardı yok, korkuluğun standardı yok. Bayındırlık Bakanlığının 3 tane sefil detayını uyguladığınız müddetçe istediğiniz gibi, üniversite binasından atom reaktörüne kadar her şeyi yapabiliyorsunuz bu ülkede. Bunu isteyelim biz. Bu, bize belki aydın olarak çok alalade bir talep gibi geliyor. Hiç entellektüel bir tarafı yok. Ama, işin garip tarafı, bizim mesleğimiz bu kadar da fazla entellektüel bir meslek değil, biz ona -en başta ilk konuşmada söylediğime tekrar değiniyorum- bu entellektüalizmi zorla empoze ediyoruz. Biz, Alberti'den bu yana mesleğimizin saf entellektüel bir meslek olduğuna inanmak istiyoruz. Değil; entellektüel olarak da dünyadaki en kaliteli entellektüeller arasında değiliz. Ortalama bir mimarın entellektüel kalitesini çok merak ediyorsak, ortalama bir sosyal bilimciden çok daha düşük olduğunu söyleyebiliriz. Niçin biz kendimize böyle entellektüel roller biçiyoruz? Aslında kendi rollerimizi oynasak, bence çok daha fazla ses getiririz. Vatani kurtarmayız, ama çok daha yararlı oluruz gibi geliyor. Biz bunlarla uğraşmıyoruz, standartlarla uğraşmıyoruz ve benzeri sayısız problemin farkında bile olmuyoruz. Türkiye'de mimarlık hala ya ağırlıklı olarak üslup düzeyinde görülüyor ya da çok küçük bir çevrede de onun ötesinde kalan entellektüel bazı sorunlar düzeyinde. Mimarlığın gerçekten entellektüel bir tarafı da var; ama, o entellektüel tarafından önce mimarlığın, mimarlığı var eden düzeyde bazı şeyleri gerçekleştirmesi lazım. Mimarlığın entellektüel bir söyleme dönüşmesi için önce *"Praksis"* düzeyinde varolması gerekli. Bizde henüz *"praksis"* düzeyinde çağdaş bir mimarlık var sayılamaz.

ŞENEL ERGİN : Şimdi, şunu sormak istiyorum hemen: Devlette her meslek alanının her mesleğin bir eylem alanı var, yani her mesleğin uygulandığı bir mekan var. Şimdi, öyle olunca, farklı farklı mekanlardan nasıl söz edebiliriz, o zaman mekanın bütünselliğinden nasıl söz edebiliriz? Yani, bu sokak bizim için

bir bütünsel mekan olmalı dediğimize göre, şimdi oradaki birliği, sadece size soruyorum, siz nasıl o bütünlüğü sağlayacaksınız? Yani, o zaman o bütünselliği sağlamak neyin veya kimin görevi?

UĞUR TANYELİ : Sorununuzu tam anlayamadım. Bütünsellikten kastettiğiniz ne? Şimdi, sokağın toplumsal bütünselliği mi? Bu sokağın üzerinde kokoreççi de, yoksul bir kokoreççi de duruyor, biraz ileride, diyelim Sabancı da oturuyor. Bu bir anlamda bütünselliğin bozulması demek.

ŞENEL ERGİN : Hayır, mesela şimdi zamanı kaybediyoruz; yani, o bütünsel süreklilik kayboluyor. Bunu kaybettiğiniz zaman başka değerlerin hükümlüğü başlıyor.

Şimdi, öyle bir serbestlik sizi rahatsız edebilir, beni rahatsız edebilir, başka bir arkadaşımı rahatsız edebilir, dolayısıyla da, kendi yaşam mekanını kaybederiz o sakatta. Dolayısıyla da ben bütünsellik kayboldu diye düşünüyorum.

Sonra, mesela ekolojik denge bozuluyor. Doğanın dengesi bozulduğu için o anlamda da bir bütünsellik bozuluyor; yani doğal çevreyle yapay çevre arasında bir denge olması da bir anlamda bütünsellik.

Şimdi, dolayısıyla onun da bir yerde sağlanması lazım. Ama, bunun üstüne çıkılamıyorsa, çok altlarındayız belki, ama bir yerde birilerinin bunun üstüne çıkıp bu bütünselliği sağlaması gerekiyor.

Şimdi dolayısıyla, siz bu kadar sağlam duruşa sahip olduğunuz için, yani çok net konuşuyorsunuz, çok inanmış konuşuyorsunuz, dolayısıyla öbür taraftaki düşüncelerinizi ben şahsen öğrenmek istiyorum, merak ettim.

UĞUR TANYELİ : Şöyle söyleyeyim: Şimdi, söz öyle bir konuyu açtınız ki, Türkiye'ye özgü ve genelde batılı olmayan toplumlara özgü bir konuya geldiniz. Bütünselliğin bozulmasından söz ettiğiniz zaman, bu batılı olmayan toplumlara özgü bir bütünlük kaybı. Bu, bizim kimlik bunalımı dediğimiz şeyi de yaşamamızı sağlayan bir sorun. Bu soruna karşı benim kişisel kanım ne dersiniz, kaçınılmaz olarak yaşanan bir şeydir derim. Ama, bunun sıkıntıları bütün Türkler'in tek tek duyduğu bir şey. Biz hepimiz yaşıyoruz onun yan etkilerini.

ŞENEL ERGİN : Yani birşeyler yapmayalım mı, kendimizi sorumlu tutmayalım mı?

UĞUR TANYELİ : Şöyle söyleyeyim: 300 yıldır bu sorunu çözmeye çalışıyor bu ülkedeki bütün aydınlar. 300 yıldır bir yandan bu bütünlüğü bozmak için bütün gücümüzle savaşıyoruz. Bir yandan da 300 yıldır o bütünlüğü yeniden nasıl kurarız diye uğraşıyoruz. Bütün edebiyatımız bu temelin üzerinde duruyor. Batılılaşma dediğimiz süreçle birlikte, o kültür alanındaki bütünlüğü kaybetmişiz. Kültürümüz iç tutarlılığını kaybetmiş ve kaçınılmaz olarak giderek daha da fazla olarak kaybediyor iç tutarlılığını. Sadece sokağınız mimari bütünlüğünü kaybetmiyor; söz birey olarak bütünlüğünüzü kaybettiniz. Çünkü siz anneniz gibi giyinmiyorsunuz. Siz, başka bir toplumun normlarını üstünüze giydiniz. Sizden kastım, hepimiz. Sadece 3 göbek önce başımıza sarık sarıyorduk, ayağımıza özel Türk çizmeleri giyiyorduk. Bu, köklü bir değişiklik. Sanıldığı gibi sadece bir üstü yapı değişikliği filan değil. Bütün kültürel köklerimiz bir yana bırakıp, yeni kültürel kökler tanımlamaya koyulduk. Bunu yaptığımız anda da, zaten kentimizin tahribine giden yolu açtık. Mihtat Paşa, ilk yolu şuradan, İzmir'in göbeğinden geçirdiğinde, zaten gerçekte, sizin söylediğinizi kent planında gerçekleştirmiş oluyordu. Nasıl ki entellektüel planda geçmişimizle olan köklerimiz kaybetmişsek, kentsel ölçekte de aynı şekilde köklerimiz kaybediyoruz. Kendi var oluşumuzu borçlu olduğumuz çevreyi tahrip ediyoruz. Aynı şeyi sözgelimi, Haussmann Paris'i yeniden kurarken yapmıyor, çünkü onun yaptığı şey, kent planlama geleneklerinin bir parçasının çok daha büyük ölçekte Paris'e uygulanması. Böyle bir şey yaptığı zaman da kendi kültürünün çerçevesinde eylemde bulunuyor. Ama, siz İzmir'in ortasına bir yol açtığınızda, daha ilk "masum" yolu açtığınızda kendi kültürünüzün çerçevesi dışına çıkmış oluyorsunuz. Sizin kültürünüzde böyle bir planlama kavramı, böyle bir sorun o güne kadar hiç gündeme gelmemiş. O noktadan başlayarak düşünürsek, sokağımızın bütünlüğü zaten çoktan ortadan kalktı ve bundan hepimiz muzdaribiz, hepimiz rahatsızız ve hepimiz sorumluyuz bundan.

Ve nasıl çözeriz? Zamandan başka bunu çözebilecek başka hiçbir şey bilmiyorum. Nesillerin kolektif emeği çözecek bunu. Bugüne kadar 300 yıldır çözülememiş bir şeyi bizim neslimizin çözmesini beklemek, doğrusu bize çok fazla bir yük yüklemek, aynı zamanda çok büyük de önem atfetmek olur. Ne o kadar önemliyiz biz ve bizim neslimiz, ne de o kadar açıkcası büyük bir yükü kaldıracak halimiz var. Biz de bu yükü belli bir noktaya kadar kaldıracacağız. Nasıl kaldıracacağız? Bu sorun bir gün gelip çözülmü mü? Sayısız varsayım üretebiliriz, üretebiliriz. Çözülür demek çok da kolayıma geliyor; ama, anlamlı gözüküyor. Çözülür belki. Çözülmesi mi? Biz böyle yaşamaya da alıştık, tıpkı enflasyonla

yaşamaya alıştığımız gibi. Biz böyle bir parçalanmışlık içinde var olmaya da alıştık. Adeta bu bizim bir parçamıza kimliğimize dönüştü, yarı Batılı'yız, yarı Doğulu'yuz, yarı Orta Asyalı'yız, yarı başka bir şeyiz. Dünyadaki her topluma paylaştığımız bir şeyler var. Belki de hoş bir şey bu. Rumlar'la da uzlaşabiliyoruz, salt kültürel değerlerde düşünürseniz Amerikalı'yla da uzlaşabiliyoruz, Alman'la da pekala uzlaşabiliyoruz, Araplar'la da konuşacak bir şeyimiz var. Kimin böyle bir avantajı var? Ama, böyle bir dünyada yaşamak keyifli mi? O subjektif bir şey; ama, keyifli değil herhalde. En azından ben rahatsızlık duyuyorum.

YÜCEL GÜRSEL : Ben de zaman zaman düşünüyorum; öyle bir evrensel ilkeyi ben kabul etmiyorum, uluslararası ilkeler, uluslararası gelişmelerin dayattığı normlar, anlayışlar oluyor. Yoksa bütün zamanı, mekanı aşan her koşulda geçerli ilkeler üretemeyiz. Bu bağlamda, ülkemizin çok büyük bir avantajı olduğuna inanıyorum ben. Düşünün, bağınazlık en büyük bir tehlike. Yani, insanın belli bir müzik türüne mahkum olması, ancak zevk alması ya da belli konuda beslenmesi ne kadar sakatsa, mimarlık için de çok geçerli olduğuna inanıyorum.

Bunun, bir sorumluluk alanı yarattığına da inanıyorum. Şimdi, biz klasik Türk musikisini biliyoruz; ama, Türk Halk Müziğini de biliyoruz; işte Karacaoğlan'lardan, Yunuslardan gelen. Klasik Batı müziğini de duyabiliyoruz, arabeskin de duyuyoruz. Mimarlığımıza baktığımız zaman, gerçekten görkemli bir tarih var, antik kentlerden, Bizanstan. Ya da Anadolu'da Selçuklulara kadar, zengin miras var, birbirleriyle farklı. Ne bir Angola'yız, ne bir Güney Afrika'da bir bölge. Hatta geçen gün gazeteyazdı, bizde bütün Avrupa'daki kuş cinsi kadar kuş cinsi varmış. Yani, Anadolu öyle bir yer ki bitki çeşitliliği bakımından da böyle zengin, kültür çeşitliliği bakımından da.

Böyle bir ülkede yaşayıp da, niye dünya çapında mimarlar yetiştiremiyoruz sorusunu da ben sormak durumundayım. Yani, bir mimar, ülkemizde yaşayan mimarlar eğer sorumluluk sahibi iseler, mesleklerine karşı, en dar anlamda bir kapı tokmağının detayını çözerken bile bir İtalyan mimarının sahip olduğu birikimden daha fazla, birikimleri var, şöyle bir gezse Anadolu'yu... Bir ayakkabıcı ya da bir lokantacı yemek pişirirken hakikaten bir sorumluluk duyar; o işini iyi yapmalı. O işini iyi yaparken mutlaka ne ile bağlantılıdır? Kendisine tarihten gelen bilgilerle sosyal ortamın şartlandırılmasına bağlıdır; o kültüre göre yapar.

Yani, bizim mimarca bile baktığımız zaman, bu kadar zengin bir kültürden mutlaka dünya çapında bir iddiayla çıkmamız lazım. Bir ayakkabıcı iddialı olmalı, bir elbise dizayn eden bir terzi de, Şimdi, bakıyorsunuz bir sürü modacılarımız var uluslararası planda, mimarlarımız da var, küçümsemeyelim; kendi görüşlerini, sentezlerini uygulayacak, mimarlığı çıkaracak bir potansiyel var. Bu kentin daha yangın yönetmeliği yok, siz gökdelen yapıyorsunuz bu kentte. Biz bir Park Otele tek başına karşı çıkmadık ki... Daha yangın yönetmeliği, asansör yönetmeliği yok. Gösterdik, Almanya'da hakikaten 1500 sayfa imar yönetmeliği var. Sen gökdelen yapıyorsun, Japon teknolojiyle Alman standartlarıyla gökdelen yapıyorsun. Bu ne demektir dedik. Ama tabii bu olayı toplumda bir duyarlılık yaratmak için, toplumu en çok rahatsız eden yönleriyle koymamız lazım. Mimarlığı zaten millet ipelemiyor. Ama, ne zamandan beri ipelemiyor? 1950'den beri ipelemiyor. Mimarlığı mühendis olarak tanıyor bugün. Bugün mimarlık saygınlığını, toplum karşısında saygınlığı yitirmiştir. Bugün mimar şamar oğlanıdır. Neden? Belediyelere gider, haysiyetsiz ilişkileri vardır, müşterilerine karşı haysiyetsizdir. Dolayısıyla, bakıyorsunuz kendi tarihine karşı da bu sorumluluğu yerine getirememiştir, bırakalım siyaseti, toplumu, demokrasiyi falan.

Dar anlamda kapı tokmağını dizayn ederken bile aktarmacılığa, kolaycılığa alışmış. İşte öyle diyorum, zaman ve mekan meselesi de benim için de öyle. Bugün Amerika'da bile felsefeyi tartışmaya başlayan bir adam Aristo'dan başlıyor, Durkheim'e geliyor mecburen... Tıpta da böyle, mimarlıkta da böyle.

O zamansal kopukluğun, zaman içindeki kopukluğun, o süredeki kesintiliğin yarattığı problemlerin üzerine gitmeliydik. Bu bir sorumluluktu. Bu sorumluluğu profesyonelle; şantiyeciler mimar da ayrıca görebilir, sadece tasarımla uğraşan ya da mimarlığın tarihiyle uğraşan için de bu sorumluluk geçerlidir. Yani, mimarlık bugün kaçınılmaz olarak ayrılmıştır. Hem bir taraftan bu ayrılmaların uzmanlık yarattığı için biz lehinde olacağız, uzmanlaşacağız, aynı zamanda uzmanlığın yarattığı hastalıkların da üzerine gideceğiz. Tıp bunu nasıl çözüyor? Konsültasyonlarla çözüyor, yani ne yapıyor? Teşhisi koyarken artık bütün verileri topluyor, 10 tane doktor bir araya gelip karar veriyorlar.

Şimdi, ben 2 tane, 3 tane mimarın anlaşığına inanmıyorum. Her mimar kendisini sizin dediğiniz gibi, en mucizevi adam gibi görüyor. En iyi kolektif çalışmayı bugün Amerikalılar yapıyor ya da Japonlar yapıyor. Ama, bu parçalanmış eylem alanları arasındaki bağıntıları kurmak için bir çabadır bu, kendisi de bir sorumluluk gerektirir. Uzmanlaşmanın getirdiği problemleri çözmek, bir sorumluluk alanı olarak çıkıyor mimarlara diye söylüyorum. Yani,

zaman-mekan ilişkisi böylece biçimleniyor, ben bunlara katılarak söylüyorum. Bir tarafını elbette çekiştireceğiz, sen bir tarafına ağırlık vereceksin; sen öteki tarafına...

GÜRHAN TÜMER : Gizli de olsa bir tanımlama söz konusu. Dolaylı olarak kapı tokmağıyla ilgilenmenin yahut basamağın yüksekliğiyle ilgilenmenin mimarın işi olduğunu söylediniz. Oysa ki, başkaları, daha geçen toplantıda, tam 39 yıllık bir mimar arkadaşımız dedi ki, "*Mimar, insan algılaması sınırına giren her şeyden sorumludur*" dedi. Böyle baktığınız zaman, mimar, ki bize de öğretilen oydu, bugün Konak Meydanı'nın planlanmasından sorumlu. Buna karşılık, kapı tokmağını elinden kaçırabilir; çünkü, oraya endüstriyel tasarımcı giriyor. Diyo ki endüstriyel tasarımcı, "*Hayır, sen mimar olarak onu bırak, kapı tokmağını ben tasarlatacağım*" diyor.

ÖZLEM ERDOĞDU : Benim aklıma takılan böyle bir konu var. Şimdi, başından beri mimarlığın eylem alanlarının genişlemesinden söz edildi. Uğur bey özellikle bu genişlemenin gerekli olmadığını savunurken, söz gelimi Ahmet bey, zaten geniş olmadığını, bunu mimarın kendinin abarttığını vurguladı. Ama, genel olarak algıladığım kadarıyla, şu anda mimarlığın bu eylem alanlarının genişlemesinden genel bir hoşnutsuzluk var ya da acaba böyle olmalı mı deyip sorgulama var.

Acaba bu sorgulamanın sebebi, eylem alanının, bu genişleyen eylem alanının sizin söylediğiniz gibi mesela bir demokratik toplumun diğer örgütlerinin paylaşılmasından mı kaynaklanıyor, yoksa bu eylem alanının genişlemesi içinde sorunlara çözüm bulmak için üretilen çözümlerin yetersizliğinden mi kaynaklanıyor?

UĞUR TANYELİ : Sanıyorum, söylediklerim çok yanlış anlaşılabilir; ben "*mimarlar oturup da yalnızca kapı kolu tasarlansınlar*" demedim. Benim söylemek istediğim şu: Mimarlığın doğrudan doğruya kendi meslek alanı içinde yer alan bazı işler var dünyada. Mesleği doğru yapabilmeyi sağlayan A, B, C gibi bunlar adeta alfabe niteliğindedir. Bunlar olmaksızın meslek doğru icra edilemez. Neden yapılamaz? Örneğin gökdelen yapmak için yönetmeliğiniz olmalıdır; yoksa gökdelen yapamazsınız. Birer mimar olarak her birimiz birer dahi olsak gökdelen yapamayız. Çünkü, gökdelen yapmak için önce ilkeleri belirleyen bu yönetmelikleri koyacaksınız. İlkokul yapmak için temel standartlarınız olacak, yönetmelikleriniz olacak. Bu, mesleğinizi icra etmeniz için sizin başlangıç noktanız. Ben diyorum ki, mimarlar Türkiye'de önce bu A B C'yi saptasınlar önce kendi eylem alanları üzerinde oyunu doğru oynayabilecekleri bir saha yapsınlar. Biz bir oyun oynuyoruz; ama bizim sahamız yok. Ve bu sahayı belirlemenin yolu işte bunlar: Kendi alanımızın temel kurallarını saptamak; A B C dediğim onlar. Doğru dürüst yönetmelikler, gerçekçi imar planları, gerçekçi belediye yönetimleri, daha sayarsak sayısız bileşenli bir alan. Bunlar için tabii ki eylemde bulunulacak.

GÜRHAN TÜMER : Peki o alan içinde, sizin A B C'niz olan alan içinde Taksim Meydanının planlaması ve Kazıklı yol var mı yok mu?

UĞUR TANYELİ : Ne anlamda olduğuna bağlı. Diyelim ki, Kazıklı yolu planlamak söz konusuysa, tabii ki bunu bir mimar planlar. Benim söylemek istediğim şu: Biz, önce kentsel büyük sorunlarla, global sorunlarla uğraşmak yerine daha küçük, kendi meslek alanımızın asli sorunlarını tanımlayalım. Öteki global sorunlardan dediğim gibi, biz sorumlu değiliz sadece; herkes sorumlu. Kentsel sorundan biz herkes kadar, belki biraz daha fazla sorumluyuz; ama, öyle bir durumumuz var ki Türkiye'de bizim kendi kabahatimiz olan bir şey değil bu. Sadece biz karşı çıkıyoruz; bizden başka da hiç kimsenin umurunda değil.

GÜRHAN TÜMER : Acaba kapı tokmağını elimizden alırlarsa mimar olarak ne yapacağız? Yani, şimdi Konak Meydanında da Taksim Meydanından kapı tokmağına geldik. Bugün, demin söylediğim gibi endüstriyel tasarımcı kapı tokmağını mimarın elinden alabilir, senin için değil diye.

UĞUR TANYELİ : Aldırlar bile. Bunun ne zararı var?

GÜRHAN TÜMER : Zararı var mı bilemiyorum.

ÜLKER SEYEMEN : Ben bir saptama yapmak istiyorum. Uğur bey dedi ki, kendi meslek alanımızın asli sınırlarını saptayalım. Bu asli çerçeveyi, biraz açalım.

UĞUR TANYELİ : Ona özellikle girmekten kaçındım. Mekan yaratmakla ilgili her şey bizim işimiz; ama, ülkesel mekanı yaratmak da mı bizim işimiz? O zaman onu tartışmaya gireceğiz. O çok uzun bir tartışmaya dönüşebilir. Kişisel

görüşümü soruyorsanız doğru olduğunu hiçbir biçimde iddia etmiyorum. Bence ne ülke planlaması, ne büyük boyutlu kent planlaması bizim işimiz değil. Daha mütevazı, belki bina düzeyinde, belki bina toplulukları düzeyinde bir görev alanını yeniden belirlememizde yarar var. Geçmişte olduğu gibi... Yeniden o Modernist ideolojinin bize belirlediği büyük boyutlu amaçlardan kaçıp, daha küçük boyutlu, daha tanımlanmış yerlere doğru kaçsak diye bir önerim var. Ama, şunu görüyorum ki, giderek zaten oraya doğru sıkışıyoruz. Küçük boyuta sıkışıyoruz. Ama, olayı endüstri tasarımcısı elimizden alıyor. Bir de büyük boyuta sıkışıyoruz; onu da çok başka düzeyde elimizden alıyorlar. Açıkcası ülkesel planlamayı biz yapmıyoruz, partiler yapıyor. Açıkcası kentsel planlamayı biz yapmıyoruz, bizden çok daha etkin belediye örgütleri var ve biz onlara ulaşamıyoruz, hiçbir yerde ulaşamıyoruz. Yalnız burada değil, Amerika'da da ulaşamıyoruz, Japonya'da da ulaşamıyoruz. Bu kötü mü diye sordum, kötü değil; bu, dünyanın gerçeği. Gerçek olan hiçbir şey de kötü değil; sadece bizim bu gerçeğe karşı ne tavır alacağımız sorunu beliriyor. Alalım mı böyle bir tavır?

AHMET ÖZGÜNER : Daha önce söylemek istediğim bir şey var, onu söyleyeyim. Mimarlığın bizim kültürümüzde çok önemli bir yeri var. O da görsel sanatlar içerisinde devamlılığı olan belki yegane sanat dalıdır. Çünkü, resim heykel tamamen Batı kültürüyle gelmiş bir olay.

Belki buradaki Kazıklı yol çok mimari bir obje değil; ama, İstanbul'un Dolmabahçe arkasına dikilecek olan gökdelen bir mimarın sorunu mu, hayır bütün İstanbul'un sorunu, hatta hatta bütün dünyanın sorun gökdelenin orada olup olmaması; ama, o gökdelen içerisinde giriş katında kaygan malzeme kullanıp kullanmamağın o mimarın sorunu, o binayı yapan mimarın sorunu. Asansörün çalışıp çalışmayacağı ya da o binada yangın merdivenlerinin olup olmayacağı o şehrin, o mimarın ve o binanın yapılmasında katkısı olan herkesin sorunu. Ama, o bina, o gökdelen İstanbul'da yapılmalı mı, yapılmamalı mı; benim sorunum olduğu kadar Sabancı'nın da sorunu, Koç'un da sorunu, herkesin sorunu. İzmir'in de sorunu, Türkiye'nin, UNESCO'nun da sorunu.

Şimdi, hep şeye geliyor; sorun mimarlık değil yapı, yapı üretimindeki standartların eksikliğinde. Ben ilk baştaki konuşmamda dedim ki, 3 senelik tecrübeden sonra 4 günlük bir imtihan sonunda bana imza hakkı tanıdı New-York Eyaleti. Şimdi, orada bana verdiği hiç öyle mimarın entellektüelliği falan değil. Diyor ki bana, "*Sen binayı yaptığın zaman bunun çatısı akmayacak*" diyor, sorumlusun. Çocuklar kaydığı zaman, biliyor ki Amerikalı, çocuğu çok kıymetlidir, annesi okulu mu mahkemeye verecek, mahkeme mimarı mı mahkemeye verecek? Onu garantilemek istiyor.

Yapı endüstrisinin, yapı üretimindeki standartlarımızı tespit edersek ve onu zorlaştırırsak Uğur beyin dediği gibi, bütün bu yönetmelikler çıkarsa, Türkiye'de mimar öyle bir konuma gelecek ki, sahiden bir uzmanlık alanı olacak. Şu anda uzmanlık alanı değil, onun için itilip kakılıyor.

YÜCEL GÜRSEL : Şimdi, bu 12 Eylül koşullarında odalarla Bursa'da bir toplantı yapmıştık; bir deklarasyon imzalamıştık. İlk maddesi mimarlığın örgütlenme sorunlarından bir tanesi, yapı, norm ve standartlarının geliştirilmesi diye. Ben sizlere katılmak için söylüyorum. Yani, bugün ülkemizde çimento standartlarından malzeme standartlarından yapı için norm ve standartlar yapılmamıştır, yani yoktur, yasal hale gelmemiştir. Bir mimar Almanya'da bir yapının sorumluluğunu üzerine aldığı zaman, camdan kaç desibel gürültü geçeceği, duvardaki nem oranı ne olacağı belirlenmiştir. Yani, o projeyi aldığında, o sorumluluğun altına imza attığında, işte 3-5 ciltlik yönetmeliklerden sorumludur.

Şimdi bakınız, bir gökdelen olayını aldınız. Gökdelenin yapıldığı zaman trafiğin tıkanacağını, altyapının çözüleceğini, o binanın 5 saatte boşalacağını, yeşil alan standartlarının alt üst olacağını kim biliyor? Belediye başkanı bilmiyor, belediye meclisi üyesi bilmiyor. Bugün belediye meclisi üyeleri yaptıklarının, suç işlediklerinin farkında değiller. Sit alanını iskana açıyor ya da ormanlık alanı; bunun suç olduğunu bilmiyor. Bu tanımlanmamış. Bu hukuk normunda tanımlanmamış. Kim en yakın bilebilir bunu? Herhalde doktor bilmez bunu. Kim bilir? Ya şehirci bilecek, ya mimar bilecek bunu. Yani bu zamanın ve mekanın dayattığı bir sorundur. İsviçre'deki mimarın sorumluluğu değil diye bunu evrenselleştiremezsiniz. Çünkü, o sorumluluğu Alman mimarlar 300 yıl önce görmüşler.

Neyse, o toplumsal süreç o mimara o sorumlulukları tanımlamış. Şimdi bugün işvereniniz çok kaliteli olsa, size çok iyi imkanlarla projeniz çiz denilse çizebileceksiniz, çok büyük fırsat. Çünkü, bu standartlar, bu normlar kötü. Yani, işverenin kaliteli olmaması, bizim de kalitemizi eksiltiyor.

Amerikalıların sahip olduğu avantaj farklı ama, bizim onlardan daha büyük bir avantajımız var. Amerikalı mimarlar ve şehirciler bugün doğu kentlerinin tarihini inceleyerek kendi kentlerinin geleceğini yakalamaya çalışıyorlar. Batı müziği bir Hint müziğinden yararlanıyor, besleniyor niye biz kendi kültürümüzün avantajından beslenmeyelim?

GALİP ERGENECİ : Ahmet bey söyledi diye o tarafa doğru yöneliyorum bu soruyu ama, bu aslında tüm toplantı sürecinde bence hep unutulagelinen bir olay; yani söylenen olaylar, konuşmalar, hep tabii ki kapı kolu ya da ne bileyim bir ayakkabıcıdan açılıyor ve o düzlemde birtakım şeyler geliyor. Yani, hakikaten bir platform üzerinde konuşuyoruz. Bu platformda tabii çok güzel şeyler çıkıyor. Fakat, biz bir binanın sorumlu, yani bilinç olarak sorumlu olduğu bir kişi tarafından yaratıldığı andan itibaren etrafındaki bu kalıcılık nosyonunu da unutmamak gerektiği taraftarıyım. Yani, bir bina yapılıyor, o bina, o sokak bütünselliği içinde belli bir süreç geçiriyor. O belli süreç içinde insanlar doğuyor, yaşıyor, ölüyor, bazı eğitimler alıyor ve o bina hep orada duruyor. Yani, bir binayı bir ayakkabı kadar, bir ayakkabı üretimi kadar geçici alamıyoruz. Benim burada sadece üzerinde durmak istediğim bir olay var. Tamam, okulda öğrenciler yürüdüğü zaman standart vardır; kaymaması lazım, ne bileyim, bazı kapı kolu nosyonları vardır, pencere kulpları vardır; fakat, bütün bunların mekan bilinci vardır.

AHMET ÖZGÜNER : Batı'nın, gelişmiş ülkelerin en büyük avantajı, sorunlarını masanın üstüne koyarlar ve sorunlarını süre içinde her zaman çözerler, yani en büyük avantajları o. sorunlarını çözerler. Geçen gün çağdaşlık üzerine bir tartışma yapıldı; bence çağdaş olmanın karşısı, sorununu açık bir şekilde, özgür bir şekilde, demokratik bir şekilde masanın üstüne koyabilmek ve onlara çözüm arayabilmek. Çağdaşlık tanımı benim açımdan bu.

Şimdi, yangın yönetmeliği olmayan bir İstanbul konuşuyoruz. San Francisco depreminden sonra New York şehri deprem statüsünü bir derece artırdı. Niye? Bunu batı toplumlarının sorunlarının cevaplanmasına örnek olarak veriyorum. San Francisco depremi Richter ölçeğinde 5'ti, merkez üssü 5 dereceydi ve müthiş bir yıkıma sebep oldu. Genellikle Amerika'da doğu eyaletleri depremi bölgesi dışında sayılır. Fakat şunu keşfettiler ki, New York merkez olabilecek, yani San Francisco'nun 7 Richter ölçeğindeki bir deprem 3 oranında zarar veriyorsa, New York'un ortasında olacak 3 derecelik Richter ölçeğindeki bir depremin müthiş zarara yol açacağını idrak ettiler. Ve New York eyaleti deprem statüsünü artırdı.

Bizim sıkıntımız da burada. Mimarlık alanının hukuksal tanımını yapamıyoruz bir türlü ve de sorumluluk alanını tanımlayamıyoruz. Amerika'da bir mimar, binanın her şeyinden sorumludur. Batı'da her şeyin kağıt üzerinde hukuka dayanmasından kaynaklanan bir sorun. Yani, biz böyle her şeyi irrasyonel bir şekilde yapıyor ve daha verimli olabiliyoruz o konuda; ama, batı onu yapamıyor artık, onu geçmiş. O kültürler neticesinden bir noktada çok irrasyonel çalışmak zorunda kalıyorlar. Çünkü, her şey kağıt üzerinde ve böyle kemikleşmiş bürokrasi içinde çalışıyorlar.

GALİP ERGENECİ : Bu tabii, üst düzeydeki sorumluluklar, artı olarak benim söyleyeceğim, bunun çok altında, çok daha basitinde, yani bence mimarın mekandan sorumlu olması lazım.

UĞUR TANYELİ : Zaten mekandan sorumlu onu niye tartışalım. mekan bu işin ABC'si bile değil artık, apaçık bir gerçek 2x2=4'ü niçin tartışacağız ki?

ÜLKER SEYMEN : Şöyle bir saptama yapabilir miyim: O apaçık gerçeklikten çıkıyor birçok sorun. Bu konuyu özellikle tartışmak lazım.

UĞUR TANYELİ : Şimdi meslek dersek başka bir şey, mimarlık dersek başka bir şey. Meslek dediğiniz zaman burada konuştuğlarımız akla gelir. Yani, tanımı gereği olarak meslek dediğimiz anda mesleğin icra edilebilmesini sağlayan asgari koşullar gerekir ki, bunlar standartlardır, yönetmeliklerdir, yasalardır, ideolojinizdir, kendinize ve size empoze edilen ve okullarda size öğretilenlerdir. Çünkü, okullarda öğretilenler bilimsel gerçekler değil, ideolojilerdir. Okul size ideolojiler verir. Bunlar meslek alanının bileşenleridir. mimarlık düşüncesi başka bir sorun. O tamamen başka bir bilgi alanının malı. Yani ben şu tasarladığım yapıdan ne kadar sorumluyum nasıl tasarlamalıyım gibi sorular o bilgi alanına aittir. Artık etik sorunla karşı karşıyasınız. Felsefede bile yeri olan sorunlar bunlar. Şöyle söyleyelim: Bütün bunlar ABC. Yani, şurada bir bina yapıyorsanız, siz karşıdaki binadan da çevreden de sorumlusunuz. Bunları söylemeye gerek yok. Size daha üniversiteye girdiğiniz gün bunlardan sorumlu olduğunuzu anlatırlar. Bunları niye tartışacağız, anlamadım. Bunlara kim hayır diyebilir.

Problem bundan çıkıyor. Problem, Türkiye'de bu mesleğin nasıl icra edileceği noktasında belirleniyor. "Mesleğin" diyorum dikkatli olun; mimarlık başka bir şey. Yani, mimarlık bir bilgi alanı olarak başka bir şey -çok soyut konuşuyorum belki- meslek olarak başka bir şey. İkisini birbirine karıştırmayalım. Türkiye'de hep bu ikisi birbirine karıştırılıyor. Şöyle açıklayayım. Venturi üzerine konuşurken bilgi alanı üzerine konuşursunuz.

AHMET ÖZGÜNER : Venturi kitabında meslek ahlakından ya da Venturi'yi Venturi yapan, mimarî düşünce disiplindeki duyarlılığıdır. Ama, Venturi meslek adamı olarak bilmem kimle eşit sorumluluktadır. Siz istiyorsanız Venturi'ye gidersiniz, o duyarlılığı alırsınız, istiyorsanız falancaya önemsiz bir üçüncü sınıf mimara gidersiniz.

UĞUR TANYELİ : Şöyle abartılı bir örnek vereyim: Venturi, mimar olarak, meslek adamı olarak dünyadaki en aşağılık adam olabilir. Palavracı, uydurukçu, bataklıkçı, hepsi olabilir; ama mimarlığın bilgi alanında ürettikleri açısından Venturi başka bir düzlemde tartışılır. Orada beni hiç ilgilendirmez Venturi'nin insani ve mesleki özellikleri. Bilgi alanıyla meslek birbirinden kesinlikle ayrı iki gerçeklik olarak ele alınmalı. Mimarlığın bilgi alanı nedir? O başka bir soru. Tabii, birbirine bağlı olabilirler, ama bunları ayrı ayrı tartışacağız.

Yoksa dünyadaki her şeyi birlikte tartışmak zorunda kalırız. Yoksa, yalnız bilgi alanını kaldırdığınız zaman değil, başka pekçok şeyi kaldırırsanız da mesleğinizi kalmayacak.

ÖZLEM ERDOĞDU : Şimdi eylem alanının genişlemesinden söz ederken, birincisi, fiziksel çevresi, yani fiziksel çevre lafını kullandınız ama, fiziksel çevre üretimine ilişkin bir sorumluluk olabilir veya fiziksel çevrenin tartışılmasıyla ilgili sorumluluk olabilir ki, zannediyorum ki, bilgi disipliniyle meslek dediğimiz şey; birisi üretim, birisi üretim değil. Yani, birisi mekan üretimi, diğeri mekan üretimi değil. Yanlış mı anlıyorum?

UĞUR TANYELİ : Hiç mekan üretmeden bilgi üretebilirsiniz mimarlıkta, ama mesleğinizi yapıyor olmazsınız.

AHMET ÖZGÜNER : Hele son dönemlerde kağıt mimarlığı dediğimiz, yani post-modernizmle gelen Michael Graves'lerin sergilerde sergiledikleri mimarlık budur dedikleri işte o disiplin dediğiniz, yani o...

ÖZLEM ERDOĞDU : Tabii, şimdi olayı böyle ele aldığınızda, yani mimarlığın içindeki mimarlığa ilişkin sorunlar üzerine düşünen mimarın eylem alanının genişlemesi konusuna ben katılmıyorum. Çünkü, şöyle direkt bir çözüme yönelik bir çalışma yapmadığı sürece mimar, diğer entellektüelin düşünce alanından bir farkı yok. O zaman da, sizin dediğiniz gibi, toplumun diğer demokratik kurumlarıyla onun eylem alanının çakışması lazım ya da işte siz diyorsunuz ki, Park Otelden hep ben mi sorumlu olmak zorundayım? Yani hep mimarlar mı sorumlu olmak zorundadır ya da öbürleri mi diğer şeylerden sorumlu olmak zorunda. Ben de diyorum ki, siz bir aydın olarak tabii ki bu sorunları diğer aydınlarla birlikte paylaşmak isteyeceksinizdir, ama yapı üretimindeki sorumluluğunuz çok farklı. Yani, o da şöyle: Ben kendi yaptığımdan tabii ki sorumlu olacağım. Ama, bu mimarlığın kurumsal yönü ile alındığında da bunun bağlantılı olduğu, işte standartlar, yönetmelikler ve onların iyileştirilmesiyle ilgili çalışmalar gene o mimarın eylem alanı içine giriyor. Ama üretimle üretim olmayan şeydeki eylem alanını ayırmamız lazım diye düşünüyorum ben.

ÜLKER SEYMEN : Zamanın bir miktar ilerlemiş olduğunu düşünerek, konularımıza ve söz isteyenlere birer söz hakkı daha vererek toplantıyı toparlamak istiyorum.

YÜCEL GÜRSEL : Mekan olayı da bir yönüyle çevredir, ama o mekan aynı zamanda bize moral ve manevi huzur verir, etkiler verir. Oysa zaten görsel çevre, yani mekan dediğimiz olay bir gözle ilişki meselesi değildir; topyekün bizim benliğimizi ve bütün moral davranışlarımızı etkiler. Dolayısıyla, mimarların bence bugün çok spesifik alanlarını ele alsak, yani ülkenin bugünkü koşullarında, dünyanın bugünkü kargaşasında rasyonel sorumluluk alanlarının genişlediği ve bağlantılarının önemli açılımlar kazandırdığı bir dönemde, onları bazı arkadaşlarımızın aldıkları oranda kabul etmeseler bile, ben şahsen şuna inanıyorum: Bugün ülkemizde ve dünyada mimarlık, sosyal tarafı ağır basan bir meslek alanıdır. Bunun tasarımcı bir mimar olması, tekniği ve teknolojiyi kullanması, ülkenin yasal sürecine katkıda bulunması, sorumluluklarını dışlamadan; ama, önemlice bir sosyal sorumluluk alanımız... Çünkü, çok gelişen bir toplumda fiziki çevrenin başarılı olması, ona yön veren sosyal ilişkilerin de irdelenmesiyle mümkün oluyor. Ben kişisel ve son söz olarak bunu söylüyorum.

Ama, genel geçerli tarafı ağır basan, mekanın da moral değerlerinin temel bir sorunu olduğunu, bugün anne karında bile Mozart'ın müziğinin etkisinin bilimsel olarak kanıtlandığı bir dünyada, fiziki mekanın bizi eğittiğini, moral alanda eğittiğini, bir pencerenin bir mekan olarak çok farklı etkiler yapabileceğini, bir mekan olarak ya da mekansızlık olarak -altını çizerek- bu tarafının, yani mimarların bugünkü 20. yüzyılın sorunlarına doğru insanın ve toplumun bu manevi ve aynı zamanda maddi ihtiyaçlarına karşılamakta yetersiz olduğunu, batı top-

AHMET ÖZGÜNER

Mimarlık tam bir Rönesans mesleği aslında. Yani, bir mimardan herşey bekleniyor; mimar felsefeden anlayacak, mimar tarihini iyi bilecek, mimar yatay dereyi çözebilecek, pencere detayını da bilecek, havalandırmayı bilecek, elektrik bilecek, her şeyi bilecek. Bu günkü bilgi çağında bunu yapmasına imkan yok, yani bütün ekspertizlik sorunuda buradan kaynaklanıyor.

insanlar artık jeolojik bir varlık olarak, kültürel bir varlık olarak yapılarına ters bir ortam içindedirler. Bu ortamı düzeltmek mimarların harcı değildir; ama, mimarlara düşen bir sorumluluk vardır. Bu sorumluluk artık işverenenden gelen projeyi çizmek ya da bunu daha iyi, daha üstün bir teknolojiyle çizmek ya da bilgisayarla çizmekten daha farklı bir sorumluluktur. Acaba yaşadığı toplumun içinde olduğu problemleri kavrayarak buna mimarca çözümler önerilebilir miyiz? Türkiye'deki mimarlık sorunlarının çok özel bir durumu olduğuna inanıyorum. Fakat, o genel yetersizlik sadece mimarlıkta değil, tıpta da böyle. Adamın başı ağrıyor; başı ağrıdığı zaman göz doktoruna gidiyor, gözün rahatsız diyor, diş doktoruna gidiyor, dişin rahatsız diyor. Eşim kalp krizi geçirdi, kalp krizi zannediyor, birisi diyor ki kalbin var, öteki psikolojik diyor, tiroid bezi diyor, en sonunda safra kesesi yetersizliği çıkıyor ve tıp bilimi bunu öyle pat diye bulamıyor. Doktorluk ortadan kalkıyor yani bir bakıma Eczacılık bitti. Demek ki değişen dünya, uzmanlaşma dediğimiz olay bazı mesleklerin sorumluluk alanlarını değiştiriyor. Yani, bugün bakkal gibi eczacıdan ilaç alıyorsanız, böyle eczacı olmaz; şerefsizliktir. Eczacı denen adam, gelen bir hastaya sağlık kültürü veremlidir. Başağrısı için gelen bir adama bir doktor, "Sen kardeşim, başağrısının şu nedenleri vardır, bunlardan bir tanesi budur" diyor mu doktorlar? Demiyor. Mimar böyle bir şey diyor mu? İşveren gelip de, al bu işi çiz dediğinde; imar yönetmeliklerimiz bu teknoloji de bu. Bunun ötesinde bir şey demiyor mimar.

AHMET ÖZGÜNER : Mimarlığın sorunları ile mimarlık mesleği sorunları çok farklı değil bence. Batı dünyasında mimarlık meslek sorunu olduğu kanısında değilim. Çünkü, yapı üretimiyle ilgili standartlarını koymuşlar ve onun için mimarlık bir meslek haline gelmiş ve bir ekspertiz konusu olmuş. Bugün de Türkiye'de bina üretimiyle ilgili kanunları detayına kadar zorlaştırın, şu anda mimar kullanmayan herkes mimar kullanmak durumunda kalacaktır. Hukuksal düzeni de beraberinde getirirseniz tabii.

Cenevre'deki intihar oranı, New York'un 10 katı. Dolayısıyla, New York şehrinin Cenevre'den daha sağlıklı olduğu insanların daha sevip sevmediği de çok alakasız konular gibime geliyor. Yani, o çok böyle spekülasyon bir konu, onun için girmeyelim ona.

UĞUR TANYELİ : Şu doğru: İnsanlar kentten memnun değililer; kentsel problemler yaşıyoruz; biz de yaşıyoruz, Amerikalılar da yaşıyor, İsveç'te de yaşıyorlar; İsveç'te de intihar oranı New York'takinden daha yüksek; ama Stokholm bir cennete benziyor. Bu ayrı bir sorun. Bu bir gerçek olabilir. Bundan biz ne kadar sorumluyuz ve bu sorumluluğu biz ne kadar taşıyoruz? Önemli olan bu. Birincisi, sorumlu muyuz, ikincisi, bu sorumluluğu taşımamız mı? Bir kere önce o soruyu soralım. Çevrede her olup bitenden biz mi sorumluyuz ki, hep üstümüze alınıyoruz. Türkiye'de çok fazla üstümüze alınıyoruz mimarlar olarak. Her sorun bize dert. Park Otel bize dert, Ama Park Otel sadece bir yapı sorunu değil ki... Park Otel belediye ile bilmem kim arasında yapılmış bir üçkağıtlılık işi. Biz o kadar olayın dışındayız ki... Evet, bu sonuçta ciddi bir çevresel sorun, gerçekten Park Oteller olmamalıdır; ama, bu mimarlık sorunu mu, yani mimarlığın eylem alanı içinde mi kalıyor? Şimdi sizin demin söylediğinize sanıyorum geliyoruz. Biz niye bunların hepsinden kendimizi sorumlu sayıyoruz? Çok alalade, çok pespaye bir örnek; ancak pabuç yapan bir adam kendisini bunların hiçbirinden sorumlu saymıyor da, bina yapan bir adam niye bunların hepsinden kendini sorumlu sayıyor? Bir endüstri tasarımcısı bunların hiçbirinden kendini sorumlu saymıyor, niçin biz sorumlu sayıyoruz? İnşaat mühendisi aynı işi yapıyoruz neredeyse – hiç umurunda değil. Bir tek inşaat mühendisi duymadım ki, kentsel sorunlardan şikayet etsin. Odada belki şikayet ederler, ama tek tek inşaat mühendislerinin hiçbirinin böyle bir kaygıları yoktur. Biz,

çevrede olup biten her şeyi dert ediniyoruz. Bilmem nerede tarihsel sit ortadan kalkıyor, bizim derdimiz; Afrodisyas'ta köylüler ağaçları yakıyorlar, antik arşitravlar yanıyor, bizim derdimiz; ön tarafta yol yapılıyor, bizim derdimiz. Hepsi bizim derdimiz. Peki bunda ne kadar etkili olabiliyoruz? Hiç olabilir miyiz? Şimdi ona gelmeli. Sanıyorum ki olamıyoruz; çünkü doğal olarak biz niçin bu alanda, diyelim ki, pabuççudan daha önemli olalım. Niçin inşaat mühendisinden daha önemliyiz? Niçin hukukçulardan daha önemliyiz? Niçin kendimize böylesine büyük roller, oynayamayacağımız derecede büyük roller biçiyoruz? Acaba biçmeli miyiz? Bence, tartışılması gereken o. Biz kendimize uygun roller biçelim önce. Ne yapacağız biz? Demin Ahmet'in söylediği çok doğru bir şey vardı, "Amerika'da mimarlık gittikçe iç mekan tasarımına doğru evrimleşiyor." Gerçekten sanıyorum öyle bir eğilim var. Bu kadar küçük bir alana sığan bir mimar şimdi kalkıp da New York'un kentsel sorunları üzerinde konuşsa ne olacak? New York gerçeği mimarları o kadar aşmış ki artık. Mimarlar ne New York'u yarattılar, ne onun sorunlarından sorumlular, ne de kurtaracak halleri var. Demek ki, bir meslek adamı olarak oynayabileceğimizden daha büyük rolere soyunduğumuz için kendimizi tanımlamakta zorluk çekiyoruz. Biz mesleğimizi ağlama duvarı haline getirdik. Yanlış anlaşılmasın, hepimiz için geçerli bu. Ben kendim için de böyle görüyorum. Her şey bana dert oluyor. Bazı arkadaşlarım var, artık arabaya binip bir yere gidemez oldular. Ne görseler "Yahu buraya da bilmem ne mi yaptılar", "Buradakini de mi yıktılar", "Buradaki kaldırım taşını da mı kaldırdılar", "Buradaki döşeme kaplamasını da bozdular" demekten sokakta dolaşmıyorlar. Onlar bu kadar dert ediyor da sorunları kendilerine farz edelim, bir hukukçu dert etmiyor? Etmeli mi? Asıl bunu tartışmalıyız.

AHMET ÖZGÜNER : Kaçak fabrika yaptığı için başbakan tarafından tebrik edilen Türk yatırımcısının yaşadığı bir ortamda biz mimarlar ne yapabiliriz? Yani olay, bize yükleniyor ama mesleğimizin dışında Türkiye'de bir şey vardır, "Üniversiteyi bitireceksiniz, adam olacaksınız, memleketi faydanız dokunacak." Bu, her aydın dediğimiz kısmın üzerine, omuzlarına yüklenen bir sorumluluk. Hiç ben hatırlamam ki, Venturi, New York'un, evsizler konusunda bir fikir üretsin tartışın umurunda değildir. Yani, bütün bunlar bizim üstümüze o kadar yükleniyor ki (şu anda İstanbul'da ne yangın yönetmeliği çıkabiliyor, ne sakkatlarla ilgili bir şey) binalarla ilgili bütün işleri güçleri bıraktık, başka her şeyle uğraşıyoruz. Mimarlığın aslında, eylem alanları çok belli.

ÜLKER SEYMEN : O zaman demek ki, saptamamız doğru, yani tartışmayı saptadığımız konu doğru. Bence biraz daha yoğunlaşalım... Biraz fantazileri de görelim, gerçeğe inelim; gerçek nedir?...

Şimdi, söyle düşünmeliyiz: Eğer bunu mimarlar farklı veya normal düzeyde sorun olarak algılıyorlar ve bir tepki oluşturuyorlarsa, demek ki bir ilişkisi var. Yani durduk yerde niye bu kadar sorun etsinler, değil mi? Ben hep o fikirdeyim. Mimarlık eylem alanları mimardan biraz daha bağımsız.

UĞUR TANYELİ : Çok doğru bir noktaya değindiniz. "Peki mimarlar niçin dert ediyorlar" sorusu tabii güzel bir soru. O sorunun cevabı, sanıyorum deminki sözde gizli. Bizim bir kere Batı'dan devraldığımız bir ideolojik miras var, her şeyi biz çözeriz biçiminde. Bir de, demin yine Ahmet'in söylediği bir şey var, "bizden vatani kurtarmamız bekleniyor her seferinde" diyor. O, Türkiye'deki her aydından beklenen şey. Bu iki bakış açısı birbirleriyle birleşti mi –mimarlıkla vatan kurtarma– bizim düşünce yapımız biçimlenmiş oluyor. Mimarlar ne yaparlar? Vatani kurtarırlar. Vatani nasıl kurtaracağız? Silahı elimize almayacağımıza göre, bütün kentsel sorunları, bütün çevresel sorunları biz çözmeliyiz. Bu belki yanlış bir tavır değil; ama, onu çok tartışmamız gerektiği kanısındayım. Tabii ki bunlar üzerinde kaygı duyacağız. Bir Amerikalı kadar "keyfi gıcı" olabileceğimizi sanmıyorum; biz Venturi kadar kayıtsız olamayız. Ama, biraz kayıtsız olmamızda sanıyorum yarar var, bu kadar da kayıtlı olmamız gerekiyor.

YÜCEL GÜRSEL : Hemen somut bir örnekle gireyim ayakkabıcıyım, ayakkabı yaparım ve ayakkabı yapıyorum, toptancıdan aldığım kösele sahte çıkıyor ya da ben daha çok kar etmek için buraya kağıt koyuyorum, satıyorum bunu. Çok somut. Ya da bir müteahhit geliyor, "Şurada iki kat fazla yapı" diyor. Çok dar bir olay bu. Şimdi o satılmış ayakkabıyı da vatandaşı giyiyor, iki gün sonra deliniyor, geliyor tepeme; ya küfredecek ya da Ticaret Odasına bildirecek, şikayet edecek ya da tüketici dernekleri de var. Şimdi, bu anlamda başlıyoruz olay. Yani, restorasyon işi alan bir mimara, işveren diyor ki, "Yahu işte bunu yıkıverelim, içine bir iki kat fazla koyalım" üç kat çıkarabilirsiniz. Şimdi, o daha spesifik alanda acaba mimar, o dünyayla bağlarını kopartarak buna boyun eğmeli mi, eğmemeli mi?

UĞUR TANYELİ : Tabii neredeyse o kadar eskiye dayanıyor kökenleri. Ve üstelik daha da ilginç, Alberti'yi 100 yıl sonra okuyan Palladio da aynı görüşlere katılıyor. O sırada ki çağdaşları okudukları zaman, onlar da katılıyorlar. Buradaki tartışmanın zerresi yok. Böyle bir dünya güzel bir dünya. O zaman kişilik yapımızda mimar olarak bir parçalanma yok; çünkü, arkadaşınızla ters düşmüyorsunuz, tartışmıyorsunuz ya da tartışmalar öyle konularda cereyan ediyor ki, biz bugün anlamakta zorluk çekiyoruz. 17. yüzyılın bazı tartışmaları var ki, "Yahu niye bu adamlar tartışmış?" diye, gerçekten şaşıyorsunuz. Bizim tartışma konularımızın globalliğinin yanında onlar "devede kulak" denebilecek türden şeyler. Bu nedenle, kriz sorununu sanıyorum böyle ele almakta yarar var.

Şimdi, ikinci konuda uzlaşıyoruz; çünkü, dünyanın -yanlış mı söylüyorum bilmiyorum- bu durumunu olağan olduğunu kabul ediyoruz. Her yerde olağan, kaçınılmaz olarak yaşadığımız, kendi kendimize de kolay kolay çözemeyeceğimiz, çözüle bile yenilerinin çıkacağını bildiğimiz sorunlarla yüzyüzeyiz. Çözme bu sorunları bitirip, başkalarını ortaya koymaktan başka bir durum olmayacak. Çözüm, çağdaş dünyada bundan ibaret, geçmişteki gibi bir kesin ve ömürlü çözüm zaten söz konusu değil. Bu konuda sanıyorum uzlaşıyoruz.

AHMET ÖZGÜNER : Bir de, mimarın kendi sorunuyla mimarlık mesleğinin sorunları çok farklı şeyler. Yani, Türkiye'de kültürel kimlik sorunu da var ama ben onu mimarlık disiplini sorununa koyuyorum. Türkiye'deki çevre sorunları tartışılırken, yani kaldırımlar eğri büğrü, çatılar akıyor, o bir sorunsal, mimarlığın sorunu olarak bunu görüyorsanız, bu mesleki bir sorun. Ve aslında onu tartışacak bir şey yok, yani sorun organizasyon sorunu. Bunun üretimi ise mimarlara verilmiyor. Daha önce söyledim, mimarların üretmesi gereken şeyi başkaları üretiyor, ekspertiz sorunu yok. Niye bir insan mimara gider? Bir şey bilmediği için sorar. Ve arkadaşlarımla tartışıyoruz, diyorlar ki, "Sen benim istediğimi yapmak zorundasın ve iyi yapmak zorundasın", "Ben müşterimim, ben sana para veriyorum, senden bir şey satın alıyorum, fikir satın alıyorum, çizim satın alıyorum" diyor. Bunu mimar veremiyorsa...

ŞENEL ERGİN : Yalnız, o ayrımı koyduk, yani başından beri net koyduk sanıyorum. Demin, bir aile doktorluğu kurumunun kaktığından bahsetti Ahmet bey ve tabii çok yanlış oldu. Neden? Çünkü, kentler gibi, beden de bir bütünlüktür, yani bütünsel bir alandır. Dolayısıyla parça usulü yanaşamaz o bedene. Herhangi bir kısmı arızalandığı zaman bütünlükle ilişkisinin kurulması gerekiyor. Dolayısıyla da bir sağlık seyrinin tanınması gerekiyor; kültürel, belirli biyolojik bütünlüğünün tarifi edilmesi gerekiyor. İşte, aile doktoru orada kilit kişidir, onu tanıdığı için. Dolayısıyla, çok iyi kanalize eder nereye gidileceğini, uzmanlık alanları, belirlenmiş alanlara kanalize eder.

Şimdi bu yok; ama, yok diye bunsuz yapılamadığı için hastanelerde bize dosyalar açılıyor. Aile doktorunu dosyalara taşımış oluyoruz, ama hala yetersiz oluyor, konsültasyonlar yapıyor. Dolayısıyla, bunun olmamasını işleten bu bir gelişimdir diye alamıyorum; bu bir eksiklik ve aile doktoru kuruluna tekrar dönülmesi gerekiyor, Almanya'da da böyle çalışılıyor.

Mekani yalnız mimarlar oluşturuyor. Oluşmuş mekanda kent plancıları var, kentsel tasarımcılar var, peyzaj mimarları var, peyzaj planlamacıları var, endüstriyel tasarımcılar var ve keşke olmasaydı, çevre mühendisleri var, inşaat mühendisleri var, makine mühendisleri var, vs. vs.

Şimdi bütün bunlar içinde mekan bir bütünsel midir, ayrı ayrı meslek birimleri için, anabilim dalları için, yoksa mekan kendi içinde bir bütünsellik taşır; ama, bütün bu meslek dalları ve bilim dallarıyla organik bir ilişki içinde midir? O bütünsellik veya bütün bu meslek dalları veya anabilim dalları, bilim dalları ard zamanlı veya eşzamanlı ilişkiye mi girmek zorundadır veya hepten ilişkisiz olmak mı zorundadır?

Şimdi bütün bunlara cevap aramak zorundayız gibi geliyor, mimarlığın eylem alanlarını tartışırken ve bu çerçevede içinde de mimarlık mesleğine ve lütfen sadece o kadar önemli diyelim.

YÜCEL GÜRSEL : Hiçbir zaman bence insanlar tek başlarına değiller, yani sosyal bir yaratık ve dolayısıyla etkiliyor ve etkileniyor. Ama, şöyle bir temel sorun var: Kent plancıları ile mimarlığın bu kadar iç içe olduğu bir dönem yaşıyoruz. Yani geçmişte böyle bir olay yoktu; ama, bugün kentin kendisi bir mimarlık olayı mıdır, yoksa bir şehircilik, planlama olayı mıdır; ayrı bir tartışma konusu. Ancak olgulara, yani etrafımızdaki olgulara, kentin gelişmesine bir kader gibi mi bakacağız? "Bu bir kader" mi diyeceğiz? Olgu, bizim dışımızda var ve biz ancak bu olguyu var kabul eder ve buna ayak uydururuz mu diyeceğiz? Bu mu olacaktır, yoksa, yani hayır, çok mükemmel olsa ve çok spesifik bir alan da olsa, bir ayakkabıcının doğru yapmasındaki sorumluluk kadar bile olsa, acaba bu olguda bizim de sorumluluğumuz var mıdır? Bence, bu hayati bir sorun. Yani, plan yapmak aslında, geleceğini kurgulamak; biz plan yapıyoruz, geleceğimizi, yani kentlerimizi kurgulayacağız, ama ister mimar olarak, ister

şehirci olarak, ister belediye başkanı olarak. Bu noktada elbetteki bizim birazcık daha sorumluluğumuz var. Artık Avrupa Konseyi bile diyor ki, "Belediye başkanları mimarlarla ve doktorlarla çalışmalıdır." Yani bir çevre olayı var, kentlerin çevresinin yeşil alanlar bitmiş, fauna flora yok olmuş, hayati sorun haline gelmiş. Demek ki, kentin geleceğine ilişkin iradi bir davranışla karşı karşıyayız biz.

Ben şuna katılmıyorum: Çok ciddi bir şeyin tartışması var, hatta çok değerli uzmanlar bile, "Efendim, kentin bütünü planlanamaz; ancak, işte yolunu planlarlar..." Şehircilik Bakanlığı kuruluşunda tartışıldı bu, parayı kontrol ederiz, yol ihalesi yaparız, yolunu açarız. Ertesi gün de bir kanalizasyon tikanır, onu açarız... Ve böylece, kentin bütününe planlamayacağı konusunda bir planlama anlayışı egemen oluyor. Ben bunun şiddetle karşısındayım. Yani, insanlık kadedere mahkum değildir; Olmayabilir de demenin bir anlamı yok tabii, saçma bir şey. İşte, Baltacı Katherine'ya kanmasaydı Rusları yenerdik gibi abuk bukluga gidiyor ama, çevremizi mimar olarak, doktor olarak, herkes kendi alanında planlayabilir diye düşünüyorum. Kentlerin nereden buraya geldiğini bilemeden, kentlerin geleceği konusunda tasarımlarda bulunamayız, mimar olarak tasarımda bulunamayız. Bu anlamda da, işi asla bir nostalji olarak görmüyorum; çünkü, o zaman fizikçiler, koca fizikçiler dünyanın geçmişini araştırırlar... Geçenlerde 250 bin yıllık bir kafatası bulundu, Avrupa'da, kıyametler kopuyor, yani bir kafatası bulundu diye. Demek ki, bizim, kentlerimizin geçmişi, bizim mimarlığımız geleceği açısından bir kere önemlidir, bilimsel anlamda önemlidir diye mutabakat sağlayabiliriz diyorum; nostalji asla değildir.

O zaman için önemlidir? Demek ki orada bugün çözemediğimiz bazı şeyler çözülmüştür...

Şimdi ben Safranbolu'ya şöyle bakıyorum: Safranbolu'da ortak bir anlayış vardır; ama, her insan evini ayırt edebilir. Ama bugün çok farklılık yaratmak için çırpınan mimarlarımız var. Bir Caddebostan'a gidiyorsunuz, hemen hemen hepsi farklı olmak için çırpınmış ama hepsi aynı çıkıyor. Paradokslar var ortada, yani o endüstri devrimi, her mimarın kendi imzasını yaratma heyecanı hiçbir zaman farklı kişilikler yaratmıyor. Bu paradokslar üzerinde kafa yormanız gerekiyor ki, biz endüstrilerin, sanayi devrimindeki olanaklarla modern yaşamın getirdiği problemleri gene de mimarca ve tabii insanlara daha uygun çözebilelim. İşte sorunun sonuna geçeceğim. Şimdi bugün artık mimarları işte tasarımcı mimar var, şantiyeciler mimar var ya da hastanelerle uğraşan mimarlar var; bunları inkar edemeyiz. Yani insan yaşamının bütünselliği; bu, bir evin dizaynında da önemlidir. Yani şurada yatılır, şurada yemek yenilir. Hanımlar salonları istediler, salonlara büyük koltukları koydular, üzerini de örttüler, kapıları kilitlediler, çocukları yaşatmıyorlar onların içinde. Yani demek ki, ev içi yaşamıyla, ancak burada yatarsınız, burada oturabilirsiniz gibi kalıplar gelmiş. Halbuki geçmişte daha çok amaçlı kullanıma yönelik imkanlar var bizim kültürümüzde, insanlık kültüründe. Dolayısıyla, bugün her ne kadar mimarlığın sorumluluk alanları çözüle bile, bunun yarattığı problemler üzerinde düşünmek, bunlar arasındaki denkleşimi kurmak ve insan bütünlüğünü kent planında da, bir konut kompleksinde, tabii konut içinde de aramak gibi bir sorun. Bu acaba, böyle bir problem, mimarlığın yeni bir sorumluluk alanı olarak biçimleniyor mu? Yani bu bağlantıları kurmak. Sanayi devrimi koparmıştı tasarlama süreciyle uygulama sürecini; ama, bir mimar tasarlarken, orada bir tümseği, oranın topoğrafyasını, bir ağacını yok farz edebilir mi? Ama bugün yok farz ediyor. O sahayı, ağacı düzlüyor grayderle; o zaman kimlik de kalmıyor, çevresel kimlik kalmıyor. İşte o endüstri devrimi bu tür sakat düşünceler yaratmıştır. Bunların üzerine gitmeliyiz. Gerçekten mimarlığı mimarca yapabilmek için, kritik etmenin, bu kritik etmenin ikna içinde olması için de bunun toplumsal yaşamdaki yansımalarını irdelememiz, bunu belirlememiz gerekiyor. Tabii, gelişmiş ülkelerde yapılan standartların gelişmesi, gelişmiş olması, amaçtır bizim için, bunda hemfikirim.

Bizim ülkemizin bir özgünlüğü vardır. Devamlı yer değiştiren bir toplum; göç bunu tam tanımlamıyor. Yani bilmem Tunceli iline geliyor, ilde önce bir yere geliyor, ondan sonra başka bir yere geçiyor. Bu kadar sürekli yer değiştiren bir toplumda imar hukuku artı bir önem kazanıyor. Ama, bakıyoruz **hukuk fakültelerine, deniz ticaret hukuku bir uzmanlık alanı ve kürsüsü var; ama, imar hareketlerinin bu kadar önemli olduğu ülkede imar hukuku kürsüsü yok.** Eee, şimdi bunu kim kuracak? Hastaların birbirleriyle yardımlaşması gibi fikirler var. Ee, şimdi bu fikirleri acaba hastane mimarisine kim götürecektir? Demek ki, mimar. Uzman, doktor, "Böyle yapacaksınız" diyor, "Grip için ayrı bir yer" diyor, mimar da paşa paşa onda uzmanlaşıyor. Eğitim uzmanları mimarlara bunu böyle mi diyecek, yoksa eğitimle uğraşan mimar, eğitim dünyasının felsefesiyle ilgilenecek mi, ilgilenmeyecek mi? Demek ki, mimar bir kere, kaçınılmaz olarak tip dünyasındaki gelişmelerle ve onun sosyal yaşamdaki yerleriyle barış içinde olacaktır. Bu işte, çok dar anlamda bile mimarın gelişen dünyayla, her alandaki dünyayla; ama, tabii bütünüyle değil, yani bir uçtan bir uca değil; ama, mutlaka bir alanla hesaplaşma içinde olmasıdır. Bu, dışındaki

dünyayı bir olguymuş gibi aynen kabul etmemesi gerekiyor. Dar alanda bile olsa bir girişimi olacaktır diye düşünüyorum.

UĞUR TANYELİ : Şimdi bunlara katılmamak mümkün değil, yalnız büyük muhalefet şerhleri konarak. Ben, kişisel olarak şöyle söyleyeyim: Mimar tabii ki, toplumsal sorumluluk taşır. Dünyaya olduğu gibi katlanacak mıyız? *"Herşey böyledir, peki, buyurun devam etsin"* diyebilir miyiz? Hayır ama, şunu unutmamak koşuluyla: Bütün aydınlar, bütün insanlar, bütün bireyler ne kadar sorumluydu ve ne kadar kayıtlı olmalıysa biz de o kadar sorumlu olmak durumundayız. Batı dünyasının bizimki gibi olmayışının nedeni, mimarların bizim kadar kayıtlı olmayışlarının nedeni açık: Orada demokratik kitle örgütleri var. Chicago'da bir Akvaryum var, önünde 50 tane adam, ellerinde pankartlarla *"buradaki yunuslardan 15 tanesi ödü, bu yunuslara yapılan gaddarlık nedir?"* diyerek gösteri yapıyorlar. Demokratik iradenin bu kadar güçlü ve ifadenin bu kadar kolay olduğu bir toplumda doğal olarak, mimarların kalkıp özel olarak bazı konuları kafalarına takması gerekmiyor. Herkes zaten o konuda sorumlu. Burada bir kazıklı yol yapılacaksa, buna sadece mimarlar karşı çıkmıyor; hatta mimarlar hiç karşı çıkmıyor. Orada evi olan kişi karşı çıkıyor; şehrin arkasındaki semtte oturan karşı çıkıyor; *"ben orada denizi seyredemeyecek miyim?"* diye karşı çıkıyor, gösteri düzenliyor, belediye binasını basıyor. Çünkü, demokratik ifade biçimlerinin var olduğu bir toplumda, demokratik örgütlenme biçimlerinin bizdeki gibi kısıtlı birkaç meslek odasına ya da partiye inhisar etmediği bir dünyada bunları kolayca yapabiliyorsunuz; ama, bizde olduğu gibi sizin bütün örgütlenme odalarınız 3 tane oda ile 8 tane partiden ibaretse, tabii ki yapamazsınız. Türkiye'de hiçbir zaman bunun yapılamamasının nedeni, insanların belirli bir örgüte bile mensup olmaksızın, belirli bir örgüt kurmaya bile gerek duymaksızın, kendi amaçlarını, başkalarıyla paylaştıkları amaçlarını ifade etmekte zorluklarından kaynaklanıyor. Bu sadece Türkiye demokratik olmadığından, bazıları bize demokrasiyi vermediğinden filan değil; bu ülkede bu kamusal açıklama geleneği hiçbir zaman var olmadığı için. 16. Yüzyılda yokmuş, 17. yüzyılda da yokmuş, 18. yüzyılda da yokmuş. Bugün ancak yeni yeni başlıyor. Son olarak bir yazı yazmıştım Süreyya Paşa'yla ilgili. Belediyeye dilekçe vererek bir yere yol yapılmasını öneren, bildiğim kadarıyla en erken belge, 20. yüzyılın başına ait bu ülkede. Düşünün, insanlar dilekçe yazıp da, şuraya yol yapın, buraya tramvay hattı döşeyin demiyor bu ülkede. Böylesine edilgen kalmış; çünkü böyle bir örgütlenme biçimini tanımamış. Bu örgütlenme biçimi dünyaya birkaç ülkeye özgü. O da adeta tarihsel tesadüflerle. Anglo-Sakson dünyasında belirmiş ve oradan yayılarak belli bir ölçüde Batı'da zemin bulmuş. Onun haricindeki bütün dünyada bu örgütlenme biçimi son derece eksik. Almanlar'ın bile yeni öğrendiği bir şeyi biz tabii az öğrenmişiz. Onun için, o sözü edilen kaygılara tümüyle katılıyorum; ama, onlar herhangi bir adamı çağırduğumuzda onun da sahibi olması gereken kaygılar. Buradan bir yol geçiyorsa, benim kadar o adamın da böyle bir kaygısının olması lazım. Şuradaki kokoreççi düşünmeli bunu, ama düşünmüyor. Mimarlar niye düşünüyor? Mimarlar da Türkiye'nin dışında oldukları için değil, Türkiye'de eğitim mimarlara büyük ölçüde böyle bir perspektif verdiği için düşünüyorlar. Bir de Türkiye'de aydının kendisine biçtiği, demin söylediğimiz, vatani kurtarma ideolojisiyle de kendimizi koşullandırdığımız için düşünüyorlar. 18. yüzyıldan beri aydınlar vatan kurtarıyorlar, kendilerine böyle bir ideoloji belirlemişler. Bu ideolojiyi de pek çok konuda olduğu gibi Osmanlı bürokratlarına, Intelligentsiasına borçluyuz büyük ölçüde. O sayede kendimize yollar belirliyoruz. Ama, neredeyse başka hiç kimse, bizim dışımızda hiç kimse bu rolü hala üstlenmek istemiyor. Peki, biz üstlenirsek sorunları çözer miyiz? Çözemeyiz; çünkü sözünü ettiğim kokoreççi bunu düşünmedikçe buradaki kazıklı yolu yapacaklardır; çünkü, kokoreççiler sizden daha çok sayıda, mimardan, mühendisten daha çok sayıdadır. Sanırım yüz yüze olduğumuz durum bu kadar basit ve acıklı.

ÜLKER SEYMEN : Şöyle bir soruyla netleştirilebilir miyiz? Bütün bu olanlar, bitenler içinde mimarlığa düşen sorumluluk alanı nedir? Bu konuda da açık olmak lazım. Her şeye sorumluluk alanımızı genişletemiyoruz; ama, mimarlığa düşen ana sorumluluk alanını tanımlamada biraz daha geniş düşünmek lazım.

AHMET ÖZGÜNER : Somut örnek, hep hastaneden konuşuluyor. Yanılıyorsam, şu anda herhangi bir hastane yarışması çıktığı zaman, 1949'dan kalma bir ihtiyaç programına göre hazırlanıyor... Şimdi şuna geleceğim: Şimdi, bir toplumun bir hastane ihtiyacı var. Bu hastane için de mimar tutacak olan ya bankalıktır, ya özel kişidir. O programı yenilemek, o bakanlığın sorumluluğunda değil mi? Niye bizim sorumluluğumuzda? Ben onun ihtiyacına cevap vermekle yükümlüyüm. O baştan ne istediğini bana söylemez de, kendi alanının sorumluluğunu almazsa, ben niye alayım onun sorumluluğunu? Yani, benim mimar olarak yegane görevim şu olabilir: Ben onu dürtükleycelirim, *"Ya bak kardeşim, sen düşünmüyorsun, sen şöyle fikirler vermelisin"* O zaman da

"Zaten siz mimarlar hep böylesiniz, hep olayı zorlaştırırsınız'a dönüşüyor. Halbuki, bina üretim sürecini alırsanız, hep bu tartışma olur, Amerika'da bir gökdelenin tasarımı, yani bir yatırımcı karar verdiğinde tasarlanması 10 sene sürer, inşaat bir senede biter. Yani, bu çok gerçekçi ve olayı ortaya koyan bir olay. Bizde tam tersidir.

Şimdi, belki mimar olarak onun sorumluluğunda değilim, yani ben niye sorumlu olayım Tabipler Odasının yapacağı bir hastanenin işinden. Ama, onlar önüne gelir, kendi mimarlarını da getirirler, o zaman tasarlarız. Bir de mimarın sorumluluk alanı aslında bence belli, yani bina, yapı, mekan...

ÜLKER SEYMEN : Ben şimdi, bir önceki soruyla birlikte şöyle bir soruyu eklemek istiyorum: Mimarlık yalnızca mesleksi sınırlar içinde ele alınabilen, özel bir hizmet alanı mıdır?

UĞUR TANYELİ : Böyle güzel sözlerden sonra, çok alalde bir söz söyleyeceğim: Mimarlık da bütün işler gibi bir iştir öncelikle. Onu bir iş olarak tanımlayalım. Böyle tanımlayınca, aslında bizim sorunumuz büyük ölçüde çözülüyor. Belirli, somut bir iş yapıyoruz biz. Bunun içerisinde ne kadar dünyaya hakimiz, işte o çok kuşku. Hakim olamadığımız açık; ama, bütününü kayıtsız mı kalacağız, şimdi burada sorun sanıyorum ona gelip dayanıyor. Birisi bize bir proje getirecek, biz de projeyi çizeceğiz, adama teslim edeceğiz, işimiz de orada bitecek. Bu belki Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da böyle; ama, bizim bu kadar da kayıtsız olabileceğimiz kanısında değilim. Olamadığımız açık ki, bunu böylesine hevesle tartışıyoruz burada. Olabilseydik, böyle bir sorunumuz zaten olmayacaktı. Ne yapabiliriz? Bence, her yere saldırmaktan önce vazgeçelim mimar olarak. Burada artık kendi alanımızı nasıl bir stratejiyle biçimlendiririz diye bir soru sorarsak, artık onun cevabı açık: Nereye saldıracamız? Her yere saldırsak hiçbir faydası olmuyor. Bugüne kadar biz mimarlar olarak her yere saldırdık; demokratikleşme de bizim sorunumuzdu, kentleşme de bizim sorunumuzdu, altyapı da bizim sorunumuzdu, mimarlık hukuku da bizim sorunumuzdu. Bütün bunlara saldırsak, toplumda da ses getirmiyordu. Niçin? Çünkü, her şeye saldırıyoruz. Bir anlamda diğer aydınların kaderinden biz de kurtulamıyoruz: *"Bunlar zaten öyledirler, söylerler, mimar dediğiniz boyuna her şeyden şikayet eder."* Gerçekten böyle bir imaj var toplumda. Mimar dediğiniz zaman, biraz *"vızırır"* bir insan tipi akla geliyor.

Ne yapabiliriz? Çok daha somut hedefler belirleriz. Ne olur o hedefler? Demin verilen örnekten yola çıkıyorum: Bir ilkokulun dünyada yapım ve tasarım standartları var. Kapı kolu nasıl olacak, ne yükseklikte olacak, düğme nerede olacak, hangi malzemeden olacak, duvar ne ile boyanacak, kaç kat boyanacak; buna kadar tespit edilmiş. Biz bunu mimarlar olarak istemeliyiz, bence bunu özellikle istemeliyiz; çünkü, bu bizim eylem alanımız. Biz burada doğrudan doğruya sorumluyuz. Dışarıdaki şu Kazıklı yoldan olduğundan, İstanbul'daki Park Otel'den sorumlu olduğumuzdan daha fazla sorumluyuz; bu bizim hesap vermeme gereken bir alan. Ayağı kayıp düşen benim ilkokuldaki oğlumun sorumluluğunu ve onun gibi milyonlarca adamın sorumluluğunu ben taşımıyorum. Basamağın standardı olmayan bir ülkede yaşıyorsunuz. İlkokul burası ve basamağın standardı yok, korkuluğun standardı yok. Bayındırlık Bakanlığı'nın 3 tane sefil detayını uyguladığınız müddetçe istediğiniz gibi, üniversite binasından atom reaktörüne kadar her şeyi yapabiliyorsunuz bu ülkede. Bunu isteyelim biz. Bu, bize belki aydın olarak çok alelade bir talep gibi geliyor. Hiç entellektüel bir tarafı yok. Ama, işin garip tarafı, bizim mesleğimiz bu kadar da fazla entellektüel bir meslek değil, biz ona -en başta ilk konuşmada söylediğime tekrar değiniyorum- bu entellektüalizmi zorla empoze ediyoruz. Biz, Alberti'den bu yana mesleğimiz saf entellektüel bir meslek olduğuna inanmak istiyoruz. Değil; entellektüel olarak da dünyadaki en kaliteli entellektüeller arasında değiliz. Ortalama bir mimarın entellektüel kalitesini çok merak ediyorsak, ortalama bir sosyal bilimciden çok daha düşük olduğunu söyleyebiliriz. Niçin biz kendimize böyle entellektüel roller biçiyoruz? Aslında kendi rollerimizi oynasak, bence çok daha fazla ses getiririz. Vatani kurtarmayı, ama çok daha yararlı oluruz gibi geliyor. Biz bunlarla uğraşmıyoruz, standartlarla uğraşmıyoruz ve benzeri sayısız problemin farkında bile olmuyoruz. Türkiye'de mimarlık hala ya ağırlıklı olarak üslup düzeyinde görülüyor ya da çok küçük bir çevrede de onun ötesinde kalan entellektüel bazı sorunlar düzeyinde. Mimarlığın gerçekten entellektüel bir tarafı da var; ama, o entellektüel tarafından önce mimarlığın, mimarlığı var eden düzeyde bazı şeyleri gerçekleştirmesi lazım. Mimarlığın entellektüel bir söyleme dönüşmesi için önce *"Praksis"* düzeyinde varolması gerekli. Bizde henüz *"praksis"* düzeyinde çağdaş bir mimarlık var sayılamaz.

ŞENEL ERGİN : Şimdi, şunu sormak istiyorum hemen: Devlette her meslek alanının her mesleğin bir eylem alanı var, yani her mesleğin uygulandığı bir mekan var. Şimdi, öyle olunca, farklı farklı mekanlardan nasıl söz edebiliriz, o zaman mekanın bütünselliğinden nasıl söz edebiliriz? Yani, bu sokak bizim için

bir bütünsel mekan olmalı dediğimize göre, şimdi oradaki birliği, sadece size soruyorum, siz nasıl o bütünlüğü sağlayacaksınız? Yani, o zaman o bütünselliği sağlamak neyin veya kimin görevi?

UĞUR TANYELİ : Sorununuzu tam anlayamadım. Bütünsellikten kastettiğiniz ne? Şimdi, sokağın toplumsal bütünselliği mi? Bu sokağın üzerinde kokoreççi de, yoksul bir kokoreççi de duruyor, biraz ileride, diyelim Sabancı da oturuyor. Bu bir anlamda bütünselliğin bozulması demek.

ŞENEL ERGİN : Hayır, mesela şimdi zamanı kaybediyoruz; yani, o bütünsel süreklilik kayboluyor. Bunu kaybettiğiniz zaman başka değerlerin hükümlerini başlıyor.

Şimdi, öyle bir serbestlik sizi rahatsız edebilir, beni rahatsız edebilir, başka bir arkadaşımı rahatsız edebilir, dolayısıyla da, kendi yaşam mekanını kaybederiz o sakatta. Dolayısıyla da ben bütünsellik kayboldu diye düşünüyorum.

Sonra, mesela ekolojik denge bozuluyor. Doğanın dengesi bozulduğu için o anlamda da bir bütünsellik bozuluyor; yani doğal çevreyle yapay çevre arasında bir denge olması da bir anlamda bütünsellik.

Şimdi, dolayısıyla onun da bir yerde sağlanması lazım. Ama, bunun üstüne çıkılamıyorsa, çok altlardayız belki, ama bir yerde birilerinin bunun üstüne çıkıp bu bütünselliği sağlaması gerekiyor.

Şimdi dolayısıyla, siz bu kadar sağlam duruşa sahip olduğunuz için, yani çok net konuşuyorsunuz, çok inanmış konuşuyorsunuz, dolayısıyla öbür taraftaki düşüncelerinizi ben şahsen öğrenmek istiyorum, merak ettim.

UĞUR TANYELİ : Şöyle söyleyeyim: Şimdi, söz öyle bir konuyu açtınız ki, Türkiye'ye özgü ve genelde batılı olmayan toplumlara özgü bir konuya geldiniz. Bütünselliğin bozulmasından söz ettiğiniz zaman, bu batılı olmayan toplumlara özgü bir bütünlük kaybı. Bu, bizim kimlik bunalımı dediğimiz şeyi de yaşamamızı sağlayan bir sorun. Bu soruna karşı benim kişisel kanım ne derseniz, kaçınılmaz olarak yaşanan bir şeydir derim. Ama, bunun sıkıntıları bütün Türkler'in tek tek duyduğu bir şey. Biz hepimiz yaşıyoruz onun yan etkilerini.

ŞENEL ERGİN : Yani birşeyler yapmayalım mı, kendimizi sorumlu tutmayalım mı?

UĞUR TANYELİ : Şöyle söyleyeyim: 300 yıldır bu sorunu çözmeye çalışıyor bu ülkedeki bütün aydınlar. 300 yıldır bir yandan bu bütünlüğü bozmak için bütün gücümüzle savaşıyoruz. Bir yandan da 300 yıldır o bütünlüğü yeniden nasıl kurarız diye uğraşıyoruz. Bütün edebiyatımız bu temelin üzerinde duruyor. Batılılaşma dediğimiz süreçle birlikte, o kültür alanındaki bütünlüğü kaybetmişiz. Kültürümüz iç tutarlılığını kaybetmiş ve kaçınılmaz olarak giderek daha da fazla olarak kaybediyor iç tutarlılığını. Sadece sokağınız mimari bütünlüğünü kaybetmiyor; söz birey olarak bütünlüğünüzü kaybettiniz. Çünkü siz anneniz gibi giyinmiyorsunuz. Siz, başka bir toplumun normlarını üstünüze giydiniz. Sizden kastım, hepimiz. Sadece 3 göbek önce başımıza sarık sarıyorduk, ayağımıza özel Türk çizimleri giyiyorduk. Bu, köklü bir değişiklik. Sanıldığı gibi sadece bir üstyapı değişikliği filan değil. Bütün kültürel köklerimiz bir yana bırakıp, yeni kültürel kökler tanımlamaya koyulduk. Bunu yaptığımız anda da, zaten kentimizin tahribine giden yolu açtık. Mithat Paşa, ilk yolu şuradan, İzmir'in göbeğinden geçirdiğinde, zaten gerçekte, sizin söylediğinizi kent planında gerçekleştirmiş oluyordu. Nasıl ki entellektüel planda geçmişimizle olan köklerimiz kaybetmişsek, kentsel ölçekte de aynı şekilde köklerimiz kaybediyoruz. Kendi var oluşumuzu borçlu olduğumuz çevreyi tahrip ediyoruz. Aynı şeyi sözgelimi, Haussmann Paris'i yeniden kurarken yapmıyor, çünkü onun yaptığı şey, kent planlama geleneklerinin bir parçasının çok daha büyük ölçekte Paris'e uygulanması. Böyle bir şey yaptığı zaman da kendi kültürünün çerçevesinde eylemde bulunuyor. Ama, siz İzmir'in ortasına bir yol açtığımızda, daha ilk "masum" yolu açtığımızda kendi kültürünüzün çerçevesi dışına çıkmış oluyorsunuz. Sizin kültürünüzde böyle bir planlama kavramı, böyle bir sorun o güne kadar hiç gündeme gelmemiş. O noktadan başlayarak düşünürsek, sokağımızın bütünlüğü zaten çoktan ortadan kalktı ve bundan hepimiz muzdaribiz, hepimiz rahatsız ve hepimiz sorumluyuz bundan.

Ve nasıl çözeriz? Zamandan başka bunu çözebilecek başka hiçbir şey bilmiyorum. Nesillerin kolektif emeği çözecek bunu. Bugüne kadar 300 yıldır çözülememiş bir şeyi bizim neslimizin çözmesini beklemek, doğrusu bize çok fazla bir yük yüklemek, aynı zamanda çok büyük de önem atfetmek olur. Ne o kadar önemliyiz biz ve bizim neslimiz, ne de o kadar açıkcası büyük bir yükü kaldıracak halimiz var. Biz de bu yükü belli bir noktaya kadar kaldıracacağız. Nasıl kaldıracacağız? Bu sorun bir gün gelip çözülür mü? Sayısız varsayım üretilebilir, üretebiliriz. Çözülür demek çok da kolayına geliyor; ama, anlamı gözüküyor. Çözülür belki. Çözülmeli mi? Biz böyle yaşamaya da alıştık, tıpkı enflyonla

yaşamaya alıştığımız gibi. Biz böyle bir parçalanmışlık içinde var olmaya da alıştık. Adeta bu bizim bir parçamıza kimliğimize dönüştü, yarım Batılı'yız, yarım Doğulu'yuz, yarım Orta Asyalı'yız, yarım başka bir şeyiz. Dünyadaki her toplumla paylaştığımız bir şeyler var. Belki de hoş bir şey bu. Rumlar'la da uzlaşabiliyoruz, salt kültürel değerle düşünürseniz Amerikalı'yla da uzlaşabiliyoruz, Alman'la da pekala uzlaşabiliyoruz, Araplar'la da konuşacak bir şeyimiz var. Kimin böyle bir avantajı var? Ama, böyle bir dünyada yaşamak keyifli mi? O subjektif bir şey; ama, keyifli değil herhalde. En azından ben rahatsızlık duyuyorum.

YÜCEL GÜRSEL : Ben de zaman zaman düşünüyorum; öyle bir evrensel ilkeyi ben kabul etmiyorum, uluslararası ilkeler, uluslararası gelişmelerin dayattığı normlar, anlayışlar oluyor. Yoksa bütün zamanı, mekanı aşan her koşulda geçerli ilkeler üretmemiz. Bu bağlamda, ülkemizin çok büyük bir avantajı olduğuna inanıyorum ben. Düşünün, bağnazlık en büyük bir tehlike. Yani, insanın belli bir müzik türüne mahkum olması, ancak zevk alması ya da belli konuda beslenmesi ne kadar sakatsa, mimarlık için de çok geçerli olduğuna inanıyorum.

Bunun, bir sorumluluk alanı yarattığına da inanıyorum. Şimdi, biz klasik Türk musikisini biliyoruz; ama, Türk Halk Müziğini de biliyoruz; işte Karacaoğlan'lardan, Yunuslardan gelen. Klasik Batı müziğini de duyabiliyoruz, arabeskinin de duyuyoruz. Mimarlığımıza baktığımız zaman, gerçekten görkemli bir tarih var, antik kentlerden, Bizanstan. Ya da Anadolu'da Selçuklulara kadar, zengin miras var, birbirleriyle farklı. Ne bir Angola'yız, ne bir Güney Afrika'da bir bölge. Hatta geçen gün gazeteyazdı, bizde bütün Avrupa'daki kuş cinsi kadar kuş cinsi varmış. Yani, Anadolu öyle bir yer ki bitki çeşitliliği bakımından da böyle zengin, kültür çeşitliliği bakımından da.

Böyle bir ülkede yaşayıp da, niye dünya çapında mimarlar yetiştiremiyoruz sorusunu da ben sormak durumundayım. Yani, bir mimar, ülkemizde yaşayan mimarlar eğer sorumluluk sahibi iseler, mesleklerine karşı, en dar anlamda bir kapı tokmağının detayını çözerken bile bir İtalyan mimarının sahip olduğu birikimden daha fazla, birikimleri var, şöyle bir gezse Anadolu'yu... Bir ayakkabıcı ya da bir lokantacı yemek pişirirken hakikaten bir sorumluluk duyar; o işini iyi yapmalı. O işini iyi yaparken mutlaka ne ile bağlantılıdır? Kendisine tarihten gelen bilgilerle sosyal ortamın şartlandırılmasına bağlıdır; o kültüre göre yapar.

Yani, bizim mimarca bile baktığımız zaman, bu kadar zengin bir kültürden mutlaka dünya çapında bir iddiayla çıkmamız lazım. Bir ayakkabıcı iddialı olmalı, bir elbise dizayn eden bir terzi de, Şimdi, bakıyorsunuz bir sürü modacımız var uluslararası planda, mimarlarımız da var, küçümsemeyelim; kendi görüşlerini, sentezlerini uygulayacak, mimarlığı çıkaracak bir potansiyel var. Bu kentin daha yangın yönetmeliği yok, siz gökdelen yapıyorsunuz bu kentte. Biz bir Park Otele tek başına karşı çıkmadık ki... Daha yangın yönetmeliği, asansör yönetmeliği yok. Gösterdik, Almanya'da hakikaten 1500 sayfa imar yönetmeliği var. Sen gökdelen yapıyorsun, Japon teknolojiyle Alman standartlarıyla gökdelen yapıyorsun. Bu ne demektir dedik. Ama tabii bu olayı toplumda bir duyarlılık yaratmak için, toplumu en çok rahatsız eden yönleriyle koymamız lazım. Mimarlığı zaten millet ipelemiyor. Ama, ne zamandan beri ipelemiyor? 1950'den beri ipelemiyor. Mimarlığı mühendis olarak tanıyor bugün. Bugün mimarlık saygınlığını, toplum karşısında saygınlığı yitirmiştir. Bugün mimar şamar oğlanıdır. Neden? Belediyelere gider, haysiyetsiz ilişkileri vardır, müşterilerine karşı haysiyetsizdir. Dolayısıyla, bakıyorsunuz kendi tarihine karşı da bu sorumluluğu yerine getirememiştir, birakalım siyaseti, toplumu, demokrasiyi falan.

Dar anlamda kapı tokmağını dizayn ederken bile aktarmacılığa, kolaycılığa alışmış. İşte öyle diyorum, zaman ve mekan meselesi de benim için de öyle. Bugün Amerika'da bile felsefeyi tartışmaya başlayan bir adam Aristo'dan başlıyor, Durkheim'e geliyor mecburen... Tıpda da böyle, mimarlıkta da böyle.

O zamansal kopukluğun, zaman içindeki kopukluğun, o süredeki kesintiliğin yarattığı problemlerin üzerine gitmeliydik. Bu bir sorumluluktu. Bu sorumluluğu profesyonelce; şantiyeciler mimar da ayrıca görebilir, sadece tasarımla uğraşan ya da mimarlığın tarihiyle uğraşan için de bu sorumluluk geçerlidir. Yani, mimarlık bugün kaçınılmaz olarak ayrılmıştır. Hem bir taraftan bu ayrılmaların uzmanlık yarattığı için biz lehinde olacağız, uzmanlaşacağız, aynı zamanda uzmanlığın yarattığı hastalıkların da üzerine gideceğiz. Tıp bunu nasıl çözüyor? Konsültasyonlarla çözüyor, yani ne yapıyor? Teşhisi koyarken artık bütün verileri topluyor, 10 tane doktor bir araya gelip karar veriyorlar.

Şimdi, ben 2 tane, 3 tane mimarın anlaşacağına inanmıyorum. Her mimar kendisini sizin dediğiniz gibi, en mucizevi adam gibi görüyor. En iyi kolektif çalışmayı bugün Amerikalılar yapıyor ya da Japonlar yapıyor. Ama, bu parçalanmış eylem alanları arasındaki bağıntıları kurmak için bir çabadır bu, kendisi de bir sorumluluk gerektirir. Uzmanlaşmanın getirdiği problemleri çözmek, bir sorumluluk alanı olarak çıkıyor mimarlara diye söylüyorum. Yani,

zaman-mekan ilişkisi böylece biçimleniyor, ben bunlara katılarak söylüyorum. Bir tarafını elbette çekiştireceğiz, sen bir tarafına ağırlık vereceksin; sen öteki tarafına...

GÜRHAN TÜMER : Gizli de olsa bir tanımlama söz konusu. Dolaylı olarak kapı tokmağıyla ilgilenmenin yahut basamağın yüksekliğiyle ilgilenmenin mimarın işi olduğunu söylediniz. Oysa ki, başkaları, daha geçen toplantıda, tam 39 yıllık bir mimar arkadaşımız dedi ki, "*Mimar, insan algılaması sınırına giren her şeyden sorumludur*" dedi. Böyle baktığınız zaman, mimar, ki bize de öğretilen oydu, bugün Konak Meydanı'nın planlanmasından sorumlu. Buna karşılık, kapı tokmağını elinden kaçırabilir; çünkü, oraya endüstriyel tasarımcı giriyor. Diyo ki endüstriyel tasarımcı, "*Hayır, sen mimar olarak onu bırak, kapı tokmağını ben tasarlayacağım*" diyor.

ÖZLEM ERDOĞDU : Benim aklıma takılan böyle bir konu var. Şimdi, başından beri mimarlığın eylem alanlarının genişlemesinden söz edildi. Uğur bey özellikle bu genişlemenin gerekli olmadığını savunurken, söz gelimi Ahmet bey, zaten geniş olmadığını, bunu mimarın kendinin abarttığını vurguladı. Ama, genel olarak algıladığım kadarıyla, şu anda mimarlığın bu eylem alanlarının genişlemesinden genel bir hoşnutsuzluk var ya da acaba böyle olmalı mı deyip sorgulama var.

Acaba bu sorgulamanın sebebi, eylem alanının, bu genişleyen eylem alanının sizin söylediğiniz gibi mesela bir demokratik toplumun diğer örgütlerinin paylaşılmasından mı kaynaklanıyor, yoksa bu eylem alanının genişlemesi içinde sorunlara çözüm bulmak için üretilen çözümlerin yetersizliğinden mi kaynaklanıyor?

UĞUR TANYELİ : Sanıyorum, söylediklerim çok yanlış anlaşılıp; ben "*mimarlar oturup da yalnızca kapı kolu tasarlasınlar*" demedim. Benim söylemek istediğim şu: Mimarlığın doğrudan doğruya kendi meslek alanı içinde yer alan bazı işler var dünyada. Mesleği doğru yapabilmeyi sağlayan A, B, C gibi bunlar adeta alfabe niteliğindedir. Bunlar olmaksızın meslek doğru icra edilemez. Neden yapılamaz? Örneğin gökdelen yapmak için yönetmeliğiniz olmalıdır; yoksa gökdelen yapamazsınız. Birer mimar olarak her birimiz birer dahi olsak gökdelen yapamayız. Çünkü, gökdelen yapmak için önce ilkeleri belirleyen bu yönetmelikler koyacaksınız. İlkokul yapmak için temel standartlarınız olacak, yönetmelikleriniz olacak. Bu, mesleğinizi icra etmeniz için sizin başlangıç noktanız. Ben diyorum ki, mimarlar Türkiye'de önce bu A B C'yi saptasınlar önce kendi eylem alanları üzerinde oyunu doğru oynayabilecekleri bir saha yapsınlar. Biz bir oyun oynuyoruz; ama bizim sahamız yok. Ve bu sahayı belirlemenin yolu işte bunlar: Kendi alanımızın temel kurallarını saptamak; A B C dediğim onlar. Doğru dürüst yönetmelikler, gerçekçi imar planları, gerçekçi belediye yönetimleri, daha sayarsak sayısız bileşenli bir alan. Bunlar için tabii ki eylemde bulunulacak.

GÜRHAN TÜMER : Peki o alan içinde, sizin A B C'niz olan alan içinde Taksim Meydanının planlaması ve Kazıklı yol var mı yok mu?

UĞUR TANYELİ : Ne anlamda olduğuna bağlı. Diyelim ki, Kazıklı yolu planlamak söz konusuysa, tabii ki bunu bir mimar planlar. Benim söylemek istediğim şu: Biz, önce kentsel büyük sorunlarla, global sorunlarla uğraşmak yerine daha küçük, kendi meslek alanımızın asli sorunlarını tanımlayalım. Öteki global sorunlardan dediğim gibi, biz sorumlu değiliz sadece; herkes sorumlu. Kentsel sorundan biz herkes kadar, belki biraz daha fazla sorumluyuz; ama, öyle bir durumumuz var ki Türkiye'de bizim kendi kabahatimiz olan bir şey değil bu. Sadece biz karşı çıkıyoruz; bizden başka da hiç kimsenin umurunda değil.

GÜRHAN TÜMER : Acaba kapı tokmağını elimizden alırlarsa mimar olarak ne yapacağız? Yani, şimdi Konak Meydanında da Taksim Meydanından kapı tokmağına geldik. Bugün, demin söylediğim gibi endüstriyel tasarımcı kapı tokmağını mimarın elinden alabilir, senin işin değil diye.

UĞUR TANYELİ : Aldırlar bile. Bunun ne zararı var?

GÜRHAN TÜMER : Zararı var mı bilemiyorum.

ÜLKER SEYMEN : Ben bir saptama yapmak istiyorum. Uğur bey dedi ki, kendi meslek alanımızın asli sınırlarını saptayalım. Bu asli çerçeveyi, biraz açalım.

UĞUR TANYELİ : Ona özellikle girmekten kaçındım. Mekan yaratmakla ilgili her şey bizim işimiz; ama, ülkesel mekanı yaratmak da mı bizim işimiz? O zaman onu tartışmaya gireceğiz. O çok uzun bir tartışmaya dönüşebilir. Kişisel

görüşümü soruyorsanız doğru olduğunu hiçbir biçimde iddia etmiyorum. Ben ne ülke planlaması, ne büyük boyutlu kent planlaması bizim işimiz değil. Dai mütevazı, belki bina düzeyinde, belki bina toplulukları düzeyinde bir gör alanını yeniden belirlememizde yarar var. Geçmişte olduğu gibi... Yeniden Modernist ideolojinin bize belirlediği büyük boyutlu amaçlardan kaçıp, dal küçük boyutlu, daha tanımlanmış yerlere doğru kaçsak diye bir önerim var. Ama, şunu görüyorum ki, giderek zaten oraya doğru sıkışıyoruz. Küçük boyu sıkışıyoruz. Ama, olayı endüstri tasarımcısı elimizden alıyor. Bir de büyük boyu sıkışıyoruz; onu da çok başka düzeyde elimizden alıyorlar. Açıkcası ülkes planlamayı biz yapmıyoruz, partiler yapıyor. Açıkcası kentsel planlamayı b yapmıyoruz, bizden çok daha etkin belediye örgütleri var ve biz onları ulaşıyoruz, hiçbir yerde ulaşıyoruz. Yalnız burada değil, Amerika'da da ulaşıyoruz, Japonya'da da ulaşıyoruz. Bu kötü mü diye sordum, kötü değil; bu, dünyanın gerçeği. Gerçek olan hiçbir şey de kötü değil; sadece bizi bu gerçeğe karşı ne tavır alacağımız sorunu belirliyor. Alalım mı böyle bir tavır?

AHMET ÖZGÜNER : Daha önce söylemek istediğim bir şey var, on söyleyeyim. Mimarlığın bizim kültürümüzde çok önemli bir yeri var. O da görse sanatlar içerisinde devamlılığı olan belki yegane sanat dalıdır. Çünkü, resin heykel tamamen Batı kültürüyle gelmiş bir olay.

Belki buradaki Kazıklı yol çok mimari bir obje değil; ama, İstanbul'un Dol mabahçe arkasına dikilecek olan gökdelen bir mimarın sorunu mu, hayır bütün İstanbul'un sorunu, hatta hatta bütün dünyanın sorun gökdelenin orada olup ol maması; ama, o gökdelen içerisinde giriş katında kaygan malzeme kullanıp kul lanmamak o mimarın sorunu, o binayı yapan mimarın sorunu. Asansörün çalışıp çalışmayacağı ya da o binada yangın merdivenlerinin olup olmayacağı o şehrin o mimarın ve o binanın yapılmasında katkısı olan herkesin sorunu. Ama, o bina o gökdelen İstanbul'da yapılmalı mı, yapılmamalı mı; benim sorunum olduğu kadar Sabancı'nın da sorunu, Koç'un da sorunu, herkesin sorunu. İzmir'in de sorunu, Türkiye'nin, UNESCO'nun da sorunu.

Şimdi, hep şeye geliyor; sorun mimarlık değil yapı, yapı üretimindeki standartların eksikliğinde. Ben ilk baştaki konuşmamda dedim ki, 3 senelik tecrübeden sonra 4 günlük bir imtihan sonunda bana imza hakkı tanıdı New-York Eyaleti. Şimdi, orada bana verdiği hiç öyle mimarın entellektüelliği falan değil. Diyor ki bana, "*Sen binayı yaptığın zaman bunun çatısı akmayacak*" diyor, sorumlusun. Çocuklar kaydığı zaman, biliyor ki Amerikalı, çocuğu çok kıymetlidir, annesi okulu mu mahkemeye verecek, mahkeme mimarı mı mahkemeye verecek? Onu garantilemek istiyor.

Yapı endüstrisinin, yapı üretimindeki standartlarımızı tespit edersek ve onu zorlaştırırsak Uğur beyin dediği gibi, bütün bu yönetmelikler çıkarsa, Türkiye'de mimar öyle bir konuma gelecek ki, sahiden bir uzmanlık alanı olacak. Şu anda uzmanlık alanı değil, onun için itilip kakılıyor.

YÜCEL GÜRSEL : Şimdi, bu 12 Eylül koşullarında odalarla Bursa'da bir toplantı yapmıştık; bir deklarasyon imzalamıştık. İlk maddesi mimarlığın örgütlenme sorunlarından bir tanesi, yapı, norm ve standartlarının geliştirilmesi diye. Ben sizlere katılmak için söylüyorum. Yani, bugün ülkemizde çimento standartlarından malzeme standartlarından yapı için norm ve standartlar yapılmamıştır, yani yoktur, yasal hale gelmemiştir. Bir mimar Almanya'da bir yapının sorumluluğunu üzerine aldığı zaman, camdan kaç desibel gürültü geçeceği, duvardaki nem oranı ne olacağı belirlenmiştir. Yani, o projeyi aldığı anda, o sorumluluğun altına imza attığında, işte 3-5 ciltlik yönetmeliklerden sorumludur.

Şimdi bakınız, bir gökdelen olayını aldınız. Gökdelenin yapıldığı zaman trafiğin tıkanacağını, altyapının çözüleceğini, o binanın 5 saatte boşalacağını, yeşil alan standartlarının alt üst olacağını kim biliyor? Belediye başkanı bilmiyor, belediye meclisi üyesi bilmiyor. Bugün belediye meclisi üyeleri yaptıklarının, suç işlediklerinin farkında değil. Sit alanını iskana açıyor ya da ormanlık alanı; bunun suç olduğunu bilmiyor. Bu tanımlanmamış. Bu hukuk normunda tanımlanmamış. Kim en yakın bilebilir bunu? Herhalde doktor bilmez bunu. Kim bilir? Ya şehirci bilecek, ya mimar bilecek bunu. Yani bu zamanın ve mekanın dayattığı bir sorundur. İsviçre'deki mimarın sorumluluğu değil diye bunu evrenselleştiremezsiniz. Çünkü, o sorumluluğu Alman mimarlar 300 yıl önce görmüşler.

Neyse, o toplumsal süreç o mimara o sorumlulukları tanımlamış. Şimdi bugün işvereniniz çok kaliteli olsa, size çok iyi imkanlarla projeniz çiz denilse çizebileceksiniz, çok büyük fırsat. Çünkü, bu standartlar, bu normlar kötü. Yani, işverenin kaliteli olmaması, bizim de kalitemizi eksiltiyor.

Amerikalıların sahip olduğu avantaj farklı ama, bizim onlardan daha büyük bir avantajımız var. Amerikalı mimarlar ve şehirciler bugün doğu kentlerinin tarihini inceleyerek kendi kentlerinin geleceğini yakalamaya çalışıyorlar. Batı müziği bir Hint müziğinden yararlanıyor, besleniyor niye biz kendi kültürümüzün avantajından beslenmeyelim?

GALİP ERGENECİ : Ahmet bey söyledi diye o tarafa doğru yöneliyorum bu soruyu ama, bu aslında tüm toplantı sürecinde bence hep unutulagelinen bir olay; yani söylenen olaylar, konuşmalar, hep tabii ki kapı kolu ya da ne bileyim bir ayakkabıcıdan açılıyor ve o düzlemde birtakım şeyler geliyor. Yani, hakikaten bir platform üzerinde konuşuyoruz. Bu platformda tabii çok güzel şeyler çıkıyor. Fakat, biz bir binanın sorumlu, yani bilinç olarak sorumlu olduğu bir kişi tarafından yaratıldığı andan itibaren etrafındaki bu kalıcılık nosyonunu da unutmamak gerektiği taraftarıyım. Yani, bir bina yapılıyor, o bina, o sokak bütünselliği içinde belli bir süreç geçiriyor. O belli süreç içinde insanlar doğuyor, yaşıyor, ölüyor, bazı eğitimler alıyor ve o bina hep orada duruyor. Yani, bir binayı bir ayakkabı kadar, bir ayakkabı üretimi kadar geçici alamıyoruz. Benim burada sadece üzerinde durmak istediğim bir olay var. Tamam, okulda öğrenciler yürüdüğü zaman standart vardır; kaymaması lazım, ne bileyim, bazı kapı kolu nosyonları vardır, pencere kulpları vardır; fakat, bütün bunların mekan bilinci vardır.

AHMET ÖZGÜNER : Batı'nın, gelişmiş ülkelerin en büyük avantajı, sorunlarını masanın üstüne koyarlar ve sorunlarını süre içinde her zaman çözerler, yani en büyük avantajları o. sorunlarını çözerler. Geçen gün çağdaşlık üzerine bir tartışma yapıldı; bence çağdaş olmanın karşısı, sorununu açık bir şekilde, özgür bir şekilde, demokratik bir şekilde masanın üstüne koyabilmek ve onlara çözüm arayabilmek. Çağdaşlık tanımı benim açımdan bu.

Şimdi, yangın yönetmeliği olmayan bir İstanbul konuşuruz. San Francisco depreminden sonra New York şehri deprem statüsünü bir derece artırdı. Niye? Bunu batı toplumlarının sorunlarının cevaplanmasına örnek olarak veriyorum. San Francisco depremi Richter ölçeğinde 5'ti, merkez üssü 5 dereceydi ve müthiş bir yıkıma sebep oldu. Genellikle Amerika'da doğu eyaletleri deprem bölgesi dışında sayılır. Fakat şunu keşfettiler ki, New York merkez olabilecek, yani San Francisco'nun 7 Richter ölçeğindeki bir deprem 3 oranında zarar veriyse, New York'un ortasında olacak 3 derecelik Richter ölçeğindeki bir depremin müthiş zarara yol açacağını idrak ettiler. Ve New York eyaleti deprem statüsünü artırdı.

Bizim sıkıntımız da burada. Mimarlık alanının hukuksal tanımını yapamıyoruz bir türlü ve de sorumluluk alanını tanımlayamıyoruz. Amerika'da bir mimar, binanın her şeyinden sorumludur. Batı'da her şeyin kağıt üzerinde hukuka dayanmasından kaynaklanan bir sorun. Yani, biz böyle her şeyi irrasyonel bir şekilde yapıyor ve daha verimli olabiliyoruz o konuda; ama, batı onu yapamıyor artık, onu geçmiş. O kültürler neticesinden bir noktada çok irrasyonel çalışmak zorunda kalıyorlar. Çünkü, her şey kağıt üzerinde ve böyle kemikleşmiş bürokrasi içinde çalışıyorlar.

GALİP ERGENECİ : Bu tabii, üst düzeydeki sorumluluklar, artı olarak benim söyleyeceğim, bunun çok altında, çok daha basitinde, yani bence mimarın mekandan sorumlu olması lazım.

UĞUR TANYELİ : Zaten mekandan sorumlu onu niye tartışalım. mekan bu için ABC'si bile değil artık, apaçık bir gerçek 2x2=4'ü niçin tartışacağız ki?

ÜLKER SEYMEN : Şöyle bir saptama yapabilir miyim:
O apaçık gerçeklikten çıkıyor birçok sorun. Bu konuyu özellikle tartışmak lazım.

UĞUR TANYELİ : Şimdi meslek dersek başka bir şey, mimarlık dersek başka bir şey. Meslek dediğiniz zaman burada konuştuğumuz akla gelir. Yani, tanımı gereği olarak meslek dediğimiz anda mesleğin icra edilebilmesini sağlayan asgari koşullar gerekir ki, bunlar standartlardır, yönetmeliklerdir, yasalardır, ideolojilerdir, kendinize ve size empoze edilen ve okullarda size öğretilenlerdir. Çünkü, okullarda öğretilenler bilimsel gerçekler değil, ideolojilerdir. Okul size ideolojiler verir. Bunlar meslek alanının bileşenleridir. mimarlık düşüncesi başka bir sorun. O tamamen başka bir bilgi alanının malı. Yani ben şu tasarladığım yapıdan ne kadar sorumluyum nasıl tasarlamalıyım gibi sorular o bilgi alanına aittir. Artık etik sorunla karşı karşıyasınız. Felsefede bile yeri olan sorunlar bunlar. Şöyle söyleyelim: Bütün bunlar ABC. Yani, şurada bir bina yapıyorsanız, siz karşıdaki binadan da çevreden de sorumlusunuz. Bunları söylemeye gerek yok. Size daha üniversiteye girdiğiniz gün bunlardan sorumlu olduğunuzu anlatırlar. Bunları niye tartışacağız, anlamadım. Bunlara kim hayır diyebilir.

Problem bundan çıkmıyor. Problem, Türkiye'de bu mesleğin nasıl icra edileceği noktasında beliriyor. "Mesleğin" diyorum dikkatli olun; mimarlık başka bir şey. Yani, mimarlık bir bilgi alanı olarak başka bir şey -çok soyut konuşuyorum belki- meslek olarak başka bir şey. İkisini birbirine karıştırmayalım. Türkiye'de hep bu ikisi birbirine karıştırılıyor. Şöyle açıklayayım. Venturi üzerine konuşurken bilgi alanı üzerine konuşursunuz.

AHMET ÖZGÜNER: Venturi kitabında meslek ahlakından ya da Venturi'yi Venturi yapan, mimarî düşünce disiplindeki duyarlılığıdır. Ama, Venturi meslek adamı olarak bilmem kimle eşit sorumluluktur. Siz istiyorsanız Venturi'ye gidersiniz, o duyarlılığı alırsınız, istiyorsanız falancaya önemsiz bir üçüncü sınıf mimara gidersiniz.

UĞUR TANYELİ : Şöyle abartılı bir örnek vereyim: Venturi, mimar olarak, meslek adamı olarak dünyadaki en aşağılık adam olabilir. Palavracı, uydurukçu, batakçı, hepsi olabilir; ama mimarlığın bilgi alanında ürettikleri açısından Venturi başka bir düzlemde tartışılır. Orada beni hiç ilgilendirmez Venturi'nin insani ve mesleki özellikleri. Bilgi alanıyla meslek birbirinden kesinlikle ayrı iki gerçeklik olarak ele alınmalı. Mimarlığın bilgi alanı nedir? O başka bir soru. Tabii, birbirine bağlı olabilirler, ama bunları ayrı ayrı tartışacağız.

Yoksa dünyadaki her şeyi birlikte tartışmak zorunda kalırız. Yoksa, yalnız bilgi alanını kaldırdığınız zaman değil, başka pekçok şeyi kaldırırsanız da mesleğiniz kalmayacak.

ÖZLEM ERDOĞDU : Şimdi eylem alanının genişlemesinden söz ederken, birincisi, fiziksel çevresi, yani fiziksel çevre lafını kullandınız ama, fiziksel çevre üretimine ilişkin bir sorumluluk olabilir veya fiziksel çevrenin tartışılmasıyla ilgili sorumluluk olabilir ki, zannediyorum ki, bilgi disipliniyle meslek dediğimiz şey; birisi üretim, birisi üretim değil. Yani, birisi mekan üretimi, diğeri mekan üretimi değil. Yanlış mı anlıyorum?

UĞUR TANYELİ : Hiç mekan üretmeden bilgi üretebilirsiniz mimarlıkta, ama mesleğinizi yapıyor olmazsınız.

AHMET ÖZGÜNER : Hele son dönemlerde kağıt mimarlığı dediğimiz, yani post-modernizmle gelen Michael Graves'lerin sergilerde sergiledikleri mimarlık budur dedikleri işte o disiplin dediğiniz, yani o...

ÖZLEM ERDOĞDU : Tabii, şimdi olayı böyle ele aldığımızda, yani mimarlığın içindeki mimarlığa ilişkin sorunlar üzerine düşünen mimarın eylem alanının genişlemesi konusuna ben katılmıyorum. Çünkü, şöyle direkt bir çözüme yönelik bir çalışma yapmadığı sürece mimar, diğer entellektüelin düşünce alanından bir farkı yok. O zaman da, sizin dediğiniz gibi, toplumun diğer demokratik kurumlarıyla onun eylem alanının çakışması lazım ya da işte siz diyorsunuz ki, Park Otelden hep ben mi sorumlu olmak zorundayım? Yani hep mimarlar mı sorumlu olmak zorundadır ya da öbürleri mi diğer şeylerden sorumlu olmak zorunda. Ben de diyorum ki, siz bir aydın olarak tabii ki bu sorunları diğer aydınlarla birlikte paylaşmak isteyeceksinizdir, ama yapı üretimindeki sorumluluğunuz çok farklı. Yani, o da şöyle: Ben kendi yaptığımdan tabii ki sorumlu olacağım. Ama, bu mimarlığın kurumsal yönü ile alındığında da bunun bağlantılı olduğu, işte standartlar, yönetmelikler ve onların iyileştirilmesiyle ilgili çalışmalar gene o mimarın eylem alanı içine giriyor. Ama üretimle üretim olmayan şeydeki eylem alanını ayırmamız lazım diye düşünüyorum ben.

ÜLKER SEYMEN : Zamanın bir miktar ilerlemiş olduğunu düşünerek, konularımıza ve söz isteyenlere birer söz hakkı daha vererek toplantıyı toparlamak istiyorum.

YÜCEL GÜRSEL : Mekan olayı da bir yönüyle çevredir, ama o mekan aynı zamanda bize moral ve manevi huzur verir, etkiler verir. Oysa zaten görsel çevre, yani mekan dediğimiz olay bir gözle ilişki meselesi değildir; topyekün bizim benliğimizi ve bütün moral davranışlarımızı etkiler. Dolayısıyla, mimarların bence bugün çok spesifik alanlarını ele alsak, yani ülkenin bugünkü koşullarında, dünyanın bugünkü kargaşasında rasyonel sorumluluk alanlarının genişlediği ve bağlantılarının önemli açılımlar kazandırdığı bir dönemde, onları bazı arkadaşlarımızın aldıkları oranda kabul etmeseler bile, ben şahsen şuna inanıyorum: Bugün ülkemizde ve dünyada mimarlık, sosyal tarafı ağır basan bir meslek alanıdır. Bunun tasarımcı bir mimar olması, tekniği ve teknolojiyi kullanması, ülkenin yasal sürecine katkıda bulunması, sorumluluklarını dışlamadan; ama, önemlice bir sosyal sorumluluk alanımız... Çünkü, çok gelişen bir toplumda fiziki çevrenin başarılı olması, ona yön veren sosyal ilişkilerin de irdelenmesiyle mümkün oluyor. Ben kişisel ve son söz olarak bunu söylüyorum.

Ama, genel geçerli tarafı ağır basan, mekanın da moral değerlerinin temel bir sorunu olduğunu, bugün anne karnında bile Mozart'ın müziğinin etkisinin bilimsel olarak kanıtlandığı bir dünyada, fiziki mekanın bizi eğittiğini, moral alanda eğittiğini, bir pencerenin bir mekan olarak çok farklı etkiler yapabileceğini, bir mekan olarak ya da mekansızlık olarak -altını çizerek- bu tarafının, yani mimarların bugünkü 20. yüzyılın sonlarına doğru insanın ve toplumun bu manevi ve aynı zamanda maddi ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu, batı top-

lumunun da bunun içinde olduğunu; ama, özel olarak bizim gibi toplumlarda daha bundan önceki yapı norm ve standartlarını ifade eden yasalar ve yönetmeliklerle bir boşluk içinde olduğunu, bu boşluğun doldurulması için farklı bir çabaya ihtiyaç olduğunu belirtmek istiyorum.

UĞUR TANYELİ : Ben hep cevap vermek, hem de hakkımı kullanmak durumundayım. Şimdi kendi söylediğim şöyle genel bir özetini yapayım: Şimdi biz bir mimar olarak bir tane rol oynamıyoruz. Bir mimarın kişi olarak sayısız rolü var. Diyelim ki, ben aynı zamanda bir kocayım, aynı zamanda bir babayım, aynı zamanda toplumsal bir rol oynuyorum, birilerinin oğlu olarak, birilerinin arkabası olarak bir rol oynuyorum, aynı zamanda mimarlık düşüncesi üretmeye çalışan bir adam olarak başka bir rol oynuyorum. Şimdi, bütün bunlar birbirinden farklı. Ama ne düzeyde farklı? Soyutlama düzeyinde farklı tabii. Yoksa ben bir tane adamım; birkaç kişi değilim. Bunların hepsi ayrı ayrı insanların rolleri değil. Ama bunların hepsini birden tartışmanın yolu yok. Yani, beni baba olarak tartışmakla mimar olarak tartışmak başka şey. Ben dünyanın en kötü babası, en iyi kocası, en yetenezsiz mimarlık düşüncesi üreticisi fakat en nefis mimari çizimcisi olabilirim, bunların hepsi farklı şeyler; ama, tek adamım ben. Sorunu bu şekilde tartışmamız gerekiyor gibi geliyor bana.

Şimdi bu sürekli karıştı. Yani, burada meslek alanları dedik, meslek alanları başka bir şey. Bu, Türkiye'de bu mesleğin yapılmasını engelleyen ya da engellemeyen, belirleyen belirli koşullar var. O mesleği icra edebilmemiz için şunu, şunu, şunu yapmamız gerekiyor. Onu tartışmaya çalıştık sanıyorum. Bazı eksikler var, bunların mutlaka giderilmesi gerekiyor. Bunlar, bizim o mesleği icra edebilmemizi engelleyen, mesleğimizi yapabilmemizi, hatta tanımlamamızı engelleyen belirli problemler. Bunları tartıştık.

Onun dışında Türkiye'de mimarlığın bilgi alanına ilişkin ciddi sorunlar var. Onu da tartışmak zorunda kaldık. Mesela ne? Kimlik sorunumuz. Şimdi bu, hem mimarlığın bilgi alanına ait bir sorun, hem aynı zamanda bizim yaşadığımız kültür ikileminin de bir parçası. Biz bunu da tartıştık.

Şimdi bütün bunları tartışsak, hiçbir şekilde tatmin olmamızın imkanı yok ve olmadık. Çünkü, hiç birimiz sorularımıza cevap almadı, alması ihtimalide yok. Bütün soruları sorup cevap alınamaz. Bu sorulardan birini sorsaydık keşke. Belki başta onu belirlemediğimiz için her şey cevap vermeye kalkıştık, kimse tatmin olmadı. Soyut bir mekan düşünün - ışık alan, içinde yürünen, tepenizi kapatan, sizi dört yönden, üç yönden kısıtlayan bir mekan- ona karşı bir mimarın ne kadar sorumluluğu var? Bu ayrı tartışılacak bir konu. Çok soyut gibi gözüküyor, ama böyle. Bunu böyle tartışmamız lazım.

Ne kadarından sorumluyuz, demin arkadaşımızın söylediği gibi? Tarihinden mi sorumluyuz, bu çevreden mi sorumluyuz, kent ölçeğinde mi sorumluyuz bu mekandan? Bütün bunlar başka bir düzlemde tartışılması gereken sorunlardı. Meslek adamı olarak belki sorumlu değiliz; ama, bilgi alanı olarak bunlardan sorumluyuz. Yani, bunlar birbirleriyle çelişen şeyler. Kenti hiçe sayarak mekan üretebilir misiniz? Tabii ki üretemezsiniz. Böyle bir mimarlık olur mu? Belki olur, çok ilginç bir uçukluk, yeni bir görüş üretmek isterseniz, bunu formüle ederseniz, diyelim bir ikinci Venturi olarak ortaya çıkarsınız. Bu da olur bu da mümkün bugünün dünyasında uçukluk yapmak istiyorsanız. Bu, farklı düzeyde tartışılacak bir konu. Bütün bunları hepsini birden tartışmaya kalkarsak, demin söylediğimi bir kez daha yineleyim; hiçbir şekilde tatmin olmamız ihtimali yok. Çünkü, her soruya cevap vermek istiyoruz. Nasıl vereceğiz bu sorulara cevap? Bunlardan bir tanesine cevap vermek 5 saat alır. Kaldı ki, ben çok toplantı gördüm, kimsenin memnun kalmaması çok doğal. Belki böylesi daha iyi, hiç değilse çeşitli sorunlara değindik. İlle de tartışmanın sistematik yapılması gerekmiyor. Ne kadar sistematik olursa o kadar dışlayıcı, o kadar rahatsız edici bir toplantı olurdu. Bence bu çok daha iyi bir toplantı. En azından herkesin katılabildiği bir toplantı oldu. Yanılıyor muyum bilmiyorum ama, benim için olumlu bir toplantıydı.

ÜLKER SEYMEN : Bir açıklama daha yapmak lazım Ahmet Bey'e söz vermeden önce.

Gerçekten her şey bir toplantıda çözümlenemez. Yani aslında, bu soruları sorarken ve toplantının başından beri birtakım sorular yöneltirken, bence bu açıklık ve netlik vardı. Hep bu böyle gerçekleşiyor. Demek ki bir sorun var. Çünkü, bu konuyu, bu ayırımı ve üzerinde durmak istediğimiz noktaları daha da netleştiren, yinelenen sorular oldu. Fakat sanıyorum, tartışmalarda çok verimli geçti.

AHMET ÖZGÜNER : Aslında tabii bu tartışmalar gene en çok bizi ilgilendiriyor. Çünkü önümüzde açık bir yol var mimarlık mesleğinde.

Türkiye'nin genelde sorunu, zannederseniz bu mimarlık mesleğinden kaynaklanıyor. Çünkü, sanki onun da çözümü biraz daha kolay. Yani çok daha somut, elle tutulur şeyler. Bir kaldırım genişliğiymiş, standardıydı, normlarıydı, onları çözmek çok daha kolay.

Futboldan örnek verelim; İşte kuralları koyalım, ondan sonra güzel futbol mu oynanıyor, kötü futbol mu oynanıyor ona karar verelim. Biz şu anda o kuralları koyamadan, ne iyidir, ne kötüdür onu da bilmiyoruz.

Mekansal kalitenin yaratılmasında da iyi mimar, kötü mimar var. Daha önce örnek verildi, buldozerle geliniyor atılıyor, düzleniyor, bütün o arsanın kimliği öldürülüyor. Ve bunda aslında mimarlardan belki daha da fazla şehir plancılarına büyük bir görev düşüyor. Çünkü, yani hepimiz mekandan bahsederken üç boyutlu bir şeyden konuşuyoruz. Fakat, Türkiye'de şehir plancılık her zaman için iki boyutta kaldı. Hep renk ve iki boyutlu kaldı; hiçbir zaman üçüncü boyutta kent plancılığının yapıldığı henüz yok. İmar planlarımız da aynı şekilde, arazi eğri olmuş, düz olmuş, hep aynıdır. Dolayısıyla, bize verilen, alın bununla oynayın denilen ana gelindiğinde zaten bir sürü alan, bir sürü şans kaçmış oldu. Dolayısıyla, bizim ilgili diğer meslek dallarına da çok büyük şey düşüyor. O sıfır kalibresinin tutturulması lazım, yani Türkiye'de bir sıfır kalibresi sorunu var. Yani, onu bir kere kalibre edelim, yani her aleti kullanmadan önce bir kalibre edersiniz ki, eksiği artırı bulursunuz. O sıfır çizgisini kalibre edip tuturalım, o kalibrede bence insan sağlığını düşünen, ayağı kaymayacağı, kafasını çarpmayacağı, çatısının yıkılmayacağı binayı üretmektir. Yani, sıfır çizgisi odur. Ondan sonrası, ister "entellektüelizm" deyin, ister başka şey deyin, ne dersiniz deyin; Türk toplumu daha henüz bence ona giremez. Yani, çok zor durumdayız, çünkü çok hızlı gelişiyor şehirlerimiz. Bunlara nasıl yetişeceğiz, o ayrı bir konu.

Evensellik konusunda bir şey söylemek istiyorum.

Bence bugünkü dünyada yaşayan herkes evrensel vatandaşdır. İşte "İstanbul gökdeleninin yapılmasından biz mi sorumluyuz, başkası mı sorumlu, İstanbul'lu mu sorumlu?" Valla, Kuzey Kutbundaki fokların öldürülmesinden de sorumluyuz bir noktada. Çünkü, ona ekspoze olmuşuz, bize söyleniyor, dünyada balinalar kalmıyor deniyor. Amerikalı nasıl kalkıp Türkiye'deki Kürt azınlığını kendi politik elemanı olarak kullanabiliyorsa, biz de Amerika'daki Kızılderililerden sorumluyuz. Çünkü, artık böyle bir iletişim var.

Dolayısıyla bir birey toplumsal her şeyden sorumlu. Ama mesleğe gelince o ayrı bir konu.

Bugün bir sürü norm var. Bugün NewYork'a giderseniz, NewYork'lunun yarısı suşi yer, yarısı bizim artık evlerden attığımız pamuklu yataklarda yatar, çünkü Japon kültürüyle gelmiştir; Amerikalılar, Japonlar Tokyo'da hamburger yiyorlar, Mc Donald's yiyorlar. Yani, artık dünya öyle bir renkliliğe geldi ki, biz bunu avantaj olarak görüyoruz Türkiye için; bizim derdimiz, onları kullanarak evrensel boyutta ürün üretmeyi kendimize bir türlü layık görmüyoruz, yani bütün sorun oradan kaynaklanıyor. Yani, bir Türk mimarı kalkıp da Paris'in göbeğine nasıl bina yapacağını sorsa, o soruyu sorsa kendisine, yani biz hep böyle, işte Boğaz'da nasıl yapacağız, Ankara'da nasıl yapacağız, İzmir'de nasıl yapacağız? Türk mimarı aslında Paris'e nasıl bina yapacak, Tokyo'ya nasıl bina yapacak?

ÜLKER SEYMEN : Toplantıya katıldığımız için çok teşekkür ederiz.

Mimarlığın Örttüğü Kentler:

Mimarlığın Kente Yaklaşımını Nasıl Aşabiliriz?

" Sorunlar gelir,
Krizler gider,
Ama hiç değiştirmez bakışını o... **

Necdet TEYMUR*

Önsöz

Aşağıdaki yazı yazıldıktan birkaç hafta sonra, Los Angeles'ta televizyonun hızla yayılmasını sağladığı "kentsel" ya da "ırk" ayrımına yönelik çatışmalar meydana geldi. Tam Bağdat'taki "operasyonların" etkileri silinmek üzereyken ve hatta Delft'teki Konferansta bildirim sunmadan önce, Dubrovnik'teki kentsel ve etnik temizleme sona ermiş, Sarajevo ise aynı temizleme için sıraya girmişti. TV ekranlarımız, insanların birbirlerine yönelik kötülükleri ve birbirlerinin doğdukları, yettikleri yerlere -yani kentlerine, evlerine, okullarına, otobüs duraklarına, ve pencere içlerinde saksılarına/çiçeklerine- karşı duyarsızlıkları yansıtan sahnelerle dolmaktadır.

Dolayısıyla, aslında eleştiri boyutunu aşan bu bildiri yazmak hiç de hoşuma gitmedi, mimarların, plancıların ya da kentsel tasarımcıların özellikle bombardıman altındaki sosyolojik ve mekansal karmaşaya sorumlu bir şekilde yönelme/tepki vermedeki yetersizliklerini yargılamanın pek dışında kalamadım.. Bu noktayla ilgili olarak, birçok meslektaşımın, "aynı zamanda" kana bulanmayı da bu arada görebilecekleri kazançlı komisyonlar düzenlemekteki fırsatçılıkları, tasarım ve planlama pratiklerine ait epistemolojik, ahlaki ve profesyonel açılımları birarada incelememin kendi başına bir gereksesi olmuştur.

Aşağıdaki yazılanlara ilişkin gözlemler, grafiksel bir niteliğe sahiptir; mimarların, kentsel tasarımcıların, ve plancıların kentler gözlerinin önünde yanarken soğukkanlılıklarını korumaları olanaklıdır, çünkü "mimarlığın" arkasına saklanmaktaydılar. L. A. gibi yerlerde birinin muhteşem Decon'nu, bir diğerinin dünyasal cehennemi olabilir; ya da birinin bombalanmış evi, okulu, ya da hastanesi bir diğerinin "yeniden-yapılanma projesi" anlamına gelmesi mümkündür.

Bağlantılar ne sadece zayıf, ne basit, ne de tam olarak ahlaksal. Eğer bütün bunlardan sonra, biz tasarımcıların böylesi güncel paradokslar konusunda söyleyecek veya yapacak mantıklı bir şeyi(miz) yoksa, ya bu konular bizimle ilgisizdir, ya da daha büyük bir olasılıkla, biz bu konularla ilgilenmemekteyizdir.

Giriş

Bir kaç istisna dışında eğitimde ve uygulamada egemen olan mimar tasarım yaklaşımı, tek tek yapıları özerk varlıklar olarak ele almak ve kendisini de bu özerk nesnelerin yaratımı eylemi olarak görme eğilimindedir. Benzer şekilde, inşaat süreci de, mimarlıkla doğrudan gisi olan ya da olmayan çok sayıda diğer süreçten (toplumsal, doğal, ziksel, kültürel... süreçler) soyutlanmış bir dizi işlemler toplamı olarak alınır. Bu düşünme biçiminin bir parçası olarak da tek tek yapılar "kent" adı verilen saydam bir denizde yüzen ve "parsele" adı verilen birbirinde bağımsız adalar üzerinde algılanır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, mimarı tasarımın, mimari araştırmanın ve mimarlık eğitiminin kenti göz ardı etmediği örnekler de yok değil. Ama, bunu yaptıklarında da kenti, üzerinde eskiden kalma fırça darbeleri bulunan kocaman bir tuval olarak ya da üzerinde, müşterinin arzuları gerçekleştirilebilecekleri kocaman bir inşaat sahası olarak görmeye eğilimindedirler.

Yukarıda söylenenler, abartılı genellemeler olarak görülebilir, ama okullarda ve bürolardaki günlük tasarım ve planlama pratiğini ya da 20. yüzyılın çok da uzak olmayan bir zaman diliminden bizlere gözleri dikmiş bakan görkemli mimari örneklerini (*Chandigarh, Islamabad, Brasília, Yeni Kentler, La Defence ve daha yakın tarihlerde de King's Cross, Dorchester, Berlin) hatırlanıza getirin. Ancak bu gözlemler abartılı genellemeler olarak görülse bile bu, tasarım, araştırma, teori ve eğitim bağlamında "mimarlık" ve "kent" arasındaki ilişkinin (ya da daha doğrusu bir deyişle, kentsel söylemin, planlama pratiğinin ve eğitim sürecinin yapıları nasıl ele aldığı sorununun) incelenmemesi yolunda bir gerek oluşturamaz.

* Dr. Uluslararası Mimarlık Araştırmaları Merkezi, Mimarlık Bölümü, Manchester Üniversitesi

** Simon and Garfunkel'in Frank Llyord Wright'a hitaben söylediği şarkıdan esinlenerek
Çeviren: Dr. Oğuz Işık, ODTÜ Planlama Bölümü Öğretim Üyesi.

	"MİMARLIK" ALANI	"KENT BİLİM" ALANI
KAVRAM Olarak	(1A) "Mimarlık", "mimari" yapılar (diğer bir deyişle, mimarların kendilerini özdeşleştirdikleri ama pek az mimarın üretebildiği türden yapılar) ile "sıradan" yapılar arasında bir ayrım öngören ideolojik bir kavramdır.	(2A) "Kent Bilim", mekansal kaynakların bu kaynakları kontrol edenler adına yönlendirilmesi eylemi olan, gündelik planlama pratiğine göre daha belirgin ve temsil edilmeye daha yatkın ancak üst düzeyde bir gerçekliğe atıfta bulunur.
OLGU Olarak	(1B) Mutlaka fiziksel yakınlık anlamında değil de karşılıklı sosyo-ekonomik, kültürel ve son yıllarda gündeme gelen bilişimsel/iletişimsel bağlantıları içinde, kent bağlamı dışında pek de bir varlığı olmayan karmaşık sosyo-fiziksel nesnelere olarak yapılar.	(2B) Toplumsal yaşamın büyük bölümünü, dolayısıyla da kurumları, üretim ve tüketim alanlarını ve "mimarlık" da dahil olmak üzere bunların çeşitli ve birbirleriyle çelişen tezahürlerini bünyesinde barındıran, toprağa bağımlı, ancak global olarak birbirine bağımlı varlıklar olarak kentler.
PRAKİKLER Olarak	(1C) Belirli toplumsal, kurumsal ve sembolik çerçeveler içinde var olan ekonomik ve kültürel faaliyetler olarak tasarım ve yapım pratikleri. Bu pratikler, ideolojik olarak kamu denetimine (örneğin planlamaya) karşı olmakla birlikte mali denetime (örneğin müşterilerin denetimine) karşı değildir.	(2C) Temelde ekonomik işlemler olarak ele alındığında planlama, kentsel tasarım ve kentsel gelişme süreçleri, kendilerine atfedilen amaçları başarmak için teknik, politik ve bürokratik mekanizmalara gerek duyar. "Mimarlık" bu amaçların gerçekleşmesini ya da tezahür etmesini sağlayan araçlardan veya aksesuarlardan biri olabilir.
ARAŞTIRMA Konusu/Bağlamı	(1D) Araştırma, mimarlık pratiğinde ve eğitiminde pek de popüler bir sorgulama yolu değildir. Mimari araştırma gerçek araştırmacıları reddeden ve "doğru yolu" bulmak için birbirleriyle rekabet içinde bulunan doğa bilimleri ve sosyal bilimlerle sanat tarihinden alır modellerini. Genelde mimari araştırma, tek tek yapılar üzerinde temellenmekte ve teknik, davranışsal ve ideolojik (ya da pragmatik ve teorik) yaklaşımlara ayrılmakta, ancak her durumda, kentsel bağlama pek az önem vermektedir. Kullanılan dilin, ifade araçlarının ve bakış açılarının farklı olmasından ötürü, farklı yaklaşımlarda elde edilen bilgilerin değişimini sağlamak da mümkün olmamaktadır.	(2D) Kentsel araştırmalar, politikaya yönelik, teknik ya da "estetik" olabilir; ancak genelde konuşmak gerekirse, bu bakışların hiçbiri diğerinden yararlanmaz. Bulguların sunum biçimi, salt sözelden "artistik" e ya da sayısal grafiklere dek uzanan farklı biçimler alabilmekte, bu da temsil, doğruluk ve algılamada boşluklar yaratabilmektedir. Diğer bakış açılarının sağladığı soyut bilgi bağlamına pek de oturtulmadan inşa edilmiş çevre, araştırmaların merkezi ögesi olabildiği gibi, araştırma nesneleri arasında yer almayabilir bile.
EĞİTİM	(1E) Mimarlığı büyük ölçüde formal kompozisyon sanatı olarak gören ve kenti de büyük bir mimari ürün ya da hiçbir toplumsal, global ya da insani belirleyeni bulunmayan saydam/görsel/mekansal/estetik bir arka plan olarak ele alan "Tek tek müşteriler için tek tek yapılar" türü bir yaklaşım mimarlık eğitimine hakimdir. Stüdyoya dayalı tasarımda görsel olmayan bilgi dışlanır ve kentsel bağlam, vaziyet planına indirgenirken, "teorik" konularda verilen derslerde de kentsel sorunlara yeterince değinilmez.	(2E) Kentsel eğitim, politika ağırlıklı, açıklama ağırlıklı, mimari ağırlıklı olmak, coğrafyacı ya da tasarımcı bakış açısını benimsemek alternatifleri arasında salınır durur; ve idari düşünce biçimi ile ekonomik rasyonellik, soyut sistem kavramları ve izlenimci / deneysel paradigmalardan birinden diğerine koşar durur. Genelde konuşmak gerekirse, planlama okullarında yerel yönetim görevlileri yetiştirilirken, kentsel tasarım programları da kente duyarlı tasarımcılar yetiştirmeyi amaçlar.

**

nimari
ak ve
örmek
dan il-
ğal, fi-
ak ele
"kent"
rinden

manın
ağıldır.
rbeleri
ularını
örmek

okul-
da bu
izlerini
ı, Bra-
Cross,
ılı ge-
eğitim
doğru
recinin
erekkç

Kentsel bir kılı kırk yarma denemesi

Epistemolojik, sosyolojik ve pedagojik açılardan bakıldığında, "kent" ve "yapı" kavramlarının birbirinden ayrılması, bu iki kavramın birbirinden gerçeklikte de koparılması anlamına gelmez. Tersine bu, mimari ve kentsel nesnelerin bir üst düzeyde nasıl birlikte ele alınabileceklerini ortaya çıkarmak amacıyla aralarındaki ilişkilerin ve göreceli özgüllüklerinin belirlenmesi anlamına gelir.

Bunun için de öncelikle:

i) Kültürel ve ideolojik kavramlar olarak, "Mimarlık" ("M") ile "Kent Bilim" ("KB") veya, "Kent" ("K),

ii) Karmaşık sosyo-fiziksel olgular olarak "binalar" ile "kentler", ve

iii) birbirine indirgenmemesi gereken ilişkili pratikler olarak, eğitim, araştırma, tasarım ve yapım süreçleri arasında bir ayırım yapmak gereklidir.

Bu yazının temel tezini daha iyi açabilmek amacıyla, "M" ve "KB" ye farklı bakış düzeylerine ilişkin karşılaştırmalı bir analitik matris yararlı olabilir:

Bağlamsız, içeriksiz pedagoji.

Yukarıda belirtilen bu iki düzlem, birbirlerini göz ardı ettiklerinde ya da yanlış anladıklarında bile, birbirleriyle açıkça ilişki içindedirler. Her ikisi arasındaki ilişki türünü ortaya çıkarabilmek için, hem mimarlık hem de kent bilim eğitimi ile pratiğinde hüküm süren söyleme daha ayrıntılı bakmamız gerekir. Ancak bu yazının amaçları açısından ben sadece "mimarlık" üzerinde yoğunlaşmaya devam etmek istiyorum.

Mimarlık söylemi, "kent" i çok belirleyeni olan, disiplinler arası ve çeşitli ifade biçimleri olan bir olgu olarak değil de, bina cephelerinden ya da en fazla görsel olarak algılanan yapı kümelerinden oluşan büyük ölçekli bir mimari olarak görür. Mimarlık okullarında yer alsın ya da almasın, tasarımcıların çoğunda, kentleri saydam, dolayısıyla da gerçekte var olmayan varlıklar, ya da yerleşim planlarındaki çizgiler veya sadece kendi mimari önermelerinin arka planı olarak görmek eğilimi hakimdir. Çoğunluk için kent, sadece yerel yönetim plancıları imar kurallarını uygulamak istediğinde kendini hissettirir.

Yerleşim planları, cepheler, kesitler ya da aksonometrik çizimler ele alınan parselin sınırlarında kesilir ya da en fazla her iki yandan bir kaç metre içeri girer; böylelikle de mimari tasarımın geleneksel nesnelere olan tek - tek yapılar ya da yapı kompleksleri, ya da daha kötüsü -katıksız ve yalın anlamda- "Mimari" meşrulaştırılmış olur.

Kentin sosyo-mekansal bağlamını göz ardı ettiği ölçüde mimari tasarım, bu bağlama karşı sorumluluğunu da görmezden gelir. Bağlamın etkilerini göz ardı ettikçe de, kendisinin o bağlam üzerindeki etkileri de gözden kaçır. Oysa görmezden gelerek ya da topu başka söylemlere atarak kent gerçeğinden kaçmak mümkün değildir.

Kent, sadece belirli bir yerdeki yapıların değil, o yapıların içinde ve çevresinde geçen herşeyin de bağlamını oluşturur. Bundan dolayı da kent, yapıların hem bağlamlarını hem de içeriklerini belli bir bağlama oturtan *genel bağlamdır*.

Bu bağlama ilişkin bilginin nasıl elde edildiği (yani bilgi, algı, araştırma, pratik...) ve bu bağlamın nasıl öğrenilip, nasıl öğretildiği (yani pedagoji, eğitsel araştırma,...) hem mimari araştırmanın hem de kentsel araştırmaların eğilmesi gereken önemli konulardır. Ancak hangi eğitim kurumunda, hangi yöntemlerle, kimin tarafından ve ne kadar eğitim yapılacağı, sadece mimarlık pratiğini değil, aynı zamanda eğitim pratiğini de belirleyen karmaşık ilişki ağlarının sonucunda ortaya çıkar. Çoğu kez, eğitim önceliklerini tespit ederken kurulu çevre elemanları ile bunların üretim sürecine ilişkin eleştirel bilgidense eğitim programlarının ya da okulların meslekçe ya da devletçe onayı ve pratik yapabilmek için mesleki kayıt şartı daha önemli bir rol oynayabilmektedir.

Resmen kabul görmüş ve politik güçlerle piyasa baskıları altında gücünü yitirmiş bilimsel işbölümü açısından baktığımızda "kent" olgusu, kent sosyolojisi, kent ekonomisi, kültürel araştırmalar, kent ekolojisi, kent coğrafyası ve farklı bir anlamda da planlama ve kentsel tasarım gibi birbirinden çok farklı disiplinin temel araştırma nesnesi konumundadır. Ancak ortada bir de gerçek vardır: bu denli farklı bakış açıları kendi alanı ile bütünleştiremediği ölçüde, mimari bilgi de bu disiplinler için önem taşıdığı iddiasında da bulunamaz. Ancak işte tam burada da bir dizi paradoks yatmaktadır: Planlama ve coğrafya gibi kentsel disiplinler, (planlı olsun ya da olmasın) fiziksel biçimlenişin önemine pek de duyarlı olmadıkları ya da bunları kentsel analizin soyut diliyle bütünleştirecek araçlardan yoksun oldukları gibi, mimarlık da kentsel disiplinlerin "ödünç ala-

bileceği" türden sistematik ve kullanıma hazır bilgi üretebileceğini ileri süren. Ama üzücü olan gerçek şudur ki, sömürü ve çıkarların hakim olduğu bugünkü dünyasında tüm bu kaygılar "akademik" tir (yanlış okumadınız). Uygulamal disiplin olarak mimarlık pratiği, kent parçalarının tasarımını üstlenirken, kent insanı bunaltan karmaşıklığından da uzak tutmaktadır. Öte yanıt açıklama ve geleceğe yönelik kestirimde bulunma yeteneği ya da yeni politikalar geliştirici yöne ne denli güçlü olursa olsun kentsel disiplinler, kent yapı meslek adamları ile bunların kentsel "müşterileri" tarafından yeni biçimlenişini etkilemek gücünden yoksun görünmektedirler.

Son verirken...

Mimarlık eğitimi bağlamında kentsel araştırmaların ve kentsel tasarımın te-rolu, sadece kentin büyük ölçekli bir mimari olduğu gibi yanlış bir varsay-güçlendirmek yerine, kent olgusunun özgüllüğünü göstermek ve mimari tas-açısından anlamını ortaya koymak olmalıdır.

Eğer mimari bakış açısı yapıları daha geniş dünyaların bir elemanı ya uzantısı olarak göremezse, mimarlığın uzantısı olarak bu dünyaları ele bileceğini ve bu dünyalara hakettikleri katkıyı yapabileceğini varsaymakta kolay olmayacaktır.

Son olarak da mimarlık eğitimi söz konusu olduğunda asıl sorun, yeterlilik runu, yani mimari tasarım pratiğinin mevcut bilgi birikimi, ideolojisi ve toplu-yapısına dayanarak ya da geleneksel araç, teknik ve ifade araçları ile kenti almayı başarıp başaramayacağı sorunu değildir. Aynı derecede önemli olan diğ-er sorun da mimarlık okullarında yürütülen mimarlık eğitiminin hem öz l de kapsam olarak *eleştirel* bir biçimde genişletilmesi sorunudur. Eğer ke-nsin insan yaşantısının bu denli büyük bir bölümünü kapsıyorsa ve dolayısıyla hem *mimari* hem de *mimari olmayan* bir çok değişkeni bünyesi barındırıyorsa, mimarlık ürünlerini ya da eğitim süreçlerini bu ya *mimarlık* da hiçbirşey değildir, türünde olmayacak basitlikte kavramlarla sınıflandırm-ı ne hakkımız olabilir?

Hiçte az rastlanan eğilimler olarak tanımlanamıyacak bazı eğilimlerin (örne-çalışma sahasının ve müşterinin mümkün olabilen en dar tanımının yapılm-estetizm, teknisizm, bürokratik gevezelik, müşteriye sorgusuz sualsiz sade toplu-mun büyük bir keyifle göz ardı edilmesi, aslında apolitik olup da pr-görünmeyi becermek...) farkına varmamız, gitgide daha karmaşık hale g-ünyamızda mimarlık ve kentsel araştırmaların karşı karşıya bulund-öyleyecek anlamlı sözü olmama tehlikesinden kaçmamıza yardımcı olabilir.

Estetik bireyciliğin, postmodern kayıtsızlığın piyasaya yönelik yaratıcılık ve :sasyonel mimarlık gazeteciliğinin saltanat sürdüğü günümüzde, teori, araşt-ve araştırmanın yönlendirdiği tasarım, akademisyenler arasında bile pek rev-görünmüyor. Bundan dolayı da yukarıda gündeme getirilen soruların, şu a hem zamanı hem de yeri olmadığı öne sürülebilir. Ancak eğer zaman ve me-kısıtlamalarını eğitim aşamazsa başka neyin aşabileceğini de sormadan e miyeceğim.

Ek not:

Yukarıda söylenenler etbette ki daha da genişletilebilir. Ancak bir sunum olr anlamında, gerçek ancak tartışmalı ve aynı zamanda da zor ve *pedagojik soru* formüle edebilmek amacıyla burada ele alınan tartışmalar, sadece siyomatik düzeyde ele alınmıştır. Mimari ve kentsel (ve de toplumsal) gerç-liklerin birbirinden ayırlamayacağı görüşünden hareketle örneğin ve özel okuldaki ilk bir kaç haftalarında birinci sınıf öğrencilerine mimari ve ken-karmaşıklığı, üstelik de onları kent ekonomisi, kent tarihi, çevre psikolojisi planlama teorileri gibi konularda uzun konferans ve okuma listeleri ile b-bardımana tutmadan, ve aynı zamanda da onların mimari genellemeler ile pl-lama teknisyenliğine balıklama dalıvermelerini önleyecek bir şekilde nasıl tarabiliriz? Ve bunu yaparken de, hem analitik hem de yaratıcı, hem deney hem de sorumlu olmayı bir yandan eğlenirken bir yandan da ciddi olmayı n-becerebilir ve bu süreç içinde hem gözlerimizi hem de beynimizi kullanm-nasıl öğrenebiliriz? Eğitimin *kolay yanıtlar aktaran değil, zor sorular s-duran bir süreç olması yanlısıdır*. □

Mimarlık Tarihi / Sanat Tarihi İlişkileri : Bir İlişki Modeli

Ayda AREL*

Bilimsel araştırma alanlarında gitgide artış gösteren uzmanlaşma eğilimi bilim dallarında yeni ayrışmalara yol açtığı halde, bu ayrışmaların kesin tanımlara kavuşturulmasındaki yavaşlık kimi disiplinleri ikircikli konuma kaydırmıştır. Söz gelimi, ülkemizde arkeoloji ile sanat tarihi arasındaki ayırım, genelde kronolojik bir ardışıklık olayı olarak anlaşıldığından, ilk çağı ilgilendiren çalışmalar arkeolojinin vesayetine bırakılırken, ortaçağ ve sonrasına ilişkin araştırmalar, arkeoloji yöntemleri kullanılsa bile, sanat tarihinin adına sürdürülmektedir. Sanat tarihinin kendisi de, kah bir sanat yapıtları kronolojisi kah bir estetik kuramlar tarihi olarak benimsenir. Kaldı ki sanat tarihi genel başlığı altında sürdürülen çalışmalar da geleneksel "BEAUX-ARTS" kategorilerine giren dallardır. Müzik, tiyatro, sinema ve benzeri sanat kolları bu kategorilerin dışında tutulduğu gibi, estetikten nasibini almış ama kullanıma dönük nesnelere ise, bu karsız sıralamada "KÜÇÜK SANATLAR" etiketi altında kendilerine yakıştırılan arka plandaki yerlerini alırlar.

Belirsizlik bununla bitmez... "Avrupa Mimarısının Anahatları" adlı kitabına yazdığı önsözde, mimarlık tarihçisi Pevsner, mimarlığı olağan inşaat etkinliğinin dışında ve üstünde bir sanat kategorisi olarak belirler ve der ki: "Altına bisikletlerin bırakıldığı sundurma bir yapıdır, Linkoln katedrali ise bir mimari yapıttır; insanın içinde hareket edebileceği ölçüde bir mekanı çevreleyen her şey bir yapıdır. Mimari terimi ise, sadece estetiği ön plana alan bir görüşle biçimlendirilmiş yapılara uygulanır."⁽¹⁾ Burada hemen akla gelen soru şudur: Mimari yapıyı olağan yapıdan ayıran estetik kaygunun ölçüsü nedir? Makinada, fabrikada estetik değerler aramaktan çekinmeyen bugünün insanı için, Linkoln katedralinde

gözlemlenen estetik kaygu sundurmayı mimarlık sınıfından azlettirmeye yetecek mi? Başka bir deyişle, sundurmanın estetik kaygularla inşa edilmemiş olması aynı sundurmada sizin ya da benim, estetik yani mimari değerler bulmamızı engeller mi?

Bir estetik yaratım ürünü olarak mimariyi olağan yapıdan ayıran görüşü göstergebilim mantığı içinde geliştiren Maria Luisa Scalvini, mimarlığı "tektomatik" olarak adlandırdığı olağan inşaat düzeyini içeren ama onu aşan, başka bir düzeyin etkinliği olarak gösterir. İşlevsel amaçlı olan "tektomatik" düzey, insan etkinliklerine elveren bir çevre yaratmaya dönüktür. Bu düzeyde içerik düzlemini "mimari mekan" belirme düzeyini ise "mimari mekanı kuşatan öğeler" oluşturur. Mimarlık düzeyini ortaya koyan şemada ise, "tektomatik" belirme düzlemini oluştururken, yapıyla doğrudan ilgili olmayan ama çağırışım yoluyla yapıyla bütünleşebilen anlamların, yani ideolojiye, biçime ilişkin anlamların içerik düzlemini oluşturduğu görülür (Şekil 1).⁽²⁾

Mimarlık kavramının inşaat kavramından ayrı tutulması ve mimarlığın bir sanat kategorisi olarak tanımlanması, daha kapsamlı ve bütüncül tanımlara yaslanan bir mimarlık tarihinin bir süreden beri sanat tarihinden ayrı bir gelişme göstermesine engel olmamıştır. Buna karşılık, mimarlık tarihinin sanat tarihinden ayrı incelenebilmesi de, mimarlığın sanatla ilişkisi olmamasından ileri gelmez. Bu bildiriye, kapsamlı bir yapı etkinliği olarak gördüğüm mimarlıkla sanat arasındaki ilişkilerin, sanat tarihi/mimarlık tarihi ayırımına nasıl yansıdığını tartışmak istiyorum. Pevsner, mimarlığı inşaattan ayıran ölçünün estetik kaygu olduğunu öne sürmüş, böylece mimarlığı sanatsal boyutuyla tanımlamak istemişti. Oysa sanat tarihi incelendiğinde, sanat yapıtlarını belirleyen tek ve mutlak de-

ğerin estetik kaygu olmadığı anlaşılır. Söz gelimi, sanat tarihini başlatan kaya resimlerinde temel kaygunun estetik olmaktan çok büyüsel olduğu saptanmıştır. Kaldı ki, estetik kaygunun dışı vurma biçimleri de çok değişik ve tartışmalı olabilmektedir. Batı toplumu, Afrika sanatındaki estetik kayguyu neden sonra onaylamıştır. Picasso'nun Avignon'lu Kadınları, bugün bile, "güzele düşkünüm..." diyen herkesin duvarına asmak istemeyeceği türden bir tablodur. Ama bu tabloda Picasso, varolan estetik anlatım kurallarının yerine yenilerini önermiş, yani estetik düzeyde bir girişimde bulunmuştur. Böyle olunca, kaya resmi ile Picasso, ile Linkoln Katedrali ve belki de Linkoln katedrali ile bisiklet sundurması arasındaki ortak estetik paydayı, yani sanatsal özü biz bu yapıtların her birinde özgül ve bireysel bir görünüme kavuşmuş özelliklerinin hangisinde yakalayacağız?

Kuşkusuz, sanata duyduğu ilgiyi bilinçlediren her kişi, sanat yapıtları arasındaki tek geçerli ortaklığın, biçimleri imgeler halinde birleştiren ve bunları örneksemeden benzeştirmeye ve oradan eğretilmeye (analoji, homologasyon, metafor) doğru gelişen bir anlatım içinde kullanılan biçim dilinde bulunduğunu söyleyecektir. Ne var ki, olağan iletişim yöntemlerinin hepsi belli bir biçim dilinden yararlanır. Ancak şu da var ki, trafik işaretlerinde, haritacılıkta ve benzeri iletişim dizgelerinde, anlam aktarımına yarayan imgeler kalıplaşmıştır. Aktarılan anlam kesindir ve aynı kesinlikle algılanması ve anlaşılması gerekir. Bu tür iletişimde önemli olan, herkesin herşeyi aynı şekilde anlamasıdır. Sanatsal iletişimde ise, her yapıtta varolan anlatım kalıplarına yeni bir yorum katma ya da yeni bir anlatım önerisi getirme gizilgücü yatar. Sanatçının niyetinden doğan, yapıtların özgül koşulları içinde nes-

leşen ama seyircinin (yada dinleyicinin) özerk yorumunda döngüsünü tamamlayan açık bir anlatım dizgesidir sanatsal anlatım. Bunda, seyirci ya da dinleyicinin sanatçının ereğini bütünüyle anlayabilmesi de beklenmez. Önemli olan o yapıtta sunulan biçimel/imgesel önerinin çözümlenebilmesi ve onay alabilmesidir. Bu çözümlemenin doğru/yanlış değerlendirmesiyle ilgisi yoktur. Hatta beğeniyle ilgisi de dolaylıdır. Bach'tan hoşlanmam için Bach'ı anlamam gerekemeyebildiği gibi, Bach'ı anlamam da Tchaikovsky'den daha çok hoşlanmamama engel değildir.

Mimarlığın asal varoluş nedeni anlam aktarımı değildir elbet. Mimarlık, belli bir toplumsal çevrenin yaşamsal ve kültürel gereksinimlerini karşılayacak bir fiziksel çevreyi oluşturma etkinliğidir. Bu fiziksel çevre ise, en basit şekliyle, bir mekanın fizik kurallarına uygun şekilde ve bazı tekniklerle sınırlandırılmasıdır. Mekanı sınırlandıran ise, duymalarla kavranan betimlenebilir, açıklanabilir bir yapıdır. Yani biçimi olan bir varlıktır. Bu biçim, binanın tasarlanışı sırasında göz önüne alınması gereken ve işlevden teknolojiye, teknolojiyen ekonomiyeye, oradan hukuka, beğeniye ve beklentiye uzanan geniş bir değişkenler yelpazesinin türevidir. Yani bu biçim tümüyle bağımsız değildir. Ama bağımlı olduğu ölçüde de oluşmasında rol oynayan etmenleri yansıtır, belli bir anlatım gücü taşır. Biçimin oluşmasında rol oynayan etmenler ne denli çeşitli ise, biçim o derece zengin, örtüşen, birbirinin içine giren anlamlarla zenginleşir.

Bir örnek verme gerekirse: Aya-sofya'nın kubbesi herşeyden önce, çekmeye dayanıksız bir malzeme olan tuğlanın geniş bir alanın örtülmesinde kullanılmasının zorunlu kıldığı bir eğrisel örtü çeşididir. Kubbenin biçimi demek ki, strüktürel bir zo-

* Prof. Dr.

unluktan doğmuştur ve burada biçimle o biçimin kaynaklandığı zorunluluğun çakışması söz konusudur. Bu çakışma kubbenin tektonik düzeyinde gerçekleşir. Kanımızca, Scalvini'nin yaptığı gibi, tektonik düzeyde kuşatılan mekanla kuşatıcı öğeleri birbirinden ayırmak olanak dışıdır. Ancak bu tektonik oluşum, yapının işlevsel ve strüktürel tipolojisinin gereğidir. Şöyle ki, Ayasofya'nın merkezi kubesi, bir yandan yapı içindeki belli bir yükler dağılımının göstergesi iken, aynı zamanda bina içindeki oylumlar ve oylumlar arası bağlantılar hakkında bilgi veren özelliğe sahiptir. Bu taşıdığı anlam ise, kubbenin yapının tümüyle olan ilişkilerinden kaynaklanır. Bir başka deyişle kubbenin bir de dizgesel yani tipolojik olan bir anlamı vardır. İşlevsellik düzeyinde içerik düzlemini oluşturan bu anlam, tektonik kubbe sayesinde okunaklılık kazandığından, tektonik düzlem aynı zamanda işlevsellik düzeyinin belirme düzlemi olmaktadır (Şekil 2). Ne var ki bu kubbe ve genelde Bizans kubbesi, tektonik ve dizgesel anlamlarına eklenen simgesel anlamların aktarıcısıdır da. Bu kubbe yüzyıllardan beri varolan kozmografik bir simgeyi somutlaştırır. Ayasofyanın kimler tarafından ve hangi savlarla inşa edildiğini düşünürsek, bu yapıda kozmografik simgenin geçerli ideolojiyle çakıştığını bile görebiliriz. Demek ki bina, kendi tektonik yapısını dışı vurmaktan başka eğretilen yoluyla tektonik yapısını aşan, hatta o yapıya yabancı bile olabilen bildirimlerin aracı olabilmektedir. Bir başka deyişle, temelde işlevsel ve arkitektonik olan mimari biçimler, ideolojik, tinsel ya da salt estetik anlamları da içerebilirler. Bazı durumlarda, örneğin kubbe konusunda olduğu gibi, mimari biçimlerin simgesel ve çağrışımsal anlamı benzeştirim yoluyla birincil anlama karışmış onunla kaynaşmış olabilir. Burada artık bir anlam kalıbıyla karşı karşıyayız. Başka durumlarda ise, mimarın yaratıcı yorumu varolan biçimlere yeni anlamlar yükleyebilir. Her ikisi de klasik mimarinin öğelerini kullanan Rönesans ve Maniyerist akımların, bu öğeleri karşıt bir anlayış içinde ve birbirinden çok ayrı şekilde kullanmalarında olduğu gibi...

Şu halde, diyebiliriz ki, bitmiş binanın biçimini belirleyecek olan tasarımı yapan mimar, mekansal, strüktürel ve başka sorunlara optimal çözümler getirdiği zaman bile, birden fazla seçenek karşısındadır. Bu seçenekler biçimsel çeşitlendirmeleri birlikte getirirler. Bu çeşitlendirmelerin ulaşacağı uç nokta değişim ve yeniliktir. Mimar ya içinde yaşadığı onu koşullandıran ve ona görevler yükleyen toplumsal çevrenin yaygın beğenisine ve yerleşmiş değerlerinden kaynaklanan

beklentilerine uygun çözümleri benimseyecek, alışılmış biçim kalıpları içinde kalacaktır. Ya da değişik değerleri, kendine özgü ve alışılanın dışına çıkan bir mimarlık anlayışını yaratacağı biçimlerde somutlaştırma yoluna gidecektir. Her iki durumda da bir bildirim niteliğindeki mimari biçim, kendisini bağlayan işlevsel arkitektonik kayguların mekansal karşılığı olmaktan başka estetik, kültürel ve başka değerlerin aktarım aracı olabilmektedir. Seçmecilik döneminin neredeyse ahlaki içerikli üslup yakıştırmalarını anımsayalım. Ya da rasyonalist mimarlığın bir manifesto çarpıcılığındaki katı sadeliğini. Rönesans mimarisinin yeni-eflatuncu eğilimleri yansıtan geometrik okunaklılığını...

İşte, mimari biçimin bağımlılığına rağmen sürdürdüğü bu göreceli özerklik, beğeni ile olan dolaysız ilişkisi, tektonik anlamını aşan ikincil anlamları taşıyabilmesi yani sırasında eğretilmeye açık oluşu, onun sanatsal olan boyutudur. Mimarlığın anlatım gücü, özellikle anıtsal yapılarda ağırlıklıdır. Bu tür yapılar, tipolojiyi bildirim amacının gerisinde tutar. Anıtsal yapılarda simgesel ve ideolojik içerik, kullanım işleviyle bütünleşmekle kalmaz, o işlevi zorlar. Versailles sarayı, Fransız kralının ikamet yapısı olduğu kadar mutlakiyetçi bir devlet yapısının ve bu yapıya eklenen bir toplum düzeninin dışı vurucusudur da. Türbe, ölüm korkusunun ölümüne meydan okuyuşa dönüştüğü simgesel bir yapıdır.

Buna karşılık anıtsal mimarlıktan uzaklaştıkça, binanın eğretilme gücünün azaldığı gözlemlenir. Çarpıcılığıyla, bu çarpıcılığı sağlamak için çoklukla yeni imgelere başvuruyla bildirimine dikkati çekmeye çalışan anıtsal mimarlığın tersine, olağan yapı herşeyden önce biçimiyle işlevini ve yapısını dışı vurur. Söz gelimi, geleneksel konut yapısı -diyelim Safranbolu evi- herkesçe bilinen ve onaylanan bir yaşama biçiminin kesinleşmiş karşılığı durumundadır. Rapoport'un parlak biçimde ortaya koyduğu gibi (3), geleneksel konut değişik bir yaşama mekanı önerisi getirtmez, varolan ve herkesçe paylaşılan bir yaşama imgesini somutlaştırır. Ne var ki, Safranbolu evinin yapılış sırasında bilinçli olarak sergilenmeye çalışılmayan bazı estetik anlamlar, iki yüzyılın ardında bu evin başlıca tanımlayıcı öğeleri olarak anlaşılmaya başlamıştır. Başka bir deyişle, burada biz, yapının yeni anlam katmanlarıyla zenginleşebilme özelliğiyle karşı karşıyayız. Binaya, değişik bağlamlar içinde geçerliliğini koruyabilme gizil gücünü bahşeden bu özellik, olağan yapı/mimari yapı

kutuplaşmasını yadsıyan bir nitelik taşır.

Scalvini'nin şemasından ayrı olarak önerdiğimiz mimari açının modelinde, biz iki ayrı düzey benimsemiş olmakla birlikte bu düzey ayrışımını bir olağan yapı mimari yapı ayrımı olarak göstermekten kaçındık (Şekil 2). İşlevsellik ve anıtsallık düzeyleri olarak belirlediğimiz bu düzeylerin her biri, kanımızca mimarlık kavramıyla bağlantılıdır. Yani, bizim için mimarlık, yapı alanındaki bir üst düzey kategorisi değildir. Aynı şekilde, tektonik bizim için mimarlığın birincil düzeyi değil, o düzeydeki tipoloji içeriğinin karşılığı olan belirme düzlemidir. Tipoloji/tektonik karşılığı, kanımızca mimarlığın işlevsellik düzeyini belirleyen karşıtlıktır. Bu karşıtlık, anıtsallık olarak tanımladığımız ikinci düzey karşılığındaki belirme düzlemini oluşturur. Bu düzeyde, içerik düzlemi "eğretilme"dir. Ancak eğretilme de biri içerik düzleminde öbürü belirme düzleminde iki ayrı bileşenden oluşur. İçerik düzlemi ideolojik ve estetik bildirim olduğu zaman bunu belirleyen biçim olmaktadır.

Demek ki, işlevsel düzeydeki mimarlık -ki bunu "İşlevsel mimarlık" olarak anılan akımla karıştırılmamalıdır- eğretilme gücü taşıdığı oranda, anıtsallığa hak kazanır ve değişik bir düzeyde irdelenir. Bu düzeyde içerik tipolojiyi aşar ve onu zorlar. Biçim düzleminde beliren ideolojik ya da estetik içerik, eğretilme yoluyla dışı vurmuş olur. Eğretilmenin tipolojiyi

zorlaması, tektonik düzlemde yansıyan bir mimari kuruluş düzeni değişikliği getirebilir. İşte bu yüzden ki, anıtsallık düzeyindeki yapılarda, belirme düzlemi işlevsel yapıdır.

Özetlemek gerekirse; anıtsal yapı, kurduğu yeni imgelerle olağan mimarlığın kullandığı dile yeni anlatım güçleri katmak ister. Sanıyorum ki, mimarlık karşısındaki sanat tarihinin mimarlık tarihinden ayrıldığı ilgi noktası budur: Sanat tarihi, mimarlığa olağan yapı dilinin dışına çıkabildiği zaman ve çıkabildiği ölçüde ilgi duyarken, mimarlık tarihi bu dilin tüm kullanım biçimlerini, tüm kullanım alanlarını incelemek zorundadır. Anıtsallık düzeyinin şemasındaki işlevselliğe, eğretilmenin belirme düzlemi olduğu ölçüde eğilen sanat tarihinin karşısında, mimarlık tarihi, işlevsellik düzeyinden yola çıkmadan anıtsallık düzeyine çıkmayı kendi yöntemlerine ters sayar. □

NOTLAR

(1) Niklaus Pevsner, *Avrupa Mimarısının Anahatları*, (Çev. Selçuk Batur), İ.T.Ü. Mim. Fak. İstanbul, 1970, s. 1.

(2) Maria Luisa Scalvini, "Structural Linguistics versus the Semiotics of Literature: an Alternative method for Architectural Criticism", in *Signs, Symbols and Architecture*, (ed. G. Broadbent, R. Bunt, and Ch. Jencks), John Wiley and Sons 1980, S. 411 - 420.

(3) Amos Rapoport, *House Form and Culture*, Prentice Hall 1969.

Şekil 1) BİRİNCİL DÜZEY

(Scalvini)

I _b : "Mimari mekan"	}	"TEKTONİK"
B _b : "Kuşatıcı öğeler"		

İKİNCİL DÜZEY

I _b : "Çağrışım öğeleri"	}	"MİMARLIK"
B _b : "TEKTONİK"		

Şekil 2) İŞLEVSELLİK DÜZEYİ

(Arel)

I _b : "Tipoloji"	}	"İŞLEVSELLİK"
S _b : "Tektonik"		

ANITSALLIK DÜZEYİ

I _b : "EĞRETİLEME"	I _b : "İdeolojik, estetik bildirim"
	B _b : "Biçim"
B _b : "İŞLEVSELLİK"	I _b : "Tipoloji"
	B _b : "Tektonik"

I_b : İçerik düzlemi

B_b : Belirleme düzlemi

Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler

İlhan TEKELİ*

I- GİRİŞ

Bu yazıda bir kentsel tasarım kuramı geliştirmeye çalışmaktan çok böyle bir kuramın niteliğinin ne olduğu üzerinde durulacaktır. Kentsel tasarım şehircilik yazınında yeniden ilgi çekmeğe başlamıştır. Şehircilik yazınında planlamanın uzun süren egemenliğinden sonra kentsel tasarımın yeniden ilgi çekmeğe başlamasının gerek pratik gerek kuram alanlarından gelen nedenleri vardır. Pratik alanında özellikle gelişmiş Batı ülkelerinde kent merkezlerinde uygulanan yenileme projeleri, mimarlık ve düşün alanında ise postmodernizmin modernizme getirdiği eleştiri kentsel tasarım üzerinde yeniden düşünülmesine neden olmaktadır (Harvey; 1990). Batı da kentler hızlı bir büyüme içinde değildir. Ayrıca rasyonel kapsamlı planlama deneyleri başarısızlığa uğramıştır. Bunun sonucu kent mekanının biçimlendirilmesinde kentsel tasarıma olan bazen olumlu bazen olumsuz anlamda sosyal talep artmıştır. Olumsuz kullanıma örnek olarak, rasyonel kapsamlı planlamanın arkasındaki eşitlikçi ahlak standartları aşmak ve spekülasyon kazançlar sağlamak için yapılan kentsel tasarım proje yarışmaları verilebilir. Bu hallerde ahlak yargıları estetik yargılarıyla aşılmaya çalışılmaktadır.

Bu yeni düşünceler hem kent planlama pratiği hem de kent planlama eğitimi üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Böyle bir ortamın varlığı, bir kentsel tasarım kuramının niteliklerinin neler olabileceği üzerinde bir irdelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu yazıda da böyle bir irdeleme yapılacaktır. Bunun için ilk olarak tasarımın ne olduğu ve bir tasarım kuramının hangi tür sorulara yanıt ge-

irmesi gerektiği üzerinde durulacaktır. İkinci olarak kentsel tasarımın diğer tasarım alanlarına göre özgüllüğünün ne olduğu araştırılacaktır. Bu araştırma sırasında özellikle mimarlık tasarımından farklılıkları ele alınacaktır. Üçüncü olarak böyle bir kentsel tasarımın gerçekleştirilmesinde izlenebilecek değişik yolların neler olduğu ve herbirinin ne tür sakıncalar ya da üstünlükler taşıdığı anlatılmaya çalışılacaktır. Dördüncü olarak bir kentsel tasarım ürününün başarısının nasıl değerlendirilebileceği üzerinde durulacaktır. Bu ne tür bir tasarım kuramı geliştirilirse geliştirilsin kaçınılmaz bir sorun alanıdır. Son olarak da kısaca kentsel tasarımın nasıl bir dil içinde ifade edilmesi gerektiği araştırılacaktır.

II- TASARIM VE BİR TASARIM KURAMININ OLMASI

GEREKEN VE OLABİLECEK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE

Tartışmaya planlama ve tasarım farkı üzerinde durarak başlayalım. Genel olarak planlama da tasarım da benzer bir şeyi gerçekleştirmek istiyorlar. Her ikisi de, zihinde, düşünsel olarak bir amacı ya da amaçlar grubunu gerçekleştirecek araçların uygun bileşimini, uygulama öncesinde kurmaya çalışıyorlar. Tasarım ve planlama gibi bir anlam alanı içindeki kavramlarının bir birine göre konumlarını belirlemek yani bu alanı kurmaya başlamak için ortak olan özellikler yanı sıra farkları da belirlemek gerekir. Tasarımı planlamadan ayıran özellik amaçlananın mekan içinde bir biçimlenmeyi ya da mekanı biçimlendirmeyi de içermesidir (Blumenfeld; 1967). Bu nokta da mekanın ne olduğu konusunda bir tartışmadan kaçınmak için hem mutlak hem kabullerine göre anlamlı olabilecek bir tanımlama

apılmıştır. Dikkatlerden kaçmaması için burada mekanın biçimlenişinin ön plana çıkarılışının diğer amaç türlerini dışlamadığı onlarla birlikte yer almayı içerdiğini belirtmekte yarar vardır. Kent mekanının bir sosyal ürün olduğunu hiç akıldan çıkarmamak gerekir.

Bu noktada bir plançı, plançılardan N boyutlu soyut mekanlarla uğraştıkları bunlar arasında 3 boyutlu coğrafik mekan boyutlarının yer almasının önemli bir değişiklik yaratmayacağını tasarımın farklılaştırılmasına gerek olmadığını söyleyebilir. Bu karşı savın yanıtının net olarak verilmesi gerekir. Bunun için amaçlar arasına mekansal biçimlendirmelerin girmesinin ne tür değişiklikler getirdiğini çözümlenmek gerekir. Mekansal biçimlendirmenin girmesi değerlendirmede estetik ve sembolik yargıların da yer almasını getirmektedir. Oysa planlamada ahlak alanının yargılarının getirdiği araçlar bilimsel önermelere dayanarak gerçekleştirilmektedir. Bunun içinde estetik yargılar bulunmamaktadır. Tasarımda amaçlar arasında mekansal biçimlendirmeye ilişkin estetik kaygılar da yer alınca çok daha karmaşık bir durumla karşılaşmaktadır. Tasarım estetik, ahlak, alanının yargılarıyla bilimsel alanın önermelerini bir araya getirmektedir. Denilebilir ki gerek ahlak gerek estetik alanının yargıları olsun her ikisi de enter subjektiftir yani özneller arasıdır, bu bakımdan aralarında fark yoktur. Ama her ikisinin öznellik temelleri farklıdır. Estetik yargılar insanların görsel ve diğer duyularına dayanırken, ahlak yargıları kişilerin yararlarını gerçekleştirecek biçimde toplumsallaşma süreci içinde oluşmaktadır. Eğer kısaca ifade etmek gerekirse tasarımın planlamaya indirgenemeyişi amaçları arasında es-

etik ve sembolik yargıların da yer alması yüzündendir.

Tasarım yapmaya girişmek beraberinde üstü kapalı olarak bazı kabullerin yapılmış olmasını gerektirmektedir. Bu kabuller yukarıdaki biçimde bir tasarım tanımı yapılmasının doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir tasarımcının ya da bir grubun tasarım yapmaya kalkışması toplumda bu amacın kendiliğinden ya da toplumun mevcut süreçleri içinde gerçekleşmeyeceğine bir inancı içermektedir. Toplumsal süreçler ya bu konuda hiç birşey ortaya koyamayacaklardır ya da toplumsal süreçlerin ortaya çıkardığına razı olunmamaktadır. Böyle toplumun kendi işleyişi içinde oluşacağına razı olmayış, onun yerine tasarlanan bir biçiminin gerçekleştirilmesini istemek kaçınılmaz olarak bu süreçlerin denetlenilebileceği kabulünü getirmektedir. Bu öyle kolayca geçitirilebilecek bir konu değildir. Bir tasarım kuramının kurulmasından önce üzerinde iyice düşünülmesi, netleştirilmesi gereken bir konudur. Çoğu kez de tasarım konusundaki başarısızlıklar tasarım kuramlarının bu konuda duyarlı olmayışı yüzündendir. (Tasarım pratikleri ve yaklaşımları genellikle denetliyebildiklerinden daha çoğunu tasarlamaktadırlar. Oysa bu başarısızlığı başlangıçtan kabul etmek demektir. Bir tasarımcı neyi denetleyebiliyorsa ancak o düzeyde tasarlamak durumundadır. Uygulama ile tasarımın bütünlüğünün kurulması bu açıdan önem taşımaktadır.)

Tasarım pratiğinin denetliyebildiğinden fazlasını tasarlama eğilimine değişik açıklamalar getirilebilir. Bunlardan biri tasarım eğitiminde aktarılan ideolojik yönelim olabilir. Ama bu-

* Prof. Dr.

adaki tartışma bakımından daha anlamlı olanı bu eğilimin tasarım eyleminin niteliğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. (Kanımca tasarım eylemi ve bundan kaynaklanan tasarım kuramı bu sapma eğilimini içerisinde barındırmaktadır.) Çünkü tasarım eylemi oluşum aşamalarını değil doğrudan nihai ürünü tasarlamaya dönüktür. Tasarım kuramları da seçenekler arasındaki seçmelerini nihai ürünün özelliklerine dayandırmaktadırlar. Bu ise denetleyebileceğinden fazlasını tasarlamayı bağrında taşımaktadır. Ayrıca bir oluşumu değiştirmek isteyen ve nihai duruma ilişkin seçmelere yönelen tasarımcı tasarladığı şeyin bütünlüğüne yönelmiştir. Denetiminin tasarladığı şeyin tümü üzerinde olmasını istemektedir. Tasarım konusunda bir miktar düşünce geliştirdikten sonra böyle bir etkinliğin kuramının nasıl kurulabileceği üzerinde duralım. Tasarım kuramı tasarımcıya yol göstermelidir diyebiliriz. Yol gösterme amacının konulması geliştirilecek kuramın post rasyonalizasyon niteliğinde olmaması koşulunu getiriyor. Yani bir kentsel oluşumu açıklamak için oluşum sonrasındaki rasyonalizasyonlar tasarımcıya yol göstermekte çok yararlı olmayacaktır. Örneğin bir kentsel çevrenin sembolik çağrışımlarının topluma var olan güç yapısını pekiştirdiğini söylemek böyle bir açıklamadır (King; 1988). Yol göstermekten ne anlaşılmalıdır ya da bir tasarımcıya ne kadar yol gösterilebilir? Bu konuda birbirinden iki farklı tutum vardır. Bunlardan birincisi tasarım işlemini ortalama yeteneği olan herkesin yapabileceği biçimde rutinleştirmeğe çalışmaktadır. Bu yol tasarım sürecini bilimselleştirme ya da bilgisayarlaştırma çabalarının arkasında böyle bir arayış vardır (Tekeli; 1978). İkinci tutumda ise yol göstermeden anlaşılabilir farklı bir şeydir. Çünkü tasarım yaratıcı ve rutinleştirilemez bir süreç olarak görülmektedir. Bu halde yol gösterme ancak yaratıcı süreçleri geliştirmek yönünde olabilir. Bunun için bir yaratıcılık kuramına gereksinme duyulmaktadır. Bu kurama dayanarak yol gösterilebilir. Tasarım seçenekleri, ister rutinleşmiş yollarla olsun, ister yaratıcı süreçlerle üretilmiş olsun, uygulanacak olanın seçilmesi için yol gösterecek bir değerlendirme kuramına gereksinme vardır. Tasarım kuramcılarının çoğu için de önemli olan bu son değerlendirme ya da tasarımın geçerliliğini gösterme yoludur. Bu aşamanın sistemleştirilmesini tasarım metodolojisi için yeterli görmektedirler. Buna şaşmamak gerekir. Bilim felsefesi ve metodolojisi alanında da benzer bir yol izlenmektedir. Bilimsel kuramların nasıl ortaya konulduğuyla yani bulu-

şun yapıma yoluyla değil geçerliliklerinin nasıl kanıtlandığı ile ilgilenilmektedir. Ama tasarım kuramı özellikle eğitim kurumlarının denetlenebileceği kabulünü getirmektedir. Bu öyle kolayca geçirilebilecek bir konu değildir. Bir tasarım kuramının kurulmasından önce üzerinde iyice düşünülmesi, netleştirilmesi gereken bir konudur. Çoğu kez de tasarım konusundaki başarısızlıklar tasarım kuramlarının bu konuda duyarlı olmayışı yüzündendir. (Tasarım pratikleri ve yaklaşımları genellikle denetleyebildiklerinden daha çoğunu tasarlamaktadırlar. Oysa bu başarısızlığı başlangıçtan kabul etmek demektir. Bir tasarımcı neyi denetleyebiliyorsa ancak o düzeyde tasarlamak durumdadır. Uygulama ile tasarımın bütünlüğünün kurulması bu açıdan önem taşımaktadır.)

Tasarım pratiğinin denetleyebildiğinden fazlasını tasarlama eğilimine değişik açıklamalar getirilebilir. Bunlardan biri tasarım eğitiminde aktarılan ideolojik yönelim olabilir. Ama buradaki tartışma bakımından daha anlamlı olanı bu eğilimin tasarım eyleminin niteliğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. (Kanımca tasarım eylemi ve bundan kaynaklanan tasarım kuramı bu sapma eğilimini içerisinde barındırmaktadır.) Çünkü tasarım eylemi oluşum aşamalarını değil doğrudan nihai ürünü tasarlamaya dönüktür. Tasarım kuraları da seçenekler arasındaki seçmelerini nihai ürünün özelliklerine dayandırmaktadırlar. Bu ise denetleyebileceğinden fazlasını tasarlamayı bağrında taşımaktadır. Ayrıca bir oluşumu değiştirmek isteyen ve nihai duruma ilişkin seçmelere yönelen tasarımcı tasarladığı şeyin bütünlüğüne yönelmiştir. Denetiminin tasarladığı şeyin tümü üzerinde olmasını istemektedir. Tasarım konusunda bir miktar düşünce geliştirdikten sonra böyle bir etkinliğin kuramının nasıl kurulabileceği üzerinde duralım. Tasarım kuramı tasarımcıya yol göstermelidir diyebiliriz. Yol gösterme amacının konulması geliştirilecek kuramın post rasyonalizasyon niteliğinde olmaması koşulunu getiriyor. Yani bir kentsel oluşumu açıklamak için oluşum sonrasındaki rasyonalizasyonlar tasarımcıya yol göstermekte çok yararlı olmayacaktır. Örneğin bir kentsel çevrenin sembolik çağrışımlarının topluma var olan güç yapısını pekiştirdiğini söylemek böyle bir açıklamadır (King; 1988). Yol göstermekten ne anlaşılmalıdır ya da bir tasarımcıya ne kadar yol gösterilebilir? Bu konuda birbirinden iki farklı tutum vardır. Bunlardan birincisi tasarım işlemini ortalama yeteneği olan herkesin yapabileceği biçimde rutinleş-

tirmeğe çalışmaktadır. Bu yol tasarım sürecini bilimselleştirme ya da bilgisayarlaştırma çabalarının arkasında böyle bir arayış vardır (Tekeli; 1978). İkinci tutumda ise yol göstermeden anlaşılabilir farklı bir şeydir. Çünkü tasarım yaratıcı ve rutinleştirilemez bir süreç olarak görülmektedir. Bu halde yol gösterme ancak yaratıcı süreçleri geliştirmek yönünde olabilir. Bunun için bir yaratıcılık kuramına gereksinme duyulmaktadır. Bu kurama dayanarak yol gösterilebilir. Tasarım seçenekleri, ister rutinleşmiş yollarla olsun, ister yaratıcı süreçlerle üretilmiş olsun, uygulanacak olanın seçilmesi için yol gösterecek bir değerlendirme kuramına gereksinme vardır. Tasarım kuramcılarının çoğu için de önemli olan bu son değerlendirme ya da tasarımın geçerliliğini gösterme yoludur. Bu aşamanın sistemleştirilmesini tasarım metodolojisi için yeterli görmektedirler. Buna şaşmamak gerekir. Bilim felsefesi ve metodolojisi alanında da benzer bir yol izlenmektedir. Bilimsel kuramların nasıl ortaya konulduğuyla yani buluşun yapıma yoluyla değil geçerliliklerinin nasıl kanıtlandığı ile ilgilenilmektedir. Ama tasarım kuramı özellikle eğitim kurumlarının pratiğine de yol göstermek için geliştiriliyorsa sadece bu aşamayla yetinilemez, tasarım düşüncesinin oluşumunu da kapsamına almasında yarar vardır.

III- KENTSEL TASARIMIN ÖZGÜLLÜKLERİ ÜZERİNE

Bu bölüme kadar genel olarak tasarım ve tasarım kuramı üzerinde durduk oysa bizi ilgilendiren kentsel tasarım olduğuna göre onun özelliklerini ayrıca ele almakta yarar vardır. Kentsel tasarımın özgül yanları nelerdir? Bu özgüllüğü ortaya koymakta mimarlık tasarımı ile kentsel tasarımın karşılaştırmasını yapmaktan yararlanabilir.

Bu farklılıkları dört farklı boyut üzerinde durarak sergileyebiliriz. Bunlar; 1- Bir binayı ya da bir kentsel çevreyi algılama ve bilişteki farklılıklar, 2- Ölçekteki farklılıklar, 3- Tasarımcının denetim düzeyindeki farklılıklar, 4- Tasarlanan çevrenin muhatapları ve bu konudaki kararların meşruyetinin nasıl temellendirildiği konusundaki farklılıklar, diye sıralanabilir (Tekeli; 1969)

Tasarımın planlamadan farklılığı üzerinde dururken estetik ve sembolik yargıların önemi belirtilmişti. Bu estetik yargılar üzerinde durabilmek kentin insanlar tarafından nasıl algılandığı bunun bir binanın algılanmasından nasıl farklılıklar gösterdiğini araştırmamız gerekir. Bunun için önce çevrenin insan tara-

findan nasıl algılandığı üzerinde duralım. (Algılama ve biliş sorunlarıyla ilgili olarak burada yapılan açıklamaların yeterliliği psikoloğlarca tartışılabilir. Eğer üzerinde anlaşılabilir başka kuramlar varsa bu bölümde kolayca onlara yer verilebilir. Yazınır kurgusunda bu yönde gerekli değişmeler yapılabilir). Dış dünyanın tota algılamasına merkezi sinir sisteminin güdülenme, hafıza ve öğrenme işlevleri katkıda bulunur. Güdülenme ol madan algılama yüzeyselliğin ötesine geçemeyecektir. İnsanlar gereksinmesi olan şeyleri görürler. Eğer algılanan dış gerçeklik taşınmaz hale gelirse insan zihninin fantazile ürettiği de bilinmektedir. Öte yandan algılamanın gerçekleşmesi hafıza ile yakından ilişkilidir. Geçmiş deneyleri sağladığı ilgili bir birikim olmadıkça algılama gelişmez. İnsan beyni parçalar halinde algılar kısa erimli hafız; onları ilişkilendirir yararlanılır hale koyar. İnsan zihninin gelişmesinin yıllarında kalıplar (pattern) ve ilişki kolları kurularak dış dünyanın başlangıç modeli oluşur. Yaşam da neyi içinde bu başlangıç mode değişerek, zenginleşerek, dış dünyanın karmaşıklığını temsil eder hal gelir. Algılamanın büyük ölçüde öğrenme ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu süreçte geri besleme ilişkile özellikle önemlidir. Yaşam deneyinde her yeni algılama sadece önceki modele bir parçanın eklenmesi biçiminde olmamaktadır. Her yeni algılanan geçmiştekilerle etkileşim için girerek önemli ise onların mod içindeki konularını değiştirmektedir. Bu yeni öge çok güçlü ise bir kısmı eski öğeleri model içinde çevreye itebilmektedir. Eğer algılamayı bu biçimde kavramlaştırırsak bir mek-

nin algılanması salt görmeye olma duyumsal bilginin beyne gittikten sonra yorumlanması sonucu çıkarıma (inference) ile olur. İnsanın yaşam deneyi süresince insan algılaması gittikçe alışılmışın denetim altına girer. İnsanların yaşamaya alıştığı çevrelerin büyük kısmı bilinmeyen algılamanın dışında kalır. Bilinmeyen algılama dışı kalan çevre öğeleri bilinçaltı algılamaları oluşturur. Bilinmeyen algılamanın seçmeci olması ve geri kalanların bilinçaltı algılamaya te edilmesi zihnin aşırı yüklenmesi önleyen koruyucu bir mekanizma oluşturduğu gibi, insanların belli hedeflere yönelen eylemlerini kolaylaştırır. Beynin mitos yaratıcı özelliği de bu algılama sürecini distorsiyonlar yaratır. Gerçek olmayanla gerçek olanların ikna ed bütünlüğünü kuran mitosların geçişin yerine geçerek hale gelmesi te likesi her zaman vardır. Bu dış dünyayı algılamanın bir hali haline gelebilir. Tasarım gibi yaratıcı süreç

tasarımcıya yol gösterebilme durumundadır. Bu çıkış noktası bize geliştirilebilecek kuramları iki boyutta farklılaştırma olanağı vermektedir. Bu boyutlardan birincisi bu kuramların tasarımcıya yol göstermekte seçtikleri yoldur. İkincisi ise ancak denetlenemediği kadar tasarımların ne biçimde gerçekleştirildiğidir.

Tasarımcıya yol göstermek bakımından bir kentsel tasarım kuramının seçebileceği üç farklı tutum vardır diyebiliriz. Bunlardan birincisi tasarımcının mekansal biçimlere ulaşmasını rutinleştirmeye çalışmaktır. Yani tasarımcının yaratıcılığından beklenen enaz düzeye indirilmeye uğraşılacaktır. Bir tasarımcıya rutinleşmiş biçimde nasıl yol gösterilebilir? Bu yollardan ilk akla geleni bilimsel kuramlara başvurmak. Bir kentin işlevleri ve toplumsal yapısı verildiğinde onun formunu kestirebilen bir kuram varsa bu işlevi yerine getirecektir. Kentsel ekoloji kuramlarında olduğu gibi. Eğer böyle kuramlar yetersiz bulunursa, makinalar, biyolojik sistemler gibi analogilerden de yararlanılabilir. Ama bu rutinleştirmeler sadece makro düzeyde, kentin formu düzeyinde anlamlıdır. Bu yaklaşımlar tasarımda algılamaya dayanan değerlendirmelerin yani estetik ve sembolik yargıların önem kazandığı kent parçaları düzeyinde yol göstermekte yetersiz kalır. Mikro ölçekte algılamalar, kimlik arayışları, mitoslar önem kazanır. Bunlarla biçimler arasında bire bir ilişkiler kurulamamakta bu ölçekte toplumsal yapıya dayanan deterministik kuramlar geliştirilememektedir. Bu ölçekte yapılabilen kent parçalarının biçimlerinin toplumsal içeriklerini yadsıyarak her dönemde ve her toplumsal formasyonda geçerli olabilecek biçimlerin varlığını kabul etmek ve tarihsel örneklerle dayanarak bunların kataloğunu oluşturmak olmaktadır. Bu kataloğlar yardımıyla bir ölçüde rutinleştirme gerçekleştirilmektedir. Rossi, Krier vb neo rasyonalistlerin yaptıkları böyle bir yolu seçmektedir. (Krier; 1984) (Rossi; 1982) Bu halde sağlanan rutinleştirme kentsel tasarımın toplumsal referanslarından koparılması pahasına sağlanmıştır. Bu halde mimarlığın ve kentsel tasarımın kendi başlarına biçimlerin ve imajların iletişimini ve meşrulaştırılmasını (legitimization) sağlayabileceği varsayılmaktadır. (Dutton; 1989)

Tasarımcıya yol göstermekte rutinleştirici yaklaşıma göre daha yaratıcı olan ikinci bir yaklaşım kritik edici yaklaşımdır. Kritik edici yaklaşımın temel özelliği var olandan hareket etmesi ve belli bir noktadan ya da bakış açısından hareketle onu eleştiri-

terek dönüştürmesi ve aşmasıdır. Buradaki yaratıcılığın çerçevesi hem varolanla hem de eleştirinin bakışıyla sınırlanmıştır. Kritik olmak tasarım olgusunun çıkış noktasındaki oluşumun ortaya çıkardığına razı olmamak güdüsüyle örtüşüyor. Bundan sonrasında önemli güçlüklerin olduğu açıktır. Güçlükleri aşmakta başvurulabilecek tutumlardan biri bir çevreyi oluşturmada etkili olan tasarım seçmelerinin ve bunların legitimize edilmesinin belli mitoslara dayandığı eleştirinin hedefinin bir demistifikasyon olması ileri sürülebilir. Eğer sorun hakim olan tasarım ideolojisini yıkmak ise demistifikasyon yeterlidir. Oysa bu eleştiri yeni tasarımlara kaynaklık etmek için yapıyorsa demistifikasyon bu amacı yerine getirmek için yetersiz kalacaktır. Öyle ise eleştiriye temel olan bakış açısının mekansal biçimlenmeyi daha başarılı olduğu bir noktaya götüreceğine inanılan yeni bir demistifikasyon için yeterli öğeleri içermesi gerekir. (Burada tasarım kuramlarının demistifikasyondan kaçınılmazlığı gibi bir varsayım kendisini açıkça göstermektedir. Bu yazıyı bu konuda daha ayrıntılı bir tartışmaya girmeden sürdürebilirim sanıyorum)

Eleştiriye temel olabilecek değişik bakış açılarından söz edilebilir. Bunlar humanist temelli olabileceği gibi rejonalist temelli de olabilir. Kenneth Frampton'un "*Critical Regionalism*"i böyle bir yaklaşımdır. Tasarımda mekansal biçimlenme ile ilgilenileceği için belki de böyle bir bölgesel temelli yaklaşım daha yararlı olacaktır denilebilir. Frampton eleştirisini geliştirmekte ikili kavram çiftlerinin bir yanına yaslanmakta buluyor. Bu kavram çiftleri; mekan x yer, tipoloji x topoğrafya, architectonic x scenografic, suni x doğal, görsel x dokunulurdur. (Frampton; 1986) Buradaki tartışmamız bakımından önemli olan bu kavram çiftlerinden hangisinin seçildiği değil birinin terk edilip yerine bir diğeri konulmaya çalışılmasıdır. Başka bir deyişle bir demistifikasyon yerine bir başka demistifikasyon almakta oluşudur. Belki de Frampton'un yaklaşımı bir eleştirisel geliştirme yaklaşımı yerine daha pasif bir tutumu içeren direniş olarak görmek daha yerindedir. Bölgesel değerlere dayanarak universalist hegemonyanın kurulmasına bir karşı koyma diye düşünmek gerekir. Bu halde eleştirel tutumun çıkarabileceği değişmelerin bir biçimde sınırlanmış olması sözkonusudur.

Üçüncü yaklaşım yol göstermekte yaratıcılığı ön plana çıkaran yaklaşımdır. Bu durumda gereksinme duyulan kuramsal çerçeve yaratıcılık kuramı

olacaktır. Yol gösterme burada yaratıcılığın geliştirilmesine yardımcı olmak anlamındadır. Bu yaklaşımda daha çok insan beyninin bilinç dışı düzeydeki, problem çözme kapasitesine güvenilmekte ve ondan yararlanılmak istenilmektedir. Bilinçli olmayan zihnin daha yaratıcı olacağı düşüncesi, bilinci düzenleyen kuralların daha önce kurulmayan ilişkilerin kurulmasını engelliyeceği savına dayandırılmaktadır. Bu halde bilgiyi bilincin denetimi dışında muamele eden sürecin, bilinçli olarak seçilecek olan, tasarım ürününü bir anda yaratması beklenmektedir.

Bir alandaki ya da yerdeki gizli görsel potansiyeli ortaya çıkaracağı düşünülen bu yaratıcı tasarım yaklaşımı içinde de tamamen yepyeni olan bir şeyin yaratılması öngörülmektedir. Önerilen uzun dönemli hafızada yer etmiş biçimler, sorunlar, bilgiler, varolan çözümler arasında yeni bir ilişkinin açığa çıkarılmasıdır. Bu yeni ilişkinin ortaya konulmasını engelleyen bilincin baskısı kaldırılmaya çalışılmaktadır. Yani yeni olan da varolanlara dayanılarak kurulacaktır. Ama bunun ortaya çıkması yeni bir sorunun çözülmesine yönelinerek, bunun sağladığı güdülenmeyle, açık esnek bir zihni konumdan yararlanılarak sağlanacaktır. Bu yolla bilinçli arayışlara göre daha başarılı çözümler bulunacağı varsayılmaktadır. Bunun için de önce problemin ve bilgilerin yakından tanınması, bu problemin bir süre akılda taşınarak içselleştirilmesi ya da bir kuluçka dönemi geçirilmesinden sonra çözümün kavramsal düzeyde ve bilincin baskısında olmayan süreçlerle yaratılması, daha sonra bilinçli olarak ayrıntılandırılması ve değerlendirilmesi gibi bir yaklaşım önerilebilir. (Smith; 1974) Çözümde bilincin kontrolünde olmayan süreçlere ağırlık verildiği için de tasarımcıya bu süreci önermenin dışında bir yol gösterme söz konusu olmamaktadır.

Kentsel tasarım kuramlarının yol gösterme yaklaşımlarına ilişkin seçenekleri gördükten sonra şimdi denetleyebildiği kadar tasarım yapma konusunda izlenen farklı yaklaşımları ele alalım. Bunlardan birincisi, tasarımın kaplıyacağı alanı küçülterek bu alan içinde tasarımı en ince ayrıntısına kadar denetleme alışkanlığını sürdürmektir. Bunun korunabilmesi için tasarımcı iki ön koşulu yerine getirmeye çalışmaktadır. Bunlardan birincisi kent parçası üstünde toprak mülkiyetinin denetimini sağlamak, ikincisi ise bu ölçekte bir yapılaşmanın gerektirdiği mali kaynağın harekete geçirilmesidir. Bundan sonra bu alan içinde total tasarım yaklaşımı

sürdürülebilir. Bu tasarım Bofill örneğinde olduğu gibi kendisini çevresinden de kopararak kendine yeterli hale gelebilir. (Bedarida; 1986) Dah önce sözünü ettiğimiz yeni rasyonel listlerin yaklaşımları da bir ölçüde bu kapsam içinde düşünülebilir.

İkinci yaklaşım toptan tasarımların yaklaşımından vazgeçerek, ayrı ayrı tasarlanmış küçük birimlerin yan yana gelmesinin anlamlı bir çevre oluşturabileceğini savunmaktadır. Bu el alışta kentsel bütünlükten söz etme purist bir mitos olarak görülmektedir. Bu yaklaşımın, hem kapitalist toplumun varolan parçalanmış kentsel toprak mülkiyeti düzenini hem de marların varolan bireyci tasarım ideolojilerini sorgulamadan, bunları sonuçlarını kent parçası düzeyinde rasyonelle ve estetize etmeğe çalışmak olduğu düşünülebilir. Bu halde bir kentsel tasarım çabasının kalı kalmadığı tartışma konusu olabilir. Yapılanın sadece söylemsel düzeyde varolanı meşrulaştırmaya çalışmak olduğu söylenebilir. Bu genel kapsam içinde bir birinden küçük farklılıklar gösteren üç farklı tutum görülmektedir. Bunlar; incrementalizm çatışmalar kenti ve bricolaj ve de konstrüksiyon olarak sıralanabilir.

Incrementalizm karar verme kuramı içinde geliştikten sonra tasarım alanına taşınmıştır. Karar verme kuramı içinde incrementalizm, toplumsal değişik grupların değer yargıları arasında çatışmaların bulunması, değer yargılarının zaman içinde değişmesi, insanın karar verme kapasitesinin sınırlı olması, kararların zaman içinde bir sırayla uygulanma durumunda olması gibi nedenlere

başka bir deyişle rasyonel kararı olanaksızlığına dayandırılmıştır. (Lindblom; 1965) Karar kuramı için geçerli olan savlar tasarım kuramında öncelikle geçerlidir. Bu kentsel tasarım alanına taşındığında kentin sorunlarının çok sayıda küçük projelerce çözülebileceği, bu projeleri dıştan bir müdahale olmadan kent aralarında bir uyum sağlayacağı kabul edilmektedir. (Carlo; 1988) Kent bir çıkar çatışmaları ve her türlü iş yapma (bricolaj) alanı olarak görülmeye başlandığında topluma bir monist görüşü (ütopyaları da bu grupta) içinde düşünülürsünüz kabul etmenin baskıcı pratiklere neden olacağı ortaya çıkar. Açık toplumlar da, populist ideolojilerin geçer olduğu siyasal sistemlerde, baskıcı pratikleri gerektiren düzenlemeler sağlanamaz. Böyle bir ortamın tasarımı yaklaşımı populist ampirizm olacaktır. Halkın denetlenmeyen spon tanlığının da sağlıklı çözümlere götürüleceği kabul edilmektedir. Böyle

bir sav ampirist olduğundan geçerliliğini göstermek için başvurulacak yol ancak başarılı örnekleri ortaya koymak olabilir. Böyle örnekler olarak Roma, Londra, Los Angeles, en çok üzerinde durulan kentler olmuştur. Değişik çıkarlara ya da değişik mantıklara göre oluşmuş binaların ve kent parçalarının yan yana gelmesinden ya da kolajından oluşan kentte tabii amaçlı bir sembolik etkinin doğması söz konusu olmayacaktır. Ancak rastlantısal bir etki söz konusudur (Rowe, Koetter, 1978). Eğer böyle rastlantısal etkilerle yetinilmeyecek ve kolay bir yöntem olarak önerilecekse formların yan yana gelişinin fonksiyonalist nedenleri dışlansa bile etik ya da estetik ilkelerini araştırmak gerekecektir.

Tschumi ise benzer bir tutumu Derrida'nın dekonstrüksiyon yaklaşımını belli bir biçimde tasarım alanına aktararak yapıyor. Kentsel tasarımı kavramsal düzeyde olumlu özellikler yüklenen, bütünlük, yerel bağlama uyum, süreklilik ve sentez gibi kavramlarından kurtarmaya çalışmaktadır. Paris'te La Villette Park'ında karmaşık bir organizasyonun hiyerarşi ve düzen, bütünü sentezi gibi geleneksel tasarım değerlerine başvurmadan tasarımın yapılabileceğini ortaya koydu. Bu tasarımda üç otonom, noktalar, çizgiler ve yüzeyler sisteminin birbirinin üstüne gelişi (superimposition) ilkesini, totalize sentezleri reddederek geliştirdi. Bu üstüste gelişte iç tutarlılığı yüksek bir megastrüktür oluşturulması arayışı değil tersine, bir karar verilemez arayışı vardır. Burada sonsuz bir yorum çeşitliliğine yönelen bir arayış kaygısı bulunmaktadır. Bu bir anlamsızlığa yönelik değil semantik çoğulculuğa yöneliştir. (Tschumi, 1987)

Toplam tasarım yerine, tek tek binaların tasarlanmasını öneren, bu yolla aşırı tasarımdan kaçınma yaklaşımını, daha başka temellendirme yolları da bulunabilir. Bu yazının amaçları açısından bu konudaki tartışmayı daha da uzatmakta yarar yoktur.

Aşırı tasarımdan kaçınmanın üçüncü yolu doğrudan nihai ürün yerine kent parçasının oluşumunda uyulacak kuralları başka bir deyişle dili tasarlamaktır. Böyle bir dil, bir yandan bu kentsel çevrede tek tek binaların tasarımını bu dil kuralları içinde serbest bırakarak, hem yaratıcılığa açık olmakta hem de çevrenin denetlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Öte yandan dilin öngördüğü bir örüntünün (pattern) doğuşunu yani bir iç tutarlılığı garanti etmektedir.

Değişik öğelerin kompozisyonu olanaklıysa dil vardır. Başka bir deyişle bu kompozisyonu olanaklı kılan dildir. Bu dili sonsuz uyum kapasitesi olan tasarım (mimari) olarak da düşünebiliriz.

Örüntü (pattern) dilleri kavramını sistematik olarak geliştiren Christofer Alexander olmuştur. Alexander bir kentsel tasarımın adı konulamayan ama bilinen bir kaliteyi gerçekleştirmesi gerektiğini söylemektedir. Bu kaliteyi tanımlayabilmek için her yere karakterini veren sürekli olarak tekrarlanan olaylar örüntüsünü (pattern) anlamak gerekecektir. Bir yerin karakterini bu olaylar vermekle beraber, bu olaylar içinde cereyan ettiği mekanlardan ayırlanamamaktadır. Her kent ya da parçasının yapısını bu örüntüler arası ilişkiler oluşturmaktadır. Örüntüler durağan değildir, zaman içinde değişme gösterirler. Zaman ve çok sayıdaki örüntü (pattern) bir birini etkileyerek varlıklarını sürdürebilirler. Bu nedenle adlandırılmayan bu kaliteye ulaşabilmek için canlı bir nedenle adlandırılmayan bu kaliteye ulaşabilmek için canlı bir pattern dili kurmak gerekecektir. Her örüntü uyulması gereken kuralı gösterecektir. Örüntüler, mekanı farklılaştıran operatörler olarak yorumlanabilir. Örüntüler arası ilişkiler de dili oluşturacaktır. Her pattern onu kullanan kişiye sonsuz sayıda değişik bina yapma olanağı verecektir. Aynı zamanda bu dil morfolojik olarak tamamsa, kişilerin bu yaratıcı çabaları sonunda ulaşılan bir kaos değil bir bütünlük olacaktır. Alexander'a göre bir toplumda herkesin kafasında bir pattern dili vardır. Bu hem tasarımcının hem de kentte yaşayanların zihninde bulunmaktadır. Bu dil içinde hareket eden çok sayıda kişi canlı tutarlı ve önceden kestirilemez kenti ortaya çıkaracaktır. Ama Alexander'a göre günümüzde böyle pattern dilleri ölmekte olduğu için herkes kentlerde bir kaosun yükselişini görmektedir. (Alexander: 1977)

Alexander'ın bakış açısında bir kent tasarlanarak değil, bahçedeki bir çiçek gibi gelişerek büyüyecektir. Mimari tasarımına iki önemli saldırı yapmaktadır. Bunlardan birincisi bugün örüntü dillerinin öldüğünü söylerken mimarlığın bugünkü bireyci tasarım ideolojisiyle başarılı bir kentsel çevre yaratılamayacağını anlatmaya çalışmasıdır. İkincisi ise neo rasyonalistlerin tersine fiziki çevre ile toplumsal olayların ilişkisi kesmeye çalışmamakta ikisinin bütünlüğünü kurtmaya uğraşmaktadır. Alexander'ın kentsel tasarım konusuna getirdiği bu bakış açısının potansiyelinin yeterin-

ce kullanıldığı söylenemez. Bu açıdan bakıldığında Atina Charter'in getirdiği modernist ya da fonksiyonalist tasarım ilkeleri de bir pattern dili olarak görülebilir. Bu kentsel tasarım ilkelerine günümüzde getirilen eleştirilere bakarak bu dilin başarılı olmadığı söylenebilir. Günümüzde bir çok kentimizde yürürlükte olan imar talimatnameleri de Atina Charter'inin bir başka başarısız dilsel ifadesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda Françoise Choay'ın getirdiği "progresist" ve "kültüralist" tasarım kalıpları da iki farklı dilin ifadesi olarak düşünülebilir. Choay'ın boşlukların sürekliliğine dayanan sınırları belirlenmemiş progresist kentsel dokusu aslında Atina Charter'inin dilini kullanmaktadır. Dolulukların sürekliliğine dayanan sınırları belirli sanayi öncesi kentinin "kültüralist" dokusu ise karşı örneği oluşturmaktadır. (Choay; 1969)

Kentsel tasarımda böyle bir örüntü dilinin kurulmasına yönelince üzerinde durulması gereken bazı sorular ortaya çıkmaktadır. Bu kuralların yeterliliği ve başarısı nasıl değerlendirilecektir? Bu kuralların başarısı yine ortaya çıkan nihai ürünün ya da çevrenin başarısına dayandırılmak durumundadır. Bu nedenle de bir dilin başarısı ancak ortaya çıkaracağı çevrelerin simülasyonu başarıyla sağlanacaktır. Bu kuralların yeterliliği de bir çevrenin değerlendirilmesinde önem verilen öğelerin neler olduğuna ve bu konularda kurallar getirilip getirilmediğine göre değerlendirilebilir.

V- KENTSEL TASARIMIN BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİNDE GÖZÖNÜNE ALINACAKLAR

Ne düzeyde ve hangi yöntemle yapılsa yapılsın, tasarım ürününün seçenekleri bulunacak ve bunların değerlendirilerek aralarından birinin seçilmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle tasarım kuramının bir ögesi tasarımın değerlendirilmesi ya da gerçekleştirilmek istenilen değerler olmak durumundadır.

Böyle bir değerlendirmenin en zor yanı bu tür değerlendirmelerin dayanacağı değerlere açıklık kazandırmaktır. Bu konuda üç tür güçle karşılaşmak kaçınılmazdır. Bunlardan birincisi toplumda hangi kesimin hangi dönemdeki değerlerinin esas alınacağıdır. Toplumun değişik kesimlerinin üzerinde uzlaşacağı bazı değerler bulursa bile, bunların önceliğinin daha zor olacaktır. İkincisi bu konudaki değerleri benimseme, bunların gerçekleşmesi konusunda fedakarlıkta bulunmaya hazır olmak

başka bir deyişle samimi olarak inanıp inanmamaktır. Eğer toplumdaki değerleri birincil, ikincil, gizil olanlar, ihmal edilen potansiyel değerler olarak sınıflandırsak ne tür sorunlarla karşı karşıya kalındığı daha iyi anlaşılır. Toplumda insanların açıkça ifade etmediği ama gerçekleş-tirmeye çalıştığı değerler vardır. Kişiler başkalarının uymasını istediği bir çok kurala ya da değere kendileri uymak istememektedir. Üçüncü sorun bu değerleri gerçekleştirmeye yollarının pratikte çatışma olasılığıdır. Çok ölçütlü bir değerlendirme sisteminde bu değerlerin nasıl ağırlıklandırılacağı temiz olarak çözülemeyen bir sorundur. Hemen hemen her karar probleminde bu sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenlerle daha önce de üzerinde durduğumuz "incrementalizm" ortaya çıkmıştır. Bu nedenle burada daha ayrıntılı olarak tartışmaya gerek yoktur.

Buradaki tartışma bakımından bir tasarımın olumlu değerler yüklenen kalitelerinin neler olduğu sıralanacak ve bir tasarım seçeneğinin seçilmesinde bu kalitelerde belli bir eşik düzeyinin aşılmasının arayacağı varsayılacaktır. Simon'un tatmin edici karar vermeye ilişkin dinamik analizi bana tasarım konusunda en uygun çerçeve olarak görünmektedir. Tasarımcı tasarım eylemine giriştiğinde başarmayı istediği kaliteler hakkında belli bir beklenti düzeyine sahiptir. Eğer bu beklenti düzeyini gerçekleştiren seçenekleri kolayca üretebiliyorsa beklenti eşliğini yükseltecektir. Bu yükselmiş beklenti düzeyinde bir seçenek üretilmiyorsa, beklenti düzeyini düşürecek. Böylece tasarımcının seçenek üretebilme yeteneğiyle kalite beklentileri karşılıklı değişmelerle uyum haline gelecektir. Böyle bir kuramsal çerçeve kabul edilirse, tasarımın kalitesinin yükseltilmesi için tasarımcının beklenti eşliğini bilinçli olarak yüksek tutması, seçenek üretmekte zorlanması üzerine bu eşğin düşmesine kolayca razı olmaması gerekir. (Simon, 1957)

Bir kentsel tasarımın gerçekleştirmesi gereken kaliteler ya da değerler şöyle sıralanabilir (Lynch; 1985) (Aksoy; 1987) (Hillier; 1983);

- 1- Yaşanabilirlik;** İnsanın faaliyetini ve yaşamını sürdüreceği kentsel mekanların sahip olması gereken ilk özellik sağlık koşullarına uygunluktur. Bu mekanlar insanların kendilerini yeniden üretebilmesine uygun olmalıdır. Sağlık için gerekli hava, ışık, enerji, vb. girdileri sağlamalı, güvenli ve kararlı olmalıdır.
- 2- İşlevine Uygunluk;** Bir mekanın işlevine uygunluğu çok değişik dü-

zeylerde düşünmek gerekir. Bu uyumun ergonomik düzeyde insan vücuduna uygunluktan, kültürel davranış kalıplarına ve kent içindeki yerine uygunluğa kadar değişik düzeylerinden söz edilebilir. Bu uygunluk dereceleri konfor ve etkinlik açısından değerlendirilebilir. Toplumda işlevlerin zaman içinde değişeceği düşünülürse uygunluğun zaman içinde sürebilmesi için esnekliğe de sahip olması gerekir.

3- Kolayca Okunurluk, Öğrenilebilme ve Kestirilebilme; Bir kentsel çevrenin başarısı onu insanların yeterli açıklıkta algılayabilmesi buna bağlı olarak kolayca öğrenilebilmesine bağlıdır. Özellikle günümüzün çok hareketli dünyasında bu özellik daha da önem kazanmıştır. İnsanlar kentte bulunduğu bir noktada kolayca kentin tümüne göre konumunu kestirebilmelidir.

4- Sağladığı Görsel Doyum; İnsanları yaşadığı yapı çevreyi algılamalarında, bu çevredeki yapıların ölçükleri, oranları, renkleri, dokuları vb. öğeleri estetik yargıya konu olacak etkiler doğmaktadır. Kuşkusuz kentsel tasarımın ulaşmak istediği kaliteler arasında bu da bulunmaktadır.

5- Çağrışımsal Algılama Yoluyla Anlam Yüklenmiş Olmak; Bir kentsel tasarımın yer niteliği ya da kimlik kazanması ona sembolik algılamalar yoluyla anlam yüklenmesiyle olmaktadır. Bu anlamın ne olduğunu sadece o mekanın işaretlerine bakarak değerlendirmek olanağı yoktur. Yüklenen anlam kişilere, kültürlere ve zamana göre değişecektir. Sembolik anlam yüklemesi hem mekansal konjonktüre hem de kültürel tarihe bağlı olacaktır. Tasarımcı için önemli olan bu anlamı denetlemek değil böyle bir anlamın varlığıdır. Kentsel yerler de semantik çoğulculuğa açık olmalıdır.

6- Özel ve Kamu Denetiminde Olan Mekanlar Dengesi; Kentsel tasarım büyük ölçüde kamuya açık mekanların tasarımıdır. Görsel ve simgesel sonuçları da tüm toplum tarafından tüketilecektir. Kentsel tasarım kamuya açıklık, kentte yaşayanların faaliyetlere görsel ve simgesel değerlere ulaşabilmeleri ve bu açıdan toplumun değişik kesimlerine sağladığı fırsat eşitliğine göre sınımlanmalıdır. Günümüzün kamusal mekanları özel kesimin simgesel hegemonyasına karşı korunmalıdır.

7- Gerçekleştirilebilirlik; Kentsel tasarımın gerçekçi olması gerekir. Gerçekçi olmak tasarımın yaşama geçirilebilir olması diye düşünülmemelidir. Yaşama geçirilebilir olması

sadece alt ve üst yapıların yapılması olarak düşünmemek gerekir. Burada öngörülen yaşam biçiminin yaratılması, burasının bakımlı bir biçimde yaşatılabilmesi de bu gerçekçilik boyutu içinde ele alınmalıdır. Bunun için tasarlanan mekanın hangi tür birimlerin denetimi altında bulunduğu ve denetim altında tutanların kapital birikim süreçleriyle yapılan tasarımın tutarlılığı irdelenmek durumundadır.

Kentsel tasarımın bu ölçütlerini sıraladıktan sonra şimdi sorabiliriz. Modernizmin günümüzde çok eleştiri konusu olan kentsel tasarım anlayışının arkasındaki değerler ile günümüzde önerilen ister yeni rasyonalist, ister postmodern olsun yaklaşımların arkasındaki değerler arasındaki fark nedir? Bu yedi ölçütten beşincisi dışındakiler modernizmin de ölçütleridir. Farklılık daha çok beşinci ölçüte yüklenen önem dolayısıyla doğmaktadır.

VI- SON VERİRKEN

Bu yazıda bir tasarım kuramı geliştirmekten çok böyle bir kuramın niteliklerinin ne olması gerektiği üzerinde durduk. Böyle bir tartışma yapılmış kaçınılmaz olarak bir tasarım kuramının içerikleri hakkında da ipuçları verilmiş oldu.

Bu tartışmayı sonuçlandırırken bir noktaya daha değinmek gerekecektir. O da burada tanımlanan kentsel tasarımın temsil biçiminin ya da dilinin ne olması gerektiğidir. Bir tasarım kuramının tamam olabilmesi için bu dil sorusuna da getirdiği yanıtlar. Mimarlığın tasarım sonuçlarını ortaya koymak için kullandığı grafik bir dili vardır. Bu dilin kendi amaçları açısından sorunları olsa da aynı dil kentsel tasarıma taşıdığında daha da yetersiz kalmaktadır. Özellikle buradaki gibi kentsel tasarım nihai çevreden daha az ayrıntılı olarak düşünüldüğünde bu yetersizlik daha da açık hale gelebilir.

Burada dil konusunda söylenebilecek söz tasarım kuramı bakımından bir dilin yeterliliğinin nasıl sınırlanacağı olabilir. Bu konuda iki ilke önerilebilir. Bunlardan birincisi zihnin tasarım işlevini tam olarak yansıtabilmesidir. Bunu yansıtamayan bir dil temsil işlevini yerine getiremez. İkincisi ise bu dil, tasarımdan tasarımın gerçekleştirmek istediği kalitelerin değerlendirilmesine geçişi kolaylaştırmalıdır. Dilden beklenen bu ikinci işlev değişik zorluklarla karşı karşıyadır. Bunlardan birincisi önerilen bir dilin bu kadar çok çeşitli kaliteyi ortaya koyacak zenginliği taşıması beklenebilir. O zaman bu eksikliklerin nasıl giderileceği konusu düşünülerek bir

yanıt geliştirilmelidir. Daha önemli olan dilin tasarımın ortaya çıkaracağı kentsel çevrenin kalitelerinden bağımsız olarak sadece kendisinin kalitenin ölçütü haline gelmesidir. Bu dilin kullanılmasında özellikle bu sakıncaya karşı uyanık olmak gerekmektedir.

Bu yazıyı sonuçlandırırken bir konuya daha değinmekte yarar var. Bugün genelde tek bina yapımının gerçeklerine göre gelişen ve bireyselci değerlerle yüklü mimarlık tasarım anlayışının sorgulanmadan kentsel tasarıma taşınması bugün kentsel tasarım konusundaki başarısızlığın temelini oluşturmaktadır. Eğer belli bir kentsel tasarım kuramı gelişerek hegemonyasını kurar ve mimarlık tasarım yaklaşımlarının kendilerini yeniden gözden geçirmek durumunda bırakabilirse bugünkü bunalım aşılabilir. Ama bunun gerçekleşmesi salt tasarım alanında olamaz toplumun değerler sisteminde köktenci gelişmeleri gerektirir. □

KAYNAKLAR

- AKSOY Erdem : Mimarlıkta Tasarım Bilgi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1987.
ALEXANDER Christopher ve diğerleri: A. P. tern Language, Oxford University Press, New York, 1977.
ALEXANDER Christopher: The Timeless W. of Building, Oxford University Press, New York, 1979.
ASPLUND Hans : Twotown, Institute of Technology University of Lund, 1987.
ATTOE Wayne ve LOGAN Donn: American Urban Architecture, Catalysts in Design of Cities, University of California Press, 1987.
BEDARIDA Marc: "The Adventures of Urban Design", Lotos of International No. 51, 1990, pp. 58-77.
BLUMENFELD Hans: "The Role of Design", Journal of The American Institute of Planners, September, 1967, pp. 304-310.
BROWN Denise Scott: "Team 10, Perspective 10, and the Present State of Architectural Theory", Journal of The American Institute of Planners, January 1967.
CARLO Giancarlo de: "Architettura e Urbanistica Societa", Domus, 695, October 1988, pp. 18-28.
CHERMAYEFF Serge, TZONIS Alexander: Shape of Community, Penguin Books, Middlesex, 1971.
CHOAY Françoise: The Modern City Planning in the 19. th Century, George Braziller, New York, 1969.
DUTTON Thomas A. : Cities, Cultures, and Resistance: Beyond Leon Krier and the Postmodern Condition", JAE, Winter 1989, pp. 3-12.
FRAMPTON Kenneth: "Luogo, Forma, Identità Culturale", Domus, 673, Giugno 1986, pp. 1-24.
HARVEY David: The Condition of Postmodernity, Basil Blackwell, Oxford, 1990.
HILLER ve diğer. : "Space Syntax A Different Urban Perspective" The Architects Journal, 3 November 1983, pp. 47-64.
KARAMAN Aykut: "Kamu Mekanlarının Örneklerle Anlam ve Mekan Sorunu", Karşı Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu 15-16 Mayıs 1989, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1991.
KING R.J. "Urban Design In Capitalist Society", Environment and Planning D: Society and Space, Volume 6, 1988, ss. 445-474.
KRIER Rob: Urban Space, Academy Edition London, 1984.
LINDBLOM Charles: The Intelligence of Democracy, The Free Press, New York, 1965.
LYNCH Kevin: The Image of City, The MIT Press, Cambridge, 1962.
LYNCH Kevin: Good City Form, The MIT Press, Cambridge, 1985.
REINER Thomas A: The Place of Ideal Community in Urban Planning, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1963.
ROSSI Aldo: The Architecture of the City, Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1982.
ROWE Colin ve Fred KOETTER: Collage City, The MIT Press, Cambridge, 1978.
SIMON Herbert A: Models Of Man, John Wiley & Sons Inc. New York, 1957, pp. 24-260.
SMITH Peter F: The Dynamics of Urbanization, Hutchinson Educational Ltd, London, 1974.
TEKELİ İlhan: "Şehir Planlama Mimarlık Mühendislik Üzerine Sürülen Bir Kırım Değildir", (Çoğaltma), Nisan 1969.
TEKELİ İlhan: "Tasarım Sürecini Etkileme Çabaları", Derleyen; Mimarlık Etkinliği Kavram ve Sorunları, Çevre ve Mimarlık Bilimleri Derneği, Ankara, 1978, ss. 46-54.
TRANCİK Boger: Finding Lost Space, Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1986.
TSCHUMI Bernard: Cinégramme Folie, Princeton Architectural Press, 1987.

Mimarlık Nereden Nereye?

Yücel GÜRSEL

ÖNSÖZ :

Bu yazının ana fikri; mimarlığın, ikibinli yıllarda, kabullenegeldiğimiz sorumluluk alanlarının değişimi ve muhtemel tüm yeni sorumluluk alanlarını bir bütünlük içinde incelemek değil, kanımızca öne çıkacağına, tayin edici olacağına inandığımız, TOPLUMA MEKAN KÜLTÜRÜ KAZANDIRMAK, MEKANI ve KÜLTÜRÜNÜ TOPLUMLA BİRLİKTE OLUŞTURMAK gibi, doğrudan etkileşimi temel olan SOSYAL SORUMLULUK misyonunu tanımlamaya çalışmaktır. Mimarlık teknik ve estetik bir eylem süreci olmanın yanında ve daha da öncelikli olarak sosyal bir eylem süreci olma durumundadır.

Şüphesiz, içinde yaşadığımız mimari çevre, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin bir ifadesidir. Ancak, bu çok açık gerçek, mimari çevrenin kalitesizliği ve yetersizliği gündeme geldiğinde unutulur. Mimari çevrenin sosyal yaşamdan ve durumdan bağımsız bir kaliteye ulaşabileceği zannedilir ve sorumluları aranır. Toplumların istikrar dönemlerinde bu durum belli bir ölçüde doğrudur da. İstikzarsızlık ve memnuniyetsizlik dönemlerinde, mimari çevredeki kalitesizliğin, sosyal çevredeki ve yaşamdaki kalitesizliğin bir göstergesi olarak kavramak mümkünse de, mimari çevreyi kalitelileştirerek, sosyal yaşamı kaliteli hale getirme arayışları egemendir.

Oysa ki kaliteli kreşler ve huzur evleri yaparak, çocukları ve yaşlıları terk edilmişlikten kurtaramayız. Bu durumu temelden sorgulayan, sosyal yaşama ilişkin, köklü ve yeni önermelerde bulunabilen, bu önermeleri toplumla paylaşma çabası gösteren bir mimarlık anlayışı, kaliteli bir mimari çevre yaratma şansına sahip olabilir.

Bu durum mimarlığın toplumla olan ilişkisine ve sorumluluğuna yepyeni bir boyut getirecektir.

TARİHSEL BOYUT

İnsanlık tarihi boyunca, toplumsal ihtiyaçların gelişmesi ve değişmesi, işbölümü ve uzmanlaşma alanlarının, bazılarının nitelik değiştirmesine, bazılarının ortadan kalkmasına ve yenilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Uygarlığın ortaya çıkışının göstergelerinden biri olarak da kabul edilen, tekerleğin ve atarabasının, lastik tekerleğin ve otomobilin, nitelik değiştirmiş ataları olduğu söylenebilir. Ne varki, ulaşım ihtiyacının karşılanması sürecinde, atarabası yapan kuşaklarla, otomobil üretenler arasında herhangi bir bağlantı olduğu söylenebilir.

Terziliğin, konfeksiyon sanayiinin oluşma sürecinde büyük ölçüde ortadan kalktığı, ancak yine de bazılarının modacı, bazılarının konfeksiyoncu olarak dönüşüm kuşağında yer aldığı söylenebilir. Ayrıca özel bir üretim alanı olarak terzilik de devam edelmektedir.

Herhangi bir işbölümü alanının tarihsel gelişiminde, kendi iç diyalektiklerinden ve dinamiğinden kaynaklanan değişimler ve dönüşümler olabileceği gibi, üretimin ve toplumsal yaşamın uğradığı köklü dönüşümler de, işbölümü alanlarında köklü dönüşümlere yol açar.

İnsan tarihinin I. Büyük Dönüşümü, "Tarım Devrimi" olarak da adlandırılan, ilkel toplumdaki, köleci topluma ve kent uygarlığına geçiş süreci, rahipler, krallar gibi yönetici sınıfları yaratırken, mimarlık ve tıp gibi işbölümü alanlarını da ortaya çıkarmıştır.

Binlerce yıl süren, Eski Mısır'dan, Mezopotamya kent devletlerine, Anadolu uygarlıklarından, Atina'ya, Çin'e, Roma ve Bizans imparatorluklarından, ortaçağ Avrupa'sına ve Osmanlı'ya uzanan bu süreç, insanlığa,

mimarlık açısından da olağanüstü bir birikim sağlamıştır.

Aynı şekilde II. Büyük Dönüşüm olarak kabul edilen Sanayi Devrimi de, bütün işbölümü alanlarının yeniden ayrışmasına ve uzmanlaşmasına, ücretli emek ve sermaye karşıtlığında, toplumsal yaşamın ve yapının da yeniden örgütlenmesine ve organize olmasına yol açmıştır. Bu dönem inşaat mühendisliğinin mimarlıktan net olarak ayrıştığı dönemdir.

Bu kısa anımsatmadan amacımız, sorunu tarihsel perspektifte oturtmak ve insanlığın "III. Büyük Dönüşümü" nü yaşıyor olduğuna ilişkin varsayımına neden olan etkenlerin, genelde toplumsal yaşamda, özeldir işbölümü ve uzmanlık alanlarına etkisi çerçevesinde, mimarlık da ne gibi temel dönüşümlere yol açabileceğinin, ipuçlarını yakalamaya çalışmaktır.

Gerçekten, yirminci yüzyılın son çeyreğinde, bu dönüşüme işaret kabul edilebilecek, "Bilimsel Teknolojik Devrim" gibi teknik, "tüketim toplumu", "bilgi toplumu", "post modern üretim", "post modern toplum" gibi sosyal tanımlamalar yapılmaktadır. Tabii hemen Türkiye'de de bir moda gibi "post modern mimarlık" anlayışı ve tartışmaları da gündeme gelmiştir. "Tarım Devrimi", "Sanayi Devrimi" gibi köklü dönüşümler, üretim, işbölümü ve uzmanlık alanlarındaki dönüşümlerle birlikte, sosyal sınıflar ve toplumsal örgütlenmelerdeki dönüşümleri de kapsarlar. Bu dönüşüm sürecinde, hukuki ve etik ilişkileri ve sorumlulukları da dönüşüme uğrar.

Eski Babil'deki mimarın, ortaçağdaki yapı ustasının, endüstri toplumundaki diplomalı mimarın, toplumla olan ilişkili ilişkisi, beklenti ve sorumlulukları, aynı zamanda birbirini yaratan ve etkileyen bu süreçler içinde, köklü bir biçimde farklılaşmıştır.

Eğer dünya 21. Yüzyıla girerken, "III. Büyük Dönüşüm" ünü yaşıyorsa üretim ve toplumsal yapının dönüşümüne koşut olarak, bütün işbölümü ve uzmanlık alanlarının, toplumla olan, ekonomik, Hukuki ve etik ilişkileri ve sorumlulukları da dönüşüme uğrayacaktır.

Bu dönüşüm, her ülkenin nesnel ve öznel koşullarına göre, farklı nitelik ve ölçülerde, ama insanlık tarihinde olduğu gibi, tüm dünya da sarsıcı olacak ve değişik tepkilere yol açacaktır. Kanımca, bu süreci, değişik algılama ve kavrayış ölçülerinde yaşamaktayız.

Sorun, bu süreci, bilimsel ve mümkün olduğunca bütünsel olarak kavramaya, geleceği sezmeğe çalışmak ve hazırlıklı olabilmektir.

Endüstri devrimi ile birlikte oluşan ve gelişen kapitalist toplum toplu üretimi veonun ihtiyaç duyduğu toplu eğitimi geliştirdi. Pazar için yapılan üretimin zorunlu kıldığı uzmanlık alanları alabileceğine geliştirdi. Bilim dalları ve profesyonel meslekler de kendi içlerinde uzmanlık alanına ayrıldı. Doktorluk, mühendislik onlarca uzmanlık alanına ayrıldı. Mimarlık da, bir sanat alanı olarak, resim ve heykelden, zaten rönesans da ayrılmıştı. Endüstri devrimi ile birlikte, önce mühendislik alanları, daha sonra şehircilik de mimarlıktan ayrıştı. "Kentsel Tasarım" gibi yeni ayrımlar da gündem de. Daha da önemlisi, pazara yönelik (kullanıcısı belli olmayan) toplu üretim, göç, nüfus artışı, savaşların yıkımı ile de yoğunlaşarak, kullanıcıya yabancılaştı. Giderek mimarlığın tasarımı, uygulama ve kullanma süreçleride bir birinden koptu ve yabancılaştı.

Bu süreçte mimarlığın, ekonomik, hukuki, estetik ve etik ilişkisi, ortaçağa dayanan kent kültürü ve hukukunun etki ve geleneklerini, endüstri toplumuna taşıyarak geliştirdi. Batı da

endüstri toplumunun yani kapitalist toplumun yarattığı ulusal devletle, ortaçağdan bu yana gelişen kent devletlerinin hukukunun ve geleneklerinin girişimini görüyoruz.

Ortaçağ boyunca, kent yaşamının kuralları ve sınırları içinde, mimarlık, doğrudan kullanıcıya hizmet veren yapı ustası ile, kullanıcının ve kent toplumunun paylaştıkları, bir mekan kültürünün ürünüdür diyebiliriz.

Aynı şekilde Anadolu'da da, Kula'ları, Safranbolu'ları, Muğla'ları yaratan yapı ustaları yalnızca "şahsi yaratıcılık" larını değil aynı zamanda toplumla paylaşılan, denetlenen, ortak bir mekan kültürünü yapıya dönüştürmüşlerdir. Bu olgudan geleceğin mimarlığı için, sağlam ve ileri bir ilke çıkarmak durumundayız.

Kapitalist toplumda doktorluk, avukatlık, mimarlık gibi profesyonel bağımsız mesleklerin, toplumla olan hizmet ilişkilerinin, pazar ekonomisine uygunluğu, çok özel kurallar ve yasalarla sağlanabilmiştir. Profesyonel bir bilgi için edinilmiş "bilgi ve beceri" ler bir imtiyazdır ve saklıdır, toplumla paylaşılması söz konusu değildir. Bu yüzden sahibine "rant" sağlarlar.

Vatandaşın, bütün yasaları bilme ve onlardan sorumlu olma zorunluluğu vardır. Ancak avukatlar, vatandaşın ceza, istimlak, imar ve boşanma hukukundaki bilgisizliği oranında rant sağlarlar. Avukatların, topluma ve müşterilerine HUKUK KÜLTÜRÜ vermek diye tanımlanmış bir sorumlulukları yoktur.

Hele doktorların, sessizliği ve ke-tumluğu, müşterilerine, doğrudan ilişki konusu olan hastalığı konusunda bile kültür vermemeleri, neydeyse mesleki "saygınlığın" temelidir. Hele hele mimarlar, mesleki rantlar için, esas müşterileri ile yani mekanı kullanacak olanlarla, yüzyüze gelmek kulfetinden bile büyük ölçüde özgürdüler. Dolayısıyla topluma MEKAN KÜLTÜRÜ verme diye bir sorumlulukları olabileceği kimsenin aklına gelmez.

Mekana ilişkin biçim ve beğenileri, büyük ölçüde, pazar ekonomisi ve "moda" belirlerler.

Gelişmiş ülkelerde, doktorların, avukatların, mimarların müşterilerini, zarara uğratmamaları için, gelişmiş hukuk ve denetleme sistemleri vardır. Ancak bu durum bile, profesyonel mesleklerin, özellikle de mimarlığın, toplumsal ihtiyaçlara, bu ihtiyaçların yarattığı krizlere cevap verebilmeyi mümkün kılmamaktadır. Yetersizlik ve kriz daha temelde derindedir.

Endüstri devriminin ve kapitalist toplumun modeli olan Ulusal Devlet, ulusal çıkarları koruma temelinde, yasa-sama, yürütme, yargı organlarının ayrılığına, basının dördüncü güç olarak bağımsızlığına ve dört beş yılda bir yenilenen seçimlerle işletilen Temsili Demokrasiye dayalı varlığını, savaşlarla, bloklarla 20. yüzyılın sonuna kadar sürdürebildi.

Ancak, çevre ve kent sorunlarındaki çözümsüzlük, dev sanayi kuruluşlarının içinde olduğu kriz, ulusal devletlerin, sermayenin uluslararası hareketini kontrol edememesi, sosyalist ekonomilerin ve bloğun dağılması ile birlikte, karşıtı olan liberal ekonominin toplum modelindeki, çaresizliklerin, çıkmazların, yapısal özellik haline gelmiş yolsuzlukların gün ışığına çıkması, temsili demokrasinin ve buna dayalı toplumsal mutabakatların bir aldatmaca olduğu yolundaki inancın, kendini yaratan ülkelerde yaygınlaşmasına, politikaya ve medyaya güvensizliğin artmasına neden oldu.

Diğer yandan bilgisayar teknolojisinin ve medya dışı iletişim olanaklarının olağanüstü gelişmesi, endüstriyel komplekslere bağımlı olmadan, kaliteli üretimin yapılabilir ve çeşitlenebilir olması ve bütün bunlara bağlı olarak toplumun yeniden örgütlenebilmesi olanaklarının ortaya çıkması, gelişmiş ülkelerde diğer "post" larla birlikte "post modern üretim", "post modern toplum" tezleri ile ifadesini bulan beklentileri yarattı.

Ancak bu tezler kendi içlerinde, geriye ve ileriye dönük zıtlıklar ve çelişkiler taşıyor.

Küreselleşme, "globalleşme" Dünya çapında olma eğilimleri ile yerelleşme eğilimleri yanyana geliyor. Bilgi birikiminin artması ile cehalet, üretimin artması ile açlık, iletişim olanaklarının artması ile, aldatmaca teknikleri birarada geliyor.

Bütün bu göstergeler ve çelişkiler, büyük ve köklü bir dönüşüm süreci içinde olduğumuzun kanıtları. Elbette bu süreci, değişik ülkelerde, değişik etki ve biçimlerde yaşayanlar, farklı farklı değerlendireceklerdir.

Ancak konumuz açısından, Uluslararası Mimarlar Birliği Platformlarında, 1980'li yıllardan bu yana mimarlık ciddi ve sistematik bir biçimde tartışılmaktadır. Sorun hep mimarlıkla toplum arasındaki ilişkilerin yetersizliğinde düşünülmektedir. Özellikle, yerel yönetim, kent yönetimi sorunlarının dayatıcı bir biçimde gündemde olduğu dikkate alınırsa, mimarlık, toplum ve yerel yönetim

ilişkinin, karşılıklı sorumluluk alanlarının, mutlaka dönüşüme uğrayacağına söylemek, yanıltıcı olmayacaktır. Tarih boyunca, kentlerin yönetim biçimlerinin mimarlığı ne ölçüde etkilediği apaçık ortadadır. Mimarlık, kaybettiği, toplumla olan doğrudan ilişkiyi ve bunun sağlayacağı onuru kazanabilir, kazanmalıdır. Bu ilişkinin temeli, mekan içinde yaşayanlarla yaşayacak olanlarla birlikte üretmek, mekan kültürünü birlikte yaratmaktır. Bu durum mimarlığa yepyeni bir sorumluluk alanı ve misyonu yaratmaktadır. MİMARLIK, TOPLUMUN PAYLAŞILAN MEKAN KÜLTÜRÜNÜN, GELİŞİM VE ETKİLEŞİMİNİN, BİLİNÇLİ OLARAK PROGRAMLANDIĞI, TEKNİK, SANATSAL VE SOSYAL SÜREÇLERİN ORTAK BÜTÜNSEL EYLEMİDİR.

Şüphesiz ki, yaşadığımız kentlerin yetersizliği, ciddi bir biçimde incelenmeli ve her yönüyle eleştirilmelidir. Çekirdek ailenin içinde olduğu ekonomik ve sosyal yalnızlık ve çıkmaz, kentsel mekanları da aynı doğrultuda biçimlendirmekte, kreşlerde çocukların, huzurevlerinde yaşlıların terk edilmişliklerini de yaratmaktadır.

Baskıcı ve tek yönlü eğitim okullarının mimarisini, tecrit edilmeye dayalı tedavi yöntemleri hastanelerin mimarisini belirlemektedir.

Sağlıklı bir toplumsal eleştiriye dayanmayan mimarlık, doğru önermelerde bulunamaz. İnsanın ve toplumun doğal yapısına uygun, insanlık tarihinin mirasından ve birikiminden yararlanan ve ders alan, yaşam biçimi önermeleri, aynı zamanda maddi ve moral ihtiyaçlarınıza cevap verebilen mekanların yaratılabilmesinin de temelidir.

TÜRKİYE'DE DURUM

20. yüzyılda Türkiye sınırları içinde, II. Meşrutiyet, Balkan savaşı, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, çöken Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet rejiminin ortaya çıkışı, II. Dünya Savaşının ekonomik zorlukları, çok partili dönem, özetle "Batılılaşma" dediğimiz, ekonomik, sosyal, kültürel değişim süreci yaşadık. Ancak mimarlık açısından sarsıcı değişimin, yani kullanıcıya yönelik hizmetin, piyasaya yönelik hizmete dönüşmesinin, 20. yüzyılın ikinci yarısında başladığı söylenebilir. Toprak reformu yapılamayan, doğuda ve güneydoğuda, tarıma traktörün girmesi, açık pazar ekonomisine geçiş, kente göç, kentleri ve mimarlığı hazırlıksız yakaladı.

İstanbul, İzmir ve kısmen Ankara 1950 - 1990 arası yaşanan göç dal-

gasında, I. yıkım ve gecekondulaşma sürecini yaşadılar. İstanbul'un, Fatih, Beşiktaş, Kadıköy, Moda, İzmir'i Karşıyaka, Alsancak, Bornova, Buca, Bayraklı gibi bölgelerinin hemen tar kentsel, kültürel dokusu YIKILDI VE YENİDEN YAPILDI. Aynı zamanda kentlerin "montaj sanayii" ile bağlantılı yakın bölgeleri gecekondulandırdı. Bu süre içinde İstanbul'un ve İzmir'in yakın sahilleri, akıl almaz bir kültürsüzlükle, sözüm ona yazlık, konutlarla dolduruldu.

1980 sonrası nitelik değiştiren ve gelişen göç dalgası, 1950 - 80 arası oluşan gecekondu bölgelerinin yıkılıp yeniden yapılmasına ve nitelik değişikliği tirmiş ve örgütlü yağma boyutunu kazanmış yeni gecekondu bölgelerini oluşmasına neden oldu. Kentleri çevresindeki yeşil alanlar, ormanlar su havzaları "feshedildi". Bu dönem aynı zamanda Adana, Eskişehir gibi yeni göç çekim merkezlerinin oluştuğu bir dönemdir. İstanbul'da kentler geriye kalabilen tarihi dokusu, gökdelen ve otoyol saldırısına uğradı. 19. yüzyıl taş yapıları büyük bir yıkım şoku yaşadı. Bu süreç aynı zamanda 12 Eylül rejimi ile başlayan, yasama yürütme, yargı ve basındaki çürümeye ve yozlaşmaya paralel bir süreçtir.

Çok özet olarak ifade etmeye çalıştığımız bu tablodan amaç, 21. yüzyılda büyük kentlerimizde, gerek altyapı sorunlarının yarattığı çıkmazların, gerekse sermaye birikiminin ortaya çıkaracağı taleplerin III. bir YENİDEN YAPIM SÜRECİNİ zorunlu kılacağıdır.

Betonlaşan sahillerimizin de bu çirkinliklerden arındırılması, gündeme gelecektir. Korunabilen ya da ayakta kalabilen tarihi dokuların ve kültür değerlerinde yaşatılması ve kullanılması kaçınılmaz bir durum olacaktır.

Her üç durumda, yalnızca bir finansman, fizikflanlama ve teknik biçimlendirme paketi olarak ele alınıp çözümlenemez. Çünkü belirgin biçimde İstanbul'da ve İzmir'de yaşanan I. ve II. yıkım - yapım, YAP-SAT YAP-IŞLET-DEVRET süreçleri, onarılmaması mümkün olmayan sosyal ve kültürel kayıplara ve çözümleri zor yeni sosyal ve kültürel sorunlara neder olmuştur.

İster bir tarihsel - kentsel dokunun ister bir gecekondu bölgesinin, isterseniz önümüzdeki yüzyılın büyük ölçekli sağlıklı kentsel bölgelerinin yeniden yapımı olsun, içinde yaşanılanı esas alan sosyal bir sorun olarak ele alınıp çözümlenir. İnsan olmanın, demokratik olmanın, bu süreci gerçek bir mimarlık sorunu ola-

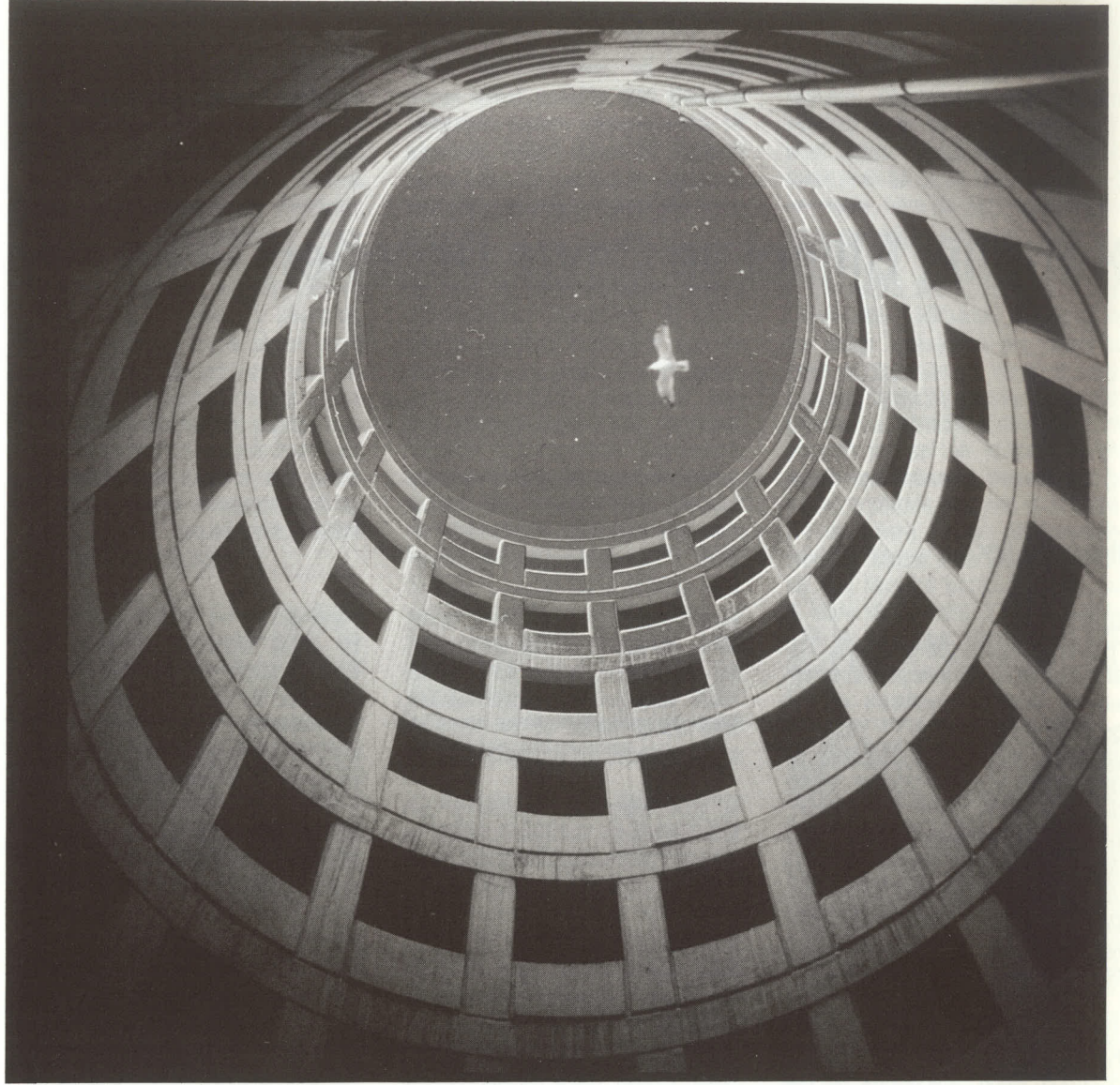
rak görmenin ve çözebilmenin ön koşulu, KENTİN OLUŞUMUNU ÖNCELİKLE SOSYAL BİR OLGU OLARAK GÖRMEKTİR.

Kentin yeniden yapım ve oluşum sürecini, içinde yaşayanlarla birlikte gerçekleştirmek, çok kültürlülüğün ve çeşitliliğin, demokrasinin ve kimlik oluşturma, MİMARİ YARATICILIĞIN nesnel kaynağı olacaktır. Bu süreçte, mimarlığa ve mimara, tasarımcılık ve yapımcılık yanında, topluma mekan kültürünü kazandırmak mekanın (tasarım - üretim - kullanım) kültürünü, mekanda yaşayan ve yaşayacak olanlarla birlikte oluşturma ve geliştirme sorumluluğu yüklenecektir. Bu sorumluluk belirgin bir şekilde sosyal bir sorumluluktur.

1990'lı yıllarda, ülkemizde de, yerel yönetim ve yerinden yönetim sorunları gündemdedir. Bu yazının kaleme alındığı şu günlerde, Büyükşehirlerin Yönetimi Yasası, Belediyeler Yasası, İl Özel İdare Yasası, Belediye Gelirleri Yasası, İstanbul'un yönetimi için özel yasa tasarımları gündemdedir. Başta TÜSIAD olmak üzere, yerel yönetimlerle ilgili görüş geliştirmek de ve ağırlık koymaktadır. Bu süreç temel bir demokrasi sorunu olarak tüm dünyada ve ülkemizde önümüzdeki on yıllarda devam edecektir.

Yeni kent yaşam ölçekleri ve yaşam biçimleri, normları ve standartları, yönetimi ve hukuku oluşacaktır. Bu gelişmeler, kentsel mekanın biçimlenmesini de doğrudan etkileyecektir. Mimarlık bu sürecin hep başında, önünde yer almak zorunda ve sorumluluğundadır. Bu sorumluluğun yerine getirilmediği ülkelerde, çözümler başka ülkelerden ithal edilecektir. Aslında 1950'lerden bu yana, mimarlığımızın ve kent plancılığımızın esas

karakteri bu olmuş, kentlerimizin ve kültür değerlerimizin yıkımına seyirci kalmış, planlama ve mimari biçimlendirmede gecikmiş ithal çözümlere mahkum olunmuştur. İçinde yaşadığımız süreçten ve yakın tarihten ders alabilirsek, geleceğimiz için özgün çözümler yaratabiliriz. Bu çerçevede, mimarlığın sorunları ile mimarların sorunları, bağlantılı fakat farklı sorunlardır. Verili zaman ve mekan koşullarında mimarlığın sorunları nesnel olarak ele alınıp değerlendirilebilir. Ancak mimarların sorunları öznel faktörün önemli ölçüde etkili olduğu bir platform yaratır.

Fotoğraf: Olcayto Caneri

Mimarların bilinç ve örgütlülük düzeyleri, farklı üretim ilişkileri ve sosyal ilişki içinde olmaları, ekonomik ve politik ortamın özellikleri, kendi sorunlarına farklı farklı bakmalarına ve sorunu öznel olarak etkilemelerine neden olur.

Ancak eninde sonunda mimarlığın sorunları, mimarların sorunlarını belirler. □

Kentlilik Bilinci ve Çevre Değerleri

Ruşen KELEŞ*

GİRİŞ

"Homo Urbanus" (Kentli İnsan), Thierry Paquot'un, kentleşmenin evrensel ve kültürel boyutlarını gözden geçirdiği yapıtının adıdır (1). Yazar, bu yapıtında, kenti, doğal değerlerin giderek kaybolduğu, insanların hapsedildiği bir tuzak olarak değerlendirir. Bu tuzaktan kurtulmanın, yine insanların çabalarıyla başarılabilirliğini vurgular. Paquot'a göre, "Homo Urbanus", kenti, insanların mutluluğuna katkı yapacak bir ortam durumuna getirebilecek tek yaratık insandır.

1970'li yıllarda yayımlanan **Kent Hakkı** adlı yapıtında (2), ünlü Fransız düşünürü Henri Lefebvre de, her hak gibi kent hakkının da, ona ancak, bu hakkın öznesi olan insanlarca sahip çıkılabildiği oranda somut bir gerçeklik olarak varlığını sürdürebileceğini savunmuştur.

Kentleşme, kentsel yaşam ve demokrasi ilişkilerinin giderek önem kazanmaya başladığı günümüzde, insanın, yurttaş ve kenttaş olarak sorumlulukları da giderek çoğalıyor. Gerek tüzel, gerekse etik sorumluluk konularında, son yıllarda ciltler dolusu kitaplar yazılması boşuna değil (3). İyelik hakkı sahibi insanın, taşınmaz malını kullanırken taşıması gereken sorumluluk, içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarındakinden farklı olarak, artık toplum ve kent yaşamının bütün yönlerini kapsayacak kadar genişlemiş bulunuyor.

Demokratik gelişmenin temel taşlarını ve ilk basamaklarını oluşturan kentler, bu işlevlerini ancak halkın katılımına olanak sağladıkları ölçüde yerine getirebilirler. Gerçek anlamda

yurttaş olabilmenin ön koşulu, bu nedenle, gerçek bir kentlilik bilincine sahip olabilmektir. Bunun doğal bir sonucu, yurttaşın, demokratik katılımı, ödev olduğu kadar, bir hak olarak da algılayabilecek duruma gelmesidir (4).

40 yıldır ülkemizde yaşanmakta olan hızlı kentleşme, kentlerin sahipliği ve kentlilik bilinci konularını hızla güncelleştirmiş bulunuyor. bu durumun, demokrasinin ülkede yerleşip gelişmesine koşul olarak daha da hızlanması kaçınılmazdır. Kent ve çevre değerlerine gerçekten sahip çıkmak istiyorsak, kentsel katılım yollarını açmaya gerçekten önem vermek zorundayız. Çünkü, hiçbir kentsel değer, halk sahip çıkmadıkça, ayakta kalmasına olanak yoktur.

KATILIMDAN NE ANLAMALI ?

Demokrasi kavramının halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesi biçiminde tanımlanması, özyönetimin, demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden biri olduğunu gösterir. Katılım ile demokrasi kavramları, bu nedenle birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedirler.

Yönetilenlerle yönetenler arasında, 19. yüzyıl düşünürlerinin yapmaya çalıştıkları ayırım, bugün artık siyaset bilimcilerince yapay görülmekte; yönetilenlerin siyasal süreçlere etkin katılımına dayanmayan rejimler, demokrasi olarak adlandırılmaya değer bulunmamaktadır. Söz konusu ayırımları ortadan kaldırmak, bireyin tek ya da toplu olarak, siyasal toplum kurumlarının oluşumuna ve işleyişine katılmasını sağlamayı zorunlu kılar. Bu anlamda, katılım, bireyle siyasal toplum örgütleri arasında bir etkileşim türüdür.

Yerel düzeydeki katılımı başlıbaşına bir amaç olarak değil, fakat kimi başka amaçlara varabilmek için kullanılacak bir araç olarak görenler çoğunluktadır. Bu amaçlar, yerel hizmetlerin daha etkin görülmesi, kent ve çevre değerlerinin korunup geliştirilmesi, halkın demokrasi eğitiminin gerçekleştirilmesi, siyasal kültür düzeyinin yükseltilmesi ve yerel demokrasinin güçlendirilmesidir.

Halk, ayrıca, katılım sayesinde, üretimine katıldığı hizmetleri daha kolay benimser. Kendi payına düşecek yüklerle daha kolay katlanır. Savunduğu görüşler benimsenmiş olmasa da, uygulanacak kurallara eskisi kadar direnç göstermez. Karar süreçlerine katılma, halkın kendine olan güven duygularını geliştirir. Halk ile yönetim arasındaki kopukluk büyük ölçüde ortadan kalkar. Yönetimler, halka vermek istedikleri iletileri daha kolay duyururlar. Halka seçimden seçime hesap vermek yönteminin yerini, sürekli hesap verme alışkanlığı, yani "saydamlık" almış olur.

Yönetimde ve planlamada çabuk sonuç almak zorunda olanlar, katılımın uzun dönemde sağlayabileceği yararları küçümseyebilirler. Bu nedenle de, iş bitirme hızını kesici ve geciktirici katılımcı modellere karşı çoğu kez olumsuz tavır alırlar. Katılıma, yaptıklarına maşruluk (doğruluk) kazandırma arayışı içinde olanların bir buluşu gözüyle bakanlar da bunlara eklenebilir. Öte yandan, ideolojik nedenlerle katılıma karşı çıkanlar, onu toplumdaki gerçek çelişkilerinin gözardı edilmesine yolaçan yapay bir yöntem olarak görmek eğilimindedirler.

KATILIMIN ÖN KOŞULLARI

Kentsel katılımın ilk koşulu, kentli katılma istek ve güdüsüne salınmasıdır. Hiçbir demokratik kurumun adı katılıma da olsa, halka karşın yaşatılmaz ve geliştirilemez. Gerçek katılım, halkın "seyirci" rolünden çıkarak, "oyuncu" durumuna gelmesini gerektirir. Zorlama katılım, sağlıklı olmayan bir yöntemdir.

İkincisi, katılım çağrısında bulunulanların, katılıma inanmış, ondan yararlanmayı bekleyen, kararlı kimseler olmalarıdır. Son olarak, kentsel katılımın beklenen yararı sağlaması, katılımın büyüklükteki bir kitleyi ilgilendirdiği de yakından bağlıdır. Denilebilir ki kent nüfusunun artmasıyla, katılımdan beklenen yararların miktarı artar. Bu bir ters orantı vardır. Kent büyüdükçe bu yararlar azalır. Bu kentsel nesnel bir ölçüt bulmak güçtür. Ancak, ülkemizde, nüfus artışıyla birlikte, nüfusun çoğu kez birkaç bini geçmeyen koruluk birimleri olan mahalleleri kentsel katılımın özendirilmesinde yararlanılabilecek bir örgütlenme biçimi olduğu savunulabilir.

KATILIM TÜRLERİ

Katılımın, bireysel ve toplu, gönüllü ya da zorunlu, kendiliğinden ya da uyarılmış, sürekli ya da geçici, yaygın ya da yoğun, olumlu ya da olumsuz birçok türleri vardır (5). Bunlardan birisi, katılımın aynı anda aynı ülkede kullanılmasına bir engel yoktur. Her biri, katılımın öznesi olan kişinin, yerel hemkentinin katılıma önem verdiğini onu benimsediği oranda değer kazanır. Kent ve çevre değerlerinin korunması açısından, bu yöntemler arasında da, toplu ya da bireysel, gönüllü sürekli, kendiliğinden, hem yaygın

(*) Prof. Dr. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Başkanı A.Ü. Çevre Araştırmaları Merkezi Müdürü.

hem de yoğun katılma türlerinin etkili araçlar olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bununla birlikte, olumlu katılım araçlarından yararlanarak amaçlarına ulaşamayan kitlelerin, örgütlenmiş ya da örgütlenmemiş eylem kümelerinin, belli kararların alınmasını ve uygulanmasını geciktirmek ya da durdurmak için giriştikleri olumsuz protesto eylemlerini de etkili katılım türleri olarak niteleyebiliriz.

ÜLKEMİZDE KATILIM ÖRNEKLERİ

Yukarıda sıralanan kimi katılım yöntemlerinin hemen hemen hepsinden, farklı amaçlarla yararlandığı görülür. Ülkemizde yalnız kentler düzeyinde değil, ulusal çapta da, demokrasi ve katılım çok eski bir geçmişe sahip olmayan kavramlardır. Bu nedenle, demokrasiye beşiklik etmiş ülkelerdeki gibi yerleşmiş, oturmuş olmaları söz konusu değildir. Bununla birlikte, 1960'lardan bu yana, kimi konularda katılımcı uygulamalara bir ölçüde tanık olduğumuz söylenebilir. Bunlara birkaç örnek verelim.

1. KENTSEL TOPLUM KALKINMASI

1960'lı yıllarda, toplum kalkınması, halkın devletle yakın işbirliğine dayanan bir yöntem olarak, kırsal kalkınmanın bir aracı olarak Kalkınma Planlarında yer almıştır. Bu yöntem, kentlerde de, özellikle gecekondular bölgelerinde, resmî ve resmî olmayan kuruluşların olanaklarından da yararlanarak kullanılmak istenmiş ise de, 2. Plan dönemi sonlarında, toplum kalkınmasının kendisinin terk edilmesi sonucunda, kentlerde halkın hizmet gereksinmelerinin karşılanmasında kendi fikir gücünden, emeğinden ve öz kaynaklarından yararlanmasına olanak kalmamıştır.

2. GÜZELLEŞTİRME DERNEKLERİ

2. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük kentlerde sayıları hızla artan gecekondular, geniş ölçüde, yoksul kentli kesimlerin kendi yaratıcı güçlerinin ürünüydüler. Devletin ve belediyelerin, gecekondular bölgelerinin kent, sağlık, çevre ve kültür hizmetlerini karşılamakta yetersiz kalmaları sonucunda, gecekondular yörelerinde yaşayanlar çok sayıda dernek kurarak, gönüllü örgütlenmeler yoluyla, her düzeydeki yönetimler üzerinde birer baskı kümesi olarak etkili olmaya çalışmışlardır. Devletin ve siyasal partilerin bu yöreleri bir oy gizligücü olarak görmeye başlamalarının ardından, artık bu katılma rolünden beklenenleri, dernekler yerine siyasal partiler üstlenmiştir.

3. KENT PLANLAMASINDA KATILIM

Kentsel katılımda belki en eski yöntem, kent halkının imar planlarının hazırlanması sürecindeki türlü evrelere katılmasıdır. Kenttaş, demokratik ülkelerde, planlama sürecinin türlü evrelerine katılmaya çağrılır. Çünkü, kentin asıl sahibi odur. Politikacı, plancı ve bürokrat değişir, o değişmez. Bu nedenle, onun düşüncelerine, eğilimlerine, değerlerine, kentinin planına yansımalarıdır. Yasalar, o ülkelerde, halkın katılımına engel olmak şöyle dursun, yönetenlerden, halk katılımını artırıcı önlemleri almalarını ister. Planların hazırlık evrelerinde yapılan danışma toplantılarında (public hearings), halk görüşlerini özgürce dile getirir. Ya da, uygulama evresinde, belli konuları topluca soruşturmak hakkını (public enquiry) kullanır.

Ülkemizde, kentler düzeyinde planlamaya katılım önemsenmemiştir. Yasalarımızda bunu zorlamayı öngören bir kural da yoktur. Geçmişte, imar planlarının hazırlanmasında gereksinme duyulan veriler toplanırken oluşturulan bir imar komisyonunda, halkın ve sivil toplum örgütlerinden kimilerinin temsil edilmesinden yararlanılmış ise de, bunun da gereksinmeyi tam olarak karşıladığı söylenemez.

Bugün de durum değişmemiştir. Yerel yöneticiler, halkı, genellikle, yalnız seçimler yaklaşırken ve seçilmeleri şansını etkileme olasılıkları oranında dinlemek gereğini duymaktadırlar.

4. ÇEVRE DUYARLILIĞI VE HALK KATILIMI

Dünyada ve ülkemizde, çevre değerlerinin korunması konusunda kamuoyunun duyarlılığı son yıllarda geniş ölçüde artmıştır. Toplumdaki gelişmelerin ardından. Anayasanın 56. maddesinde olduğu gibi, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamının yurttaş hak olarak tanınması, çevreyi korumanın yurttaş bir ödev olarak verilmesi ve başka yasal düzenlemeler halkı, çevrenin ve kent değerlerinin korunması konusunda daha da aktif duruma sokmuştur.

Yurttaş, örgütlü ya da örgütsüz, kendiliğinden ya da uyarılmış olarak, yaşadığı çevrenin ve kentinin değerlerine geçmiş yıllarla kıyaslanamayacak oranda sahip çıkmaya başlamıştır. Bu alandaki halk katılımının birkaç örneğini sıralamakta yarar görüyorum.

a) 1989 yerel seçimlerinin hemen öncesinde, Antalya Belediye Meclisinin, siyasal amaçlarla aldığı, kentte yapı katlarını yükseltme kararına karşı, Yönetim Mahkemesine başvuru-

ran Mimarlar Odası, bu kararı bozdurtmuştur (Antalya İdare Mahkemesi, 3 Mart 1989, Esas: 1989/207). Burada, halkı, resmen ve biçimsel olarak temsil etmekte olan Belediye Meclisinin toplum zararına olan bir işleminin, halkın ancak bir kesimini temsil eden bir sivil toplum örgütüne halk yararına bozdurulması söz konusudur.

b) 1987 ve 1988 yıllarında, Ankara Belediyesi'nin Güvenpark ve Zaferpark'ta yapmayı tasarladığı imar etkinliklerinin, bu parkların park niteliklerini yitireceğinin anlaşılması üzerine, çevreye duyarlı kimi yurttaşlar, Yönetim Mahkemesine başvurarak, belediyenin kararını bozdurmuşlardır. Bunun gibi, Danıştay'daki yargıçlar da, Danıştay'ın önündeki ağaçların kesilmesini durdurmuşlardır (6). Yönetim Mahkemeleri bu konularda karar verirken, kenttaşlık sanının, dava açmak için yeterli olduğunu kabul etmiş, fiziksel ve estetik çevre kavramını işlemiş; estetik, ekolojik değerlerin ve yeşil alanların korunması gereğinden yola çıkmıştır.

c) Bir çevresel etki değerlendirme çalışması yapılmaksızın ve hatta böyle bir çalışmada yer alabilecek uyarılara karşın, hükümetçe 1980'lerin başında Gökova Körfezi kıyısında kurulan santral aleyhine, köylünün yargı yerlerine başvurduğuna tanık olduk. Yargının kararı her ne kadar köylüyü değil, yönetimi destekler nitelikte sonuçlandıysa da, girişim ve gösteri yürüyüşleri, köylünün çevre duyarlılığını göstermesi bakımından önemlidir.

d) Benzer bir olay, Aliağa Belediyesi sınırları içinde kurulması söz konusu olan termik santrale karşı, yöre halkının, Bakırçay Belediyeler Birliği öncülüğünde gösterdiği tepkiyle yaşandı. Protesto yürüyüşlerinin ardından da yönetim mahkemelerine yapılan başvuru ile, hem yürütme durduruldu, hem de santral kararı kesin olarak bozduruldu (7). Danıştay Onuncu Dairesi, bu kararında, bozma kararını, "ekolojik dengenin olumsuz olarak etkileneneği" düşüncesinden yola çıkarak vermiştir (28 Nisan 1992, Esas : 1990/2278, Karar : 1992/1672).

e) Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk'ün 1937 yılında Hazine'ye bağışlamış olduğu topraklar üzerinde kurulan, tarım etkinliklerine ayrılmış bir genişçe alandır. Buna karşın, türlü kentsel amaçlarla, 30 yıldan beri, biçimsel yasal yolların gidilerek (yasal fakat doğru (meşru) olmayan bir biçimde) Çiftlik toprağı, parça parça, konut kooperatiflerine, fabrikalara, otellere, hal yerlerine, ordu evlerine, devlet

mezarlıklarına dönüştürülerek gerçek kullanım amacından uzaklaştırılmıştır. Birkaç yıldır, Kemalist Atılım Birliği adlı bir sivil toplum örgütü, Çiftliğin bu duruma düşürülmesinden sorumlu olanlara karşı, halk adına hesap sormak üzere, yargı yollarına başvurarak hem bir çevre duyarlılığı örneği vermekte, hem de Atatürk'ün kalıtına saygı gerektiğini vurgulamaktadır (8).

f) Bir başka örnek, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin yer aldığı Taşkılla'nın beş yıldızlı bir otele dönüştürülmesi kararına karşı, öğretim üyelerinin açtıkları davadır. Burada da, Yönetim Mahkemeleri, bir yörenin tarihsel ve kültürel özelliklerinin korunmasının, devletin olduğu kadar, o yörede yaşayan vatandaşların da görevi olduğu düşüncesiyle, davada "kişisel yarar" ilişkisi görmüş ve otele kararını bozmuştur (İstanbul 3. İdare Mahkemesi, 30.5.1989, Esas 110, K: 667 İptal. Danıştay 6 Daire, 20.11.1989, E. 2562, k. 2187, Onama).

g) Bu örneklerin sayısı daha artırılabilir. Özellikle son on yılda, İstanbul'da ve öteki kentlerimizde, sivil halkın, bireyler olarak ve sivil toplum örgütlerinin ve özellikle de meslek kuruluşlarının bu konudaki duyarlılık örnekleri hızla artmıştır. İstanbul'da Park Otel olayı ve diğer örnekler, hem yurttaş davranışları, hem de mahkemelerin kararlarına dayandıkları toplumsal, kültürel ve tüzel öğeler bakımından alınabilecek derslerle doludurlar. Bütün bunları kent ve çevre değerlerine sahip çıkma savaşımında olumlu gelişmeler olarak değerlendirmek gerekir (9).

İZMİR KORDON YOLU VE KENTLİLİK BİLİNCİ

Karayolları Bölge Müdürlüğü'nce projelendirildiği anlaşılan ve İzmir Körfezi kıyılarının kimliğini yakından etkileyeceği kuşkusuz bulunan bir düzenleme ve yapım önerisi, bir süre önce İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yetkili organınca onaylanarak yapım çalışmalarına başlanmıştır. Meslek Kuruluşlarının yayınlarından anlaşılacaktır ki, Belediye, başlangıçta, bilgilendirme amacıyla meslek örgütlerini kimi toplantılara çağırması ve görüşlerinin alınması sağlanmıştır. Bu olumlu yaklaşıma karşın, dana sonraki gelişmeler konusunda, ilgili odaların devre dışında tutulduğuna ilişkin haberleri, yine meslek kuruluşlarının yayın organlarından öğreniyoruz (10).

Buna karşın, Mimarlar Odası bu konuda gerekli teknik ve tüzel çalışmalarını yaptırmış ve görüşlerini belirlemiş bulunmaktadır. Konu, özellikle İmar, Kıyı, Çevre, Koruma mevzuatı ile

Çatılar

..*"Geçenlerde içinde İstanbul'un mahalleleri olan bir kitap karıştırıyordum, minareden çatıları gösteriyor; bir çatı dünyası ki, olacak şey değil, zaten bence bir şehrin güzelliği çatılardan anlaşılır."*

Cihat BURAK, Mimarlık, 84/1, S.13.

Şenel ERGİN*

Fotoğraflar: Hülya Yıldızgöner**
Ümit Uyar
Necdet Ulema***

İzmir Hilton Oteli'nin onuncu katında bir odaya yüzbinlerce lira ödeyerek bir gece uyumak, sabah da pencereden "Güzel İzmir" i kuş bakışı seyretmek düşüncesindeyseniz.. göreceğiniz manzarayı sizler için fotoğrafladık

İzmir'in çatı yüksekliğinde bir karmaşa olduğu yadsınamaz. Amacımız, İzmir'in çatı peyzajını göz yüksekliğine indirerek, bu karmaşayı irdelemek ve çatılara, yaşadığımız mekanlarda ekolojik dengeyi sağlama adına, yeni işlevler kazandırmanın yolları üzerine öneriler geliştirmektir.

Bilindiği gibi, çatılar sadece bina üretim süreçlerinde (son uygulamalara göre oldukça önemsizleştirilen) bir ürün olarak binanın önemli bir bileşeni değil, aynı zamanda gereğinde bütünüyle mimari tasarımı yönlendirebilen bir mimarlık etkinliğidir. Bundan ötürü de "çatı yapma"ya getirilecek yöneltme ve sınırlamalar doğrudan mimarlık eylemine müdahale olarak algılanır.

İşte bu konu, izleyen iki yazıda yorumlanarak tartışma düzlemine getirilmiştir. Günümüz kentsel yerleşimlerinin ortak niteliklerinden birisi, süreçteki etkenlerin/nedenlerin değişik olmasına karşın sonuçta, yaşamın temelini oluşturan doğal/ekolojik faktörlerin niteliklerinin bozulmuş olmasıdır. Kentsel-endüstriyel nüfusun yoğun olduğu bölgelerde birim alanlarda yatay ve düşey yönde yapılaşma yoğunluğu ile nüfusa ve bu nüfusun beklentilerine bağlı enerji üretim ve tüketimi artmıştır. Hem kilometrekarelerce doğal alan örtülerek yağış (su) - toprak bağlantısı koparılmış hem de artan nüfus ile bu nüfusun beklentilerine bağlı su tüketimi hızlandırılmış, yani özetle su döngüsü bozulmuştur.

Ağırlıklı olarak yenilenemez doğal kaynaklarımızdan olan fosil enerji kaynaklarımıza dayanan ikincil enerji üretimi ve tüketimi sırasında, açığa çıkan karbon ve kükürt büyük sorunlara neden olmaktadır. Atmosfere verilen karbon, dünya ölçeğinde doğal karbon döngüsünü bozacak yoğunluğa erişmiştir.

Ayrıca yapılaşma yoğunluğu fazla olan yerleşim bölgelerimizde yapılaşmış alan - yapılaşmamış alan oranının bozulmuş olması, kentlinin alan kullanımları bağlamında da sıkıntılara neden olmaktadır. Dinlenime (rekreasyona) yönelik kentsel açık - yeşil alanların yok denecek kadar azlığı, çoğu kentlerimizde ağaçlandırılmış yaya ve bisiklet yollarının yokluğu, sağlığının yanında kentlinin yaşantı zenginliğini sınırlandıran etkenlerdir.

İşte çatılara da bu düşüncelerle bakıldığında, çatılar önünde sonunda üçüncü boyuta yükseltilmiş potansiyel açık alanlardır ve bitkilendirilerek kültürel yeşil alanlara dönüştürülebilir; böylece kentin ekolojik dengesi bağlamında belli işlevleri yüklenebilir, dönüştürme planlaması çerçevesinde de belli bir kullanım değeri kazanabilirler, denilebilir.

Özellikle enerji üretim ve tüketimine bağlı olarak açığa çıkan karbonun fotosentetik verimi yüksek olan C4 bitkileri yoluyla doğal olarak bağlanması, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

İzleyen üçüncü yazı bu düşüncenin mevcut koşullarda olabirliğini tartışma düzlemine getirmektedir.

Özetle amacımız, kentlerimizde oluşturacağımız "ÇİM ÇATILAR" dır diyoruz. □

* Prof. Dr. - Ing., Peyzaj Planlamacı, D. E. Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

** D. E. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğrafçılık Ana Sanat Dalı 4. Sınıf Öğrencileri.

*** Mimar

Çatılara Ne Oldu?

Mehmet HAMUROĞLU

Çatısız bina olur mu? Garip bir soru bu. "Abdestsiz namaz olur mu?" der gibi. Adamın biri hocaya sormuş, "Olmaz" yanıtını alınca da "Ama ben kıldım, pekala oldu" demiş. Aynen böyle, artık binalar çatısız yapılıyor. Peki, yağmur, soğuk...? Canım çatısız dedi isek de binanın üstü açık değil ya, tepesinde birşeyler var tabii. Buralara çatı demeye dilim varmıyor, onun için "binanın tepesi" dedim. "Çatı" sözcüğünün çok saygın bir imajı, bir sözcüğün anlattığı bir nenenin ötesinde bir derinliği var. Bugün kentlerimizin en berbat, en mezbelelik yerleri artık bu bina tepeleridir. Çanak antenler, çubuk antenler, bunları bağlayan teller, güneş enerjisi toplayıcıları, su depoları, salaş bir şekilde yapılmış kiremit veya oluklu malzeme ile bir kaplama, oradan buradan düzensiz çıkıvermiş bacalar, bacaların uçlarından rüzgardan çarpılmış teneke borudan bir duman çıkışı, hava bacalarının sıvaya çivi çakılarak tutturulmuş kümestelli delikler içine kapkara zift sürülmüş pislik yuvası gizli dereler, çarpık çurpuk PVC oluklar, paslı teneke ile sıva dibi etekleri, antenlerin bağlandığı yerlerde tellerin etrafında kırık kiremit parçaları, kırıkları kapatmak için apartman kapıcısına yaptırılmış bir topak kurumuş, yanmış, çatlamış, kiremite bile yapışmamış çimentolu bir harç ve etrafa saçılmış pislikleri, çatı arasında kalıp artıklarından yapılmış salaş bir kiremit altı kaplaması, tahtalardan aşağı uzamış, kafanızı delmeye tevcihli paslı eğri büğrü çiviler, üstteki yükü nasıl taşıdığına akıl erdiremediğiniz üç beş tane dikme, kullanıla kullanıla perişan olmuş yanyana çivi ile tutturulmuş aşıklar mertekler, yerde inşaattan kalma her türlü atık, çimento torbaları, molozlar, çiviler, kırık tuğlalar, tel parçaları, ayağınız takılmadan yürüyemeyeceğiniz kadar tesviyesiz dökülmüş bir beton ve merdiven sahanlığından gemici merdiveni ile çıkılan bir delik... İşte çokluk binaların tepesi aynen böyle. Bir iki gözlem de siz ekleye-

bilirsiniz.

Ne babalarımızın ne dedelerimizin zamanında yapılan binalarda böyle mezbelelikler yoktu. Çatılar binaların "dizayn" edilmiş bir unsuruydular. Bugün çatıları gözönüne alınarak yapılan bina pek yok. Haklarını yemeyelim, binanın çatısını da "dizayn" ederek projelendiren mimarlar var. Hatta çatının bütün projeye egemenlik kurduğu bir anlatım arayanlar da var. Elbette mimar olana bunu anlatmak bile abes. Ama böylelerini ancak arayarak bulabilirsiniz.

Le Corbusier çatıların binanın "beşinci cephesi" olduğunu söylemişti. Gökyüzüne bakan bir cephe. Çatıları bir bahçe gibi ele alır veya Ronchamp Kilisesi'ndeki gibi plastik bir heykel olarak sunar. F.L.Wright'da çatılar dinamik hareketlerle çeşitli yönlerde uçuşur, mimarisinin en göze çarpan unsurları olurdu. S. H. Eldem binalarına o özgül kişiliklerini titizlikle düşünülmüş çatıları ve saçakları ile verdi. Dünyanın her yerinde halk binlerce yıldır özene bezene çatılar yaptı. İtalya'dan Japonya'ya, Afrika'dan Finlandiya'ya kadar her yerde halk mimarisinin özellikle çatılarına hayran kalırsınız. Bizim ülkemizde, mimarlar, ustalar çatılarla şiir yazdılar, senfoniler bestelediler. Türk mimarlığının nerede ise alameti farikası kubbeler, kiremit çatılar, saçaklar ve düz damlar oldu. Eski kentlerimizin binalarının çatıları birarada mahalli giysilerini giymiş halk gibi kent kimliğinin en önde göze çarpan unsuru idiler. Mardin'in, Niğde'nin düz çatıları, Bursa'nın Safranbolu'nun kiremit çatıları uzaklardan duyulan bir türkü gibi kenti anlatır, misafirlerini karşılardı.

Bugün, hem bizim ülkemizde hem de benzerlerimizde korkunç bir olgu var. Bütün kentler baştanbaşa yıkılıp yeniden başka tür binalar yapılıyor. Yeni binaların çok büyük bir çoğunluğu ise "çatı"sız. Edirne'den Kars'a, Antalya'dan Sinop'a, Diyarbakır'dan İzmir'e kadar her yerde tıpatıp aynı binalar kentleri kapladı. Kent kimliğini

meydana getiren en önemli unsur olan yöresel karakterlerin yansıtıldığı yeni bir bina ise kesinlikle gösteremezsiniz. Devlet, belediyeler, her türlü özel ve resmi kuruluş, halk, bütün bina yaptırıcılar söz birliği etmişçesine bütün ülkede aynı uygulanan tip bina üretmektedir. Bu binaların ortak özelliği, yalnız çatılarının değil, her yerinin her unsurunun, duvarının bacasının, penceresinin kapısının, odasının mutfağının, sanki bu binaları yapanlar yaptırıcılar hayatlarında ilk defa bina yapıyor ve yaptırıyormuşçasına büyük bir cehaletle ve el yordamı ile üstünkörü yapılmış olmasıdır.

Mimarlık mesleği ortadan kalkmamıştır ama her yıl yüzbinlercesi yapılan bu yapılaşmanın dışında cereyan etmektedir. Mimarlar artık eskisi gibi yeni anlatımlar, yeni düşünceler ortaya dökme faaliyetlerinden çok yeni yapılaşmanın olguları ile mücadele etmeyi en önemli uğraşları haline getirdiler.

"Çatisız" yapılar veya yeni yapılaşmadaki "bina tepeleri" bu korkunç olgunun yalnızca bir ayrıntısıdır. Ama şeytan ayrıntıda gizlidir. Yalnız bu ayrıntı değil diğer ayrıntılar da aynı şeytani gizlidir. Nedir bu şeytan? Bu, binaların ticari meta haline gelmesi olgusudur. Bütün dünya kültürlerinin geçmişinde binaların ticari meta olması seyrek görülen bir olgu iken çağımızda ekonomilerin temeli, en karlı yatırım haline gelmiştir. Satmak amacı ile bina yapmak, eski kullanmak amacı ile bina yapmak yerine geçmiş, Binayı kullananların değil satanların sözünün geçtiği bir ticari düzen kurulmuştur. Mimarlık bu yüzden devre dışı kalmıştır. Bugün mimari değeri olan yeni binalar kullanıcıları tarafından yaptırılan binalardır. Her ne kadar devlet kullanacağı yapıları satın almayı kendi yaptırıyor ise de bina inşaatları müteahhide ihale edilmekte ve bina inşaatında da kar amacı güdülen bir süreç yaşanmaktadır. Bu yüzden yalnız devletin değil belediyelerin ve büyük kuruluşların da yaptırdığı binalarda aynı olayı büyük çoğunlukla gözleyebilirsiniz. Mal sahibi ile mimar arasında müteahhit girmiştir. Eski düzen yapılaşmanın bugünkünden en belirgin farkı bina yaptırıcılar mimarın aracısız doğrudan ilişkisidir. Bugün ise bina yaptırıcı veya satın alanın ilk ve tek ilişkisi müteahhitlerdir. Artık mimarın işvereni müteahhittir. Proje yapılırken kullanıcının ihtiyaçları değil müteahhidin karı en çok gözönüne alınan husus olmaktadır. Çatılar? Çatılar binanın satış değeri olan bir bağımsız bölümü değildir. Ne binanın değerini arttırmakta ne de satış için bir çekicilik sağlamaktadır. Bundan en üst katta olanlar şikayetçidir. Evler ısınmamakta, dam akmaktadır. Bütün

ısınmamakta, dam akmaktadır. Bütün binada bir tek üst kat için doğru dürüst bir çatı yapılması ise hiç rantabl değildir. Çünkü çatının bütün maliyetinin en üst kata yüklenmesi demektir ve çatı maliyetini de taşıyan bir üst katın getireceği kar değil ancak zarardır. Projesinde çatıyı doğru dürüst tasarlayan bir mimar ise bunun uygulanabilmesi için önemli bir mücadeleyi de göze almak zorundadır. Peki imar yönetmelikleri? Bir iki özel yöre dışında bütün ülke aynı yönetmeliğe tabidir. Kars'ta da Antalya'da da Konya'da da Rize'de de aynı tip imar yönetmelikleri kullanılıyor. Bu yönetmelikler sonucu bütün ülke herkesin şikayetçi olduğu ama kimsenin oturmaması veya kullanmaması edemediği binalarla kaplanmış, bütün insani değerleri ayaklar altına alan, BETON YIĞINI diye de isim takılan kentsel alanlar oluşmuştur.

İşin en garip yanı bu tür binaların yalnız kentleri değil köyleri de sarmaya başlamış olmasıdır. Yakın bir geçmişte masum görünüşlü tek katlı sevimli kiremit çatılı gecekondular da ani bir hamle ile şapkasının içinden tavşan çıkaran hokkabazlar gibi dört beş katlı çatisız apartmanlara dönüşümler.

Bugün artık kentlerimizdeki binaları çatılarla kaplamanın yolu çatılara ticari bir değer kazandırmaktan geçiyor. İmar yönetmelikleri ise bunun önünde bir engel. İkinci konut bölgelerinde, ki genellikle iki katlıdır, yönetmelikler hiç olmazsa alttaki bağımsız bölümle irtibatlı ve binanın toplam alanına dahil edilen ve

toplam alanına dahil edilen ve yükseklik gabarisini geçmeyen çatı arası kullanım alanları oluşturmaya izin verebiliyor. Kentlerde ise çatı aralarında "... ancak su deposu, asansör kulesi, klima tesisatı, baca, kömürlük..." ten başka bir şey yapılamamaktadır. Yirmi otuz yıl önceki imar yönetmeliklerindeki "çekme kat" izninin istismar edilerek nasıl tam katlara dönüştürüldüğü unutulmamıştır. Ama çekme katlar hem bağımsız bölüm olabiliyorlar, hem de betonarme tavanlı yapıyorlardı. Bugün bu olumsuz tecrübeden ders alarak imar yönetmeliklerinin çatı ile ilgili hükümleri yeniden gözden geçirilmelidir. Bu öneri hem mevcut yapılaşmış kentsel alanların üst katlarının çatı ile ilgili şikayetlerini çözme imkanı sağlayacak hem de mezbelelik görünümündeki çatıları alttaki bağımsız bölümle irtibatlı kullanım alanları oluşmasına imkan sağlayarak yeniden şekillendirecektir. Dikkat edilmesi gereken husus en üst kattan sonra çatı arasında betonarme bir döşeme yapılmasının engellenmesidir. Üst kat ile irtibatlı, bağımsız bölüm olmayan ve üst kat alanının % 30'unu geçmeyen, oturtma çatı aralarına kullanım izinleri verilmesi özellikle kentlerin en yüksek değere sahip bölgelerinden başlayarak zamanla binalara "çatı" kazandıracak, kentlere yeni bir çatı peyzajı (roofscape) getirecek ve bugünkünden daha olumlu bir görüntü sağlayacaktır. □

Kentlerimize Yeni Yeşil Alanlar: Çatı Bahçeleri

Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ *

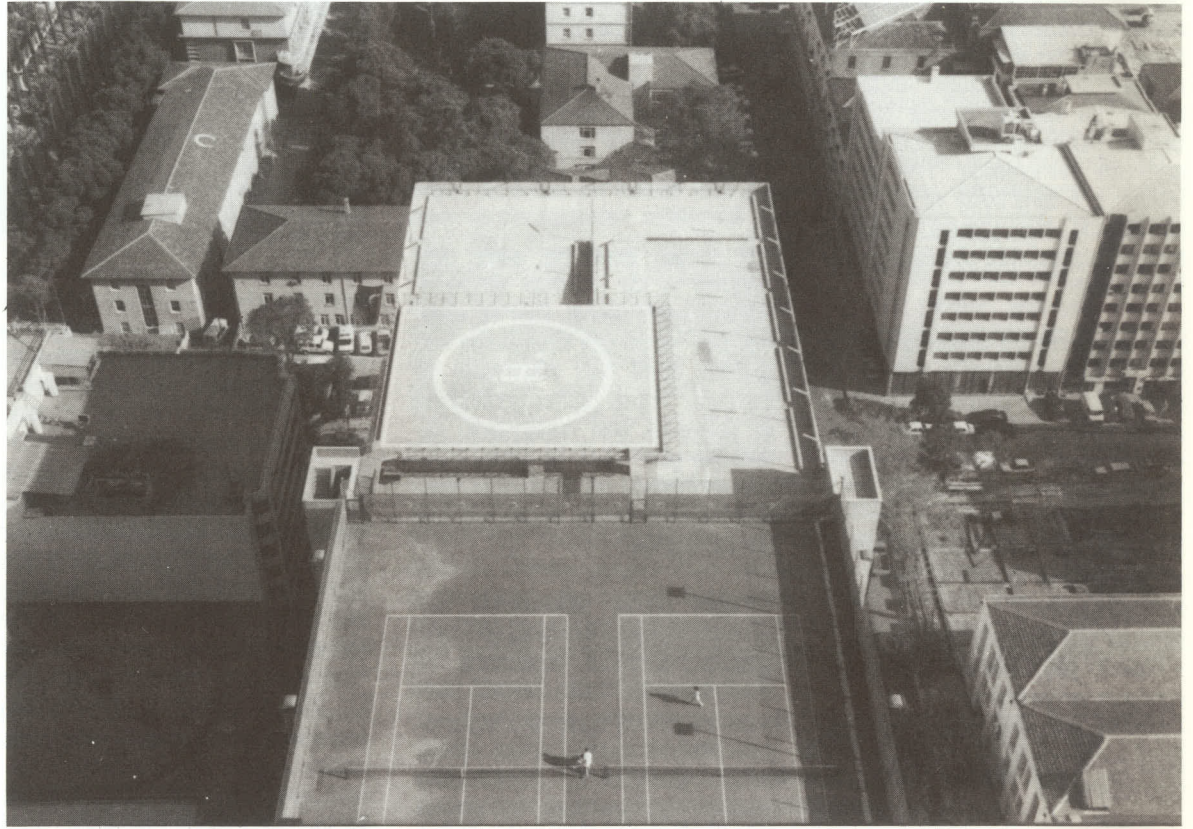
Günümüzde arazi kullanımına ilişkin kararların EKOLOJİK ilkelere göre alınması gereğinin birçok bilimsel araştırmalarla ortaya koyulması gerçeğine rağmen, pratikte buna dikkat edilmediği ve bu nedenle birçok yeşil alanın yoğun bir şekilde yapılaşmaya terk edildiği görülmektedir.

Kentlerde var olan açık yeşil alanların yerini günümüz teknolojisine uygun, ancak soğuk ve itici yapı malzemelerinden oluşan cansız yapı kitleleri ve bitki yaşamına olanak vermeyen zeminlere terk edilme, kentlerin kuru ve katı mekanlara dönüşmesini kaçınılmaz kılmıştır.

Kentler için geçerli olan bu sorunlar ve hızla artan nüfus ile göçün beraberinde getirdiği plansız kentleşme olgusu, İzmir dahil bütün kentlerdeki mevcut açık alanların öncelikle diğer kentsel kullanımlara tahsis edilmesine neden olmuştur.

Özellikle yüksek yapıların yoğun olduğu kent merkezlerinin beton ve metal yığını haline gelmesi bu mekanlarda yaşamak zorunda bırakılan günümüz insanının doğal öğelerle ilişkisini giderek yok etmiş ve rekreasyon gereksinimlerinin çoğalmasına yol açmıştır. Günümüz kentlerinde kent insanının bu yöndeki gereksinimini karşılamak amacıyla, kent içi yeşil alanların çoğaltılmasına ilişkin olanaklar araştırılırken, mevcut yapıların tüm yüzeyleri ve özellikle yatay yüzey olarak bilinen çatı yüzeylerinin bitkilendirilmesi olanağı, alternatif yeşil alan yaratmak konusunda potansiyel bir kaynak olmuştur.

Zeminde ya da çoğunlukla zemin seviyesinin üzerinde yer alan herhangi bir yapıya ait düz ya da eğimli çatıda özel malzeme ve teknikler yardımıyla,

gerçekleştirilen az ya da çok bakım gerektiren birçok işlere sahip açık yeşil mekan düzenlemelerine, çatı bahçesi adı verilmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, çatı bahçeleri bir kültür peyzajıdır ve bu nedenle ancak insan desteği ile gerekli koşulların yapay olarak sağlanması durumuyla mümkün olmaktadır.

Çoğu zaman çatı peyzajı, çatı bitkilendirmesi ve çatı yeşillendirmesi kavramları olarak karşımıza çıkan çatı bahçeleri ile diğer yeşil alanlar karşılaştırıldığında gerek gerçekleştirme, gerekse sağlıklı bir biçimde yaşatma açısından her iki grup arasında çok

önemli farklar olduğu görülmektedir. Çatı bahçesi dışındaki yeşil alan tesislerinde büyük ölçüde mevcut ortamlar kullanılırken, çatı bahçelerinde bundan farklı olarak öncelikle ortamın yaratılması zorunluluğu vardır. Bu durum çatı bitkilendirmesi konusunun zor ve masraflı olması sonucunu getirmektedir. Bu nedenle çatı bahçeleri, yeşil alanlar içinde çok farklı bir konuma sahiptir. Ancak sahip olduğu bu konum nedeniyle bir çatı bahçesi oluşturmanın imkansız olduğu düşüncesi yanlıştır. Ayrıca çatı bitkilendirmesinin işlevleri ve yeni yerleşimlerin çevresel görüntüsünü iyileştirme yönünde etkileri bu tür sorunları önemsiz kılmaktadır.

Çatı bahçelerinin tasarım ve uygulama aşamalarında dikkate alınması gereken özellikler çatı ile ilgili;

- Eğim,
- Statik,
- Yalıtım ve
- Drenaj konularının doğru çözümü ile
- Çatı bahçesi teknik inşasına ilişkin donanımların uygun seçimidir.

Çatılardaki su, ısı ve buhar yalıtım katmanlarından özellikle suya karşı yalıtımın yalnızca bitkilendirilecek çatılar için değil diğer çatılar için de son derece önemli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bitkilendirilmemiş atıldaki önemli sorunu oluşturan yalıtım problemi özellikle çatı bitkilendirmeye

* Yrd. Doç. Dr. E. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi

sine yönelik uygulamaların yapılacağı çatılarda daha çok önem kazanmaktadır.

Yağışlar ve yüzey neminden korunmayı sağlayacak önlemlerle ilgili teknolojinin geliştiği ülkemizde su yalıtım konusunun hala sorun olma nedeni yeterli ve mevcut olan malzeme ve uygulama tekniklerinin, pratiğe geçirilmemesi olarak açıklanabilir. Bu da bu nedenin ortadan kaldırılmasıyla, çatı bahçeleri denince akla gelen en önemli problemin ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Çatı bahçesiyle ilgili fikir genellikle ait olduğu binanın tasarımı ya da inşaatının bitirilmesinden sonra ortaya çıkmaktadır. Bu da çatı bahçesi tasarımında çatıya gelecek ek yükü düşünülmesi gereken bir sorun haline getirmektedir. Bu sorun aynı zamanda maliyeti de etkilemektedir. Ancak bu durum, bu koşullar altında bir çatı bahçesi oluşturanın imkansız olduğu anlamına gelmemelidir. Yine de bu işlemin, çok daha kolay ve ekonomik bir biçimde, bazı yapısal önerilerle, tasarım aşamasında çözüleceği unutulmamalıdır.

Çatı bitkilendirmesi amacıyla kullanılan her türlü materyal ve kullanıcılar çatıya ek yükler getirmektedir. Yapı statiği yönünden çatı bu yükleri kaldırabilecek güçte olmalıdır. Bu konuda yapılan çalışmalar sonucunda;

Ekstansif çatı bitkilendirmelerinde 1 m²'ye düşecek toplam ağırlığın 125 kg'ı geçmemesini, Entansif çatı bitkilendirmelerde ise;

- Kişilerin geçici olarak kullanım durumlarında m²'ye 200 kg.
- Kişilerin kullanıma sürekli açık çatılarda m²'ye 350 kg'ı geçmemesini ortaya koymuştur.

Çatı bahçesi tesisinde çatıya gelebilecek yükler sabit ve hareketli yükler olmak üzere iki gruptur. Sabit yükler çatı bahçesini oluşturan tüm tabakalar ile çeşitli sistemlerdir. Hareketli yükler ise çeşitli amaçlarla bulunan insanlar ile geçici olarak bulunan araç, gereçlerdir.

Bitkilere, doğal ortamların aksine, sınırlı bakım ve gelişim olanaklarına uyum göstermeleri gereken özel bir yaşam mekanı sunan çatıların, gerek yapısal özellikler, gereke bitkilendirme için hazırlanacak yetiştirme ortamının örtüsünde belirli nitelikler aranır. Bu niteliklerin tamamının tek bir tabakada bulunması mümkün değildir. Bu nedenle tabakalar halinde bir örtüleme yöntemi uygulanmaktadır.

Bu örtülemeyi oluşturan tabakalar

sırasıyla;

- Taşıyıcı tabaka,
- Çatı contası,
- Kök koruma tabakası,
- Drenaj tabakası,
- Filtre tabakası,
- Substrat (özel harç) ve
- Vejetasyon tabakasıdır.

Planlama ve uygulamalarda yapının gereksinimi ve getirilecek bitki materyalinin özelliğine göre tabakaların karakteri farklılık gösterir.

Çatı bitkilendirmelerinde yapı tabakalarını oluşturan materyal ya da materyal karışımları, uzun ömürlü ve işlevsel bir bitki örtüsünün varlığını garanti edecek özelliklere sahip olmalıdır. Bu özellikler hafiflik, sağlamlık, yük taşıma özelliği, çeşitli atmosfer koşullarına dayanıklılık, gerek su tutma gerekse geçirgenlik özelliği, kimyasal reaksiyonlarda uygunluk, bitkilendirme tekniği yönünden besin maddesi içeriği gibi özellikler olmalıdır.

Söz konusu özelliklere sahip olan materyal ya da materyal karışımlarından oluşan; drenaj, filtre ve substrat (özel harç) gibi tabakalarda kullanılmak üzere bazı materyaller de mevcuttur. Ancak yapının gereksinimi ve getirilecek bitki materyalinin karakterine göre nitelik ve nicelik bakımından ihtiyaca cevap verecek özellikte materyal üretimi bugün için söz konusu değildir.

Örneğin; drenaj tabakasında kullanılacak materyal kural olarak; hafif, boşluklu, atmosfer koşullarına ve suya dayanıklı, uzun ömürlü, kimyasal ve fiziksel ayrışmaya uğramayan, bitkilere zararlı olacak reaksiyonlara girmeyen bir yapıya sahip olmalıdır. Bu özelliklere ve işlevine uygun doğal bir materyal olan volkan tüfüne alternatif oluşturacak doğal ya da yapay materyalin olmaması, çatı bitkilendirmesinin ülkemizdeki gelişimine önemli bir engel oluşturmaktadır.

Çatı bitkilendirmelerindeki diğer yapı tabakalarında da geçerli olan bu sorunun nedenini, çatı bahçeleri konusundaki bilgi eksikliği ve tanıtımın yeterince yapılmadığı şeklinde açıklamak mümkündür.

Ülkemiz için de büyük ölçüde geçerli olan mevcut yapısal elemanlarla örtülmemiş bitkilendirmeye elverişli uygun açık mekanlar yanında gerekli bakım ve onarımları yapılmayan yeşil alanlara sahip kentler için çatı bitkilendirmesinden önce sözü edilen açık ve yeşil alanların değerlendiril-

mesi ve işlevsel alanların da korunması gerçeği yanında özellikle son yıllarda Ege ve Akdeniz kıyı bandında çağdaş yapı malzemeleriyle gerçekleştirilen son derece modern tesislerde çatı bahçeleri uygulamalarını görmek de olası hale gelmiştir. Ayrıca çok yakın bir gelecekte özellikle büyük kentlerimizde giderek, başdöndürücü bir hızla büyüyen açık yeşil alan sorununa karşı çatı bitkilendirmesi çözümü kaçınılmaz olacaktır.

Bu itibarla ülkemizde bu konuda gerçekleştirilecek tasarım ve uygulamalara sağlıklı yön verebilmek amacıyla, drenaj tabakası, filtre tabakası olarak kullanılmak amacıyla gereksinimlere uygun yeni malzemelerin üretilmelerine yönelik çalışmalar yapılması, bitkilendirilmemiş çatılarda bile ülkemizde hala önemli bir sorun olma özelliğini sürdüren yalıtım probleminin giderilmesi amacıyla yalıtım malzemeleri ve uygulama tekniklerinin araştırılarak, pratiğe geçirilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca; çatı bitkilendirilmesi konusunun çeşitli basın ve yayın organları aracılığıyla daha geniş kitlelere tanıtımın sağlanması, yapı üretimiyle ilgili inşaat mühendisliği, yapı mimarlığı gibi meslek gruplarına ve yapı üretimiyle ilgili kamu kuruluşlarına özellikle yerel yönetimlerin ilgili birimlerine, konunun önemi ve gerekliliğinin aktarılması konularında uğraş verilmelidir. □

ların miktarını azaltmaktadır. Bütün bunları kuruluş amacı yine konut için arsa üretmek olan bir görevli kuruluş ile yapmaktadır. Ancak bu uygulamanın mekan-sal yansımaları henüz belirginleşmediğinden İzmir özelinde bu uygulama açısından bir değerlendirme yapmak güçtür.

Ülke genelinde konut sunumu problemlerinin çözümüne yönelik tartışmalar günümüzde de sürmektedir. Özellikle son dönemde kamu arazilerinin konut amaçlı kullanıma açılması, konut sorununa çözüm olarak önerilmiş ve bu yaklaşım yeni bir tartışma platformu oluşturmuştur. Bu tartışmalarda öncelikle arazilerin konut amaçlı kullanım için uygunluğu ve potansiyel teşkil edip etmediği belirlenmeli, eğer potansiyel teşkil ediyorsa düzeyi araştırılmalı, beraberinde kullanıma yönelik politik ve örgütsel çerçeve irdelenmelidir.

İzmir özelinde gerçekleştirilen bu potansiyel düzeyinin belirlenmesi çalış-masında da bu yönde bir değerlendirme amaçlanmıştır. Bu çerçevede 345.000 ha'lık bir alan içinde kamu mülkiyetlerine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Kamu mülkiyetindeki alanlar ile ilgili olarak bilgi toplanabilen 7 ilçeden Seferihis-sar'da 8, Urla'da 15, Torbalı'da 32, Kemalpaşa'da 28, Menemen'de 31, Foça'da 8 olmak üzere toplam 122 köy yerleşimine ait kayıtlar taranmıştır.

Mülkiyet bilgileri toplanırken Toplu Konut yapılabilmesi için gerekli minimum alandan hareketle 5000 m2 ve üzerindeki mülkiyetler değerlendirmeye alınmış, 5000 m2 altında kalan mülkiyetler ise ancak birlikte anlamlı büyüklükler oluşturuyorsa, çalışmaya dahil edilmiştir. Ancak doğal sit, arkeolojik sit, askeri alan, orman alanları ve çeşitli kurumlara tahsis edilmiş alanlarla tescil dışı ya da cebel olarak tarif edilen alanlar değerlendirmeye alınmamıştır.

Elde edilen bilgilere göre araştırma alanı içerisinde toplam olarak 11798 ha. kamu mülkiyetinde arazi bulunmaktadır. Bunun 3424 ha.'ı belediye sınırları içerisinde yer alırken 8374 ha.'ı da köy sınırları içerisinde yer almaktadır.

TABLO 1 : ARAŞTIRMA ALT BÖLGELERİNİN NÜFUS, YÜZÖLÇÜMÜ ve KAMU ARAZİLERİ İTİBARI İLE DAĞILIMI

Yerleşmeler	Nüfus	İlçe	Yüzölçümü	Kamu Araziler	Orman	Tahsisli Alanlar	Top. Alan
	Ha. *						
FOÇA	25222	23200	1719	4841	1392		7952
KEMALPAŞA	756075	65800	467	78	-		545
KONAK (Merk)	1077980	20300	410	-	-		410
BUCA	-	14000	-	8554	-		8554
BORNOVA	-	16800	-	10054	-		10054
KARŞIYAKA	-	27200	-	1731	-		1731
MENEMEN	76043	66500	1556	11298	880		13734
SEFERİHISAR	21406	37100	1811	1219	357		3387
TORBALI	71172	60000	3250	2	2		3254
URLA	35467	72100	2581	10	1184		3779
TOPLAM	363365	345000	11798	17448	3815		33061

- * D.İ.E. 1990 Genel Nüfus Sayımları.
- ** Yüzölçümüne Göller Dahil Değildir.
- *** Alan hesapları tahsisli ve orman alanlarını içermemektedir.
- **** Yalnızca kadaströ yapılmış orman alanları dahildir.
- ***** Çeşitli kurumların kullanımına tahsis edilmiş alanlar.

Yine toplam kamuya ait arazilerin belediyelere göre dağılımında en büyük payı 1508 ha. (% 44) ile Urla almaktadır. Bunu 1109 ha (% 33) ile Seferihisar, 410 ha. (% 12) ile Konak, 194 ha. (% 5.6) ile Foça, 105 ha. (% 3) ile Kemalpaşa ve 77 ha. (% 2.4) ile Menemen izlemektedir (Bkz. Tablo 1). Köy sınırları içerisinde ise tarla, fundalık, ham arazi, bataklık gibi özelliklere sahip kamu mülkiyetindeki alanlar tüm ilçe sınırları içerisindeki kamu mülkiyetlerinin % 71'lik bir kısmını oluşturmaktadır.

Ancak tüm bunların yanında ilçe kadaströ ve tapu müdürlüklerinden alınan bilgi-lerde köy tapulama sınırlarının içinde ya da hemen bitiminde kadaströ harici bırakılan cebel alanların gerçekte bazı bölgelerde kullanılabilir olduğu sap-tanmıştır. Özellikle İzmir'in kuzey gelişme aksı üzerinde yer alan bazı köylerde yapılan incelemede bu alanların yerleşme alanı olarak önemli bir potansiyel teşkil ettiği belirlenmiş, ancak bulgular sayısallaştırılamamıştır.

TABLO 2 : FOÇA İLÇE MERKEZİ VE KÖY SINIRLARI İTİBARI İLE KAMU ARAZİLERİ DAĞILIMI

Köyler	m2	Ortalama parsel büy.	en küçük parsel	en büyük parsel	Orman	msb	TOPLAM
ESKİFOÇA	1004253	10144			15937578	13927125	
BAĞARASI	5461888	124134			5070000		
Y. BAĞARASI	2151680	9355					
GERENKÖY	673314	6293			6325		
İLİPINAR	1950700	57374			363000		
KOZBEYLİ	135446	5207			3610000		
YENİKÖY	4332967	130851			464000		
YENİFOÇA (*)	933675	1921			23450000		
TOPLAM	17193922	49410	10000	0	42405909	13927125	79526950

(*) Belediye ve mücavir alan sınırı içerisidir.
msb: Milli Savunma Bakanlığı

TABLO 3 : KEMALPAŞA İLÇE MERKEZİ VE KÖY SINIRLARI İTİBARI İLE KAMU ARAZİLERİ DAĞILIMI

Köyler	m2	Ortalama par. büy.	en küçük parsel	en büyük parsel	Orman	TOPLAM
MERKEZ	1051000	21449	10000	356000		1051000
GÖKÇEYURT	367000	36700	10000	30000	78000	465000
HALİLBEYLİ	293000	26636	10000	21000		293000
HAMZABABA	67300	33650	20000	47300		67300
KIZILÜZÜM	39000	9750	10000	26000		39000
KUYUCAK	37000	6167	10000	20000		37000
SARILAR	337000	37667	10000	30000		339000
AŞAĞIKIZILCA	132000	5773	5400	10000	8000	140000
BAĞYURDU	615000	7512	5000	10000		616000
DESPINAR	227000	23375	5500	10000	71000	298000
ÇAMBEL	37000	9350	6730	11000	427000	464000
ÇINAR	57000	7375	3000	36000		59000
SINANCILAR	276000	13143	10000	35000		276000
SÜTÇÜLER	146000	8111	5875	30000		146000
ULUCAK	170000	3747	8576	30000		170000
YİĞİTLER	146000	7632	8545	25000		145000
ZEAMET	54000	27000	17000	35000	125000	179000
ÖREN	220000	44000	30000	50000	45000	265000
DEREKÖY					1000	10000
VİŞNELİ	75000	7500	5000	10000		95000
GÖKKAYA	1900	1900	1900	1900		1900
Y. KIZILCA	76000	6909	5000	9000		76000
KANBERLER	6500	6500	6500	6500		6500
CUMALI	30000	30000	30000	30000		30000
DAMLACIK	78000	11140	9000	10000		78000
Y. KURUDERE	41000	10250	8000	12000		41000
YEŞİLLİK	34000	4357	4000	6000		34000
YENMİŞ	33000	4714	3000	6000		33000
TOPLAM	4670700	15736	1900	356000	775000	5445700

TABLO 4 : KONAK (MERKEZ) İLÇESİ VE KÖY SINIRLARI İTİBARI İLE KAMU ARAZİLERİ DAĞILIMI

	m2	Ortalama par. büy.	en küçük parsel	En büyük parsel
TOPLAM	4103020	18650	1075	1305065

Bütün bu belirlemeler İzmir'in yakın çevresinde potansiyel teşkil eden kamu arazileri olduğunu göstermektedir. Bu alanlar özellikle İzmir'in gelişme aksları üzerinde yer alması nedeniyle batıda Urla ve Seferihisar, güneyde Torbalı ve kuzeyde Menemen'de kullanılabilir görülmektedir (Bkz: Harita 1) (Bkz: Tablo 2-8).

Ancak bu araziler nitelikleri açısından incelendiğinde, büyük bir bölümünün tarımsal üretimin gerçekleştiği birinci ya da ikinci sınıf tarım topraklarıyla sulama havzalarının yakın çevresinde yer aldığı görülür (Bkz: Hatıra 2). Bu nedenle konut kullanımına açılacak alanların çevresindeki tarımsal alanların kentsele alanlara dönüşümü açısından baskı yaratabileceği düşünülerek belirlenecek politikalar çerçevesinde planlamanın gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur.

Bugün İzmir'de kentsel konut alanı 13046 ha., kentsel toplam alan da 17399 ha. dir (3). Bu noktada çalışma yapılan sınırlar içindeki kamu mülkiyetlerinin toplamı İzmir kentsel konut alanının % 90'nını, tüm kentsel alanın da % 68'ini oluşturmaktadır. Bu alan, aynı zamanda Egekent-1 alanının da 74 katı kadar bir büyüklüğü ifade etmektedir. Ancak bu alanların tümünün konut amaçlı kullanımlara dönüştürülemeyeceği gözardı edilmemelidir (4). Bununla birlikte İzmir'in kuzey gelişme aksı içerisinde yer alan 554,5 ha.lık kamu arazisine kadastro harici alanlar da ilave edilecek olursa özellikle belirli alanlarda potansiyelin daha yüksek değerlere varması beklenebilir (Bkz: Hatıra-3).

Ancak bu noktada kamu arazilerindeki potansiyeline rağmen İzmir'deki konut sunum düzeyinin gözardı edilerek geliştirilecek politikalarla değerlendirilmesi, projeyi amacından farklı yönere çekebilir. Bugüne kadar orta ve alt gelir grubuna konut sağlamak amacıyla yapılan bütün bu çalışmalara rağmen hızlı kentleşmeye paralel olarak artan konut gereksinimi, yüksek enflasyon ile artan konut maliyeti, yüksek arsa payı, tüketici eğilimlerinin gerçek gereksinimlere yanıt verecek nitelikteki konutlardan çok lüks konutlara yönelmesi gibi nedenler taleplerin istenen yönde karşılanamamasına neden olmuştur (5).

Bunun sonucunda İzmir'de gecekondulaşma % 60 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiş ve yaklaşık olarak her beş aileden üçünün gecekonduda yaşaması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Gecekonduların % 60'lara vardığı kentimizde, artan nüfus ile konut arzı karşılaştırıldığında daha çarpıcı sonuçlarla karşılaşmaktadır.

İzmir'in 1985-1990 yılları arasındaki kentsel nüfus artışı 267.642 dir (6). Bu da yaklaşık olarak yılda 53.000 kişi civarında bir artışa karşılık gelmektedir. Bu durumda, ortalama hane halkı büyüklüğünü 3.90 (7) olarak kabul edersek yılda üretilmesi gereken konut sayısı 13.600 olmalıdır. Oysa 1985-1990 yılları arasında İzmir Belediye sınırları içinde inşaat ruhsatı alınan konut sayısı her yıl 20.000 civarındadır (Bkz: Tablo-9).

1985-1990 yılları arasında verilen İnşaat Ruhsatları 5 yıl için değerlendirildiğinde ise toplam konut birim sayısının 101.205 olduğu görülür. Bu yıllar arasında nüfus için gerekli olan konut birim sayısı ise 65.626 birim konuttur. Yine aynı tarihler arasında verilen Yapı Kullanma İzinlerinin toplamı ise 89.696'dır (Bkz. Tablo 10). Ancak bu sayısal veriler sadece 1985 - 1990 dönemindeki ruhsatlı konutların dikkate alınmış olması nedeni ile gerçekte eksik bir değerlendirmeye neden olacaktır. Çünkü bu değerler İzmir'de her yıl kaçak olarak üretilen konut miktarını içermemektedir. Her ne kadar bu konutların belirli bir kısmının çeşitli

faktörler nedeni ile boş olduğu ve ülke genelinde 1985-1990 döneminin üretimi açısından başarılı bir dönem olduğu varsayılrsa da bu sayının bir dönem içinde de farklılık göstermemiş olması düşündürücüdür. Bu değerlendirildiğinde, ruhsatlı konut yapımının yanında gecekondulaşmanın sürmesi nedeniyle İzmir'de bu dönemde konut sunumunun sayısal nüfusun gerektirdiğinin üzerinde olduğu görülmektedir.

Bu, günümüzde orta ve üst gelir grubunun birikimlerini değerlendirmede, k tu hala bir yatırım aracı olarak görmesinin sonucunda oluşan bir istem biçimi açıklanabilir. Gecekondulaşma yoluyla konut üretim sürecinin hala devam yor olması da, üretilen konutların alt gelir gruplarının gereksinimlerinin bugü piyasa koşulları içinde sağlanamıyor olduğunun bir göstergesidir.

Dolayısı ile bu noktada kamu arazilerinin konut amaçlı kullanımlara açılı açısından kritik olan nokta, bu proje ve uygulamaların hangi gelir grupla yönelik olarak gerçekleştirileceğidir. Bu amaç doğrultusunda oluşturul girişimler bugün zaten var olan sunum içinden konut ihtiyacını karşılayat gelir gruplarına yönelik olmamalıdır.

Bu noktada kamu arazilerine ilişkin olarak tartışılması gereken en önemli k bu arazilerin hangi politikalar doğrultusunda ve hangi planlama araçları ile alınacağıdır. Yapılan değerlendirmeler göstermektedir ki bu ele çerçevesinde şu noktalara dikkat edilmelidir.

- Ülkenin konut politikaları ile çeşitli ölçekteki ölçekli planlama kararları ilişkilendirilmelidir. Bu kapsamda;

- Bugünkü I.B.K.B. ve yakın çevresindeki gelişme alanları, işyeri ve k ilişkisinden kaynaklanan mesafe ölçütü içerisinde değerlendirmeye alınmalı, niden oluşturulacak politika ve plan kararları çerçevesinde mevcut nazım f revize edilmelidir.

- Bu revizyon sırasında belirlenen kamu mülkiyetindeki araziler potans gelişme alanı olarak plan sınırları içine giriyorsa akslar itibariyle belirlene gelişme eğilimlerine göre farklı oranlarda konut amaçlı kullanıma tahsis edilmiştir.

- Bunlar yapılırken öncelikle mevcut yerleşmenin teknik ve sosyal donatı eklikleri dikkate alınmalı, bu ihtiyaçlara ve gelecekte söz konusu olabilecek tale mutlak surette cevap verecek, kentsel ölçekteki donatı alanları öncelikle belirlenen kamu mülkiyetindeki arazilerden sağlanmalıdır.

- Bu çerçevede kamu mülkiyetlerinin hangi oranlarda konut, servis, teknik sosyal altyapıya ayrılacağı ya da potansiyel alanlar olarak bırakılacağı naz planda ortaya konulan politika ve kararlarla ilişkili olarak saptanmalı ve yer yine aynı planda belirlenmelidir.

- Planda belirlenecek kamu arazileri üzerinde konut üretim süreci içerisinde devlet arsa sağlama aşamasında yer almalı, konut üretimi yerel yönetimler özel girişimciler tarafından organize edilmeli ve gerçekleştirilmelidir.

- Üretilen konutlar hem kiralanma hem de satış yöntemleri ile sunulmalıdır.
- Kamu arazilerinin toplu konuta tahsisinden elde edilecek gelirlerle ya da mevcut kaynaklarla gelecekteki gelişimi denetim altına alabilmek için kam laştırmalara devam edilmelidir.

- Özellikle bu alanlarda üretilen konutlar, toplu konut yasası ile belirlenen büyüklük ve nitelikler üzerinde olmamalıdır.

TABLO 9 : İZMİR'DE 1985-1990 TARİHLERİ ARASINDA VERİLEN İNŞAAT RUHSATLARININ DAĞILIMI

A : Sayı, B : Yüzölçümü, C : Değer, D : Konut Birim Sayısı

YILLAR	EV				APARTMAN				TOPLAM			
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
1985*	1.209	215.157	8.754.431	2.032	2.455	2.818.361	117.113.532	25.361	3.664	3.033.518	125.867.963	27.393
1986 *	1.315	225.376	15.025.803	2.167	2.147	2.014.680	137.485.461	17.729	3.462	2.240.056	152.511.464	19.896
1987	1.914	319.955	29.352.951	2.958	2.218	2.189.782	207.583.979	19.286	4.134	2.509.737	236.936.930	22.242
1988	1.800	297.554	51.159.525	2.729	2.070	2.068.083	364.479.996	18.432	4.870	2.365.637	415.639.521	21.161
1989	2.707	359.257	90.625.691	3.192	1.760	1.772.519	465.069.007	15.893	4.467	2.131.806	555.694.698	19.081
1990	1.583	269.943	121.918.980	2.617	2.044	1.714.769	738.365.445	16.209	3.627	2.004.711	860.284.425	18.825
TOPLAM	10.529	1.707.272	316.837.381	15.695	12.694	12.576.193	2.030.097.420	112.903	23.224	14.285.465	2.346.935.001	128.598
1984 B. Say									214.008			409.132

* 1985 - 1986 tarihleri arasındaki değerler D.I.E. tarafından İzmir ve Bornova olmak üzere iki ayrı ilçe olarak derlenmiştir. Ancak, burada toplam değer verilmiştir.

* 1990 yılında D.I.E. ruhsat değerlerini Karşıyaka, Konak, Bornova, Buca olarak derlenmiştir. Ancak, burada toplam değer verilmiştir.

KAYNAK: D.I.E. 1985 - 1990 inşaat istatistikleri.
D.I.E. 1984 binalar sayısı.

TABLO 10 : İZMİR'DE 1985-1990 TARİHLERİ ARASINDA VERİLEN YAPI KULLANMA İZİNLERİNİN DAĞILIMI

A : Sayı, B : Yüzölçümü, C : Değer, D : Konut Birim Sayısı

YILLAR	EV				APARTMAN				TOPLAM			
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
1985*	655	72.051	2.946.416	739	3.357	913.924	38.475.617	9.063	4.012	985.975	41.424.031	9.802
1986*	924	106.367	7.041.237	1.044	4.841	1.205.692	80.896.396	11.440	5.765	1.312.058	87.935.663	12.484
1987	1.117	127.001	11.682.915	1.286	5.502	1.557.797	147.639.007	14.549	6.619	1.685.795	159.331.922	15.837
1988	1.229	136.215	23.073.617	1.379	5.645	1.665.524	292.874.062	15.136	6.674	1.801.739	315.947.679	16.511
1989	1.835	197.839	19.279.653	2.028	6.421	2.289.473	584.911.002	21.574	5.316	2.487.312	604.190.855	23.622
1990**	1.841	215.080	80.751.719	1.973	5.487	2.114.949	381.243.374	19.257	7.328	2.330.029	461.994.993	21.242
TOPLAM	7.661	854.533	144.787.755	8.451	31.253	9.747.359	1.526.037.350	91.047	19.914	10.601.909	1.670.825.113	99.498
1984 B. Say.									60.252			409.132

* 1985 - 1986 tarihleri arasındaki değerler D.I.E. tarafından İzmir ve Bornova olmak üzere iki ayrı ilçe olarak derlenmiştir. Ancak, burada toplam değer verilmiştir.

* 1990 yılında D.I.E. yapı kullanma izinlerini Karşıyaka, Konak, Bornova, Buca olarak derlenmiştir. Ancak, burada toplam değer verilmiştir.

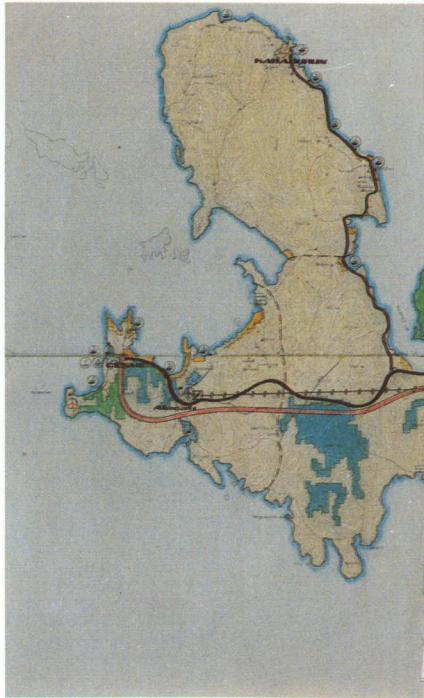
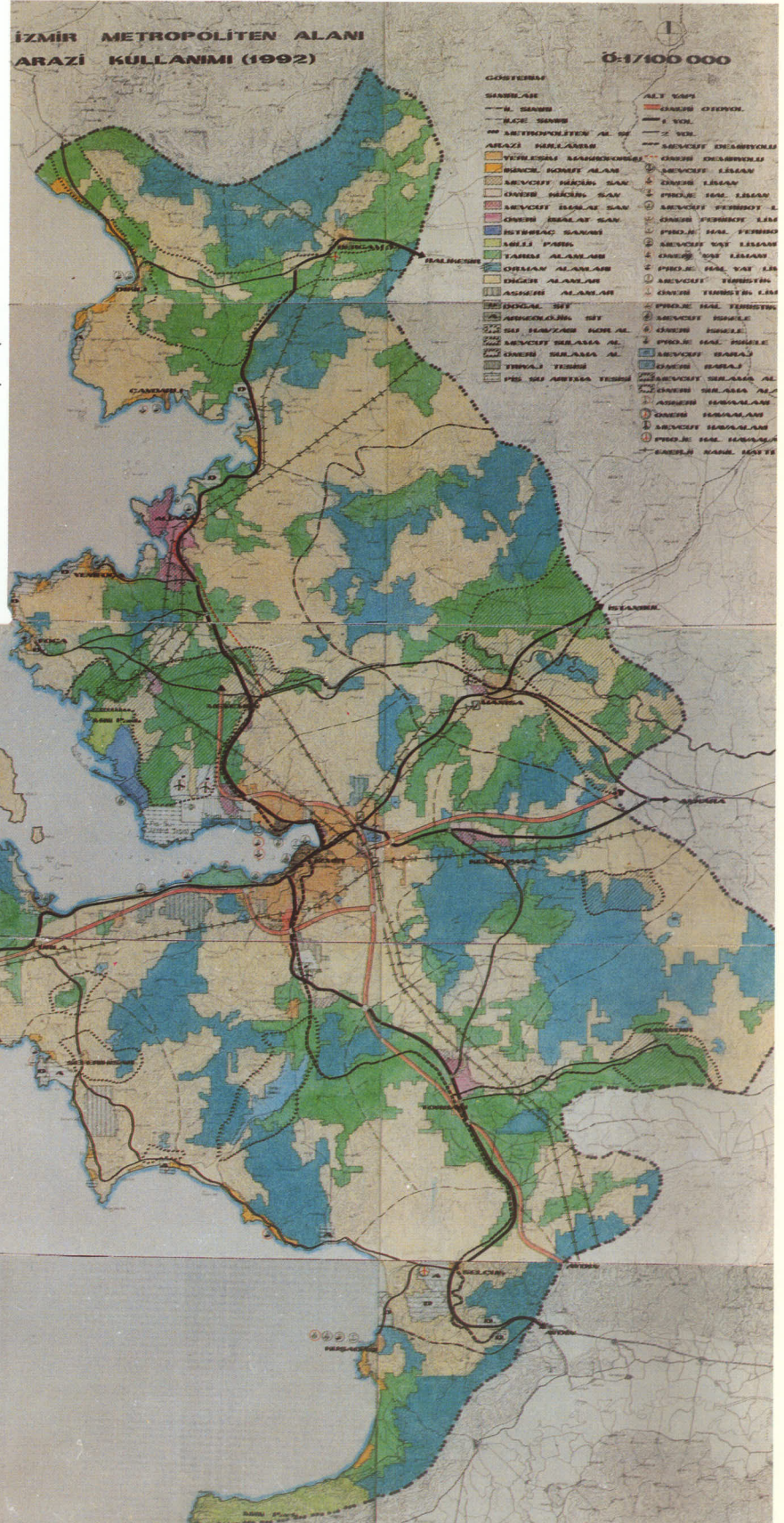
KAYNAK: D.I.E. 1985 - 1990 inşaat istatistikleri.
D.I.E. 1986 Binalar Sayısı.

DİPNOTLAR

- (1) Egekent Yeni Yerleşme Projesi Yapılabilirlik Çalışması, İzmir, T.C. İzmir Belediyesi, 1984. sf.14
- (2) Y.a.g.e. sf.17
- (3) İzmir Büyük Kent Bütünü Sektörel Analiz Çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, 1990-1991 Bahar Yarıyılı, Pln. 405 Proje Çalışması, sf.20-22
- (4) Yüksek eğitim, verimli tarım toprakları, kentsel gelişme makroformu üzerinde yer almama gibi nedenlerden ötürü bu potansiyelin tümü kullanılamaz durumdadır.
- (5) Ruşen KELEŞ, Kentleşme ve Konut Politikası, Ankara, İmge Kitabevi, 1990
- (6) D.I.E. 1990 Genel Nüfus Sayımı
- (7) D.I.E. 1985-1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

KAYNAKLAR

- Ruşen KELEŞ, Kentleşme ve Konut Politikası, Ankara, İmge Kitabevi, 1990
- Kent Kooperatifçiliği Teknik Semineri, Ankara, Kent-Koop Yayınları : 79, 1986
- Konut ve Kent İşletmeciliği, Ankara, Kent-Koop Yayınları : 95, 1988
- Konut'81, Ankara, Kent-Koop Yayınları : 20, 1982
- D.I.E. 1984-1990 İnşaat İstatistikleri
- D.I.E. 1984 Binalar Sayımı

Harita 2: İzmir metropolitren alanı arazi kullanımı
Kaynak: D. E. Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü 1992 Bahar yarıyılı PLN 405
Stüdyo çalışması

İZMİR.
LOCATIONS OF THE PUBLIC LANDS
Scale : 1/100000

- BORDER OF PROVINCE
- BORDER OF A DISTRICT OF A PROVINCE
- BORDER OF MUNICIPALITY
- BORDER OF ADJACENT AREA
- PUBLIC LAND

Harita 1: İzmir Kamu Arazilerinin Dağılımı
Harita üzerindeki bir birim kare 100 ha'dır.

Ses HAZAR: "Postmodern anlayışın anıtsal izlenimle bir akrabalığı düşünülebilir mi?"

Söyleşi: Salih SEYMEN

Okurlarımızın sizi daha iyi tanıyabilmeleri için söyleşimize başlamadan önce kısa bir özgeçmişinizi rica edebilir miyiz?

Kısa bir özgeçmiş, memnuniyetle. Kolay olacağına benzemiyor. Otuzdört yıllık meslek hayatımdan sonra dönüp gerilere bakmak. Buna rağmen, uzanıp tutulacak kadar geride muhteşem bir lise öğrenimi; İzmir Atatürk Lisesi. Çok değerli hocalarımızla, unutulmayacak anılarla. Ellidört yılında lise son buldu, takiben; İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesinin büyüdü dünyası. İlginç ve kalabalık bir sınıf. Yabancı hocalarımızla birlikte oldukça verimli eğitim kadrosu. Taşkılla'nın yaşadığı duygular, bol matematik, tasarı geometri, projeler; paftalar paftalar, ve siz birşeyler yapmaya çalışıyorsunuz. Ellidokuz yılından itibaren bu büyüdü dünyaların dışındaki gerçek eğitim başladı. Mesleği görerek, izleyerek, iyi niyetli kalfalardan, ustalardan öğrenerek... Birlikte çalıştığımız çok değerli meslek arkadaşlarımızla çok sayıda oturma yapıları, önemli alanlarda endüstri yapıları gerçekleştirdik.

Son yıllarda büyük boyutlu tasarımlar ve tatbikatları ile ilgileniyorum. Ayrıca yetmişdörtü yıllardan beri elektronik endüstrisinde, Yüksek Teknolojide ağırlıklı üretim yapan bir iş kolunun üyesiyim.

İzmir-Kemalpaşa yolu üzerinde bulunan Universal Yaprak Tütün A.Ş.'ye ait tütün işleme binasının tasarımını yönlendiren ana tema ve çıkış noktası nedir?

Tüm yapılarda, özellikle endüstri yapılarında olduğu gibi, bu yapıda da tasarımı yönlendiren, başlangıç ve final noktalarını tesbit eden olay; fonksiyonlar karmaşasıdır. Başlangıç için karmaşa sözcüğünü kullanmaktan çekinmemeliyiz. Amaç, fonksiyonlar salkımına veya demetine

ulaşmaktır. Yatırımın başarısı bu düzenlemenin ekonomik hedefler doğrultusunda sonuçlanmasıdır.

Üniversal Yaprak Tütün A.Ş.'ye ait tütün işleme kompleksinde henüz gerçekleşen yapılar; depo binası, işletme binası ve konuk ünitesidir. Takriben yirmibeşbin metrekare yapı alanını oluşturmaktadır. Yapı süresi yirmi aydır. Bugün bu tesisler üç yaşını doldurmuştur. Bu genel bilgileri açıklamak ihtiyacını duyuyorum ve hizmet yıllarını aşmakta olan bu yapının ilginizi çekmiş olması şüphesiz beni duygulandırmaktadır, teşekkür ederim.

Bölgemizde tütün ürününün ekonomik önemini hepimiz bilmekteyiz. Altmışiki tarihlerde tütün ürünü ile tanıştığımı hatırlıyorum. O tarihlerde tütüne ait bir kültür olayı şüphesiz vardı, ana prensipleri hala devam etmektedir. Tütün işleme sistemlerinin gelişmesinde aktif rol almış olmam bana, bugünkü projelerimde daha geniş ve yararlı çalışmalar yapabilmem için mesnet olmaktadır.

Sualinize dönerek, yatırımın fizibilitesi hassasiyetle yapılmış ise; fonksiyonlar karmaşasına tamamen hakimseniz; beton yapı, çelik yapı, makina tesisat hizmet çözümleriniz size inandırlarsa, enflasyon şartlarında maliyetlerinizi kontrol altında tutmanızı sağlayacak finansman şartlarını siz dengeliyorsanız; artık, bu fonksiyon demetlerinin üzerine giydirmeyi arzu etmekte olduğunuz kozmetiği düşünmek için, kontrol altında tuttuğunuz duygularınıza yer verebilirsiniz.

Binada yer alan fonksiyonlarla mekan kurgusu arasındaki ilişkileri nasıl geliştirdiniz. Bu ilişkiler ne tür bir mimari yorum üzerine oturmaktadır?

Evet, bu tür bir soru bekliyordum. Fonksiyonlar demeti veya salkımı şüphesiz üç boyutludur. Daha çok yatayda gelişenleri, daha çok düşeyde gelişenleri olabileceği gibi. Bu projede bazı cesur girişimler denedik. Alışılmışların dışında çok yüksek mekanlar teşekkül etti. Önceleri işçi ile bağımlı yürümekte olan yaprak hareketi, bu kez, kendi sağlığına uygun değişik yönleri tercih etti. Emek yoğun bölgelerin gerektirdiği mekan karakteri, mekanik yoğunluğun fazla olduğu yüksek hacim karakterinden farklı idi. Öyle ise bu kadar değişik objeler doğuyorsa ve bir arada iseler, aralarında çeşitli kontaklar var ise, bunlardan yararlanmak mümkündür. Daha büyük bir bütüne hizmet eden, birer kompozisyon ünitesi olarak düşünülebilirler. Bütün, eğer bir mekanik skülüpür ise, çeşitli mekan kompozisyonları, pozitif veya negatif olgularla birliktedirler.

Mimari yorum dediniz. Yorum; zor ve tehlikeli, kastettiğinizi doğru anladı isem. Yine de cevap vermediği arzu ediyorum; plastik formasyon.

Bu bağlamda çağdaş mimarlık anlayışıyla kendi yaklaşımınızı nasıl ilişkilendirmeniz?

Çağdaş mimarlık anlayışının çoğu hakkında yeterli bilgi olmadığını sanıyorum.

Tanımak, birkaç izlenimle mümkün olmuyor. Filozofisini anlamak, savunmaları okumak, dinlemek ve doyurucu örnekleri iyice incelemek gerekir. Ekoller arasında, daha çok ürün verenlerine aşına sayılırım. Bir şansım var, elektronik şirketlerdeki işlerin gereği dış gezilerim çok sık. Hem yeni yayımlara, mesleki fuarlara, yeni anlayış yapı ürünlerine yakın sayılırım.

O kadar mükemmel yapı örnekleri ile karşılaşıyorsunuz ki, onlardan yararlanmanız mümkün.

P.Modern anlayış, yüzey kompozisyonu ile ilgi toplamaktadır. Bu sebeple özenilmekte, el altında tutulmaktadır. Bu anlayış ile yapılan yapıları inceleme fırsatı buldum. Olay okadar satıhta değil, mekan yaratmada, nisbet kavramında reaksiyon gösterebilirsiniz. Renkte korkulukta ve camda, ışıktaki bu olamaz diyebilirsiniz. İlgilendiğim yapı, küçük, yamuk plan, içinden bir de tramvay geçiyor. Olaya alıştıyorsunuz, ertesi gün tekrar sizi çağırıyor, oraya gitmek istiyorsunuz. Neo klasik anlayışta yapılmış yapılarda, P.Modern'in ilk iticiliği yerine, daha sıcak bir çağrı var. Geleneksel malzemeler rahat ve sakin ortamlarda kullanılmakta. Hiç beklenmedik iç mekan yırtıklarını, görebilirsiniz. Klasik fonksiyon akışı ortadadır, hissedilmektedir. Milano'da şehircilik ve mimarlık fuarında, ödül alan projeler arasında, uzaydan corso sempione'ye düşen meteorun dehşetini günlerce yaşadım. Bilinen yapı sistemlerini yok sayan, teknolojiler üzerindeki bu maket, bu proje gerçekleştirilirdi. Deconstürizm bu olmalı idi. Özellikle reconstruction yapıların yeni iç mekanlarına yerleşen, Neo Cubizm'i sempati ile karşılıyorum.

Mesleğimizin temelindeki ana bilim dalı kimya. Son yarım yüzyılda bu daldaki gelişmeler, insan hayatında, ona ait her üründe ve yapıda birçok değişik alternatifler sunmakta. Yani sıra, yerini gecikmeden alan ileri teknoloji, özellikle elektronik, sonsuz çözümler getirmekte. İnsan yapısı her tür gelişmeye çok kolay yakınlık ve uyum gösteriyor; ancak, kimse nerede ne şekilde yaşamak istediğini ona sorma aralığını bile bulamamakta, bu hızlı akış içinde.

Şu anda Münich yapı fuarındaki; geleceğin, dev kafes sistemlerin içine, hücre olarak yerleştirilecek, reçine ve elyaf karışımı, yaşama modüllerini hatırlıyorum. Günümüzdeki mimari anlayışlarının, bu tür kaçınılmaz sonlara karşı birer reaksiyon olduklarını düşünüyorum.

Binanızda strüktür-form ilişkileri anlamında ne tür ilişkiler geliştirdiniz?

Fonksiyon düzeni; yatırım hedefine uygun bir sonuca yöneldi ise, yapılaşmanın hizmet grupları, bütün teknik becerilerini sergileyerek bu orkestradaki yerlerini alacaklardır. Strüktür elemanları, çoğu zaman kendilerini saklayacaklar, zorunlu hallerde, zarif bale adımları ile, fonksiyon damarları arasında sessizce dolaşarak görev noktalarını bulacaklardır. Sonuçta başarılı bir yerleşim düzeni elde ettiyseniz, beton veya çelik strüktür elemanları ile aranızda gözle görülmeyen bir ilgi başlamış demektir. Bu his, bazı hallerde sizi onlara önem verdiğinizi belirtmeye, belki de o sevgili çocukları kullanarak yapı kozmetiğinizde katkılar ummaya yöneltecektir.

Cephelerdeki çeşitlilik / yakınlık kontrastı fonksiyon-iç mekan kurgusuyla ilişkileri nasıl sağlamıştır?

Kolay anlatabileceğimi sanıyorum. Mekanik alandasınız, öyle bir prototip makinanız var ki, büyük ebatla birçok cephelerinden değişik yönlerden gelen farklı çapta borular giriyor, bağlanıyor ve çıkıyor. Bu kadar da kalmıyor, besleme üniteleri, basınçlı havalar, tüpler, göstergeler. Yerde kapladığı alan ile, boşluktaki ölçüleri tamamen farklı. Bu obje başlı başına bir skülpür, bir seramikçiye, bir heykeltıraşa neler söylemez ki. Ve bu objeyi siz, o hacimde, bir sırada, oniki yerde kullanmayı planlamış durumdasınız. Sanki hatalı bir komutla birlikte yürümeye başlayabilirler, etkinlikleri görülmeyecek gibi değil. Öyle ise; orada, onlara, onların iklimine uygun şartlar yaratmalıyız! Mekanlarımız, avuçlarımızdaki plastik malzememiz ise, bu plastiğe form verirken strüktür tekniklerimiz de bize el veriyorlarsa, ve sonuçta bu sonuçta bu bina bu fonksiyon elemanlarının, onlara ait binası ise, bu olayı, içten dışa yansıtmamızın da kolayını bulmalı, bu isteğe yön vermeliyiz.

Bir başka örnek de yararlı olabilir. Şöyle ki; yerden yedi metre yüksekte, çapları, atmış ve seksenbeş santim borular demeti, çeşitli dirsek ve dönüşlerle donanımlı; bütün hızıyla yan cephenize dik konumda yönelmiştir, duvarınıza çok yakın bir

aralıkla Z ve Y akslarına dönecekler. Bu noktada, bu hızlı çarpış noktasına ait bazı duygularınız ve dürtüleriniz baş gösteriyor, ancak müteredditsiniz. O dürtülerin yaratacağı operasyonun ekonomik değerlendirmesini yapmak zorundasınız. O noktada, ilerki tarihte, boru ve dirseklerle ilgili yapılması gereken onarım işlemleri sırasında yararlı olacak önceden düşünülmüş bir detay gereğine mutabıksanız, artık sevinebilirsiniz. Çünkü, bu dürtü size hem içerde yararlı bir detay, ve söz aramızda, cephenizde kullanabileceğiniz bir form yaratma olanağı sağlamıştır ve kompozisyon bu olayı red etmiyorsa kullanabilirsiniz.

Büyük boyutlu yapı olmasına rağmen kitlenin çok hafif ve yumuşak bir etki vermesi bir endişe ürünüdür. Bu endişeyi duymanıza ve çözümlenize yol açan etkenler nelerdir?

Bu tarzda yorumlamanıza sevindim, teşekkür ederim. Önceki suallerinizden anlaşıldığı gibi, siz de iç mekanlardaki değişik oluşumları tesbit ettiniz. Bunlar yapının öznelidir. Büyük kitlelerin kozmetik yapısında, bu olgulardan yararlanmak, bizi önce dürüst sonuçlara götürür. Bu avantajı elde ettikten sonra, kendi dürtülerinize, estetik operasyonlara, hatta belli küçük fantezilerinize yer verebilirsiniz.

Binanızı ve mimari anlayışınızı ne tür bir üslup çerçevesi içerisine oturtmaktasınız. Üslubunuzun gelişme sürecini ve evrelerini kısaca özetler misiniz?

Aynı amaca yönelik aynı büyüklükte bir proje üzerinde çalışıyorum. Ü.Y.

formasyonda modern sistemler olarak geliştirmiştik. Konunun en önemli noktası burası. Bugün o sistemlerin üstünde, daha rantabl teknolojiler üretmemiz gerekli. Bunun sonucunda farklı fonksiyon şemaları ortaya çıkacak. Yapılacak yapının, diğer faktörlerine paralel olarak, yeni bir strüktür kompleksi yaratılacak. Yatırımcıya ait finans faktörleri ve yapı süresi gündeme gelecek, tanıdığımız daha bir çok önemli faktörler ile. Şimdi artık mimari değerler konusuna sıra gelmiştir.

Ben, bu noktada tamamen bağımsız olmayı tercih ediyorum...

Ayrıca kendimi, bir mimari üslubu temsil edebilecek deneyimler ve gelişim çizgisi içerisinde görmüyorum. Elde etmek bilincinde olduğum yegane sonuç; "Rasyonel Endüstri Yapısıdır." Bazı fantezilerden hoşlandığımı sanıyorum. Bunları kullanarak, yapı kostümüne bazı motifler eklemekle yetiniyorum, önceden açıkladığım dürtülerle.

Acaba sonuçta elde ettiğim değerler, P. Modern bir çalışma ürünü mü! Bu böyle ise, ben bu sonucun farkında mıyım, yoksa; P. Modern dediğin olay, bu kadar basit mi!

Binalarınızda genelde özelde Ünlü Yaprak Tütün Fabrikası projesinde bir anıtsallık etkisi göze çarpmaktadır. Bu konudaki düşüncelerinizin açıklanmasının yararlı olacağı inancındayım. Lütfen anlatılabilir misiniz?

Evet var. Bu konudaki duygularımı nasıl açık-

makta olduğumuz endişelerimiz var. Sosyal çöküşler, kirlilik, bombalar! Flim konuları gibi! Bir kaçınılmaz soru düşünelim, son çağın yarattığı her şey yerle bir olmuş. Tüm yapı elemanları, duvarlar, pencereler, kemer panolar müze ve din binalarına ait fronton, kornij, kolan, kapılar. Üzerlerindeki bütün motifler, süsler silinmiş durumda!... Hayatta kalmayışın başarın halk grupları, yeniden düzenlerini kurma çabalarına başlıdılar. Barınmak, başta gelen sorunlardan bir tanesi. Yıkıntılar arasında elde edebilecekleri yapı elemanlarını oldukları gibi bir araya getirerek kullanılmak zorundalar. Mekanları oluştururlarken bazı duvarların yeterince düzgün olmasına, çatlak ve dökülmesine aldırmıyorlar. Koridor çok dar veya çok yüksek olmuş, bir soru değil onlar için. Buldukları yerin arkasına geçmek için, bakın sol tarafta yer de yatan bir kırık kolon var başlığı da parçalanmış; önümüzdeki panonun bir köşesini kaldırınız, kolonu altına yerleştiriniz, işte size geçit! Bu kurgu bina yeterli bir ölçüde tamamlanmış ise, şimdi hep birlikte cephelerine bakalım. Sol tarafta ilk kare boşluk, ortada büyük bir kemer, bir tarafı duvar, düşmesi diye, diğer tarafta bir koloncuk var. Sağ tarafta ise bilmem nasıl oldu çözüldü ve uzun bir yarık oluşmuş. Üstü tam ortada, müze yıkıntısından alınmış yuvarlak pencere... Üst kısımda pano açık yeşil, alttaki pembe, kemerin yanındaki mavi boyalı imişler. B yaptığımız bina kurgu, oradaki şartların tek alternatifi...

Post modern olayının bende ki dürtüsü bu. Bu sebepten, bana bir baş kaldırış, bir reaksiyon gibi geliyor. İçine çok iyi sindirerek kullanan malzemeler, nükleer yıkıntıdan arta kalan; zaman imtihanının aşabilmiş, klasisik unsurlu, sağlam kalabilmiş malzemeler. Bu malzemeler, aslında, bizi özlemi yansıtmıyor mu!

Bu nostalji olabilir. Malzemeler; kemer, kolon, kornij, fronton, daire, yarım daire, az çıkıntı az çöküntü, klasi mimari anlayışında ve nihayet anıtsal yapılarla sembolleşmiş mucize unsurlardır.

Öyle ise, P. Modern anlayışın, anıtsal izlenimle bir akrabalığı düşünülebilir mi!

Ben; size garip gelmeyecek ise, başka bir yaklaşım içindeyim. Üzerinde doğduğumuz ve döneceğimiz bu toprakların barındırdığı tüm değerleri sonuçları bizleriz. Ve yakından tanıdığımız, Bursa kemerli, Konyalı

Beyşehir medreseleri kompozisyonları ve bunlar gibi antik çağ ürünleri bizim kültürümüzün temel birimleridir. Antik çağ ürünleri bizim kültürümüzün temel birimleridir. Ü.Y. Tütün yapılarından önceki çalışmada, doksan metre ile yüzyirmi metre uzunluğunda, yükseklikleri, altıbuçuk, yedi metre olan pavyonların oluşmuştu. Daha önceki çalışmalarında ise bu tip cephelerde her türlü endişelerimi denemiştim. Bu defa aynı yerde kazdığım topraktan çıkan korniji, komşu köy evinin duvarında örülmüş duran kırık kolon başlığını, silitize ederek büyük boyutlarda kullanmaktan büyük haz duydum. O geçmişe ait ilk defa, "bunlar benim" duygusunu kavradım. Yapım bence, çağırısı olan, birşey anlatmaya çalışan, bir obje haline geldi, birazda anıt oldu, Çünkü proporsiyonlarda dikkatli davranmalı idim. Benim için P. Modern yoktu.

Detay çözümlerindeki hassasiyet yapının bütünüyle uyum içerisinde çeşitlilik göstererek tekrarlanmaktadır. Hatta yapıyı bu detay çözümlerinin bir bütünü olarak görmekteyiz. Genel mimarlık mekan çözümü anlayışınız içinde detayların yönlendirici etkisi ne düzeydedir?

Konuyu değiştirmiş olmamız belki de yerinde oluyor... Akademik konularda yetersizliği de görüyorum... Mekanla ilgilerine geçmeden önce "Detay" kavramını genişletmeye çalışalım. Mesleğimizin, hizmetler bölümünün, önemli bir klasörünü oluşturmak tadır... Adeta ayrı bir ihtisas konusu-

dur. Ne kadar düzenli bir kütüphane olarak gelişmiş ise, o derece verimlidir. Yapı endüstrisindeki gelişmeler ve dış ülkelerden ithal edilen alet, makina ve malzemeler, bizleri de dış ülkelerde çalışan meslektaşlarımızın ortamına yakınlaştırdı. Tabii ki her şey tamamen çözüm sırasına girmiş, beklentide olan, detaylar kompleksidir... Sizin bizzat, bir çok değişik örnekler yaptırmak, denemek ve test etmek sureti ile sonuca varacağınız prototip detaylar olayı vardır ki, bu çalışmalara doyum olmaz, hatta dinlenirsiniz... Çok değerli okullarımızda acaba bu olguya yeteri kadar önem veriliyor mu... Bizim mezuniyet yıllarımızdan, takriben on yıl önceki yıllarda, Macar ustaların nezaretinde öğrencilere, duvar, baca ördürüldüğünü, ahşap kapı pencere yaptırıldığını gıpta ile hatırlıyorum... Bayan ve bay tüm meslektaşlarımızın, öğrencilik zamanlarından itibaren, eğer saçlarının arasında siva harcı kırıntıları var ise, elleri avuçladıkları beton-dan yanmış ve kaynak dumanını ve ışığını solumuş iseler, ilerde yapacakları yapıdan, yapının finisyonundan beklentileriniz olabilir, onların nefeslerini duyabilirsiniz... İşte kastettiğiniz mekan budur... Mekanın beklentisi budur... Çünkü yarattığınız mekan yeni doğmuştur, sıcaktır, fakat çıplaktır... Nasıl ne şekilde giydireceksiniz, hangi iklime göre, nasıl nefes alıp verecek... Bütün bunlar; (Detay'dır)...

Bir mimar olarak tasarladığınız projenin kendiniz tarafından uygulanması sürecinde; tasarıma başlangıç-bitiş evlerindeki yaşanan

girişimleri neden - sonuç ilişkileri içerisinde kısa bir yorumunu yapar mısınız?

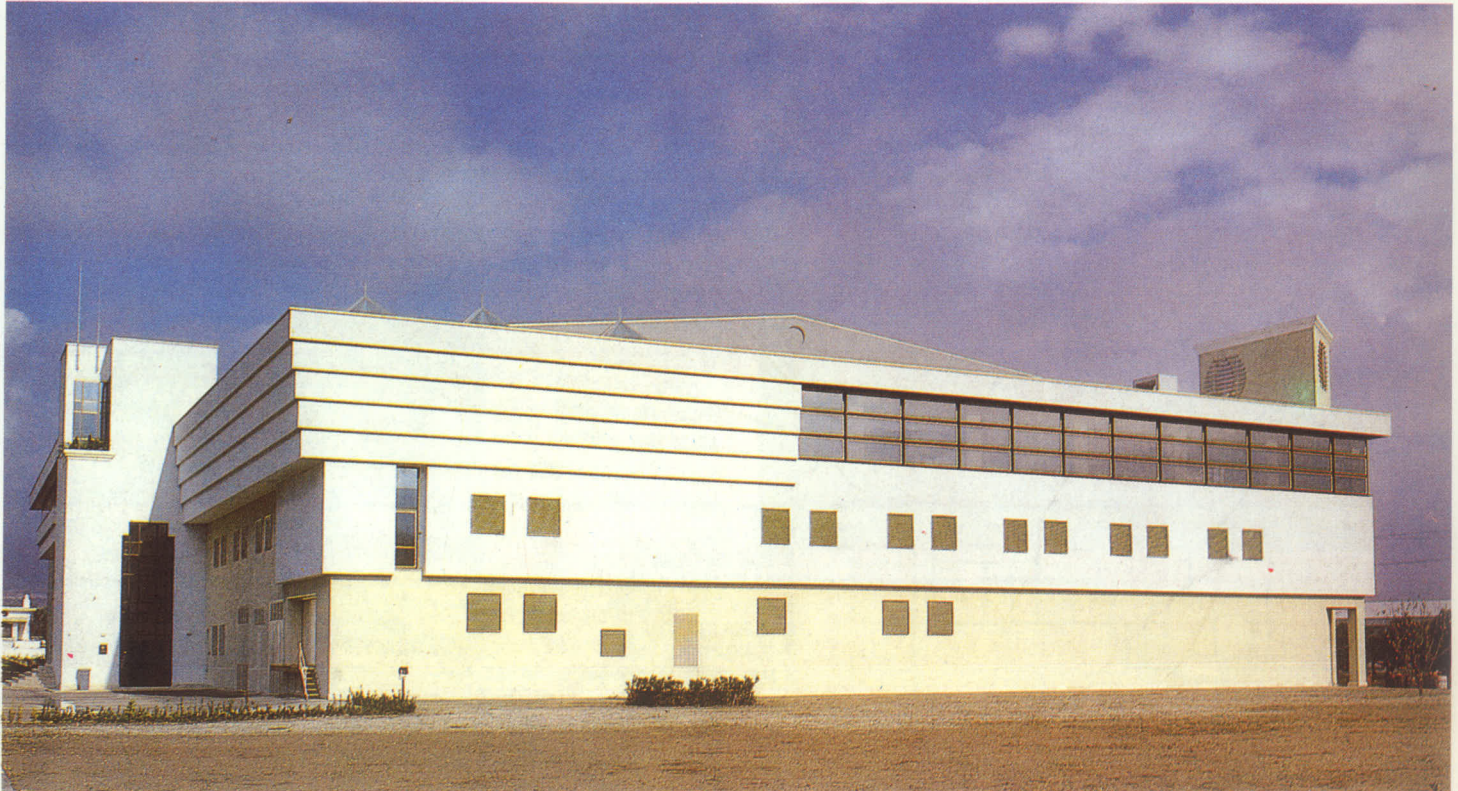
Çok ilginç bir soru. Üzerinde çok konuşabiliriz... Şüphesiz ki, bu tür olay, bir mimar için bahtiyarlık... Şöyle ki; fonksiyon geliştirme ve düzenlemedeki yönlendirici sizsiniz. Tasarım sizin eseriniz. Hizmet grupları ile koordinasyon sizin elinizde. Resmi dairelerle ilgili konularda destek alıyorsunuz. Şantiye düzeni yapılmış, taşaron dosyaları hazır, sıkı bir iş programı, çok düzenli ve tecrübeli teknik kadronuz var, birde iklim şartları çalışma düzeninizi etkilemiyor, bu bir bahtiyarlık tablosu değildir. Şimdi artık mimar, başlangıçtaki tasarımını iyiden iyi yaşamaya, geliştirmeye yeterince zaman ayırabilecektir. En küçük detaya kadar inme fırsatı bulabilecektir... Bu durumun, ayrıca en büyük kazancı da tüm ekonomik faktörlere gereken ilgi gösterilebilecektir, maliyetle ilgili analizler gündemde kalacaktır... Yatırımcıya ait bazı istekler değer kazandıracaktır... Ancak bu tür çalışma sonucu, resmi makamlara yeni bir projeyi onaylatmak kaçınılmaz bir durumdur...

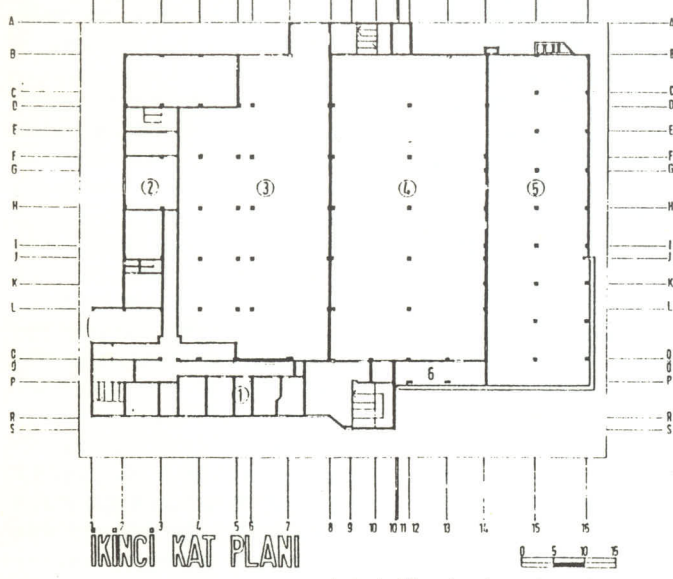
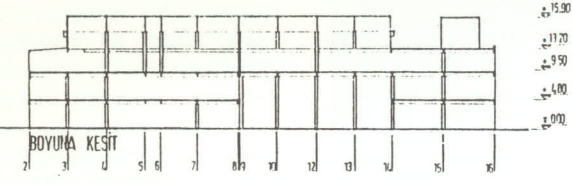
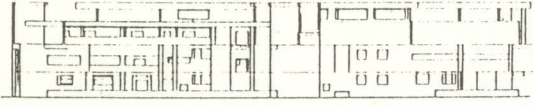
Üniversal Yaprak Tütün A.Ş.' ye ait işletme binası son mimari ürünleriniz arasındadır. Mimari gelişme çizginiz içerisinde yapıyı nasıl yorumlarsınız?

Takip ettiğimiz mesleki dergi ve kitaplardaki güncel eserler, bizlere; zaman ayırabildiğimiz nispette, sınırlı izler aktarıyor. Çok yüzeysel değerlendirmeler yapılabilir ancak... Bizlerin ta-

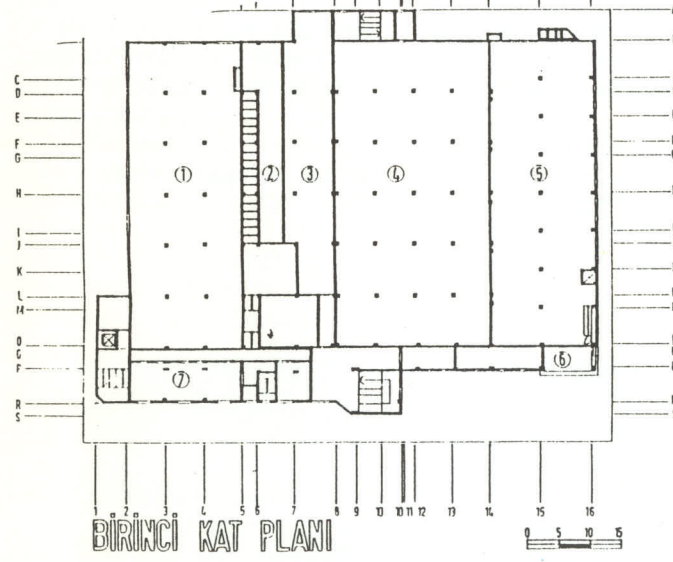
sarım dünyalarımıza girdileri olabilir, fakat sağlıksızdırlar... Bizim kültürümüze ait birimlerdir, fakat temelleri yoktur... Yaşadığınız yörede sizin dağarcığınıza katkıda bulunabilecek mesleki kültür hizmetleri azda olsa vardır, fakat siz katılamazsınız... Çünkü, bir hizmet grubunu yönetiyorsunuz, kazanmak zorundasınız yani başka mesuliyetler devam etmektedir... Kazanmak için, çok mükemmel ve ömürlü hizmet vermeyi amaçlamışsınızdır, ama bu arada "Ben ne yapıyorum, neredeyim" demek için bir fırsat kollamışsınızdır... Diğer ülkelerde gerçekleştirilmiş farklı boyutlarda mesleki ürünler ile birlikte yaşadığınız zamanlar olur, işte o zaman yüreğiniz sızlar... Ve nerede olduğunuz aklınıza gelir... Ve sorular! Mimari gelişme çizginiz var mı... Bildiğim tek şey var; tüm yapılarıma (Özendim)! Bu tür bir üslup duydunuz mu; "Özenmiş Yapılar"... Aslında var, bu yalnız "İzmir Şehri Özenilmiş Yapıları" tarzı ve devri olarak var, veya vardı... Görüyorsunuz ki kendimi nihayet, zorlayarak da olsa bir tarzın bir stiline içine sokmuş bulunuyorum... Beni bu hatam için mazur görünüz... U.Y. Tütün A.Ş. ait işletme binasına da borçlandığımı hissediyorum, yoksa yapılar, onları çok severek yaratmalarına böylemi teşekkür etmektedirler.. Eğer onaylıyor iseniz, lütfen benim de teşekkürümü kabul ediniz... Bu değerli sualleriniz için!...

Biz de çok teşekkür ederiz.

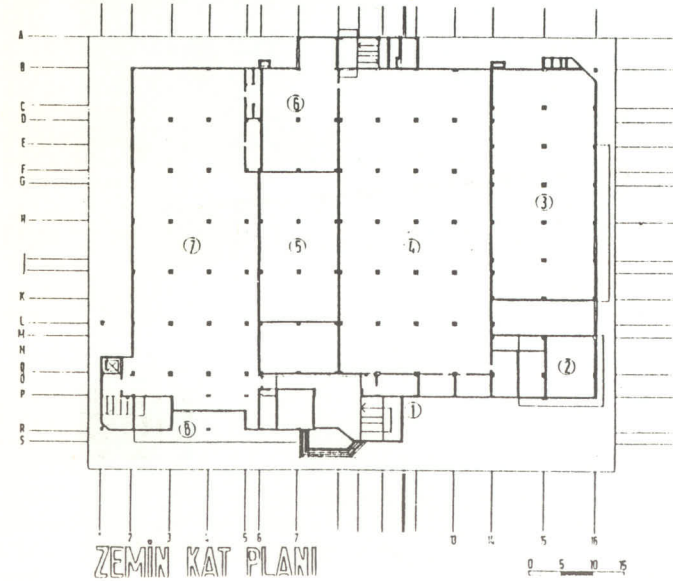

- 1 MÜDÜR MUHASEBE
- 2 EKSPER ODALARI
- 3 B. HARMANYERALAR
- 4 BANT SİYİRMA BÖL.
- 5 EL SİYİRMA BÖL.
- 6 KANAĞIÇ ODASI

- 1 K. HARMANYERALAR
- 2 SOYUNMA - VS.
- 3 YEMEKHANE
- 4 MEKANİK ALAN
- 5 TÛTÛN HAZIRLIK BÖL.
- 6 TEKNİK MÛDÛR ODASI
- 7 PERSONEL YEMEK SAL.

- 1 İŞÇİ GİRİŞİ
- 2 MAL GİRİŞİ
- 3 TOZ TOPLAMA
- 4 İŞLETME MAK. BÖL.
- 5 KİRİK TOPLAMA BÖL.
- 6 KLİMA SANTRAL
- 7 TONGA BÖL.
- 8 MAL ÇIKIŞI

Toplumlar, Politikalar, Mimarlıktan Bir Otele: Marmaris Laguna Oteli

LAGUNA OTELİ / İçmeler, Muğla

İŞVEREN	: YILTUR A.Ş. Nejdet Arıkan, Genel Koordinasyon
PROJELENDİRME	: Ekim 1989 - Temmuz 1990
UYGULAMA	: Temmuz 1990 - Ağustos 1992
MİMARLIK	: Mehmet Doruk Pamir / Muraç İlter
MÜHENDİSLİK	: DIZAYN GRUP Ltd. Ercüment Gümrük, Koordinasyon
(Ön Proje)	Aslıhan Uludağ, İnşaat Önder Focan, Makina Muharrem Akbulut, Elektrik
MÜHENDİSLİK	: İrfan Balıoğlu, İnşaat, (Uygulama Projesi) Ersin Gürdal, Makina Levent Dirlik, Elektrik
DEKORASYON	: PERSPEKTA / Çınar Şahenk
ÇEVRE DÜZENLEMESİ	: GARDENIA / Riccardo Disperati
ŞANTIYE	: Aytek Kubat, Kontrol Gönül Yıldırım, İşveren Denetimi Erol Can, Şantiye Şefi

Mehmet ADAM*

Bu yazı bir otel mimarisinin tanıtılması, değerlendirilmesi için yazıldı. Mimari tanıtım yazılarında çoğunlukla projenin, yapının nesnel özellikleri üzerinde durulur ve böyle yapılarak özelliklerden kurtulduğu ileri sürülür. Bu otelin de öyle bir tanıtımı yapılabilirdi, ama meslek hayatı çeyrek asrı aşmış bir mimarın tasarımını yatak adedi, yatak odalarının biçimlendirilişi, otelin çeşitli fonksiyonlarının birbirleri ile ilişkileri, ya da çevresi ile ilişkilerinde kitlesel özelliklerinin oynadığı rol üzerine betimsel bir tanıtım yerine o oteli ortaya çıkartan bağlamın koşulları üstüne düşünmek daha yararlı olur gibi geldi. Bu yüzden de Marmaris Laguna Oteli kararları, o otelin mimari biçimlenmesini gerçekleştiren mimarın kararları ne tür bir yaşamsal, toplumsal, siyasal bağlam içine oturmalıdır ona bakmaya çalıştım.

Tarihçi/eleştirmen Sibel Bozdoğan'ın Arredamento Dekorasyon'da çıkan yazısı kendisinin de hocası olmuş olan Doruk Pamir'in mimarlığı üstüne yazdıkları bütün bir meslek yaşamını değerlendiriyordu. Nerede ise tümüne -hatta satır aralarında yazılı olanlara da- katıldığım bu değerlendirmede belirtilenlerin tek bir yapıya yansımalarına bakmaya çalışacağım.

Bir mimarın meslek hayatının tümünün bir yapıya yansıtılması yadırgatıcı gelebilir. Bu doğru da olabilir. Ancak bu yadırgamanın doğruluğu o meslek hayatı, zaman zaman umursamadan boş verilmek yapılmış pratikleri de içeriyorsa geçerli olabilir. 1968'de Türkiye yapılı çevresinin durumu üzerine yapılan bir toplantıda mimarlar yaptıkları mimarlığın olumsuzluklarını kabul edip, bu özelliklerin kendileri dışındaki koşullardan kaynaklandığını söylediklerinde toplantıya katılan mimarlık son sınıf öğrencilerinden bir grup böyle bir durumda hiç birşey yap-

Otel Laguna, giriş mekanı gündüz görünüşü.

* Dr.

Dış cephe

amanın asıl yapılması gerekeni yapmak olduğunu söylemişlerdi. Belki Doruk Pamir'in meslek yaşamı da yapılmaması gerekenleri yapmamayı başarabilmiş olmasından dolayı, mimarisi aracılığı ile bir mimarın kimliğini ortaya koyucu olmuştur.

Türkiye'de ve dünyada etkinliğini sürdürmekte olan kültürel iklime rağmen, ama bütün bu aykırılığın bir barışıklık içinde -muhtemelen kendisi ile olan barışıklığından dolayı- mesleki pratiğine yapışması herhalde eleştirel akılcılığın bir pratik sonucu oldu. Doruk Pamir ODTÜ'nün mimarlık eğitimini "tashih" ler yerine "eleştirir" ile yürüttüğü ve Türkiye'deki mimarlık eğitimine yeni bir yaklaşım olarak -batıdan yaklaşık otuz yıl sonra- eleştirinin, açık jürilerin ilk kez geldiği yıllardaki ilk mezunlarından biri olarak meslek hayatına atıldı.

Ancak bunlardan salt eğitim yönteminin eleştiriyi esas almasının herşeyi değiştirici olduğu sonucuna da varılmamalıdır. Eleştirinin akılcılığı ile eleştirilenlerin ve eleştirilenlerin de bu işi severek yapmaları bu eğitimsel diskurun herhalde tüm bir meslek yaşamı boyunca geçerliliğini koruyabilir, sürdürülebilir olmasındaki temel etmenler oldu.

Sibel Bozdoğan değerlendirme yazısında yer yer sevilerek yapılan bir tasarlama uğraşından söz ediyor. Usta-çırak ilişkisi içinde sürdürülen tasarlama öğreniminde de herhalde bu sevgiden söz edilmelidir. Aydınlanma öncesinde, modernizmin kurumsallaşmasının henüz egemenlik kurmadığı çağlarda ustasının yanında, ustasının beğenisini kazanabilmek için yaptığını yüzlerce kez yineleyen çırağa o azmi, o sabrı, özveriyi sağlayan da herhalde bir inanç ve onun ardındaki sevgi idi. Ankara'da, meclisin çamaşırhanelerindeki 1950'lerin 60'ların ODTÜ'nde, öğretim üyelerini gecenin ikisinde üçünde stüdyoda ne yapıyor diye merak ettirip getiren de herhalde bu sevgi bu inanç idi.

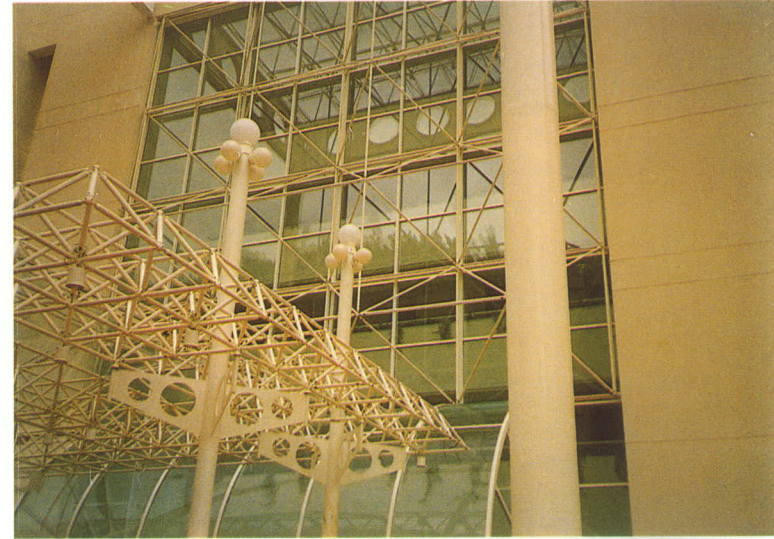
Bugünün Türkiye'sinin mimarisinin ve oradan giderek Türkiye kentlerinin kimliksizliğinden söz ediliyor ise herhalde bu kentleri, bu mimariyi yaratan insanların kimlikleri ile de ilgilenmemiz gerekir. İnsanlar yaşam biçimleri ile bir kimliğe sahip olur, yaşam biçimleri içinde toplumsal, mesleki pratikleri ile bu kimliği yeniden üretir, onu bir kültüre dönüştürürler. Mimari bu yaşam biçimlerinin içinde var olacakları zarfı hazırlar. Dolayısı ile mimar belli bir yaşam biçimini bilmeli, tanımalı ve hatta seçebilmelidir ki ona uygun mekanı tasarlayabilsin.

Bütün buralardan Marmaris Laguna Otel'i'ne geldiğimizde otelin yerinden, ölçeğinden, çevresi ile ilişkilerinden, otelde sürdürülen yaşamın nasıl örgütlendiğine kadar çeşitlenen pek çok özelliğın bir dizi karardan, seçimden nasıl etkilendiği ortaya çıkar.

Türkiye 70'lerin sonunda 80'lerin başında turizm konusunda tercihlerini yaptığında, kararlarını yönlendiren etmenler arasında ülkenin yabancılara cazip gelen doğal ve tarihi güzelliklerinden başka bir şey içermiyordu. Oysa Türkiye batılı turist için farklı bir ülke idi. Kıyıları, doğası, iklimi pek çok Akdeniz kıyısında da olan özelliklere sahipti, ama bunların dışında farklı bir toplumun yaşadığı bir ülke idi. Bu farklılıklar göz ardı edilerek oluşturulan politikalar sonunda Türkiye'nin turistler için değişik, değişik olduğu için de cazip olan yerleri batılı turistin zaten tanıdığı, bildiği yerlere dönüştü.

Giriş mekanı gece görünüşü

Giriş saçağı

İç mekan

İç mekan

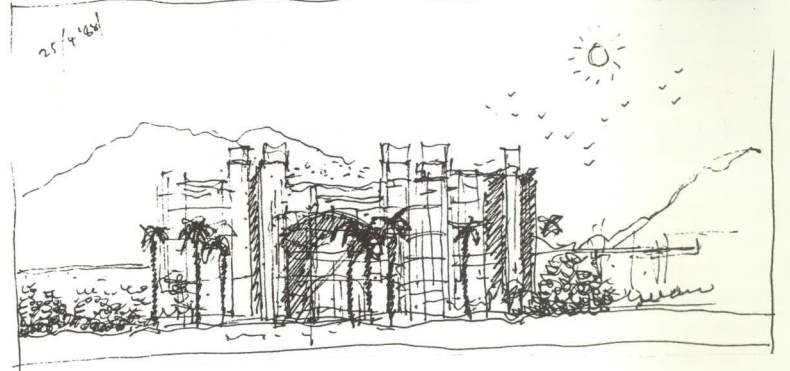
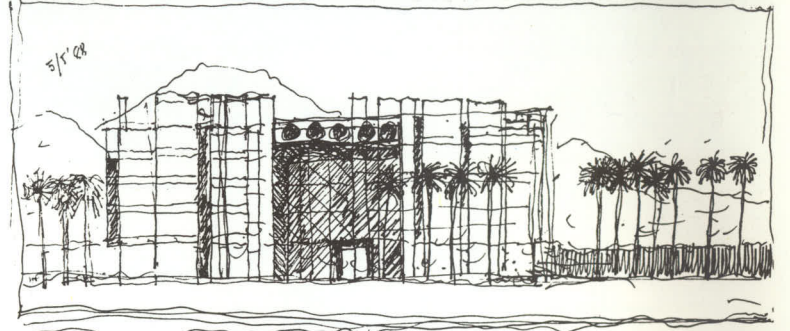
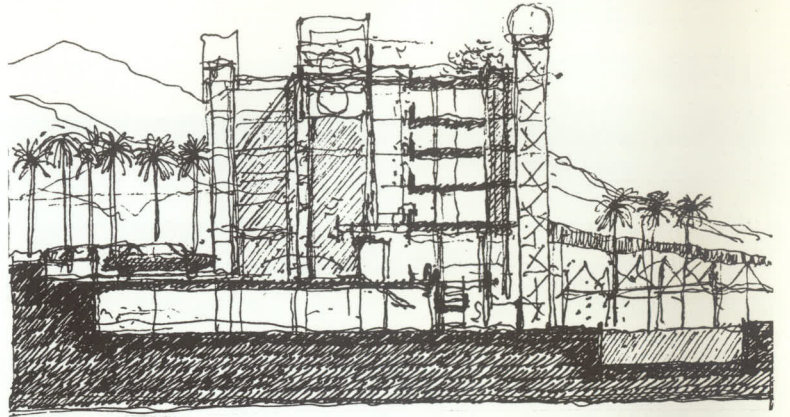
Laguna Oteli arsasının büyüklüğünden, yapılan yatırımın büyüklüğünden ve bütün bu niceliksel özelliklerin sonuçta oluşan mimari çevrenin niteliklerine ulaşmada izlenen yolun tutarlılığının bir işaretini ortaya koymaktadır.

80'lerden önce batılı için maddi yoksulluğuna karşın insani değerlerinin zenginliği ile cazip bir ülke olan Türkiye ortaya koyduğu farklı kimliği ile Fransa'nın, İtalya'nın, İspanya'nın turizm politikalarından farklı bir politikayı benimseyebilirdi. Ama bu farklılığı hayata geçirebilecek toplumsal gizilgüç 1968'de kendini gösterdiğinde yarattığı tedirginlik ile batıda da, doğuda Çin'de de onu pasifize edecek güçleri seferber etti. Bu seferberliklerin biçimleri ülkeden ülkeye belli farklılıklar gösterirken Türkiye'de de on yıl ara ile yaşanan iki askeri darbe biçiminde ortaya çıktı. Ve ikinci darbeden sonra cebren uygulanmaya başlanan politikalar 80'lerden önce Türkiye'nin batılı için cazip olan tüm farklılıklarını silip süpürmeye girişti. 90'lara gelinirken bu dönüşümün fiziki çevreye ve özellikle de turizm yatırımlarının etkilerini net bir biçimde ortaya koyduğu kıyılardaki gelişmeleri değerlendirme gereği duyuldu. Yerli yabancı pek çok düşünür gelişmelerin olumsuzluklarına dikkat çekmeye çalışıyorlardı.

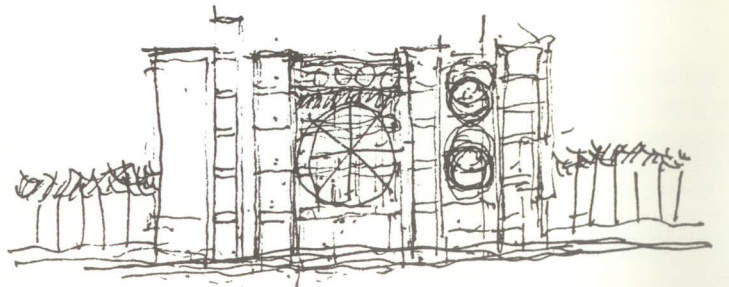
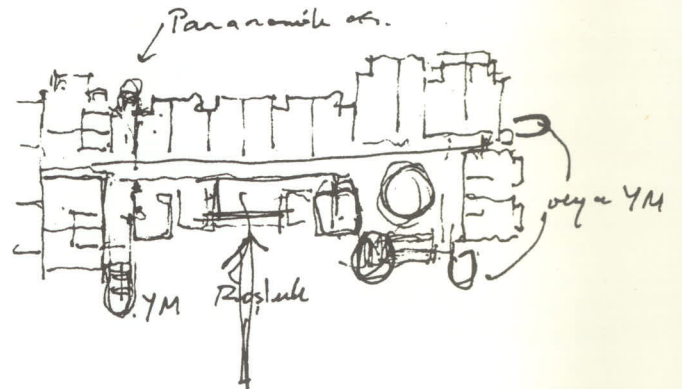
Marmaris Laguna Oteli de 80'lerin sonlarında yapımına başlanıp 90'ların başında hizmete girmişti. Ama 80'lerin başından beri yapılagelmekte olanlardan farklı idi. 80'lerin politikasının yarattığı durumu gözlemleyebilmiş ve bu gözlemden bir değerlendirme yapabilmiş ya da bütün bunları sezebilmiş bir yatırımcı ile bir tasarımcının ortaya koyduğu yeni bir durum olabilmıştır. Başka bir deyişle diğerlerinden farklı olarak kalite ile kantite arasındaki hassas dengeyi kurabilmiş bir yatırımdır Marmaris Laguna Oteli.

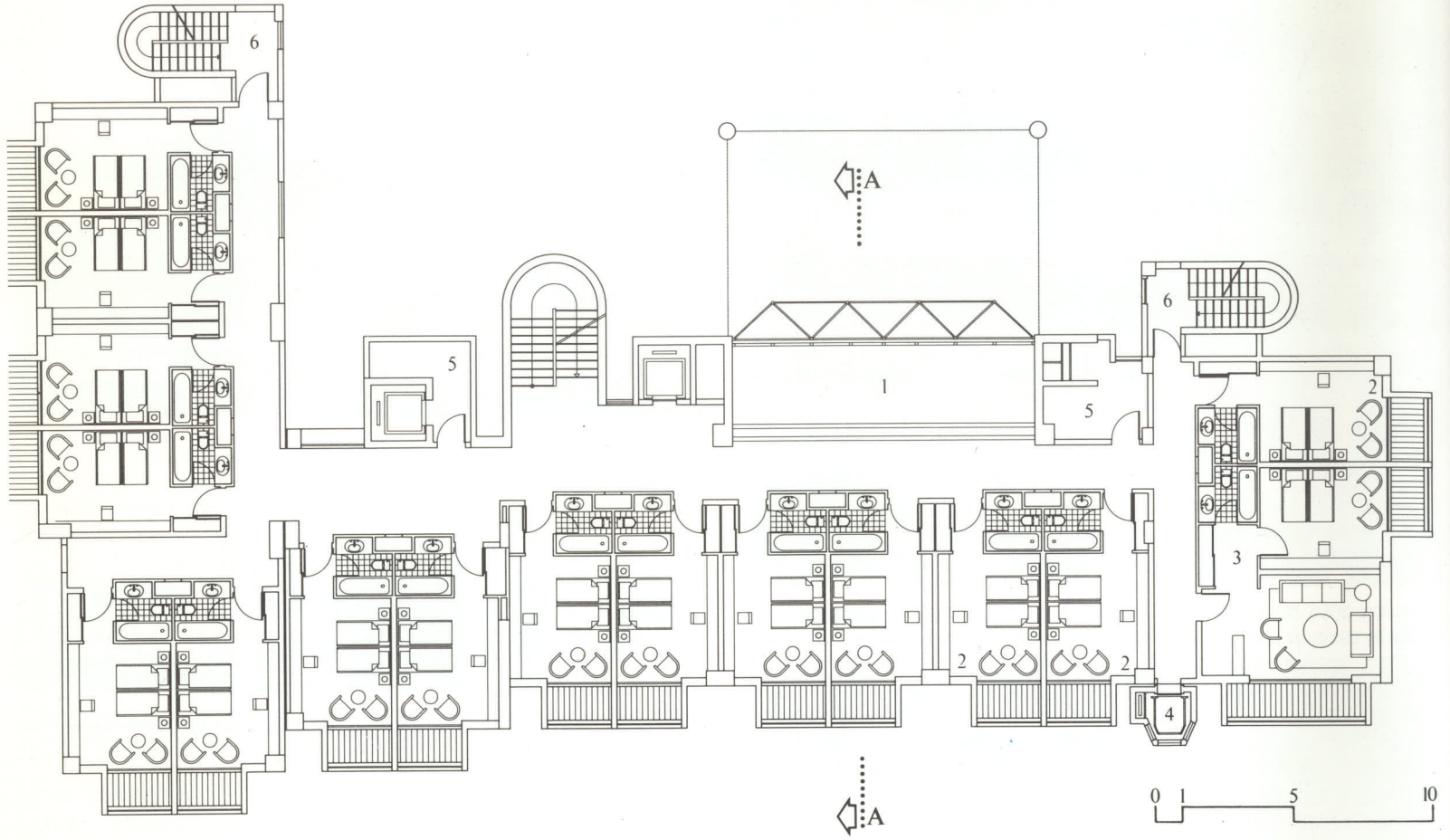
Kalite ile kantite arasındaki bu hassas dengeyi daha net biçimde ortaya koyabilecek olan herhalde işletmecilik terimleridir. İşletmecilik, otele bir yatırım olarak bakar, yıllık doluluk boşluk oranları, günlük aylık işletme giderleri, gelirleri karşılaştırması yapar, yatırılan toplam sermayenin ne zaman kara dönüşeceğini hesaplar v.s. Bütün bu hesap hitap sonunda da diğer turizm yatırımlarında gördüğümüz yapılar, onlardaki olası en yüksek yatak sayısı, otel müşterilerine eğlenme, yeme içme, alış veriş, gezip tozma aracılığı ile yaptırılacak harcama mekanları ortaya çıkar. Marmaris Laguna Oteli yatırımının arkasında da muhtemelen böyle bir rasyonel vardır. Ancak otele gelen müşteri bütün bunlardan bihaberdir ve haberdar olmak da istemez. O iklimi, doğası, çevresi güzel bir yere, o güzellikleri tatmaya, yaşamaya ve bunları yaşarken tatilde, farklı bir yerde olduğunu duyabilmek ister. Marmaris Laguna Oteli bütün bunlar için uygun olan işletme biçimi ile mimarın mekanları örgütlenme biçimini bağdaştırabilmiş bir yerdir. Marmaris ile Turunç arasındaki kıyı şeridinde bakıldığında bir yandan İspanya, Fransa kıyılarındakiler ile aynı üniformayı giymiş yapılar arasında bir yandan da Türkiye'nin hala var olan yoksulluğunu anlatan yapılara rağmen farklılığını haykırmasına çalışanlardan sonra bir mimarın mimarlığının farklılığı ile Laguna Oteli dikkat çekmektedir. Bu farklılıkta doğal çevreye, bitki örtüsüne, kıyı şeridinde duyarlılıklar ve bunların içerdiği bir saygı, alçak gönüllülük ve onlarla donatılmış bir kişiliğin varlığı da ortaya çıkmaktadır. Öte yandan otelin bu saygılı ve saygı uyandıran mimari kimliği, oradaki yaşam biçimini gerçekleştiren işletmecilik anlayışının mehtapda palmiyeler altında yemek yiyenlere sunduğu bir quartetin müziği ile pekişmektedir. □

6/5 '88 Marmaris. Laguna?

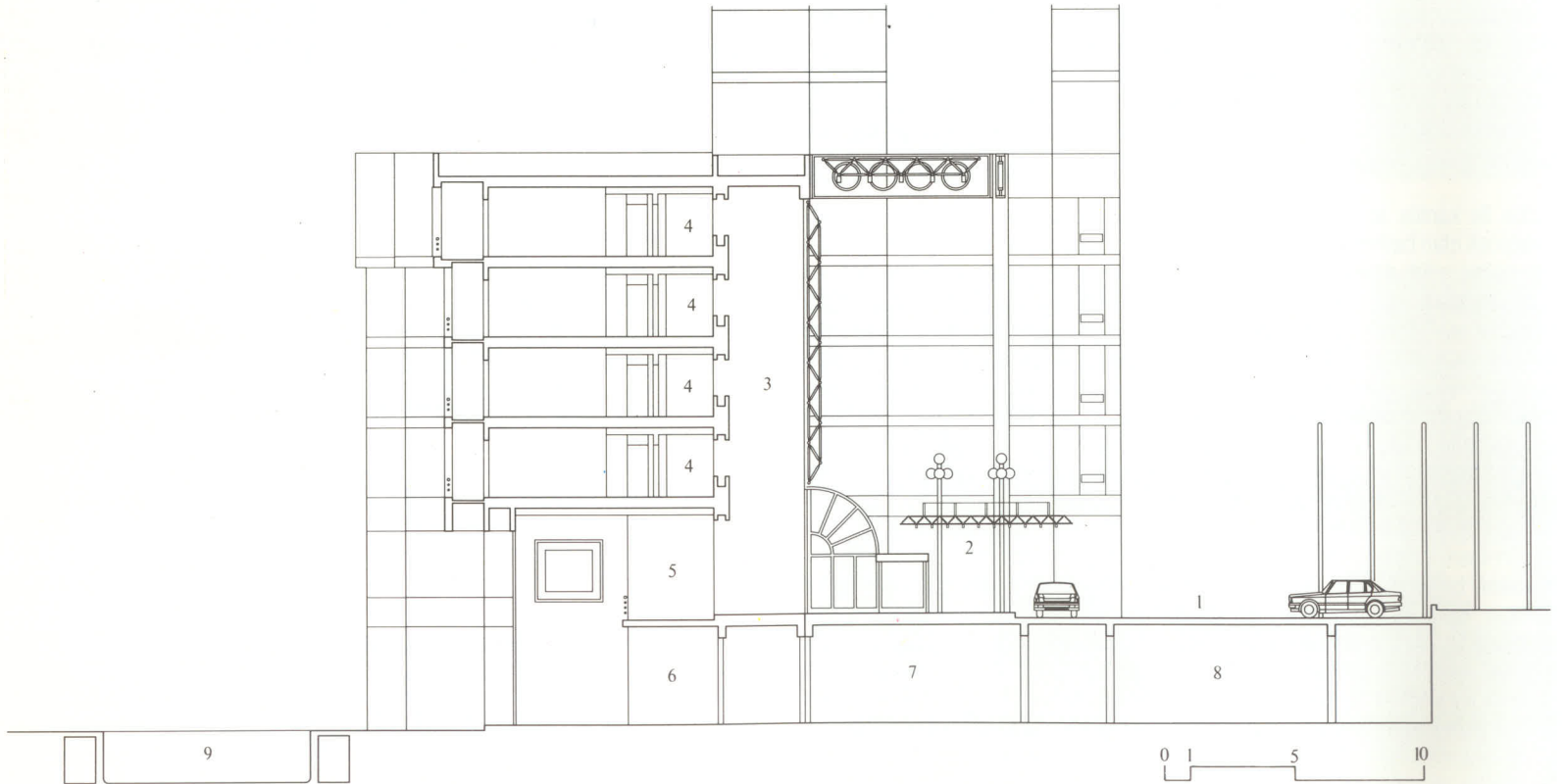

25/4/88

TIP YATAK KATI PLANI 1. Galeri boşluğu; 2. Tip oda; 3. Suît oda; 4. Panoramik asansör; 5. Kat servisleri; 6. Yangın merdivenleri.

KESİT AA 1. Otopark; 2. Giriş tamburu; 3. Galeri boşluğu; 4. Yatak katları; 5. Üst lobi; 6. Alt lobi; 7. Etkinlik salonu; 8. Teknik servisler; 9. Havuz

Hava serin mi serin İzmir'de, üstelik bulutlu gökyüzü, yağdı yağacak, akşama az kaldı. Ama ben ne zamandır dergimiz adına yapmayı düşündüğüm söyleşi için, Mithatpaşa Caddesi 99 sokağa doğru ilerliyorum.

İşte nihayet ödüllere dolu yaşamını İzmir'de sürdüren uluslararası seramik sanatçımız Bingül Başarır'ın atölyesindeyim. Güler yüzlü sıcacık bir insan Bingül Hanım. Bana çay ikram ediyor. Pastel renkli seramik panolar ve fırınlar dekorumuzu oluşturuyor. Yurt dışında pek çok ödülü bulunan sanatçımız, yurt içinde neden o kadar popüler değil? Bu bir seçim mi diye soruyorum sohbeti başlarken. Popülerlik beni ilgilendirmiyor. ben üretirken ve istendiğinde bilgiler vererek görevimi yapıyorum diyor.

Saygı duyuyorum.

Esin kaynağım insandır diyerek devam ediyor. İnsanın doğadan uzaklaşması, dengelerin bozulması, buna yöneltti beni. Doğal oluşumlarla, insan yaşamı arasında bir ilişki kurmaya çalışıyorum. Duygu ve düşünce birikimlerimi yaşam yorumu olarak aktardığım sanat dalı bu.

Bingül hanımın çalışmalarını sürdürdüğü ve üzerinde boyaların, camların, çamurların, kapların olduğu masada hiç bir şeyi devirmeden sihirli patileri ile dolaşan harika kedisi bizi dinliyor gibi.

BİNGÜL BAŞARIR

Sanatçı seramik çalışmalarına İstanbul'da başladı (1960). 1962 yılından beri yaptığı özel gösterilerin yanı sıra çeşitli ulusal ve uluslararası sergilere katıldı. Çalışmalarını Fransa, İtalya, Çekoslovakya, Macaristan, İspanya, Almanya, Yugoslavya, Avustralya, İskoçya'da sergiledi. Pek çok özel ve resmi yapılarla duvar panoları yaptı. Çalışmalarının bulunduğu özel koleksiyonlar ve müzelerden bazıları;

Faenza International Ceramics Museum, İtalya.

Everson Museum of Art, Syracuse N.Y., A.B.D.

Mikolas Ales South Bohemian Gallery, Bechyně, Çekoslovakya.

Ariana Museum, İsviçre.

Burlington Cultural Center, Kanada.

Kostelec Museum, Çekoslovakya.

Museum of Decorative Arts, Prag, Çekoslovakya.

Ministry of Construction, Tajimi City Gifu Pref., Japonya.

Ijiro Village Hall, Yamagata County Gifu Pref., Japonya.

Galerie Madoura, Vallauris, Fransa.

Painting and Sculpture Museum, Ankara.

Çalışmalarına verilen ödüllerden bazıları;
Prague Uluslararası Seramik Sergisi (Altın Madalya 1962)

Faenza Uluslararası Seramik sergisi (Altın Madalya 1975-1979)

Clermont-Ferrand Uluslararası Sergisi (Seramik Heykel Birincilik Ödülü)

Devlet Resim Heykel Yarışması (İkincilik Ödülü 1991)

Devlet Resim Heykel Yarışması (Birincilik Ödülü 1992)

Uluslararası Seramik Yarışması-Mino, Japan 92 (Şeref Mansiyonu)

Üyesi olduğu kurumlar;
International Academy of Ceramics (Cenevre-İsviçre)

National Committee of AIAP-UNESCO

Toprak, su ateş, sır sizin malzemeleriniz. Siz ellerinizle görüyorsunuz, var ediyorsunuz, maddeyi şekle çeviriyorsunuz. Bu birikim, hangi nedenlerle, nasıl oluştu?

İlk çocukluk yıllarımda elime aldığım her malzemeyi kendimce şekillendirirdim. Hatta bez bebeğimi dahi kendim yaptım. Elime kağıt kalem geçince de resim çalışmalarına başladım. Özellikle portre çalışmaları ilğimi çekiyordu. Babam da bu konuda beni yönlendiriyordu.

Sevgi dolu yapıtlarınızı yaratırken düşünceleriniz, eserinize aynen yansıyor mu? Yoksa elleriniz, iradenin dışında da var ediyorlar mı?

Çalışmalarına bazen bir düşünceden hareketle başlarım, bazen çalışma sırasında değişik esinlenmeler olur.

Sizin doğadan etkilenmiş olduğunuzu düşünüyorum. Bu konuda neler diyeceksiniz? Eserleriniz nasıl bir çeşitlilik gösteriyor?

Çevreye duyarlı her insan gibi doğadan etkilenmem normal, ancak bu etkilenmeler üretim sırasında çalışmanın gelişmesine göre değişik biçimlerde yapıtlarıma da yansıyor. Bazen başlangıç için bir veri bazen de bu etkiler çalışma sırasında değişim gösteriyor.

Seramik sanatının geçmişimizde de zengin olduğunu, batıdaki duvar resmi yerine bizde çiniciliğin geliştiğini biliyorum. Geçmişten de esinleniyor musunuz?

Ülkemizdeki seramik sanatının zen-

gin geçmişi bizler için büyük şans. Bu nedenle duvar seramiğine geçmemiz zor olmadı. Duvar panolarının yapımındaki en parlak dönem 1960'lı yıllarda yaşandı. Çünkü bir ekip çalışması sözkonusu idi. Yapının projesi safhasında sanatçı, mimar ve yapı sahibi ortak bir çalışma yaparlardı. Zaman ve bedel konusu tartışılmazdı. Sanatçı olabildiğince özgür bırakılırdı. Şimdi ise yapının tamamlanmasına bir ay kala sipariş veriliyor, yok pahasına yaptırılmak isteniyor, bazen de ihale konusu olabiliyor.

Bu sanat dalının kişiliğinize etkisi ne ölçüde oldu? Yaratıcılığınız özel yaşantınızı ne kadar etkiliyor?

Seramiği tanımadan önce ressam olmayı amaçlıyordum. Seramiği tanıdıktan sonra üç boyutlu çalışmalara daha eğilimli olduğumu anladım. Resim ve heykeli de içeren bir sanat dalı olması çalışma ve üretme olanaklarını artırıyordu. Teknolojik yönden zor, sabır ve masraf isteyen bir dal olmasına karşın ilgi çekiyor. Ben şanslı bir sanatçıyım. Eşim ve çocuklarım tarafından büyük destek görüyorum. Beni evden çok atölyemde görmek isterler. Belki pişirdiğim sert kurabiyelerden kurtulmak için istiyorlar bunu.

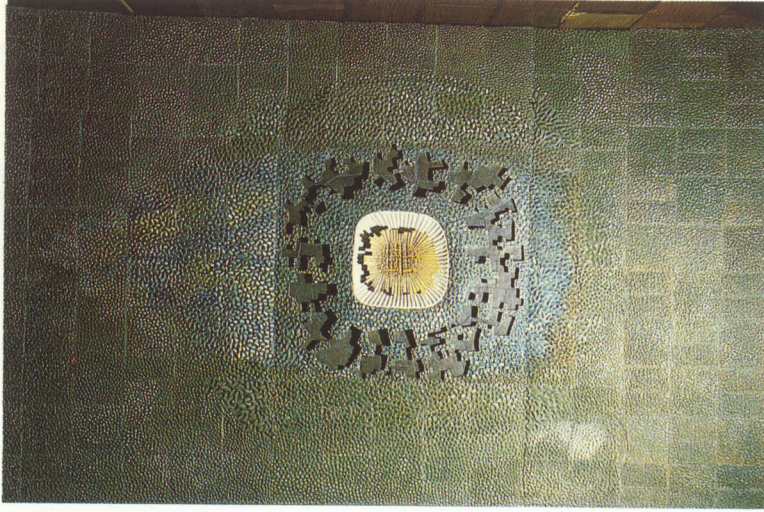
Siz uluslararası bir sanatçısınız. Yakın zamanda değerli bir ödül aldınız. Ondan ve diğerlerinden ve de sergilerden bahsedebilir miyiz? Henüz bir öğrenci iken katıldığınız uluslararası bir yarışmada ödül al-

mam, daha sonra da düzenlediğim serginin Turizm Bakanı tarafından Paris'e gönderilmesi ve sergimin ilgi görmesi, yurtdışı arayışlara yönelme neden oldu. Uluslararası etkinliklerin içinde bulunup çalışmalarımı geliştirmek ve seramik sanatına katkıda bulunabilmek amacıyla değişik ülkelerde birçok sergi ve yarışmalara katıldım. Şu anda geldiğim noktadan memnunuz. Gerek yurtdışında ve gerekse yurtiçinde yapıtlarım ödüllendirildi. Yurtiçinde geçen yıl devlet seramik yarışmasında ikincilik, bu yıl da birincilik ödülünü aldım. Bu tür ödüllendirilmeler hem özendirici, hem de sevindirici oluyor.

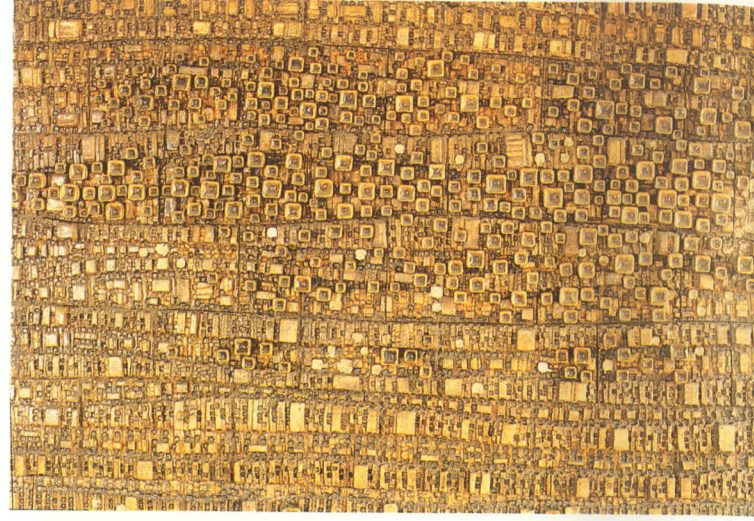
İnsanı yaşama, yaşamı insana bağlayan "çalışmak, üretmek, yaratmak"... Siz uğraşınızın en çok hangi safhasında yaşama sevincini yakalıyorsunuz?

Uğraşının başlangıcından sonuna kadar yaratmak ve üretmek benim için çocuğun oyuncakları ile oynaması gibi birşeydir. Yani hep tutku ve coşku ile çalışırım. Ancak çalışmalarım olumsuz sonuçlanırsa, doğaldır ki üzüntülü anlarım da olur. En üretken olduğum zaman gece saatleridir.

Çağdaş sanatın önemli bir eğilimi sanatı günlük yaşamın içine sokmak. Seramik sanatı bu konuda şanslı galiba. Örneğin yemeğimizin kabı olarak yanımızda. Siz yaratma anında o parçanın nasıl ve kimlerce kullanılacağını düşün-

TRT Arı Stüdyosu Bahçelievler - Ankara Pano detay

TRT Genel Müdürlük Binası Giriş pano detayı

nür müsünüz? Yoksa bu çok duygusal bir soru mu?

Seramik sanatı, günlük yaşamın içine giren en eski sanat dallarından biri. İşlevselliği ve dekoratif özellikleri nedeniyle, uzun süre resmin ve heykelin gerisinde tutulmuş, hatta bazı çevrelerce sanat dalı olduğu dahi tartışılmıştır. Bugün ise en hızlı gelişen ve değişen sanat dalıdır. Yenilikleri izlemekte zorluk çekiyoruz. Seramiğin bu ilginç özelliğini 1964 yılında sezdim. O güne kadar Türkiye'deki çalışmalar, dekoratif ve işlevsel özellikteydi. 1963 yılında açtığım sergideki çalışmalar bu özellikleri taşıyordu. Fakat 64 yılında açtığım serginin çalışmalarını kavramsal özellikler taşıyan çok yeni bir sergiydi. Yurtiçi ve dışında çok ilgi gördü. Bu yönde çalışmalarım 1986 yılına kadar sürdü. Daha sonra doğaya yönelerek taş, fosil ve yanmış kömür çalışmaları yaptım. 1991 yılından beri ise cam ve camlı seramik çalışmalarında yoğunlaştım.

Seramik sanatının, Türkiye'deki durumu ve Türkiye'nin dünya konumu hakkında neler söyleyeceksiniz?

İznik ve Kütahya çinileri hemen hemen bütün dünyada tanınıyor. Ancak çağdaş Türk seramiği diye bir şey şu anda söz konusu değil. Ancak birkaç Türk sanatçısının çabalarıyla Türk seramiği hakkında bilgilenebiliyorlar. Bunun değişmesi için, yabancı sanatçıların sahip olduğu iletişim v.b. olanaklara sahip olmamız ve seramiğe talebin artması gerek.

Seramik dışında ilgilendiğiniz başka sanat dalı, sanatçı, sanat

akımı var mı? Yakın zamanda etkilendiğiniz bir sanat olayı oldu mu?

Sanatın bütün dallarına ilgi duyuyorum. Fakat hikayeci veya piyanist olmak isterdim. 1990 yılında İskoçya'da gördüğüm bir sergiden çok etkilendim. Andy Goldsworthy adlı bir sanatçının enstalasyon sergisiydi. Yaprak, diken, çakıl, taş ve dal gibi tamamen doğadan gelen malzemelerle olağanüstü şeyler yapmıştı.

Seramik yaşantınızda anlatmak istediğiniz ilginç bir anı var mı?

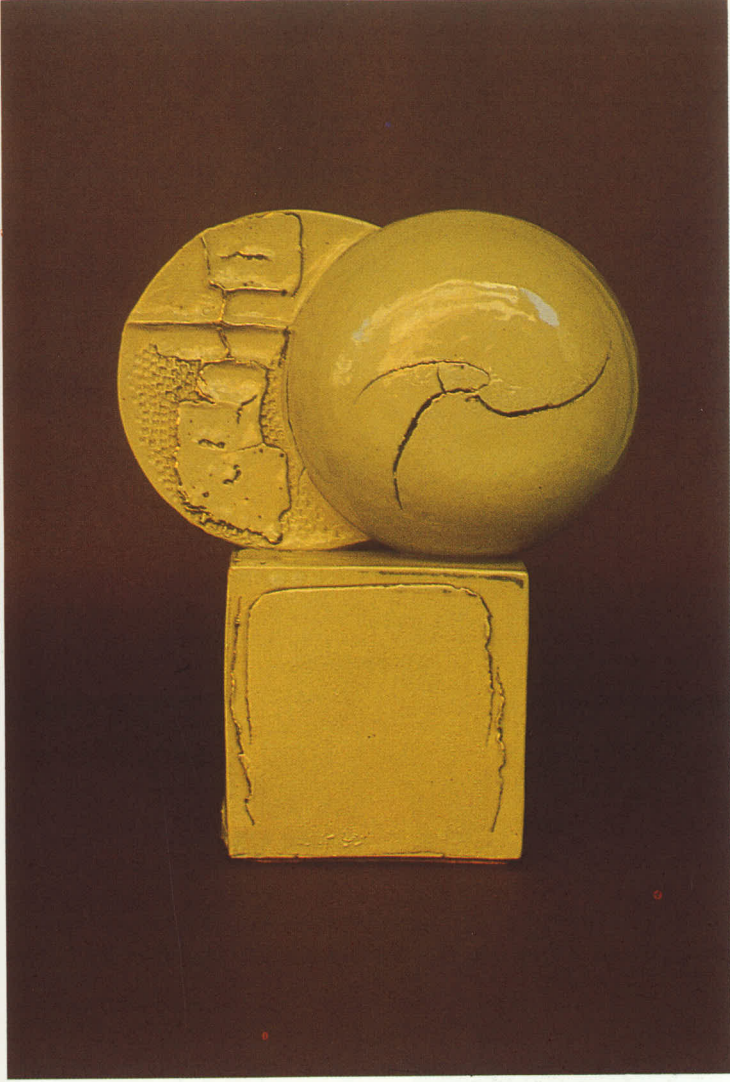
Bir dönem seyahat ve döviz kısıtlaması vardı ve benim de zaman zaman yurt dışına çıkmak zorunda olduğum bir dönemde bir kitapçık oluşturacak kadar çok olay geçti başımdan. Bunlardan birini anlattım. İtalya'da almış olduğum ödül için yapılacak dağıtım törenine davet edilmişim. Davetli olduğum savıyla döviz müsaadesi alamamışım. Davetli olduğum yerde bazı masraflarım karşılanacaktı; fakat gidiş ve dönüş sırasında Türk parası kullanamazdım. Çaresiz, yakınarımdan ve arkadaşarımdan harçlık niyetine döviz toplamaya başladım. Toplamı da çok düşük bir miktardı. Hava alanına gittiğimde yabancı bir uçak şirketinde çalışan bir arkadaşım karşıladı beni. Transit salonuna geçmek için beklerken bana mark isteyip istemediğimi sordu. Ben de memnuniyetle kabul ettim. Ancak tam transit salonuna geçerken, bir hanım polis beni çevirdi. Çantamı boşaltınca çeşit çeşit paralar saçıldı ortalığa. Hanım polis hiddetten köpürürken, çevrede bulunan kalabalık olayı şaşkınlık v hayretle izliyordu. Çeşitli olmasına karşın, değer olarak çok düşük mik-

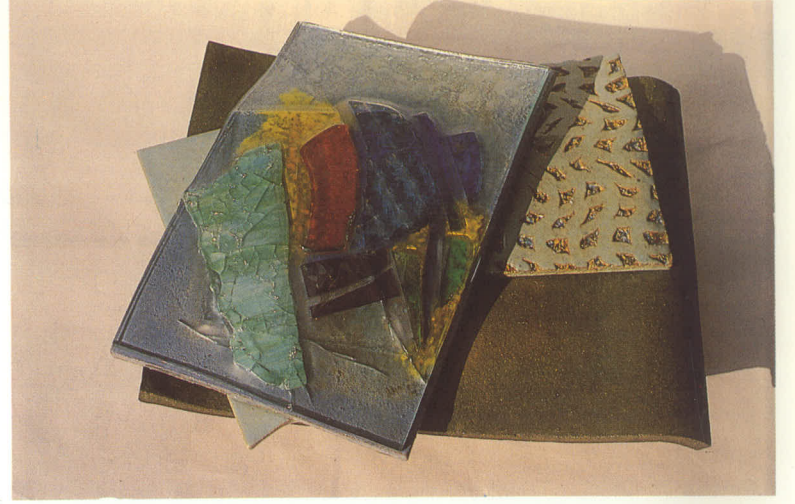
Heykel 92 Kömür + volkanik taş + seramik

tarda idi. Bu arada düşünüyordum. Ödül töreni yerine acaba tutuklanacak mıydım? Lale Oralıoğlu örneği de geldi aklıma. Moralimi bozmamağa çalışıyordum. Beni bu duruma düşürenler utansın diye kendi kendime düşünüyordum. Ben dışişleri bakanlığının izniyle törene gidiyorum, ne gerekiyorsa yapın dedikten sonra polis yatıştı ama bir şeyler de yapmak istiyordu. Sonunda bir ihtar cezası vererek çıkışıma izin verdi. Lütfu ile törene katılabildim.

Size çok teşekkür ediyoruz Fırınızda pişen renkli şekiller gözlerimize yeni tadlar sunuyor Biz bu sıcaklığı ne kadar konuşsak, yazsak anlatamayız. Çünkü ateş ve sır yapıtlarınızda...

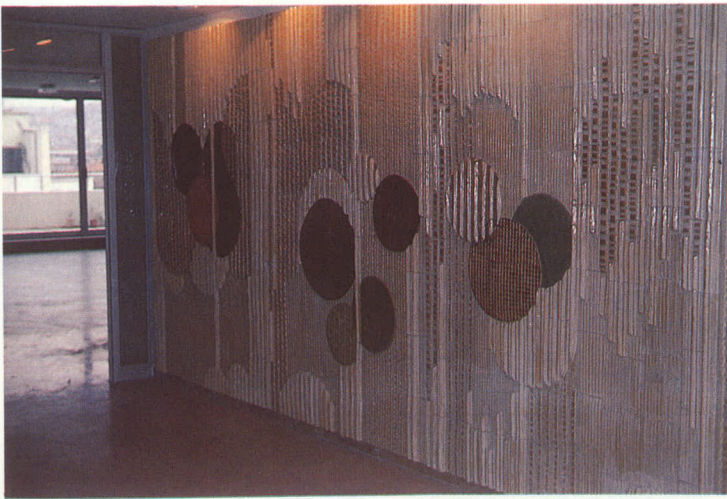
Porselen Heykel 75

Heykel Cam + seramik 92

Güner Eliçin evi şömine detayı

Anadolu Sigorta Bölge Müdürlüğü Binası İzmir

Bu sayımızın 2. sanatçı konuğu Sayın Doç. Dr. Adem Genç. Kendisi şu anda Güzel Sanatlar Fakültesi Dekan Yardımcısı ve Resim Bölümü Başkanı. Sanatçımızla inşaat aşamasındaki bir evde tanışmak kısmet oldu. Yoğun işlerine rağmen, kendisini dergimize konuk etmeyi başardık. Bu söyleşiyi aşağıda sizlere sunuyoruz.

SÖYLEŞİ : Sevgi MOLVA

Sayın Adem GENÇ, Resim Sanatı ile ilişkiniz nasıl başladı? Nasıl geliştirdi? Konularınız nasıl bir çeşitlilik gösteriyor?

Bu çok uzun bir hikâye. Sanırım insanın çocukluğu bu alanda oldukça belirleyici bir rol oynuyor. Ben ilkokula Doğu Karadeniz'in harika bir yöresinde başladım. O yörelerin her tarafı bir tabiat harikasıydı. Asırlık gürgen ağaçları, dereler, tepeler, dağlar, kırlar, bayırlar... İlgili toplayan ilk resmim kırsal kesim yaşamıyla ilgili bir karakalemli. Kompozisyonun bir bölümünde sırtında ağır bir yük taşıyan ve yokuş yukarı çıkan bir insan muhtemelen bir tarım işçisi (gübre taşıyan kadın) figürü vardı. Öğretmenimiz, resmi diğer sınıflara da gösterdi. Birşeyler anlattı hem çok sevinmiş, hem de çok mahçup olmuşum.

Daha sonraları babamın resimlerini yapmaya başladım. Babamı yılda bir iki kez görüyordum. Bilindiği gibi Doğu Karadeniz Bölgesi bu bakımdan oldukça ilginç: Günlük hayatın sıradan işlerine erkekler pek karışmaz. Tarlada, kırdan, bayırda kadınlar çalışır. Erkeklerin çoğu romantik ruhlu, maceraperesttir; öyle "güneşin batışı" anlamında değil bu söylemek istediğim: Genellikle aile ve çevre baskısından, gündelik hayatın rutin işlerinden uzak dopdolu bir hayatın ifadesi olan bir romantizmden bahsediyorum. Tabii bu da uzak yörelerde; bilinmedik ülkelerde ve kendi başına verilmesi gereken bir hayat mücadelesinin zor koşullarını kapsıyor. Belki de babamı bu yönüyle çok takdir ediyor ve bu nedenle sık sık resmini çiziyordum.

İlkokul'da matematik ve resim derslerinde dikkati çeken bir öğrenciydim. Matematik, kendimi babama kanıtlamak için seviyordum. Resimlerimi ona gösteremezdim. Matematik öylesine bir tutku haline gelmişti ki, üç basamaklı sayıları havada çarpmak, birden yüz'e kadar olan sayıların uzaydaki pozisyonlarını akılda tutmak gibi garip şeyler yapıyordum. Çok iyi ezberliyordum. Hafızam çok güçlüydü.

O sıralarda ezberlediğim şeyleri hala unutmamam. (Kur'an-ı Kerim dahil) Lise'ye Parasız Yatılı İlköğretmen Okulu'nda okudum. Bu da benim yeteneklerimin gelişmesinde büyük bir rol oynadı. Daha ortaokul sıralarında Resim Atelyesinde Matisse, Cézanne ve birçok batılı ustanın reproduksiyonlarını kopya ettim. Çok kaliteli resim öğretmenlerim oldu. Hepsisi de işini bilen yetenekli insanlardı. Yükseköğrenimim de öyle. Gerek Gazi Eğitim Enstitüsü (1962-65) ve gerekse İngiltere'deki ihtisas öğrenimim sırasında (1969-74) çok iyi sanatçı öğretim üyeleri, atelye hocaları ve teorisyenlerden ders aldım. 1969'a kadar Alman ekspresyonistlerinden etkilendim. 1969'dan sonra Ressam Sonrası Soyutlama (Post Painterly Abstraction) diye nitelenen batılı ustaların eserlerinden etkilendim. Zamanla beni etkileyen her şeyi kendi kişiliğimde eritmeyi başardım. Bunu hissettikten sonra kişisel sergiler açtım. Yarışmalara katıldım. Bütün bunları yaparken sanat tarihi ve ku-

ramları eleştirisi üzerine yoğunlaştım. Akademik çalışmalarına devam ettim. Yayınlanmış kitaplarım ve makalelerim oldu.

Yaratmak, yaşamı katlanır kılan birkaç etkinlikten biri. Sizce bir resme, sanat eseri değeri kazandıran şey nedir? Ressam kimdir?

Bir resme sanat eseri değeri kazandıran şey resmin içeriği ve derinliğidir. Tabii burada bu iki kavram üzerinde durmak gerekiyor. "İçerik" konu değildir. İçerik resmin bizzat kendi maddi varlığını oluşturan plastik unsurların (renk, form, çizgi gibi) karşılıklı etkileşimidir. Derinlik ise bu etkileşimde sanatçı duyarlılığına işaret eden göstergelerdir ki bunlar da, boyama tarzı, çizme ve biçimlendirme duyarlılığı, malzemeye hakim olma duygusu gibi teknik faktörlerden oluşur. Aslında her türlü resmin içeriği soyuttur. Konulu resimleri, klâsik resimleri, herhangi bir portreyi, bir binayı güçlü ve sanatsal kılan en

önemli faktör de soyut form yani içerik (immanent) yapısıdır.

Çalışmalarını bir felsefi düşünceye oturtan ressamın sayısı oldukça az, bu büyük sorun galiba. Sizin felsefeniz nedir? Etkilendiğiniz sanatçılar var mı?

Öyle sanıyorum ki bugün resim, kendi başına bir felsefe olma yolunda. "Görsel Düşünme" de denilebilir buna. Aslında resimde dil, bir duyguyu ifade etme aracıdır. Ressam da öncelikle hissettiği plâstik duyguları ifade eder. Daha önce duyumsanmamış olan bir görsel yaşantı sürecini görünür kılar. Benim felsefem bu alanda oldukça doğrudan ve dürüst olmak, izleyicinin duygusal yönden ilişki kurabileceği psikolojik öğeleri (figür, çarpık suratlı insan, yaralı sakat vatandaş, köylü, işçi, ne yaptığı belirsiz adam, sürre-alist montaj, yarım yamalak kotarılmış – form ve şekilden yoksun insan imgeleri gibi) bir kenara itip doğrudan doğruya resmin plastik elemanları ile bir iletişim dili oluşturmaktır. Aslında sanatta da kalıcı olan budur; diğerleri moda akımlar ve gelip geçici yaklaşımlardır. Aklı başında hiçbir ressam "moda"ya ve medyalara mahkûm olmaz. Bu bağlamda beni etkileyen birçok ressam var tabii. Her sanatçıyı kendi çağının görme biçimiyle değerlendirmek; kamusal beğeniye dayalı gündelik hayatın dar mantığını aşabilenleri takdir etmek gerekiyor.

Bir sanatçıda, kültürel ve düşünsel zengin bir iç dünya ve yaşamı çok yönlü algılayıp estetik boyuta taşıma gücü olmalı. Sanat biçiminden geçer. Siz ne düşünüyorsunuz?

Bu söylediğiniz şeyler belli bir noktaya kadar doğru: Zengin bir iç dünya, yaşamı ve hatta doğayı felsefi devinimleriyle algılamak "estetik" boyuta taşıma gücü çok önemli tabii. Ama şunu da unutmamak gerekiyor: Biçimsel kaygılar evrensel değer yargıları, estetik vesair şeylerin hepsi zaman ve mekan koordinatlarında

Tuval üzerine akrilik/yağlıboya 130 x 135 İzmir 1992

Tuval üzerine yağlıboya İzmir 1992

anlam ifade eden şeylerdir. Bunların hiçbirisi zamandan, insan düşüncesinin son aşamasının tarihsel, ideolojik ve siyasal koşullarından soyutlanamaz.

Sanatınız yaşantınızı etkiliyor mu?

Etkiliyor tabii. Bazı şeylere karşı duyarlı olmanın avantajları ve dezavantajları var. Bazı şeyler zevk, bazıları da ızdırap veriyor... Örneğin, İzmir sırası geldiğinde "metropolis" diye anılıyor; ticaret burjuvazisinden, tarihsel-kültürel-entellektüel toplum yapısından söz ediliyor. "Homeros'un anayurdu", "uygarlıkların beşiği", "Türkiye venın en güzel şehri" falan deniliyor. Bütün bunların bir bölümü doğru şeyler tabii, ama nereden bakarsanız "farkı göremeyen" bir kent İzmir. Bu kentin entellektüel birikimi genellikle kamusal beğeni ve değer yargılarına yaslanmakta. Sadece ressamlar arasında ya da sanat kaliteleri açısından değil benim söylemek istediğim; örneğin bir sergi organizasyonunda kullanılan bir broşürün, bir davetiyenin, bir periyodik yayın organının grafik düzeni veya bir galerinin aydınlatma biçimi. Bu kentte herkes her şeyi bildiğinden sanat ve estetik gibi şeyler de sığ değer yargılarına, çağdışı düşünce normlarına ya da sınıflandırıcı bir modernist mantığa göre biçimleniyor. Batı ile aynı teknolojiyi kullandığımız üretimlerde de bu durum kendini ele veriyor. Yani aslında Batı ile karşılaştırıldığında, her-

hangi bir şeyin üretiminde kullandığımız araçlar bakımından büyük bir fark yok. Ama sadece bu "herşeyi bilen insan" cehaletinden ötürü, organize ettiğimiz her sanat etkinliğinde mutlaka bir "sonradan görmüş zengin orta sınıf" beğenisini aşamıyoruz. Aslında uzmanlık alanlarına biraz saygı gösterebilsek; her şeyi uzmanlarına danışarak yapsak bu göreceli "taşralılık" damgasından kolayca kurtulabiliriz gibi geliyor bana. Söylemek istediğim şey kısaca şu: Eğer bu kentte "sanatı biz koruyoruz", sanatta biz de varız gibi iddialı şeyler yapılıyorsa bütün bunları seviyeli yapmak ya da hiç yapmamak gerekiyor. Yüze göze bulaştırılan her şey Türk sanatına yarar değil zarar getiriyor.

Nasıl bir ortamda, durumda (nitelik ve nicelik olarak) daha başarılı olduğunuzu hissedersiniz? Eliniz iradenizin dışına çıkar mı?

Ben en çok kendimi kaybedecek ölçüde çalışırken başarılı olduğumu hissediyorum. "Malzemeyi yenmek" diye bir şey var ya. Kullandığım renk, boyar madde, bazen çok inatçı olup direnir. Onu istediğim duygu biçimini ortaya koyabilecek şekilde hünerle işleyebildiğimi hissettikçe kendime geliyorum. Resim yaparken müzik dinleyemem. Resimle ilgili sorunları kimseyle paylaşmak istemem. Bu nedenle ressamlarla bir arada olmaktan çok şairlerle, tiyatrocularla ve diğer sanat dallarıyla ilgili kişilerle

oturup tartışmaktan zevk alırım. Şiir okumayı, dinlemeyi, iyi şairleri çok severim.

Diğer sanat akımları ile ilginiz nedir? Etkinliklere katılıyor musunuz?

Geçen yıl Amerika'ya gittim. Orada California Üniversitesi'nde bir dönem görev yaptım. Bu arada önemli sanat programlarına, sergiler ve seminerlere katıldım. Kişisel sergi de açtım. Dünyadaki gelişmeleri yakından izliyorum. Her ülkede olduğu gibi orada da iki yönlü bir kutuplaşma var. Medyalara kendini atanlar ve medyaları arkasından sürükleyenler. Maalesef, birinci sıradakiler çoğunlukta.

19. yüzyıl resim felsefesi, sanat akımlarına temel olmuştur. Resim sanatının, özellikle Türkiye'deki durumu nedir? 20. yy'da resim sanatı nasıl bir yolda?

19. yüzyıl sadece sanatta değil sosyal, ekonomik ve siyasal yönden de büyük dönüşümlerin gerçekleştirildiği bir çağ. Çağdaş sanatta ilgili her türlü yargıya varmadan önce 19. yüzyılı incelemek gerekiyor. Yüzyılımızda gerçekleştirilen "Modernist Devrim"ın kaynağı 19. yüzyıldır. Ama bugün artık "Modernizm"de can çekişiyor: Liberal yaklaşımları doğuran "insan her şeyin en iyisini yapar" fikri ya da "insan doğayı da evreni de kontrol altına alabilir" düşüncesi sorgulanıyor. Modernizmin estetikte, sanat-

ta, bilimde ve teknolojiye sınıflandırıcı mantığı giderek itibarını kaybediyor. Bunun yerine, derin bir karamsarlığı içinde barındıran "Postmodern" düşünce ve değer yargıları giderek yaygınlaşıyor. Kendini kavrayan bilinçli insan yerine kendine de yabancı olan insanın muhasebesi yapılıyor. Tabii ki bu arada büyük bir umursamazlık da var: "Kültürsüzlüğü" ilke edinmiş Amerikan tarzı yaşam biçimi, bütün dünyada başta ediliyor. "Popcorne"ları yiyerek coca-cola'larımızı yudumlayarak Körfez Savaşı'nı seyredabiliyoruz.

İkinci elden yorumlarla, taklit biçiminde gerçekleşen, bir grubun sanat zannettiği uygulamalara prim verilmemesi için neler yapılabilir?

Bu hususta çok kısa bir cevapla yetinmek zorundayım. Bir sanatçının kişiliği, kendine özgü dünyaya bakış açısı yoksa ister istemez öykünmenin içinde bulur kendini. Kişiliği varsa taklitten korkmaz çünkü taklit ettiği şeye kendi kişiliğini yansıtır. Dünyada zaten bir köksüzleştirme çabası sürüp gidiyor. Bence burada sanatçının görevi başta kendi değer yargılarını, içinde bulunduğu tarihsel ve toplumsal koşulları yeniden "tahkim" etmektir.

Çok teşekkür ediyoruz.

Bana bu fırsatı verdiğiniz için ben teşekkür ederim. □

Tuval üzerine yağlıboya 180 x 120 cam. İzmir, 1991 - 92

"Yarıya indirilmiş postmodern bir bayrak tasarımı" Tuval üzerine yağlıboya İzmir, 1991 - 92

Tuval Üzerine yağlı boya 180 x 20 Cm.
İzmir 1991-1992

Gürhan TÜMER'den yeni bir kitap:

BİR BAŞKA MİMARLIK

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayını
Nisan 1993, 386 S.

Her konu gibi, mimarlık da, çok değişik açılardan ele alınabilir, çeşitli yöntemlerle incelenebilir. Örneğin, mimarlığın tarihinden, zaman içinde geçirdiği evrelerden, bu evrelerdeki mekan, biçim, strüktür anlayışlarından, kullanılan malzemelerden, tasarım yöntemlerinden, çizim, anlatım tekniklerinden, estetik kuramlarından, imar yasalarından, detaylardan, uygulamadaki sorunlardan sözedilebilir. Kimileri ise, mimarlığı, ruhbilim toplumbilim, ekonomi bilimi açısından yaklaşırlar.

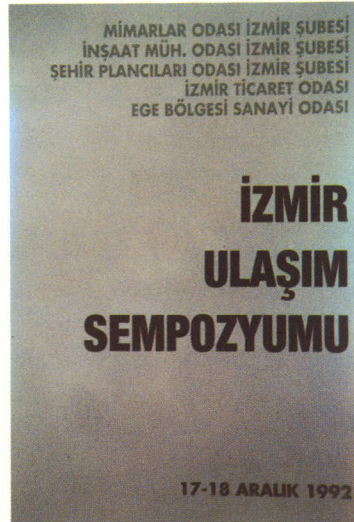
Ve ta Vitruvius'tan, Alberti'den bu yana, mimarlığın çok yönlü olduğu, dolayısıyla da, mimarın pek çok konuda bilgi sahibi olması gerektiği ileri sürülmüştür.

Oysa, özellikle ülkemizde, bu mesleğin kimi boyutlarına, kimi bilim ve sanat dallarıyla ilişkilerine ilgi duyanların, bu gibi konularda özgün yapıtlar ortaya koyanların ya da çeviriler yapanların sayısı pek fazla değildir.

İşte böyle bir ortamda, Doç. Dr. Gürhan Tümer'in daha önceki çalışmaları gibi, yeni yayınlanan kitabı "Bir Başka Mimarlık" da, bir ayrıcalık oluşturmuyor.

Bu kitabında, yazar, kurulan kentlerin, inşa edilen binaların yer seçimi için, akılcı, bilimsel yöntemler kullanılmak yerine, gizli, gizemli, fizikötesi güçlere, büyücülere danışanlardan; yapıların, "iyi saatte olsunlar" tarafından yıkılmalarından; altından, kurabiyeden yapılan saralardan, kulübelere; adı dillere destan Süleyman Tapınağı'nın şaşılması özelliklerinden; durdukları yerde durmayan, hareket eden mekanlardan; Ahmet Haşim, Victor Hugo gibi ünlü yazarların mimarlıkla ilgili düşünce ve yargılarından; mimarın Tanrı'ya, mimarlığın, mimari yapıların, kentlerin, insandan hayvan müzikten resme uzanan geniş bir yelpaze içinde, çok değişik şeylere benzetilmesinden söz açmaktadır.

Gürhan Tümer, Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından yayınlanan, adı geçen kitabında, mimarlığın "başka" yönlerini, mimarlıkla ilgili yapıtların yanısıra, daha çok, mitologyalar, büyü kitapları dinsel metinler, romanlar, şiirler gibi çok değişik birtakım kaynakları da tarayarak kaleme almıştır. Kitap 35.000.- TL. karşılığında Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nden edinebilir.

İZMİR ULAŞIM SEMPOZYUMU
17 - 18 Aralık 1992

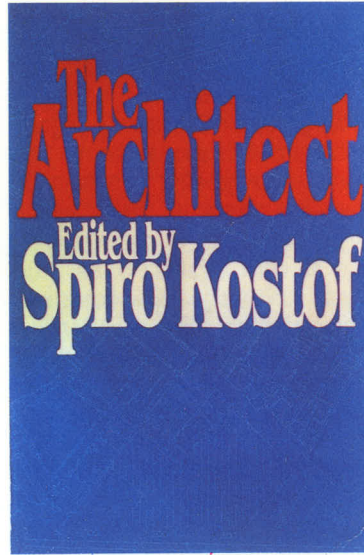
Mimarlar Odası İzmir Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası, Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi, İzmir Ticaret Odası ve Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın ortaklaşa düzenlediği İzmir U-

laşım Sempozyumu 17 - 18 Aralık 1992 tarihinde gerçekleştirildi.

Bu, İzmir'de bugüne kadar ulaşım ile ilgili olarak düzenlenen üçüncü sempozyumdur. Bundan önceki 2. ulaşım Sempozyumunun 1989 yılında Büyükşehir Belediyesi ile birlikte düzenlediği hatırlandığında, çağırılı olmalarına karşın Büyükşehir Belediyesi, ES-HOT ve İZULAŞ'ın toplantıya konuşmacı göndermemesi bir eksiklik olarak nitelendirilebilir.

Meslek Oda'larının, üniversitelerin ve ulaşımından sorumlu kamu kuruluşlarının kapsamlı katkıları ile gerçekleşen Ulaşım Sempozyumu'nda sunulan bildiriler bir kitapta toplandı.

Şubemizde 100.000.- TL. karşılığı satılan bu kitabı edinebilirsiniz.

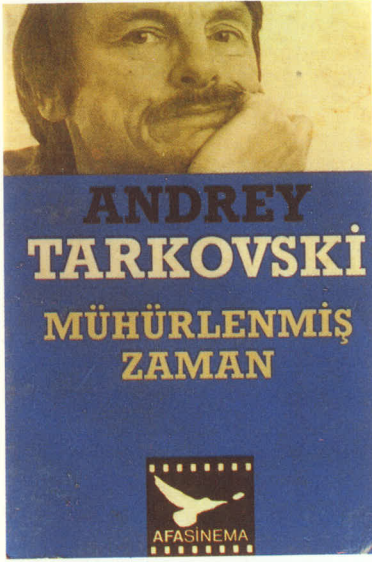
THE ARCHITECT

Spiro KOSTOF (1986) Ed.
The Architect, Oxford University Press Oxford, 371 sayfa, pb.

"Mimarlık dünyanın en eski mesleği olmayabilir, ancak geçmişinin antikiteye kadar gittiği kuşku götürmez bir gerçektir" sözleriyle başlıyor Spiro Kostof önsözüne. Bu kitap aslında editörünün 1974 yılında Berkeley Üniversitesinde bir ders olarak başlattığı çalışmalarının bir sonucudur. Konuyla ilgili olarak pek çok uzmanı davet eden Kostof, yüzyılımızda mimarlık tarihi yazımının daha çok mimari ürünler etrafında geliştiği, buna karşılık tasarım meslekleri ve yapı endüstrisi tarihinin ihmal edildiği dü-

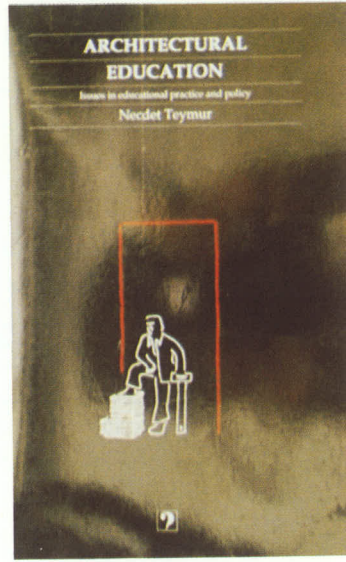
şüncesinden yola çıkarak bu çalışmaların bir kitaba dönüştürmüştür.

Farklı kültürel çevrelerde ve farklı zamanlarda mimarların ne şekillerde eğitim gördüklerini, mesleki uygulamanın nasıl bir süreçte geliştiğini, mesleki strüktürü ve mimarın toplumsal konumunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmaların bir bölümü mevcut bilgilerin eleştirel bir sentezini yaparken bir bölümü de daha önce basılmamış orijinal bulguları içermektedir. Mısı ve Yunan'dan başlayan bölümler Roma, Ortaçağ, 15. yüzyılda İtalyan geleneği, Rönesans ve mimarlık, monarşi ve mimarlık, İngiltere, Beux-Arts ve Amerika, kadın mimarlar gibi alt başlıklar halinde özetleyebileceğimiz geniş bir perspektif sunmaktadır. Özellikle mimarlık mesleğinin yapı üretimi dışındaki diğer disiplinler ile olan örtüşmesini tarihsel panoramada izlemek olanağı vermesi bu yapıtı oldukça ilginç kılmaktadır. Geçtiğimiz on yıl içinde batıda gündeme gelmiş olan mimarlık mesleğinin eylem alanları tartışması ve bunun ülkemizdeki boyutları açısından düşünüldüğünde elimizdeki kitap bu tartışmalar için farklı bir düşünme noktası oluşturmaktadır.

MÜHÜRLENMİŞ ZAMAN
Andrey TARKOVSKI,
Afa Yayınları, Ekim 1986, 235 s.
Çeviren: Füsün Ant

İsveç'li usta sinemacı Ingmar Bergman'a göre Andrey Tarkovski çağımızın en önemli film yönetmenlerinden biridir. 1962'de Venedik Film Festivalinde "Altın Aslan" ödülü alan ilk filmi İvan'ın Çocukluğu'ndan bu yana Rus yönetmenin bütün filmleri, hiç şüphesiz, çağdaş sinema sanatının en değerli eserleri arasındaki haklı yerini almaktadır. Andrey Rublov ve Solaris'den sonra Ayna, Stalker, Nostalghia ve son olarak da Kurban sinemaseverler arasında çok tartışma yarattı. Yeni filmsel ifade araçlarının, yeni bir bakışın ve yeni bir görme tarzının yarattığı hayranlık ister istemez akla Tarkovski'nin şaşırtıcı özgün sanatının sınırlarının ne olabileceği sorusunu getiriyor. Bütün dünyada pek çok eleştirmen yazdıkları sayısız makale ile bu soruya cevap vermeye çalışıyor. Tarkovski, işte bu kitabıyla "atölyesinin", duygu ve düşünce dünyasının kapılarını bize aralıyor. Neredeyse saldırgan diye nitelendirilebilecek bir öznellik içinde kendi filmlerinin oluşumu ve akıbetleriyle ilgili görüşlerini dile getiriyor. Filmsel görüntünün oluşturulması, filmde zaman, ritim ve kurgu, senaryo, kamera, oyunculuk ve müziğin rolü konusunda özgün görüşlerini dile getiriyor. Bu metinler, sorunların felsefi-etik boyutunu tartışmaktan da çekinmeyerek alışılmadık hararetle bir polemige giriyor. Sinemayla olduğu kadar günümüz sorunlarıyla da ciddi bir biçimde ilgilenen herkesin eninde sonunda mutlaka okumak zorunda kalacağı bu kitap Tarkovski'nin arayışlarını da anlamamıza yardımcı olacaktır.

ARCHİTECTURAL EDUCATION
Issues in educational practice and policy
Necdet TEYMUR
Question Press, P.O.Box 162, London N2 9LZ, 107 s.

MİMARLIK EĞİTİMİ
Eğitimsel pratik ve politika konuları

Geleneksel düzen içerisinde mimarlar, törel, teknik ve sanatsal alanlara sahip çıkmaktadırlar. Böylesi bir iddia günümüz Dünyasında doğrulanabilir mi? Mimarlık eğitimi bir krizedir ancak genelde mimarlığın doğası ve mimarların eğitimi konularında yapılmakta olan tartışmaların bile ne denli bağımsız dolaylı / dolaysız yürütüldüğü şüphe konusudur. Eğer mimarlık eğitimi yönlendiren mali politik, ve kurumsal baskılara rağmen bu tartışmaların sürdürülmesini istiyorsak çok çok daha fazla sayıda, soru sormak ve sorgulamaları sürdürmek durumundayız. Mimarlık başka hangi boyutları ve görüş açılarını kapsamına almalıdır? Öğretim üyeleri yeni, uzun süreli veya pratik hangi hedefleri benimsemelidirler?

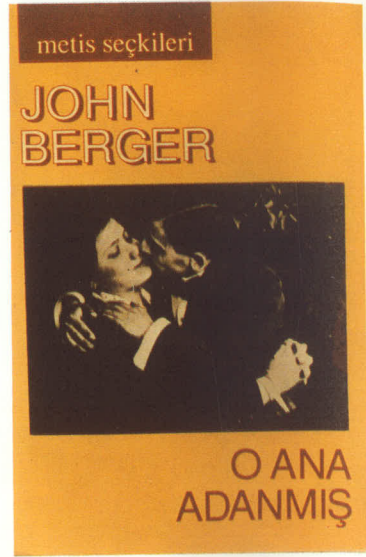
Eğer günümüzün profesyonel, ekonomik, politik ve eğitimsel tavırları baskın konularını sürdürmeye devam ederlerse, bu konuların çözümlenmesi bir yana, ortaya atılması bile kolay olmayacaktır. Temelden sarsılmış bir eğitim sistemi, öğrencilerin okudukları yıl sayısında, ya da ders programları düzeyinde yapılabilecek bazı değişikliklerle düzenlemelerle gerekli reformları gerçekleştirebilmek mümkün olabilir mi? Akademisyenlerin ilk yapmaları gereken "eğitimsel" zeminin sağlıklılaştırılması için tartışmaların yönünün değiştirilmesidir; yani, mimarlıkta derslerin "kaç sene" süreceğini tar-

tışmak yerine hızla değişen bir İngiltere, Avrupa ve Dünya kapsamında "ne tip bir eğitimi" geliştirmemiz gerektiği konusunu sorgulamalıyız.

Bu güncel kitap eğitim programlarına ve politikalarına ilişkin bir kaç konuyu incelemektedir: Mimarlık eğitiminde yüksek lisans kursları ve araştırmaları, tasarım öğretiminde kuramın rolü, uluslararası pratik ve global bir etkileşime yönelik eğitim, kredili sistem (modüler sistem), uygulamalı eğitim ve profesyonel gelişimin sürekliliği aynı zamanda (pratikten uzak) bir eğitimsel bakış açısı ile gerçekleştirilmiş mimarlık alanına yönelik en son devlet müdahalelerinin kaynakları ve etkileri konusunda eleştirel bir analizde sunmaktadır.

Dr. Necdet Teymur halen Manchester Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde Uluslararası Mimarlık Araştırmaları Merkezi başkanlığını sürdürmektedir. Mimar olarak uygulamalarda da bulunmuş olan Teymur'un tasarım konusunda mimarlık alanında teori ve eğitim konularında bir çok araştırmaları bulunmaktadır. Aynı zamanda Teymur kendi uzmanlık alanlarında dünya çapında ünlü bir çok üniversitede de ders ve konferanslar vermiştir. "*Çevreci Söylem, Environmental Discourse (1982)*", "*Konutun Yeniden İnsancılaştırılması, Re-humanizing Housing (1988)*", "*Kültür, Mekan ve Tarih, Culture Space, History (1990)*" adlı kitapların yazarı olan Teymur'un yayına hazırlanmakta olan en yeni yayını;

Konut: Tasarım, Araştırma, Eğitim, Housing: Design, Research, Education'dır.

O ANA ADANMIŞ
John BERGER
Metis Yayınları, Ekim 1988, 192 s.

Düşünceleriyle çağımıza yeni bir sezgi getiren yazarlara yer veren Metis Seçkileri'nin ilk kitabı, John Berger'a ayrıldı.

O Ana Adanmış, John Berger'ın on dokuz yazısını biraraya getiriyor. Kitap, bakma ve gördüğü üstüne düşünme tutkusu olan okura, günümüzün en özgün eleştirmenlerinden biri olan yazarın, temsil edici ürünlerinden bir seçki sunuyor. Berger'ın ilgisi, kent sokaklarından Rodin heykellerine, gazete fotoğraflarından kitle gösterilerine kadar çok çeşitli görünlümlere uzanıyor. Ele aldığı ne olursa olsun yazar, hayata dair yeni ve şaşırtıcı bir bakış açısı getiriyor bize.